ژبپوهنه (ژبلار)

بنسټیزه، معیاري او
په ژبلار

لیکوونکی: ډاکتر ماخان میرزی شینواری

خپرونکی: انجنیر شمشاد زهیر شینواری

Ketabton.com

خپرندوی: ketabton.com

بون: جرمني: جولای ۲۰۲۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوی ښتن

په سپېڅلي نامه، چې

ډېر مهربانه، رحمان

او رحیم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

و د پښتو ژبې ستر سرلښکر

ارواښاد وزير

محمد ګل خان مومند بابا

ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرليکونه:

سريزه ۷	مورفيم څه شی دی ۴۱
کړنوييونه ۱۲	نيونه، ښوونه، غوښتنه ۴۳
– Nameنوم ۱۶	۴ – جمله يا تيورېم ۴۶ Theorem
نر- ښځيوال نومونه ۱۶ Genus	وينادولونه يا وينابنې: ۴۶
ځانيز نومځاينيوي: ۱۸	ادورب يا قيد او ډولونه يې: ۴۸
د نومځاينيوو ډولونه: ۱۹	د وييونو ترنې: ۴۹
ادجکتيو يا خوي وی ۲۲	څه پرديکول (پردي) ۵۲
	سرغونډالي يا بنسټغونډالي ۵۵
د خوييونو جګېدنه ۲۵	غونډالجوړونه ۵۸
د ژبنيزو توکو پېژند: ۲۶	اتريبوت- ورزياتونه ۶۱
غونډالجوړښت ښونه ۳۱	Partizip پارتيڅيپ: ۶۴
ترنوييونه ۳۳	کړونی او پرې – يا نه کړونی ۶۶
بنسټغونډال – او څنګيزغونډالترنه	ترنويي يا – لغات ۶۹
فونيم څه شی دی؟ ۳۵ phonem	سيده – و ناسيده وېناوې ۷۱
Allophone د يوه غږ بلډولوالی ۳۷	انتروګاتيوغونډالي ۷۷
دېستينګېم : Distingem	خوزند ۸۰ /transformiéren
ګرافېم Graphem	پيداېښت ۸۳
مورفېم ۳۷ Morphem	غونډالغړي ۷۴
فونېمبدلېدنه په منځغږ کې	انترجکشنونه(وپين ويونه يا دويلو ويونه)،
Phonetik فونېتيک ۴۰	ترانزيتيواو اينترانزيتيو ۷۷
د فونولوژي ۴۰ Die Phonologie	پوهنيزه پرېکړه ۷۹
۱-وېيډولونه فونيتيک ۴۰	

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیمانتیک ۸۱
کړندولونه او بدلونونه یې ۸۲

دویمه برخه

پسې تړلي ۸۵
د پسې‌تړلو ډولونه ۸۶
پسې‌ځاینیوي یا اړیکوییونه ۸۷
څنګه والي یا حالتونو ته څه اړتیا ۹۰
د دې لیکنې په لیکنو کښې څه ......؟ ۹۰
په پښتو کښې حالتونه ۹۱
حالت څه شی دی؟ ۹۲
پښتو ژبه دوه حالتونه لري ۹۲
حالتونه د تکیه اړنومځاینیو سره: ۹۴
حالتونه د پوښتنو په بنسټ ۹۶
د حالتونه نوي څېړنپوهنه ۹۹
څنګه کړی شو دا روښانه کړو؟ ۱۰۲
د پښتو حالتونو د ستونځوبیو بریا ۱۰۲
پرتله کونه ۱۰۴
خویوییونه د پسې‌ځاینیوو سره ۱۰۷
د حالتونو و روښانونو ته د مخه ۱۰۹
پسې‌ځاینیوي ۱۰۷
پسې‌ځاینیوي ۱۱۲
لاندې شیان شته ۱۱۳
پرېدیکات یا غونډالوینه ۱۱۴
خاوندولي- ، داتیو شی ۱۱۷
اتریبوت د غونډالغړي برخې په څېر ۱۱۹
ولاړ او پراته حالتونه. ۱۲۰
د نورو حالتونو سره و مخ ته ځو ۱۲۱
ابلاتیو یا بېلېدنه ۱۲۳
پوښتنومځځاینیوي: ۱۲۷

دریمه برخه:

له وییونو څخه تېرېدنه نه شته ۱۲۷
تکیه اړ- او ځانیز نومځاینیوي ۱۳۱
د مورړ ستونځې له ژبلار سره چېرته دي؟ ۱۳۹
پښتو او ژبلاریزې نااوبی ستونځې یې ۱۴۰
پښتو او ژبلاریزې نااوبی ستونځې یې ۱۴۱
د پښتو په ژبلار کې هغه بنسټیزه ستونځې: ۱۴۲
په پښتو کې د حالتونو... ۱۴۲
اوس هغه ما ژبلاریزې....: ۱۴۳
ولې باید دما خبره سمه وي؟ ۱۴۴
کوم سم، ناسم او ولې؟ ۱۴۷
په ژبه کې د سم او ناسم ښوونه ۱۴۴
د پښتو زپلاریزې ستونځې ...؟ ۱۴۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنترپوزېشن ۱۵۳

په ژبلار کې نوي میندنې ۱۵۴

پای یادونه: ۱۶۱

په ژبلاریزه څېړنه کې مو ....؟ ۱۶۲

دوه پرانستي غوښتنلیکونه: ۱۶۵

اېرگاتیو ژبې ۱۶۸

د اکوزاتیو د بېلگو څنگه والی په پښتو ۱۷۱

یوه غوره څرگندونه: ۱۷۲

افغان- - او دباندني پښتو پوهان ۱۷۵

راځئ، چې پښتو سمه زده کړواو ۱۷۸

د ولس ژبه، که پردۍ ژبه؟ ۱۸۴

اکسومورون ۱۸۷

سیستم څه شی دئ؟ ۱۹۲

نیولوجیزم ۱۹۵

دا مو د ستونځوبیو لار نه ده ۱۹۹

څنگه پوهېږو، چې دا یا یو ۲۰۳

له ،،واحد،، څخه موږ څه پوهیږو؟ ۲۰۶

ژبه معیاري کونه ۲۰۹

ژبه قرارداد دئ او که څنگه؟ ۲۱۲

ایا موږ پیداښتي پوهنې ۲۱۵

له فزیک څخه ۲۱۷

پرتلنه او پرتله کونه او د عکس ۲۱۸

له پښتو سره دنوروژبو زده-... ۲۲۴

د ډاکتر ماخان میرږي شینواري

کتابونه یا ژباړې او لیکنې ۲۴۶

د ډاکتر ماخام مېږي شینواري لیکنې

او ژباړې ۲۴۸

د ډاکتر ماخان میرږي شینواري ژوند

ته یوه لنډه کتنه ۲۵۶

ډاکتر شینواري ته د پوهنیزو هلو ځلو له

امله ستاینلیکونه: ۲۵۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

سريزه

ډېرو ګرانو او منلوو ژبپوهانو او ژبمينه- والو!

- د ورسره بلدتيا له مخې دا سريزه غزېدلې، خو و ما ته يې لوستل اړيين برېښي.

- پښتو يوه اېرګاتيو ژبه ده، نو ژبلار يې هرو مرو له الماني او نورو ژبو لکه انګرېزي سره توپير لري.

- په ژبه يا په ځانګړې توګه پښتو ژبه کښې پر يو څه باندې پوهېدل او يو څه پر ژبلار يا ښه يې ژبپوهنه باندې سم ليکل توپير لري. د کليوالي ګړدودونو اغيز.

- داسې يو کتاب په لومړي ځل پر پښتو باندې د پښتو په ژبپوهنه کښې د تاسو و مخ ته وړاندې کيږي. هغه څه چې دلته ليکل شوي، د ژبې په هکله په نړيوال معيار دي، ځکه چې د يوې وتلې ژبې څخه يې پېژندونه رانيول شوې او د پښتو ژبلار سره يې سمون شته. په خواشينۍ بايد ووايم، چې موږ لا تر اوسه پورې په هيڅ يوه پوهنه کښې داسې کتابونه نه لرو، چې موږ له هغو څخه د ژپپوهنې په لار کښې ګټه واخلو، نو دا داسې څېړنې دباندنيو ژبو په بنسټ بايد وکړو. د موږ پخوانيو ژبپوهانو، ګورو، چې هر څه له عربي څخه د عربي له نومونو سره رانيولي او يواځې هغه اړيکويونه، ټرنوييونه او يا اړونده وييونه يې، چې مسلکي نه دي يا د ژبې د ريښې سره نااړونده يې د پښتو ورزيات کړي، خو بيا هم هغوي ستر کار کړی، چې تل بايد د ستاينې وي. .

- بيا وايم، چې زه په الماني ژبه د يوه ناالماني په څېر په الماني ښه پوهېږم او پښتو خو مې خپله ژبه ده او تر اوسه پورې مې نږدې درېشپېته ليکنې په پښتو کړي، خو بيا وايم، چې پر پښتو باندې او لا تر اوسه پورې و پښتو ته نابلدې دي.

د دې کتاب دويمه برخه د موږ د ستونځوبيو لپاره غوره ده:

د هغه ژبنيز يووالو ډله چې د موږ ژبه يې لکه هغه د نورو ژبو مخامخ نه لرو: لرو suffix نه لرو:prefix ، لرو: postposition نه لرو: präposition

بڼه بدليري يا ګردانيږي: کړنوييونه.

بڼه بدليږي نه: نومځاينيوي يا نومويونه، خويوييونه، خو:

داسې ژبنيز يووالي شته، چې په ورزياتولو يې دا کمښت پوره کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او داسې د نورو ډېرو ژبنيو ويوالو پېژندونه يا په پوره هډول پېژندونه نه دې ور کړشوې، يا په ټوله کښې پېژدونو پام نه دئ شوی يا نه شو کېدی يا يې نه شو کولی.

- د ما ستر ارمان له ځان روغ ساتلو څخه پرته داوو، وښايم چې پښتو هم – لکه نورې ژبې - يوه پوهنيزه ژبه ده او دا کار مې په شمېرپوهنه، فزيک او د پښتو په ژبپوهنه کښې - و سر ته رسولی دی او باوري يم، چې په پوره هڅو به مې له کمو ناسمونونو سره ځان مخامخ کړی وي يا مخامخ شوی يم.

هره پوهنه روښانه ده.

پيل يادونې: څه تکرار شته، خو و ما ته زورونکی نه برېښي.

لومړی ۱ : د ما ليکنې او په خانګړې توګه، هغه چې ما د دې کتاب په دويمه برخه کښې ليکلې، د موږ دا تراوسه په پښتو ژبپوهنه کښې ليکلو کتابونو سره، چې و ما ته رسېدلي، پوره پوهنيز او د خونديونې له لار څخه پوره توپير لري

۱ - هر پېژند مې له الماني څخه رانيولی، خو د پښتو ژبپوهنې پر لار باندې مې انډول بېرته ريښتونی ورکړی.

۲ – هېڅ يو ويې مې له ځان څخه نه دی جوړکړی.

۳ – هڅېدلی يم، چې ليکنې مې په معيار او پوهنيزو دلايلو ودانې وي.

۴ – هر د بلې ژبې وی مې په پښتو انډول بېرته ورکړي.

۵ – ليکنې مې ډېرې نالبدې دي، خو ناسمې او ناپوهوړ نه دي.

۶ – هېڅ کله مې موخه د ژبې سوچه کول نه دي او دا ناکېدونکې هم ده.

۷ – هر د بلې ژبې ويي، چې پيداښتي وي، په پښتو کښې هم له پيداښت څخه شته دی. له ځانګړنو څخه ژبه هم خالي نه ده.

يوه هيييييييله مې دا ده، مرسته وکړی، چې پښتو ژبپوهنه مو په ژبلار لوريزه وي او ناسمونونه مو تر کېدونې پولې پورې له منځ څخه وړي وي.

زه پوره خواشينی کېږم، چې ژبپوهان به همدا اوس هم راته پوره برګ وي، خو وماته دې بخښنه وکړي، ځکه چې زه هم پر دې خپلو ليکنو باندې باوري يم او نږدې اولس کاله

(c) ketabton.com: The Digital Library

مې یې په هکله لیکنې کړي او په هکله مې یې د لیکنو خپرنې کړي، چې له پنځلس کاله را په دېخوا مې د ژبپوهنې او اړونده کتابونو لیکلو باندې بریالی شوی یم او دا باید د موږ و ټولنې ته وړاندې کړم.

زه لوړه کوم، چې هغه ډېر یې، چې له تاسو څخه هغه ډېر پښتوپوهان چې پېژنم یې، ډېر راباندې ګران دي او تاسو ټول هغه د ما د عمر او یا داسې پو څو کاله راڅخه مشرانو پښتو ژبې ته ستر کار کړی، چې داژبه یې په داسې لړ وخت، دا په دې پوهېدنه، چې له ۱۹۶۴ ز ک کال له پیل څخه راپه دیخوا دې ځای ته را رسولې او په ډاډ ویلی شم، چې دا د تاسو په برکت او هلو ځلو نوره له مرګ څخه ژغورل شوې او ان چې د کمپیوتر ژبه شوې، خو په خواشینی باید ووایم، چې ژبه مو ژبلاریزه پوره نیمګړې ده، چې ګرامري ودې ته پوره اړتیا لرې. زه په دې اخرنیو پنځلسو کلنو کښې د ژبې له ګرامر یا ژبلار سره بوخت یم، په دې توانېدلی یم، چې په ژبلار کښې مو دې ناتوانی ته پام راوګرځوم او ګډ کار ته مو راوبولم، خو په خواشینی باید ووایم،

چې: نه دا چې په دې کار بریالی نه شوم، ان چې لیونی، ناروغ او داسې او هغسې وبلل شوم، ځو په دې مې زورېدنه دومره نه ده، لکه دا لیک چې لیکم. په دې کښې باید یوه ستره بې ادبي وبرېښي، خو زوړ یم، وخت مې کم دی، نو له دې امله مې ودې زورېدونکي کار ته ملا را وتړله. او س نو که دا ژبلاریزې ستونځې له تاسو سره ګډې نه کړم او دا پوره روښانه تاسو ته وړاندې نه کړم نو دا به په ربښتیا ډېر د ما لخوا له ما سره او همداسې د ژبې سره سم او ښه کار نه وي. ما دا په خپلو لیکنو کښې پوره روښانه کړې او په دې اخرني کتاب کښې مې ټول اړخیزه څېړلي، چې هیله ده په لنډ وخت کښې به و تاسو ته په ketabton.cim کښې وړاندې شي، اوس یې داسې لنډیز له تاسو سره د خبرو لپاره ګډوم.

شتونځې یا نېمګړتیاوي، چېرته او څنګه دي؟

موږ به په لاندې کښې هغه غوره یو څو د موږ د لیکوالانو لپاره نابلد یا نه سم پېژندل شوي ژبتوکو پېژندونه ورکړو او له بنسټ څخه به یې بیا څېړنه و مخ ته بوزو:

۱ – په پښتو ژبه کښې څه یا کوم ویینډولونه ښه بدلیږي او که غواړی، ګردانیږي او کوم نه ښه بدلیږي؟:

۱ ۱ – په پښتو کښې یواځې د کړنوییونو ښه بدلیږي.

۱ ۲ – نوم یا ښه یې نومځای نیوي نه ګردانیږي، لکه په الماني، انګرېزي او همداسې نورو ژبو کښې، چې ښه بدلیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ ۳ – خویوییونه هم بڼه نه بدلوي، خو جګېدنه یې شته، لکه په درې کښې

لنډ دا لاندې پېژندونه ورکوو او دا دې په یاد وي، چې دا ټول د ما همدا په دې اوس و تاسو ته وړاندې شوي کتاب کښې شته.

ا- نومویيونه: که په یوه غونډاله کې نومونه او نومځاینیوي راشي او د مخه یې دا لاندې مورفېمونه نه وي، نو هغه کړوني او پرېکړوني دي. لکه ما، تا، موږ او نور. تا سپین وواه. ته سپین ووهلې. ګورئ دلته په لومړي کې ،، تا ،، کړونی دی او په دویم کښې ،، ته ،، نه کړونی یا پرېکړونی دی، خو که ووایو:

سپین ما لپاره کتاب راوړ. سپین ما سره لاړ یا سپین ما پورې راغی. دلته ګوره له دې غونډالو څه نه پوهېږو، ځکه چې ،، ما ،، کړونی دی او په دې غونډالو کښې ،، ما ،، کړونی نه دي، نو لنډ: د دې ،، ما دمخه باید داسې څه ورزیات شي، چې و دوي ته اړونده پوهېدنه ورکړي او له هغې څخه، ،، دما، له ما، تر ما، په ما....،، جوړېږي، چې دلته دا ،، ما ،، د ،، نه کړونو،، دنده غوره کوي او د ،، نه کړونو،، نومځاینیوو په څېر پوهېدنه غوره کوي.

ب– مورفېمونه لکه: د، له، په، پر، تر، و، .... چې خپلواکه پوهېدنه نه لري، خو د د نورو ژبتویونو سره – لکه د نومځاینیوو او نومونو سره یې مل راتګ د هغوي پوهېدنه بدلوي، دا په دې پوهېدنه، چې نه کړوني کیږي.

پ – پسېځاینیوي: څخه، سره، کره، کښې، ته، باندې، پورې، لپاره، دمخه او نورو ته دې یې په ګډه فکر وشي، چې د پېژند ژبلاریز وي.

ت - حالتونه: حالت د نوم او نومځاینوو ګرامري واکوالی یا دنده ده، د نور وییونو سره. په پښتو کې دوه حالتونه لرو.

په حالتونو کښې نومویيونه باید په غونډله کښې د نورو توکو سره زغموړ یا ورسره جوړ شي، چې دا په نورو ژبو کښې د نومځاینیو بڼه بدلول یا ګردان دی، خو په پښتو کښې نومځاینیوي بڼه بدلون نه لري، نو له دې امله باید یوه بله لار ولري، چې دا د بڼه بدلون دنده په غاړه واخلي. پورته مو په ګوته کړل.

دې ته به هم همدلته ګوته ونیسم، چې دا موږ په پښتو کې په دوه ډوله روښانه کولی شو.

لومړی: کړونی حالت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم: نه کړونی حالت.

ما دا حالتونه د پسې – او مختکیه اړ نومځایونو له لارې پوره روښانه کړي او د هغې له مخې مو دا د ،، له ما، پر ما، په ما...،، ستونځې هم اوبی کړې دې. دا هم باید دلته ولیکم، چې د نوموییونو په هکله داسې مېدنه یواځې او یواځې ما کړي.

دا دې د همدې کتاب په اړونده ځای کښې وکتل شي.

یوه غوره یادونه: هره پوهنه په ځانګړې توګه پیداېښتي پوهني لکه ژبه هم، یوه روښانه روښانېدنه او همداسې روښانونه لري.

هر څه چې څنګه دې همغسې باید د ژبپوهنې له لارې وښوول شي. دلته د ژبپوهانو ابتکار نه شته، هر څه ړشته او له ځان څخه یو څه جوړول مو و ناسمونونو ته رابولي.

دا ډېره اوږده لیکنه د سریزې لپاره خورا اوږده ده، خو که یعه سره سینه مو ولوستله، اړینتیا ته به مو یې پام راوګرځي.

ستاسو ماخان

(c) ketabton.com: The Digital Library

،،نه هغه زړه هغه دماغ او هغه زه پاتې يم
خدايزده چې څه ومه اوس څه يم بيا به څه پاتې يم

تاب د سخن مې پاتې نه دی نور ليکلی نه شم
د يو ناتوانه اسويلي غوندې په خوله پاتې يم،،

حمزه بابا

د لوي ښتن په سپېڅلي نامه

Verb ورب(لاتين verbum temporale، مهالوی يا وخت اړوند وی يا لنډ: وی) وختوی، کړنوی، بوختوالي وی د يوه ويډول له پاره د ورځنې (traditionellen) ګرامر يا ژبلار مسلکي وبينه (افاده) ده، چې يو بوختوالی، يوه پېښه يا يو حالتوی په ګوته کوي او ويونه په بر کې نيسي لکه تلل، خوړل، الوتل او نور. يا

پيژند: کړنويونه په خپله دنده کې د يوې غونډالې يو منځنی پرېديکات جوړوي، چې په خپل ګردچاپير يا چاپېريال کښې نور توړل توکي تنظيم کړي. هغه د موضوع د رول يا دندې جوړونه ټاکي او هغوي د مهال، موډال (د کړنې د حالتونوسره سراوکار لري. د ما په ليکنوکې ګوته ورته نيولشوې) اسپکتوی (ژبلاريز وی دي، چې د يوه حالت وختځای په ګوته کوي) بوختوالی او نورو معلوماتو، ... ټاکونکي دي.

هغو ويی ته يو کړنوی وايي، چې څه کړل کيږي يا پېښيږي يا څه شی کيږي.
-- کړنوی په ځانيزه بڼه
يوګن يا ځانله: ۱ . کس: زه ځم. ۲ . کس: ته ځې. ۳ . کس: هغه ځې.
(Plural (Mehrzahl ډېرګڼ يا ډېر:

۱ . کسان. موږ ځو. ۲. کسان: تاسو ځئ. ۳ . کسان: هغوي ځي

يادونه: په پورته کې: ۱. او ۲. د لومړي او دويم په ځای ليکل کيږي. زيات وخت – لکه د مخه مې چې ګوته ورته ونيوله- ۱ –م، ۲-م ليکل کيږي.

ډېره اړينه يادونه: په پورته غونډلو کې –م لکه زه ځم، -ې، ته ځې ... دا د تلل پنه بدلون يا ګردان دی، چې –م، -ې ... او نور يې پسې تړلي يا سافېکسونه دي، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري او د د مخه ورسره تړلو ويونو پوهېدنه غزوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه ۲- Hilfsverben مرستندوي کړنويونه: يې‌دل يا يل، چې ماته سم برېښي، لرل، کې‌دل.

د مرستندوي کړنويونو په مرسته بېلابېل وختونه جوړېږي،

د بېلګې په توګه: موږ تللي يو، موږ تللي وو، موږ به لاړ شو.

کله کله دا د ادورب، نوم يا خويوی سره ځانله يا يواځې وي.

د بېلګې په توګه: هغه لاندې دی. زه وږی يم يا لوږه لرم(؟). زه نېکمرغه يم.
موډال کړنويونه: بايد، غوښتل، اجازه لرل يا – ورکول...

هغه يا که غواړی دا تل د يوه کړنوي د اينفينيتيو (بنسټبنه) سره په تړاو کې دي او د هغه سرچينييزه وينا بدلوي.
هغه کړی شي د بېلګې په توګه رابند کړي، يو څه هرومرو (مجبوريت) شي، يوه هيله يا غوښتنه(؟) ووايي(افاده کړي)، يو څه بېبنديزه يا خپلواک کړي.
بېلګه: هغه بايد راشي، هغه دې بيده شي، زه کړی شم (د چا ومخ ته) ولولم.....

دوه۳ - ناتوانه کړنويونه:

دا هغه کړنويونه دي، چې بنسټ نه بدلوي.

بنسټبنه .... ۱. بنسټ بنه .... ۲ . بنسټبنه.......۳ . بنسټبنه (۱)

انځورول .... زه انځوروم ...... ما انځور کړل.... ما انځور کړي وو

ويل .... زه وايم.... ما وويل............. ما ويلي وو

توانمند يا غښتلي کړنويونه : هغه دي، چې بنسټ بدلوي.

بنسټبنه............. ۱ . بنسټبنه.... ۲. بنسټبنه...... ۳ . بنسټبنه (۱)

ځغاستل............زه ځغلم........ زه وځغاستم.... زه ځغاستی وم.

لمبل .... زه لامبم........ ما ولمبل....... ما لمبلې

دايوه بنسټ بنه د بنسټ کړنوي له امله ده او دا پسې بله ترې منځ ته راغلې يا ور څخه پاتې بنسټبنه يا ميراث دی. نه پوهېږم څه نوم ورکړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نالاریز (نا منظم یا بې قاعدې یا بېلاریز) کړنویونه

بنسټېنه ....۱ . بنسټېنه..... ۲ . بنسټېنه..... ۳ . بنسټېنه

تلل .... زه ځم، .... زه لاړم...... زه تللی وم

اړینه یادونه: د دې کړنو سره د وخت له مخې د کړنویونو بڼه بدلیږي او پرته له دې، ځانګړو ویونو سره د اوس وخت لپاره نومځای نیوي هم خپله بڼه بدلوي:

لومړی: هغه کړنویونه، چې کېدل کیږي او بل یا پرې کړوني ته اړ نه دي، په هغوي کې نومځای نیوي بڼه نه بدلوي.

بېلګه: زه ځم. زه لاړم. زه تللی وم.

دویم. هغه کړونویونه چې پرېکړونی لري.

بېلګه: زه خورم. ما وخوړه. ما خوړلې وه یا خوړلی وو. دلته یو څه شته، چې خوړل کیږي.

په پښتو ژبلارکې کړنوی د بدلیدونو ویې په توګه پېژند لري، چې یوبوختوالی (که بوختتیا؟)، یوه کیدنه یا یو حالت په نخښه کوي یا ښايي. په ښوونځي ژبلار کې دا له دې امله بوختوالیوی، مهالوی، یا کړنوی هم بلل کیږي او په لاندې برخو وېشل کیږي:

- په بوختوالي/کړنه کې(ژړل،ګوتنیول،ورکول).

- کیدنویونه (لوییدل، زوربېدل) دا داسې ویونه دي، چې کړوني ته اړتیا نه شته دا کړل کیږي نه، دا کیږي یا کیدل کیږي.

یادونه: کړنه او کیدنه: کړنه یو کړونی لري یعنې یوڅوک څه کوي اوکیدنه کړونی نه لري،هغه کیږي.

- حالتویونه (دا هغه کازوس حالت یا پېړ نه دی) (دربېدل، ژوندکول، پاتې کیدل یا پاتیدل). دا منځپانګې ټاکنې ته ګوتنیونه هم کیدی شي، داسې چې: شیبیزې بوختیاوې، کیدنې اوحالتونه په نخښه کولی شي(بیلګې: چمتووالی، پیښه، راتلنه).

- د کړنوی توپیر د نورو ویونو سره په دې کې دی، چې دا په پښتو کښې یواځې یا هم بڼه بدلیدونکی ویونه دئ.

۱ – سپین ځي = تلل (سپین)= ت (س)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ – پیشو موړک ونیوه = نیول (پیشو، موړک)= ن (پ،م)

دا سم اندیز جوړښت د ژبلارې کړن-ارزښتوالي ځانګړی ډول جوړوي.

داسې لړ نوره روښانونه هم، چې دما ورته پام راوګرځید:

- کړنوی: تلل: لاړم یا ځم،

- مهالوی: تلل: ځم، تللم،لاړم، تللی یم، تللی وم

- بوختوالیوی: بوختتیا وې: لوستل.

منډې وهل.

او سپورت کول.

څوبیلګې: تلل

موږ وکابل ته ځو.

تاسو وکابل ته ځئ.

هغه و کابل ته ځي.

لنډ: ځو،ځئ،ځي، ځې،ځم.

یادونه: د موږ ژبپوهان یا ځنې لیکوالان لیکي، چې دا –م،-ې،-ي... منفصل او که متصل نومځاینیوي دي، خو دا سې نه ده. دا د کړنوییونو د وخت او کس اړونده بڼه بدلېدنه ده او دا م، ی او و پسېتړلي دي- پسې تړلي دې وکتل شي).

یادونه: د سفېکس یا پسې تړلو سره دې هم پرتله شي.

نورې بیلګې که غواړئ تاسو یې راوړلی شئ.

موږ په پښتوکتابونو کې تر اوسه پورې زده کړي، چې د عربي فعل یا ورب ته کړ وایي.

یادونه: موږ د فعل سره دوه ستونځې لرو.

۱ – کړ که کړنه یا بوختتیا(بوختوالی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

که ربښتیا ووایم په کړنه پوهیږم، چې دا د کړل و لاس ته راغلی.

که دا د ،،کړل،، لپاره کړ وي، نوکړل نوم په کړنه جوړیږي اونه په کړ

۲ - پوښتنه داده، چې ایا کړنوی په کوم پای توري یا په روښانه توکه یې که ووایوپه کومې یې سره ټاکل یا ښوول کیدی شي؟

۳ – Nameنوم

نوم د یوه نوي پوهنیز پېژند له مخې نومونه په یوه کس، یوه شی او یا یوه ځانله کس یا څه د معلومات ډېری یا – سټ یا یوې کلمې باندې تنظیم شوي، معلوماتو معلومولو یا ټاکلو ځانګړنوالي په چوپړ کې دي. یا

پېژند: د یوه کس حیوان یا یوه شي لپاره له یوه یا ډېرو وېینو څخه جوړه نخښه ونه یا یه په نخښه کونه، چې یو څوک د یوځلوالي په څېر راوباسي. ځانیز نوم.

۱ - د یوه کس، کورنۍ نوم یا یوه نوم لپاره په نخښه ونه.

لکه سورګل، سپین.. کشمالی، غونډوسکه او نور.

د نوم او نومن توپیر له پاره یې پېژندونه سره پرتله کړۍ

دوه نور ژبنیز توکي.

نومونه

Nomen / Substantive

نومونه، شینومونه یا نومویونه..

یادونه: که دا سوبستانتیو او نومونو ته نومویونه ووایو، دما په اند به لنډ موخه ور وي (ـوړاندیزونه):

نومونه/ سوبستانتیو یا شینومونه ژوندي، شیان او کلیمې په ګوته کوي.

روښانه یا څرګند نومونه/ سوبستانتیو شینومونه شیان دي، چې سړی یې ګوري، لمس کوي یې او حس کوي یې. له دې امله ،،نومویونه،،.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بېلګې په توګه:مېز، پاڼه، غونډوسکه، پیاله.

ذهني نومونه/ سوبستانتیو شیان دي، چې پرې فکر کیږي او احساس کوي یې

بېلګې: کار، تفریح، خوښي، زړه بدي

نومونه/سوبستانتیو یا شینومونه کومې پېژندنخښې لري؟

نومونه/سوبستانتیو ګڼونښې(تعداد بڼې) لري:

یواځی یا یوګڼ (مفرد) بېلګه: ونه، ګلاب، بړستن.

ډېر یا ډېرګڼ(جمع) لکه ونې، ګلابونه، بړستنې

یادونه: د مورڼ ژبپوهان د یوه یا و ځانله ته یو ګړی او ډېرو ته ډېر ګړی وایي او له وګړي څخه یې رانیولی. دا ناسم دی، له دې امله هم، چې دا د وګړي سره سر او کار نه لري، دا د هر څه یا هر شي یا یو څه سره سر او کار لري، چې دا دې هرو مرو وګړي نه وي او نه دی.

یو ګڼ په دې پوهېدنه، چې ګڼ یې یا په ګڼ یو دی یا یواځې دی او ډېر ګڼ په دې پوهېدنه، چې ګڼ یې له یوه ډېر دی، نو ځکه ډېرګڼ.

بیا: منه، منې. منه باید یوه وي، له دې داسې په پوهېږو، چې ګڼ یې یو دی. منې، دلته باید دوه .... پنځه... منې وي، چې ګڼ یې له یوه ډېر دی، نو له دې امله ورته ډېرګڼ وایو، نو لنډ یوګڼ (ځانله)، ډېرګڼ (ډېر یا ډېرې). دلته که یو ګڼ وي، یا ډېر ګڼ، نو د ګڼ بڼه نه بدلیږي.

نوم/ شینوم یا نوموبونه په پښتو کې دوه نرښځیوالي یا نرښځیتوب دي، چې د پیداښت الې له لارې سره توپیریږي، داپه دې پرېپوهېدنه چې دا نومونه نارینه او ښځینه دي.

نر- ښځیوال یا نرښځېتوب د نارینه او ښځینه لپاره د ناټاکلو پېژند نځښو له لارې: یو، یوه، له یوه، له یوې، او .... دا له په هغه خپله موخه یا پوهېدنه وروسته راځي.

نرښځیتوب په پښتو ژبه کې د ځنې تورو یا نوره هم ښه زیات یې د غږلرونکو تورو له لارې څخه پېژندلکیږي.

اړیینه یادونه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا دې په ګوته وي، چې څوک نر/ښځيوال د کوم توري له لارې نه شي ټاکلکېدی. دا په دې پوهېدنه چې دا نه ټاکل کيږي، دا همداسې له پيداښته دي، چې همدا يې ډېره غوره ده. زموږ ژبپوهان په دې هکله د پوره ناسمون سره مخامخ دي، لکه د ئ منځ ته راوړنه، چې ناسمه ده، دا په دې پوهېدنه چې دوي د يوه غږلرونکي توري له لارې کړ يا کړنه او نوم غواړئ وټاکي، چې داسې ژبنيزه لار نه شته. د تورو له لارې څخه څه نه ټاکل کيږي.

کوم توري دي، چې دا يې له مخې پېژندل کيږي (که ووايو، چې کوم تورې دي، چې دا ټاکي، ناسمه ده، دا پر دې پوهېدنه باندې چې ټاکل کيږي نه).

-- دا نرښځيتوب کېدی شي، يواځې په يوګڼ بڼه کره شي:

نارينه پر يوګڼ بڼه باندې: مېز/ پر ډېرګڼ بڼه باندې: مېزونه

ښځينه په يوګڼ: پياله/ ډېرګڼ: پيالې.

-- ډېرګڼ (په نوميناتيو يا نوميز) د پېژندبخښې سره جوړېږي.

موږ په پښتو کې يواځې ناټاکلې پېژندنخښې لرو: يو مېز، يوه پياله

Pronomen نومځاينيوي (هم: له پاره ويونه):

يادونه: ګومان مې دئ، چې د موږ زبپوهان ورته نومځري(؟) وای، خو پوره باوري نه يم او په بل نوم يې هم نه پوهيږم، داسې بخښنې راته کوئ، ملامت يم، خو څه وکړم، زموږد پښتو يا بيخي په پښتو پوهنې لا تراوسه کورته نه دي راغلي، لکه دا په نوروژبو پوهنې. پوهيږو، چې داليکنې له کورڅخه بې له کتاب او کتابتون سرته رسوو. دا دې دلته په ګوته وي، چې نومځاينيوی هرو مرو د پرونوم انډول دئ او همداسې دئ، که غواړو او که نه ؟

نومځاينيوي:

هغه وييډولونه دي يا د ويونو هغه ډله ده، چې د نومونو په ځای راځي يا د نومځای نيسي. نو له دې امله نومځاينيوي. دا کټمټ د پرونوم انډول دی. د موږ د پښتو ادبياتو کښې ورته نومځری وايي، چې رښتيا نه ورباندې پوهېږم. ګومان مې دی ځری نماينده ته وايي، خو نومځاينيوی موخه ور او د پېژند سره سم دی.

ځانيز نومځاينيوي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نورو ژبو مخامخ په پښتو کې دا د یوګڼ لپاره دوه دي: زه، ما، ته، تا، هغه، هغې، هغه (ن،ښ).

ډېر یا ډېرګڼ: موږ تاسو، هغوي.

په پښتو کې نومځاینیوي نه بدلیږي پرته د یوګڼ لپاره، چې په دوه ډوله دي.

یادونه: دا به په حالتونو کې نور هم روښانه شي.

په الماني کې له الماني رانیولې ورته ،،لپاره،، ویونه هم وایي. پرونوم د نوم ځای نیسي، نو له دې امله نومځاینیوي هم بلل کیږي اوګردانیږي یعنې بدلیږي.

یادونه: په الماني ژبه کې نوم ګردانیږي یا بڼه بدلیږي، خو په پښتو بڼه بدلېدنه نه شته، خو دا په حالتونو کې ځرګندیږي، چې هلته د نوم او همداسې د نومځاینیو سره چې دا مورفېمونه ورزیات شي، نو پوهېدنه یې بدلوي لکه له ما، پرمېز ، تر کور او دما او نور.

یادونه: دا نومځاینیوي به په دویمه برخه کې پوره یا هغه د اړیینوالي له لارې و څېړل شي.

د نومځاینیوو ډولونه:

د الماني لاندې پرونومونه یا نومځاینیوي په انډول پښتو څېړو:

Personalpronomen, Possessivpronomen, Reflexivpronomen, Relativpronomen او Interrogativpronomen.

Personalpronomen ځانیز یا شخصي نومځاینیوي

ځانیز یا شخصي نومځاینیوي دي: زه، ما، ته، تا، هغه(ن او ښ)، هغه، موږ، تاسو(ن،ښ)، هغوي او د هغوي بدلیدونکې بڼې؟؟ دي.

پښتو کې نومځاینیوي بڼه بدلون، لکه د الماني په حالاتو کې نه لري، دا به په اړونده ځای کې روښانه شي.

Possessivpronomen خاوندوالي - یا ښتنوالي نومځاینیوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا پوسسیسیو نومځاینیوي(خوندیوالي نومځاینیوي) اړوندوالی یا خاوندوالی یعنې ملکیت په ګوته کوي، موږدا دوه سره توپیروو د مل په څیر او د نومځاینیوي په څیر د په ځای په بڼه یا په څیر

یادونه: دا په حالتونو کې ښه روښانه شوي. چې دا مې لیکل تر هغې پورې په حالتونو او د نومځاینیو په بدلون، ښه یې پوهې‌دنبدلون باندې نه پوهې‌دم، په دې اخرو کې بریالی شوم، چې د خپرونو له لارې له تاسو سره شریکې شوې هم دي او م ک له لارې.

بیلګه

دا د ما بکس دئ

دا دما دئ

راګرځیدونې نومځاینیوي <u>Reflexivpronomen</u>

رفلکسیو- یا راګرځیدوني نومځاینیوي موږ د راګرځیدنې یا بیرته راګرځیدنې سره (ځان تیرباسل یا ځان تیروتل، ځان ناسمیدل(غلتیدل(غلطیدل؟))) او رامات کړنو (ځان پیژندل) سره کاروو

بلګه:

Ich habe mich verlaufen.

ما ځان تیرباسه یا زه تیروتلم (خبره په ما اوزه کې ده)

Wir kennen uns

موږ(سره) پیژنو

یادونه: په پښتو اکوزاتی نه شته، نو دا غونډله د کړوني په حالت کې راځي.

که پام وکړو، نودلته هم هرومروپښتو او الماني،همداسې فارسي بل ډول دي.

<u>Relativpronomen</u> نسبتي یا و ... ته نومځای نیوي

د نسبتي نومځاینیوو (هغه، دا، کوم،...) سره موږ نسبتي غونډالي په ګوته کوو.

بیلګه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

:Die Polizei sucht den mann; der die Bank überfallen hat

پولیس سړی لټوی، هغه(کوم) چې بانک وهلی.

<u>Interrogativpronomen</u>

پوښتنوییز- یا پوښتنیز نومځاینیوي

پوښتنیزنومځاینیوي (څوک، څه شی، چاته، د چا) په پوښتنغوندالله کې د نوم په ځاي راځي، د هغه پسې یا د کوم چې موږ پوښتنه کوو.

بیلګه:

د درې سره به لږ ستونځې ولرم، خوزه پوهیږم، چې تاسوله ما ښه پوهیږئ.

?Wer wird das sagen

دا به څوک ووایي؟

?Wer sagt das

دا څوک وایي؟

?Wer hat das gesagt

دا چا وویل؟

Wer hat das gesagt gehabt?

دا چا ویلي وو؟

یادونه: دلته ګوره له،، څوک،، څخه ،،چا ته،،لاړه. درې سره یې پوره توپیر شته.

<u>Demonstrativpronomen</u>.

پام راګرځونې نومځاینیوي دي: دا،هغه وییونه دي، کوم چې . موږ پام راګرځوونې نومځای نیوي هلته کاروو، چې یو څه (د نورو له ډلې) راوباسو یا غوره کوو یا د پاموړ ګرځوو.

بیلګې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

Möchten Sie dieses hemd oder jenes?

تاسو دا کمیس غواړې یا هغه؟

Indefinitpronomen

ناټاکلي نومځاینیوي.

دې ناټاکلو نومځاینیوو پورې اړه لری: یوڅه، نه،سړی، یوڅوک، هر. موږ دا کاروو، کله چې موږ یوشی ټولیزکوو

بیلګه:

(ایا) ته د ما لپاره یوڅه کړی شې؟

غوره یادونه: په الماني کې نومځاینیوي بڼه بدلیږي، خو په پښتو کې د نومیز نومځاینییو، چې موږ همدا لرو، بڼه نه بدلیږي، پرته د اوس حالت څخه، په پښتو باید یوه بله لار وي، چې په هغې زه هم په دې اخرو کې وپوهېد او په پښتو کې هم دا لومړی ځل دی، چې دا کار کیږي او که اجازه وي، دا به د ما میندنه هم وبولم. دامیندنه ځکه لیکم، دا لار په ژبه کې شته، خو ما ومیندله.

خوي وی Adjektiv Das ورزیات شوی،،

په ژبپوهنه کې هغه د وییونو ډله ده، کوم یا هغه چې د یوه څرګند شي یا یوه ذهني شي، یوې کیدنې یا کړنې یا حالت او داسې نور جوړښت روښانه یا تشریح کوي.

ادجکتیو،،خویوی،، یا ،،ملوي،، هم بلل کیږي، په ښوونځې کی ،،څنګه،، وی(یو شی څنګه دی؟) هم بلل کیږي، چې زموږ پښتو ادبیاتو کې یې ستاییننوم بولي. د ستاییننوم سره موږ لږ د ناسمونونو سره مخاخ کیږو او هغه دا چې دا به یا ښکلی او یا ناښکلی وي او خوي نوم ډېر څه خوندي لري یا ډېر خویونه یا ټول خویونه.

خوی ویونه کیدی شي وکارول شي:

<u>attributiv</u> اتریبوتیو(یوه شي اړوند یا یوه شي ته یې نسبت ورکړی، د بیلګې په توګه. ښکلې ورځ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

prädikativ پرېدیکاتیو (د یوه پرېدیکات برخه د کوپولا سره: د بیلګې په توګه: ورځ ښکلې ده) یا

ادوربالadverbial (هغه ښکلې سندرې وایی)

د ژبلار د خبروڅه پوره غزېدلې وي، خو د اوس له پاره زه په دې لړڅه بسیا کوم. که ژوند وو، نو بیا به یې سم وغزوم، خو دا کار د ژبې مینه وال ښه کولی شي.

د خویوییونو جګېدنه په الماني او پښتو کې:

د الماني ژبې زیات خویویونه کیدی شي جګ شي. دا تلنه
کومپاراڅیون Komparation یا درجه بندي یا ښه یې جګړالی بلل کیږي.

په پښتو کښې د خویویونو بڼه نه بدلیږي، خو اړونده جګونه لري.

موږبه یې دا اوس همدا د ډېر،خورا او زښت سره درجه جګه کړو.

Positiv: *schön*ښکلی

Komparativ: *schöner* ډېر ښکلی

Superlativ: *am schönsten*خورا ښکلی

داسې خویوییونه هم شته، چې د هغوي د جګونې سره سټوی بدلیږي:

او موږیې بیا په ډېر اوخورا سره جګوو:

;gut, besser, am bestenښه،ډېر ښه ،خورا ښه

.viel, mehr, am meisten ، زیات، ډېر زیات، لا زیات

دې ته ټول مینه وال رابولم،چې اندونه سره ګډ کړي.

اوکه د نوروژبوڅخه یې هم ګټه واخستله، نولا نوربه هم ښه شي.

ځنې خویویونه شته،چې په هغې دا جګېدنه نه شي راتللی:

ټیک همغه یا مطلق خویویونه لکه بلاربه (ډېره بخښنه دېوي، چې دا بې ادبي ونه ګڼی، که حامله ولیکم هم همدا ده، خوعربي ده)،مړ اونور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رنګونو جګیدنه بیا شته لکه شین، تک شین، شین چک.

سپین، تکسپین، سپینچک اوهمداسې نور او همداسې په ډېر او زښت او خوراباندې هم جګېدی شي یا جګیږي.

خویوییونه او ډولونه یې:

-- خویوی یو څنګه والی یاحالت یا یو خوي په نخښه کوي،

په غونډاله کې دا سړی د لاندې پوښتنې په ځواب کې پیدا کوي یا میندي:

یو شی څنګه دی؟

لکه پورته مو، چې وویل، په پښتو کښې خویویونه هم بڼه بدلون نه لري.

د بېلګې په توګه: رنګه، ښکلی،ارام، مړاوی، خپلواک...

ځنې ادجکتیو یا خویویونه د پسېترلي یا سیلبې له لارې پېژندلکیږي(پسې تړلیSuffix): ناپای،-ور، -وړ، – والی، -توب او نور

-- ادجکتیو له دوه ادجکتیو یا له یوه نوم/شینوم او یوه ادجکتیو څخه جوړ دي:

دبېلګې په توګه: تیاره شین، غټستر، رنګارنګ...
-- د ادجکتیو یا خویویونو کارونه:

موټر ګړندی ځغلي. (يېدل (د شته والي) په څیر پوره کونه، کېدل، پاتېدل(prädikativ).

ګړندی موټر. (نوم /شینوم ته ورزیاتېدل(attributiv).

ګړندی ګټي. (د خپلواک نوم / شینوم په څېر(substantiviert)

په پښتو کې خویوییونه یا ادجکتیو بڼه بدلون نه لري یا نه بڼه بدلیږي:

۱ - نومیز: کوښني زدکونکی پر ستایېلو باندې خوښیږي.

۲ – پرېکړونی: کوښني زدکونکی ستایلکیږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ - خاوندوالی: دا د کوښښي زدکونکي ولاس ته راوړنه ده. ډلته ،، د ،، د خاوندوالي مورفيم دی.

۳ - داتيو: ستايېنه وکوښښي زدکونکي ته ده. يا له کوښښي زدکونکي څخه ستاينه کيږي. له کوښښي هلک سره ستايېنه مل ده. له کوښښي هلک کره ځو او همداسې نور.

دلته دې د حالتونو برخه په پام کښې ونيول شي، وروسته څېړل شوې ده.

دا پورته لړ روښانه کوو:

و ۱ – ته: کوښښي. دلته زده کوونکی کوښښي دي، دا په دې پوهېدنه، چې کړونی دی.

و ۲ – ته : دلته کوښښي هلک پرېکړونی دی.

و ۳ – ته: دلته د ،، د ،، د واکوالي مورفيم ورزياتيږي.

و ۴ – ته: د مورفېمونو،،و ،، له لارې څخه بدلون دئ او همداسې له ،، له ،، سره.

-- د خويوييونو جګېدنه

په پښتو کې د خويوييونو جګېدنه، ليکه د الماني او فارسي پر څېر باندې نه شته، خو انډول يې پر لاندې ډول باندې شته دی.

بنسټپوړی(زياتېدنه يا مثبت) : ګړندی، جګ، ښکلی

۱ – لومړی جګېدنپوړی(کومپاراتيو Komparativ) ډېر ګړندی، ډېر جګ، ډېر ښکلی.

دويم جګېدنپوړی (سوپرلاتيو Superlativ) خورا ګړندی، خورا جګ، خورا ښکلی.

يادونه: د ،،ډېر،، او ،، خورا،، په ځای ماته بل څه ښه مناسب نه برېښي، خو تاسو په کې فکر وکړئ.

-- خويوی له پرتلييزويونو سره: لکه، يا، له، چا سره

ښه کېدونکی يا ډېرېدونکی: دومره همدومره ... لکه: زه (هم) دومره لوي يم لکه ته Komparativ کومپاراتيو..... لکه، ... ته له ما څخه ډېر لوي يې.

يادونه: زموږ اديبان ليکي: ترما ډېر لوي يې او دا ناسم دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو اړیکوی تل د هغه له نسبتوي سره څنګ په څنګ وي.

(نوم/شینوم، نومځاینیوی، خوی وی یا ادورب)

اړیکوی تل هممهال یا سملاسي د مخه یا پسې پروت وي

یادونه: پرتله کونه له ،،و یو څه ته،، سره کیږي. لکه سپین و اتل ته جګ دی. که وو ایو، چې: سپین نسبت و اتل ته جګ دی. دا به هغه ورسره بلده لیکنه وي، خو دلته ،، د نسبت،، لیکلو ته اړتیا نه شته یا زیات دی.
-- سړی څنګه یو پسې ځای نیوی یا اړیکوی له ادورب څخه توپېرولی شي؟
یو پسېځاینیوی د یوګڼ وي په څېر د غونډالي غړی یا غونډالغړی نه دی.
-- یو ادورب د یوګڼ وي په څېر غونډالغړی هم کېدی شي.

بېلګه: ټکی د ګردیـدباندې (دلته د یوه ګډوله ویې په څېر راځي) پروت دي (دلته پسېځاینیوی یا اړیکوی د نوم/شینوم سره د پسېځاینیوي څنګه والي یا په حالت کې دی).

یادونه: ما په پیل کې داپورته غونډاله داسې لیکلې وه: ټکی له کردیَ څخه د باندې پروت دیَ.

دا دپورته غونډالي ناسمه لیکنه ده، ځکه چې په دې غونډاله کې به ټکی له ګردیَ څخه دباندې وي، خو هغه ځای به د ګردي له خاوندوالي څخه بل ځای کې دباندې وي.
ټکی د باندې پروت دی (ادورب – لوکال- یا ځایز ادوربال)
پرته له دې څخه کېدی شي یوګڼي یا ځانله ویونه د اړیکوي (مخ-یا(په پښتو کې مخځاینیوي نه شته) پسېځاینیوي) او د ترنوي په څېر هم وکارول شي.

بیا: د ګردیـدباندې، په دې پرېپوهېدنه، چې دا دباندې د ګردیَ دی یا - - پورې اړه لري او که وو ایو،، له ګردیَ څخه د باندې،، ، نو کېدی شي، دا دباندې د ګردي نه وي، دابه یو بل چېرته کېدی شي وي..
بېلګه:

هغه د ګاډیټګ په ترخ کې له کړکیَ څخه کتل. (اړیکوی له نوم/شینوم سره د داتیو په حالت کې)

هغه له کړکیَ څخه کتل، په داسې ترخ کې چې دباندې زورور جکړ وو. (ترنه)

د ژبنیزو توکو پېژند:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا چې د ژبپوهانو له انده د ځنو ژبنیزو توکو روښانه پېژند نه شته، نو له دې امله مې د ځنو له پاره دا پیژندونه بیا بیا راوړي، هیله ده، چې شتړي مو نه کړي. که د لیکنې په ترتیب کې مو ناسمون سترګو ته کېده بخښنه به وي، خو دې پېژندونو و ما ته پوره خوند راکړ او د ژبې پیل کې باید راوړل شوې ويې.

ويې:

یو ويې یو خپلواک ژبنیز یوون(یووالی یا ناسم یې واحد) دی. د یوه غږ یا سېلبې سره په مخامخوالي دا په پیدابښتي ژبه کې پرته له غږ یا سېلبې یوه خپلواکه مانا هم لري. یو ټولیز باوري پېژند د دې له پاره نه شته او ستونځمن هم دی. دا موضوع ډېره اوږده څېړل شوې، ما یې یواځې هغه لنډ پېژند له تاسو سره بیا ګډ کړ.

پورته مو وویل چې وی ټوټه کېدی شي، مګر مورفیم نه ټوټه کېدونکی، چې له دې امله یې غږیووالی هم بولي، او کېدی شي، چې دا یو مورفېم یو وی وي.

بیا د غږونو ډولونه او نورې ځانګړتیاوې هم شته، چې هغه په دباندنیو د پرمختتلو ژبو په ادبیاتو کې هرو مرو شته او په ښه توګه. لکه په موسیقي کښې یې لرو. بیا

وی څه شی دی؟:

یو وی یو خپلواک ژبنیز یووالی(ناسم یې واحد) دی. په پیدابښتي ژبه کې دا – د غږ یا سیلبې مخامخ- یو خپلواکه یا ښه یې ناړونده مانا لري. یو ټولیز منل شوی پېژند نه شته او ستونځمن هم دی، څکه چې دا د ،، ويې ،، کلیمه د ژبپوهانو منځ کې یا پوره اوبی نه ده او یا یې په بل څه یادوي . ګومان مې دی یو فرانسوی ژبپوه د ،، ويې،، په ځای ساده ،، نخښنه،، کاروي. دلته هم د لیکلو او روښانه ونې، ښه یې څېړنې اړتیا شته او په نورو ژبو کې خبرې پرې شوي نورو ژبوکې یې وګوری..

غونډاله یا غونډله :

یوه غونډاله له یوه یا ډېرو ویونو جوړ رابند ژبنی یووالی (واحد ناسم دی) دی. د غونډالکلیمي پېژند له بېلابېلو لیدلورو ورکړ شوی دی، چې یو بل سره نه پتوي یا ښه یې نه پوښوي. په ټوله کې یوه غونډاله له ژبپوهنیزې لارې، د یوه ستر یووالي په څېړ، پیژندلکېدی شي، چې د سینتاکس(پېژند یې ورکړل شوی) له لارې ورکول کېدی شي.ځنې څرګندونغونداله د خبرو اترو٠کمونیکېشن) د خورا کوچني د پوهونی یووالي پېژندل کیږي. خبرکړنې (خبراکت) په څېرمنځ ته راتلی شي، له بله انده دلته د څرګندوني کلمه کارول کیږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غونډالي کلمې ټاکلو له پاره ډېرډوله ليکنې يا اندونه شته دي، چې د ټولو يوځايکونه نږدې ۲۰۰ ته د غونډالي پېژندونه رسيږي. هرژبنی ښوونځی خپله و ځان ته د غونډالي پېژند ومنځ ته راوړي. بېلا بېل سم انديز، فلسفی، د خبرو اترو پوهنيز او ساپوهنيز اړخونه لړ يو بل سره يوغګيزکوي، ليدل کيږي. ورته نيولکيږي، چې د نخښونو پسې غونډاله يوه يواځنی کلمه ده، بلکه يوه ټوله کورني، چې يو بل سره غوځوونې يا ګډغوځوونکې ـپه دې مانا چې ګډ څه سره لري) ځان پسې لري.

پارتيکلPartikelوړې ژبنی ټوټې

د نه بنه بدلېدونکو يا اوښتونو، په بېلابېلو وييډولونو پورې راټولو شويو نخښنو ژبنی يووالی دي.

NICHT(NOT) : PART

نه (پڅه ه) (که نهء)

د يوې وينا د نهء والي لپاره کارول کيږي.

،،دا سمه نهء ده،،. ،، هغه لوي نهء دی، هغه و خپل ورور ته يا له خپل ورور څخه کوچنی دی،،.

-- زه له تاسو سره نهء ځم.

-- د يوې ټولې غونډلې په ځای نه والی.

،، څوک راسره راځي؟ - زه نه.

-- له هغو وييونو سره کارول کيږي، چې منفي پوهېدنه لري او دا ومنفي پوهېدنه يې کمزورې کړي.

،، دا بد نه دی، مګر يو څه کم دي،،.

نه *(Nein(no*

نه (د روښانه ه) سره: د يوه ځواب لپاره کارولکيږي، چې يو امر، يوه غوښتنه، يوه هيله ونه مني.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړی شې له ما سره مرسته وکړې؟

نه، زه وخت نه لرم.

کړی شې له ما سره یو چای و څښې؟

نه، مننه!

ته باید هغه څه وکړې، چې زه یې درته وایم!

نه.

- چې یو ه کپککونکې چېغه یا غږ ترې رامنځ ته شي. اوه/ نه، دا سې هم!

– د دې لپاره، چې یوه وینا سمه یا پوره کړي.

،،هوا خرابه وه، نه، په دې ورځ سوچه بوچه خرابه وه،،.

Partizipation برخه – یا ونډه لرنه

به

-- باران به وشي

-- هغه به بله اونۍ و کور ته لاړه شي

-- هغه به په دې ښکلې هوا کښې په باغ کښې وي.

-- هغه به پوه وي، چې څه کوي.

-- په دې ترڅ کښې به هغه دا لیک د لاسه کړی

هغه وایي، چې هغه به سبا و ډاکتر ته لاړ شي.

١ . ١Definitionsbefund پېژندپیداکونه

Schulduden د ښوونځې دودن

Duden-Grammatik ګرامر دودن -

(c) ketabton.com: The Digital Library

Satz als Subjekt- und Prädikateinheit

غونډاله د سبجکت- اوپرېديکات په څېر

1.1.4Satz als Rede- oder Textelement

غونډاله د خبرو- يا ليکنتوکي په څېر

1.1.5Satz als kommunikative Einheit

غونډاله د خبرو اترو يووالي په څېر

دا موضوع نوره نه غزوو، که څه هم ډېره خوندوره او په زړه پورې ده.

د پېژند پيداکونه :

دلته کېدی شي د غونډالې يوڅو خواره شوي پېژندونه بېرته ورکړی شي:

د ښوونځي دودن -(دودن د الماني ژبې شننيزه کتابونه دي، چې په هره څانګه يانږدې په هره څانګه کې يې لري): د غونډالې د ښوونځي دودن پېژند دی: ،، ژبه يو رابند ژبني يا تړلی يووالی دی، چې له کوچنيو يوونونو يا يووالو(ويونه او ويونډلې يا – ګروپونه) يوځای اېښوول شوي وي،،

دا چې غونډالې د يوه وي سره شتون لري(بېلګه يې : څه)، نو کېدی شي د يوې داسې غونډلې پېژند د ويې څخه توپير ونه لري. يا توپېر نه شو کړی.

دا هم روښانه نه ده،، جې ژبني يووالي لاندې څه پوهږو. يوه ويډله (سنتاګما) هم په خپل دننه کې هم رابند يا پوښلی ژبني يووالی دی. نو له دې امله په پورته پېژند کې دويونو پسې راتلنه يا تعقيب په خپل دننه کې يو ژبنی رابند يا پوښلی يووالی دی

نو له دې سره پورته پېژند د ويونو پرلپسې راتلنه ،، په خپل دننه کې يو رابند ژبني يووالی دی.،، يو په خپل دننه کې رابند ژبني يووالی، بې له دې چې د يېژند له مخې روښانه وی، چې د څه له امله يا کومې لارې يوه داسې ويډله دې ځان له يوې غونډالې سره بېل کړي

غونډاله ستر يووالی يا يوون يا يووالی (واحد ناسم دی) دی، چې د سينتاکس له لارې جوړېدی شي،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بلومفیلد پېژند له مخې،،: غونډاله د خورا لویې خپلواک سینتاکتیکي بڼې په څېر ، چې د خپلې لوري د هیڅ ګراماتیکي جوړښت په یوه خورا لویه سینتاکتیکي بڼه کې خوندي نه ده. ،،

د دودن ګرامر: د دودن ګرامر زیات غونډالپېژندونه راته وړاندې کوي:

،، یوه غونډاله یو پوښلی یا رابند یووالی دئ، کوم چې د سنتاکس له لارې جوړ شوی دئ

موږ نا پوره غونډالې هم لرو، چې په لاندې ډول یې لږ روښانه کوو:

ناپوره غونډالې :

د ،،غونډالې،، کلیمې لاندې نا پوره غونډالې هم راځي، نو داسې غونډالې چې د هغوي اړتیا له مخې یا اړینډوله د غونډالې یو یا ډېر غړي نه وي.

بېلابېل تیوپونه سره توپیرېږي:

Anakoluth[on] (= Satzbruch غونډالماتېدنه یا - پرېکېدنه

یوه پیچلې غونډاله دغونډاللړۍ او غونډالزیاتونو سره سړی یو غونډالراګرځېدونکې هم بولي.

غونډالې کړی شي د یوه یوه تړوني(سینډېتیک) یا د ډېرو تړونو (پولسینډېتیکي) یا بې تړونې (اسینډېتیکي) یو د بل سره وتړل شي.

Beispiel:سینډېتیکي: :

سینډېتیکي: ،، زه راغلم، ما وکتل او زه بریالی شوم،،.

پولیوسینډیتیکي: ،،زه راغلم او ما ولیدل او زه بریالی شوم،،.

اسینډېتیکي: ،، زه راغلم، ما ولیدل، زه بریالی شوم

نومیزه غونډاله، چې ډېر وخت ترې غونډالې بې له مرستندوي کړنې دئ پوهیږو.

بېلګه: ،، ښځه لاړه، پیسې لاړې، کور لاړ

پیدابښتي ژبه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ژبپوهنه کې پيداښتي ژبه هغه ده، چې له انسانانو ويل کيږي يا له انسانانو خبرې پرې کيږي يا يوه زيږېدلې ژبه، چې له يوه نا لارښود شوي ودې څخه ومنځ ته راغلې وي. دلته دې ته به هم ګوته ونيسم، چې ژبه -لکه چې څنګه يې زموږ ژبپوهان وايي- معامله نه ده، پيداښت دی.

د ژبې نور ډولونه، لکه جوړې شوې يا مصنوعي ژبې، هنري ژبې، د نخښو ژبې او نورې شته، چې موږ يې نور د څېړنو نيت نه لرو..،

بيا: چې له پيداښتي ژبې غږيږو، نو له دې سره جوړه پوهېږو، چې ژبه قرارداد نه دی، پرته له موږ څخه منځ ته راغلې هغه ويونه، چې په پيداښت کې په ژبه کې نه وو، خو موږ له دې سره مخامخ نه يو، له دې سره پرمختللي هيوادونه مخامخ دي، چې هغوي نوي څه منځ ته راوړي

ټوليز پېژند يا غونډالجوړښت ښونه:<u>Syntax</u>

د سينتاکس لاندې سرې د غونډالو جوړونو ښوونه پوهيږي. دا کره کوي ، چې څنګه له يوګښو يا ځانله برخو- ويونو څخه موخه ورې غونډالې جوړيږي –

د سينتاکس لاندې سرې يوځای اينول شوی پيداښتي يا جوړښتيز نخښه سيستم په ټوليزه توګه و نخښو ته ګډوله لارسيستم پوهيږي

د غونډالو جوړښت

غونډالې د ژبې د توکو له يوځای اينوولو څخه جوړيږي.

ګډوله غونډالې- پيلونه

يوه ګډوله غونډاله له دوه يا ډېرو پوره غونډالو جوړه ده، چې هغوي يو د بل سره تړلې ، سم انديز خپلواکې غونډالې دي، چې ګډه موضوع لري او تړنويونو،، او،، او همداسې ،،يا،، سره تړل کيږي. دا ډول غونډالترنه تنظيم شوې (بنسټغونډاله يا اصلي غونډاله) تړنه بلل کيږي. تړنويونه (د بېلګې په توګه يا، او) سرې منظمکوونکي تړنويونه بولي. <u>Numerale ګڼيز: دوه (دوی) لارې، شپږم ټولګی.</u>

<u>غواړو چې ګڼونه په ګڼوننخښو وليکو: ٢ لارې، ۶ – م ټولګی(۶ ټولګی ناسم دئ).</u>
<u>-- ځنې نومونه/شينومونه د هغه د پسې‌سيلبې يا ښه يې تړلې(د پښتو ادبياتو کې لکه وروستاړی بلل کيږي، خو ما ته يې دا پسې‌تړلې موخه ور بربښي) د پسې مورفي‌م په مرسته پېژندلکيږي. دا کې‌دی شي په سفي‌کس کې وکتل شي، هلته روښانه دي.</u>

(c) ketabton.com: The Digital Library

- والی، - توب، ......

کوچنیوالی، نارینتوب،

کلیوال، کلیواله، نرولي، ښخولي.............

ترنوییونه Konjunktion

دا تکرار دی، خو داسې نوي څه هم لري.

کونیونکڅیون (لاتین: پښتو اندول یې: تړوني یا تړنویي) ویډول

کونیونکڅیون، تړونوی، یونکڅیون په ګرامرکې یو وییډول دی، چې د ویونو، غونډلې برخو، یا غونډلو منځ کې سینتکتیکي(syntaktische په نخښو) تړنې منځ ته راولي او هممهال سم اندیزې یا ګرامري اړیکې د تړلو توکو په منځ کې روښانه یا افاده کوي. د پرېپوزېڅیونونو یا اړیکویونو سره یوځای، چې ژبنیزې ورنږدې موخې پوره کوي کیدی شي کونیونکڅیونونه د اړیکویونه Relatoren په څیر رایوځای شي.
زه یې په دې پیل کې درې بیلګې راوړم، چې دوه یې د شمیرپوهنې بنسټ تړوني دي.
دا باید په نخښه کړم، چې دا په شمیرپوهنه کې ویناوې سره تړي، دا زما د شمیرپوهنې سم اند کتاب کې بیا ښه روښانه شویاواړونده لیکنې یې هم شته.
لومړی:
،،یا،،
وکابل ته ځم یا وکندهار ته خم. یا

و کابل یا و کندهار ته ځم
دویم:
،،او ،،
زه وجلال اباد ته ځم، او و کابل ته ځم.

جلالاباد او و کابل ته ځم

یادونه: دا دوه تړنویونه ،، او ،، او،، یا ،، د شمیرپوهنې سم اند بنستیز تړنویونه دي .
دریم:
،،تر،،
ټول کسان ناست وو، ترڅو- یا تر هغې پورې، چې ټول میلمانه وکټونو (خوبځایونو) ته لاړل یا

ټول کسان ناست وو، ترڅو پورې، چې ټول میلمانه کورونو ته لاړ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه به له ۴ بجو څخه تر ښېږ بجو پورې درشم.

په دې لمنځتون کې له ۲۰۰ څخه تر ۲۵۰ کسانو پورې ځايږي.

پورته غونډالې ته يوه يادونه، چې اړينه ده: ځنې کسان به ووايي، چې: له ۲۰۰ تر...

دلته له څخه نه شته، ځکه دلته د ۲۰۰ موخه پيل نه دی، دا له ... نه دی.
ګورو، چې ،،تر،، تړونوی دی او پرته له دې پرېپوزېشن هم دي. داپرېکړه ناسمه ده؟؟؟؟
که ،،تر،، يوه بله ګراماتيکي دنده سرته رسولی، نوما به دلته راوړې وی، خوبايد
وهڅيږو، چې ،،تر ،،د نورو اړيکويونودنده په غاړه نه اخلي
ځنې ليکوال اوپښتو پوهان يې د پرتلې له پاره هم کاروي، خودا ناسم دی. بله ليکنه کې به
دا راوړل شي. بيا

تړنوييونو

سپين له ننګرهار څخه راځي. خوړه له خوست څخه راځي..

سپين له ننګرهار څخه راځي او خوږه له خوست څخه راځي

زيات وخت د دوه غونډالو په منځ کې يوه سم اندېزه تړنه شته وي يا شتون لري.

سپين وکابل ته ځي. سپين وکونړ ته ځي.

سپين وکابل ته ځي يا و کونړ ته.

په لاندې بېلګه کې دويمه غونډاله د لومړۍ غونډالې له پاره يو لامل دی او لومړۍ
غونډاله د دويمې غونډالې يو سم انديز پسې رتلنه يا پرلپسې ده.

بېلګه: پرلپسې(تعقيب)– لامل

هغه نه راځي. هغه ناروغ دی. د دوه غونډالو سم انديز ګډاړيکوالی د دوه تړنويونو له
لارې جوړيږي. سړی کړی شي د يوه سم انديز دليل-پرلپسې-اړيکې د بېلګې په توګه
تړنويونه ولې، چې، له دې امله، ځکه چې، و کاروي.

بېلګه:

دا(ولې) چې: هغه نه راځي، دا (ولې) چې هغه ناروغه دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دې امله: هغه ناروغه دی، له دې امله هغه نه راځي.

ځکه چې: هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغه دی.

تړلشوې غونډالې د يوې کوما(بېلېدننخښه) له لارې سره بېلېږي. تړنويونه لومړی او يا دويمې غونډالې پورې اړه لري. هغه دا غونډاله ،، په نخښه،، کوي. سړی کړی شي د ځنو تړنويونو له لارې(د بېلګې په توګه ځکه چې) د غونډالو لړی پرلپسې سره بدلې کړي، د ځنو سره نه (د بېلګې په توګه داچې، له دې امله).

بېلګه:

ځکه چې: هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغ دی.

ځکه چې هغه ناروغ دی، هغه نه راځي.

بنسټغونډال – او څنګيزغونډالترنه

تړنويونه د کړنې يا کړ نځای ټاکي. د کړنځای ټاکنې پسې سړی کړی شي د سم اندېز غونډالترنې دوه اريز- يا اصلي ډولونه سره بېل کړي:

لومړی داچې تړنه، چې په هغې کې کړنه په يوه غونډاله کې په اخر ځای کې ولاړه وي (که غواړی: ځاي په ځای وي). د تړنې دا ډول څنګيزغونډالترنه بلل کيږي يا سړی دا ډول تړنه څنګيزغونډالترنه – يا نيممنظمه تړنه بولې. تړنويونه سړی نيممنظمه تړونې بولې.

بېلګه: ځکه چې(څنګيز غونډالترنه= کړنه په پای کې)

هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغ دی.

داسې لنډه زياتونه:

موږ په پښتو کې لرو: کړونی، پرېکړونی، نه کړونی. دلته درې دي

په عربي او فارسي کښې: فاعل او مفعول: دوه. موږ هم دا کاروو، چې د پښتو لپاره نېمګړي دي، ځکه پښتو درې لري.

په الماني کښې: اکټيو او پاسيو لرو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ما سره، ښه يې د ما له ليکنو سره د ګرانو لوستونکو ستونځې دا دي، چې زه د کېدلو تر پولې پورې تولې پوهنيزې ليکنې په پښتو ليکم او له دې سره د مور ژبپوهان او ليکوالان بلد نه دي.

دا په پښتو ليکل د مور د ليکوالانو او ژبپوهانو لپاره ډېر نابلد دي. دا نابلدتيا يوه ستره ستونځه ده، په رښتيا يوه ستره ستونځه ده او پښتو په رښتيا د هرې پوهنيزې ريښې په پښتو د ليکلو توانلري.

فونيم څه شی دی؟ phonem

فونېم:

پيليادونه: په نورو ژبو يا لږ ترلږه الماني کې ډېر ويونه شته، چې د غږ په مانا دي، خو مور په پښتو کې همدا غږ، ګړ او ويل لرو. نه پوهيږم، چې اواز مو پښتو دی او که نه؟ زه به په دې غږ او ګړپاتې شم او بيا له الماني به د هغه بل ډول غږ له پاره دا د غږ سره مل په يوه بل ډول روښانه کړم

پېژند: فونيم زوړ يوناني نوم دی په لاندې پوهېدنه دی:

(له Ein Phonem) altgriechisch φωνή *phōnḗ*, پښتو: غږ يا ګړ')

د ټولو غږونو يو ذهني ټولګی دی، چې په يوه ګړيزه ژبه کې همغه يا برابره توپيرېدونکې دنده لري.

بېلګه: که فونيم /ښ/ راواخلو، نو دا په بېلو بېلو ځايونو کې په بېلا بېل ډول ويل کيږي، خو موخه ترې همغه اخستل دي يا همغه اخستل ، دا په دې مانا، چې په پښتو کې يې د ويونو په منځ کې کوم توپير نه لري دا يواځې د ويېنې ډولونه دی، لکه په ،، ښه،، کې، چې ځنو ځايونو پرته له ښ په خ او ش هم وېل کيږي، خو موخه ترې همغه پوهېدلکيږي، نو له دې امله ګړيزه ژبه يا په ويلو کې، خو که کوم فونېم بدل شي، نو مانايې ورسره نه بدليږي.

دلته په فونېم کې همدا ګړ يا غږ يووالی دی يا که غوارړی همدا يو غږ يو يوالی دی لکه د / ر / يا /ت/ او نورو غږ، چې خپله مانا نه لري، خو په وی کې وی ته هغه انډول مانا ورکوي دا دې په ګوته وي، چې دا غږ د سيلبې له لارې روښانه دی..

د دې بېلګې په دې نورو ژبو کې لږ روښانه دی، خو زه ورسره په پښتو کې ستونځې لرم، چې هغه بايد په ګډه سره اوبی کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا یوونونه یا یووالي، نو په ژبه کې څنګه او کوم دي؟

په پورته کې ګورو، چې /ر/ او / ت/ مو ورکړي، چې همدا هر یو یې یووالی دی. همدایې د پیژند یووالی دی، چې غږ راوځي، نو دا به یو سیلبي وي. که زه ناسم وم، بخښنه راته وکړئ، خو ګومان مې دی، زموږ ژبپوهان یې څپه بولي، که داسې وي، نو بیا ګړ – یا غږڅپې ته به څه ووایو. راځئ، چې په دې سېلبې پاتې شو او که غواړئ سېلاب.

د سېلبې او څپې تو پیر غږ په څپو خوریږي سیلبې همهغه یو اواز راوستنه ده.

لاندې بېلګې ګورو:

بېلګې: ،، مور،،/،، پور،، ،مار ،، / ،، تار ،،

په پورته کې ګورو، چې نور ټول توري همغه دي او یواځې لومړي توري یې سره بدل دي او له دې امله پوهېدنبدلېدونکي دي.

د دې ویونو د پوهېدنو توپیر د وېلو یا لیکلو، ویونو جوړې یا خورا کوچنی (مینیمال) جوړې بلل کیږي لکه دا پورته. مینیمال ځکه، چې هغه خورا کوچنی جوړې دې. وروسته روښانه پېژند شته

بیا: دا به هم دلته په ګوته کړو، چې فونیمونه نه ځانله د یو غږ بلکه د سېلبې په څیر رامنځ کیږي یا منځ ته راځي..

<u>Allophone</u> د یوه غږ بلډولوالی

د دې یوه غږ ښ الوفونونه /ښ/ روښانه دي، چې په بېلابېلو ځایونو کې بېلابېل ویل کیږي.

الوفون یوناني وی دی، چې الو د بل او فون د غږ یا ګړپه مانا دي یعنې بل ډول غږ یا اواز یا ګړ، نو له دې امله الوفونونه د فونېم بل ډولوالی دی، چې د فونېمبدلون یا سبفونېم بدلون په نامه یادیږي

د سره خپلوانو ویونو یا کلمو پېژند یا یې نوره هم ښه سره توپېری پېژند ونه یې :

Distingem : دېستینګېم :

فونېم او ګرافېم د دېستینګېم کلمې یا د وی لاندې سره راټولیږي یا رایوځای کیږي.

دا په دې مانا، چې دیستېنګېم دوه برخې دي: ګرافیم او فونېم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرافېم Graphem:

. فونېم له ګرافېم څخه توپيريږي . ګرافېم د ليکلشوې ژبې خورا کوچنۍ ماناتوپيرېدونکى يووالى دئ

فونېم Phonem

.فونېم د ويونکې – يا ګړ ژبې خورا کوچنى ماناتوپيرېدونکي يووالي دئ

مورفېم Morphem

يادونه: مورفيم دلته لنډ راغلى. بل ځاى کې بياپوره څېړلشوى دي.

فونېم له مورفېم څخه توپېر لري. فونېم د خورا کوچنى د ژبې پو هېدنتوپيرېدونکى يوون يا يووالي په څېړ پيژند لري، په داسې حال کې چې مورفېم د ژبې خورا کوچني مانا وړونکي يووالي يا يوون په څېړ پېژند لري، چې دواړه سيمانتيکي ژبنيزه منځپانګه لري.

يادونه: دا يو اوږد د خبرو څه لري، چې زه يې زما د پاتې وخت سره لږ نورې شنني ته بېواکه يم، خو دا مې داسې لږ څه پيژندونه له الماني تاسو سره ګډ کړل، په دې هيله، چې ستاسو مينه مې ورسره راپارولې وي، بيا وايم، چې دا پوهنه پرته له يوې وتلې ژبې د زده کړې څخه نه کيږي

د دې کلمو د يووالو پېژندونه

پورته مې وليکل، چې د فونېم يووالى لکه لاندې بېلګه کې /م/ دئ

د مورفېم يووالى سيلبې يا سيلاب دئ، هر مورفېم يو سېلبې دئ.

بېلګې: ،، مور،،/،، پور،، ،شل ،، / شل ،، (د ش پښ پښ الف سره ويل

د ماناو توپير د ګړيزو ويونو جوړې يا خورا کوچنۍ (مينيمال) جوړې بلل کيږي

دا به هم دلته په ګوته کړو، چې فونيمونه نه ځانله د يو غږ بلکه د سېلبې په څير رامنځ کيږي يا منځ ته راځي

بيا يې يووالى: د دې پورته ژبنيو توکو يووالى نو د سېلبې څخه څرګنديږي، دا يو سېلبي دي او دا يې يووالى هم دئ. يو وى کړى شي يو سېلبي يا ډېر سېلبي وي، مګر دا ټول يوسېلبي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فونیم د ویلشوې وي پوهېدنتوپیرېدونکی یووالی دئ. دا په دې مانا، چې د یوه فونیم بدلول د یو بل فونیم سره د دوي پوهېدنه بدلیږي یا تغیر خوري

د دې لاندې څخه موخه پوهېدل کیږي او وروسته همراځي.

دا لاندې بېلګې په ګوته کوي، چې فونیم مانا وړونکی یووالی نه انځوروي، بلکه مانا توپیرونه په ګوته کوي

سړی ویلی شي: فونیم د یوه وي هغه خورا کوچنی غږیزه جوړښتبرخه ده د وي توپیرېدونکې دندې سره. د فونیم د بدلون له لارې د وي مانا بدلیږي، دا فونیم پخپله نه مانا وړونکی دئ.

نورې بېلګې:

فونېمبدلېدنه په پیلغږ کې

کور – ګور

مړه – پړه

تار – مار

فونېمبدلېدنه په پایغږ یا پایګړکې

کار - کال

وروور - خور

فونېمبدلېدنه په منځغږ کې

کور – کار

ډېر - ډار

ټول - ټال

یادونه: د ماپه اند که دلته د غږ په ځای ګړ وکاروو ښه به وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Phonetik فونېټیک

(زړه یوناني φωνητικός phōnētikós,پښتو پوهېدنه يي غږ - یا ګړاړوند ,) .

φωνή *phōnḗ*, پښتوپوهېدنه يې غږ

یوپوهنیز دېسخېپلین یا دېسیپلین دی، چې ژبغږ په لاندې دلایلوڅېړي: په ستوني ګنډه، مری-، خوله او د پوزې په ورشو کې غږجوړونه او د غږ او ګړحس کول د اکوستیکي خوي او د غږ یا ګړ کارونه د غوږونو او انساني مغذ له لارې

دا دوه دندې لري: غږجوړونه او غږاورېدنه، نو:

فونېټیک یوه خپلواکه د ډېرو پوهنو په منځ کې ځغاستې څانګه ده لکه لینګوېستیک، اناتومي، فیزیولوژي، نوېرولوژي، فزیک او شمېرپوهنه. د فونېټیک څېړنورشو یا څېړن اله ګړېدلې یا ویل شوې ژبه یا لنډ ګړژبه ده د هغې په ټولو رېښتینوالي- یا ریالېزه کولو کې.

فونېټیک هم لکه فونولوجی ویلشوې یا غږېدلې ژبه یا لنډ ګړژبه څیړي. فونېټیک د فونولوجي څخه ځان په یو بل اسپک یا کړنلار بېلوي. فونولوژي د ژبپوهنې برخورشو په څېړ غږونه په یوګونو ژبو کې د خپلو پوهېدنتوپیرېدونکو دندو غږونه ټولګیزوي. په مخامخ یې فونېټیک د فزیکي ، نیورولوژی، فیزیولوژي د یو بلې ژبپوهنې لارې ، چې غږجګوالي جوړښت، د هغې وړنه او د هغې احساسونه په کې غوره دي او د پیداښتي پوهنو څخه ګټه اخلي.

د فونولوژي پېژند:

Die Phonologie (زوړ یوناني وی دی.φωνή *phōnḗ*, پښتو غږ ‘, λόγος*lógos* , پښتو پوهنه) فونولوژي

په پښتو غږپوهنه، د ژبپوهنې یوه برخورشو ده. دا د ژبپوهنې په دننه کې په ټوله کې د د فونونیتیک څخه باید رابنده شي، پر دې پوهېدنه باندې، چې په منځ کې یې باید پولي وي:

په داسې حال کې چې فونیمیک د ژبغږونو روښانه خویونه څېړي، چې څنګه جوړیږي او فونولوژي د یوګونو ژبود غږونو ګړسیستم د دندې سره سر او کار لري. له دې سره دا د ژبلار یوه برخه جوړوي.

فونیتیک:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېژند Definition

فونیتیک د ګړځپو یا ژبځپو پوهنه ده، د سېلبو، خپل جوړښت د ویونکي او د هغه په کاراچونه د غوږ له لارې، چې د انسان د خبرو اترو فزیکي، روحي یا ارواپوهنې او فیزیولوژیکي ګړموادو ټولوالي په پام کې نیولو سره

د یوې پوهنې په څېر د فونېمیک د ژبغړونو رواجي څېړنو له مخې یې ټاکل، د موډرنو یا اوسنیو څېړنو په څیر تنګ دی. له دې امله لاندې فونېتیکي څانګې سره توپیروو:

۱-ویېنډوله فونیتیک

,artikulatorische Phonetik

۲ – غږیز فونیتیک د فونیتیک هغه ورشو ده، چې د ویل شوو جګو یا غږونو سره بوخته ده. دلته د بېلګې په توګه څېړل کیږي امپلیتودې یا جګوالی او فرکونځ

,akustische Phonetik

غږیز فونیتیک د فونیتیک

دالاندې یې نه ژباړم، دا ګران لیونکي په دا څلورو پرمختللو ژبو کې لوستلس او روښانه کولی شي.

دا په دې څېړنه کړي، چې غږ د شتونې او ژبې او نورو غږ الو له لارې څنګه پیداکیږي

,perzeptive Phonetik

,physiologische Phonetik

.funktionale Phonetik

دا پورته ژبنیز توکي مې همداسې پرېښوول، زما د فزیکي توانه راته داسې څه لرې برېښي، خو ګران لوستونکي په هره پرمختللې ژبه کې دا پیداکولی شي

phonemic فونېمیک .

پېژند: د پیداښتې ژبې د غږیزې - او لیکنژبې روښانه روښانه ونه یا که غواړی شننه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیژند: مورفیم څه شی دی؟

مورفیمونه د اوازونویا تورو کوچني ټولګي دي، چې د ویي یو خپله مانا یا غوره والی ولري.

بیلګه: ،، لوي ،، وی یو مورفیم دی. دا د بیلګې په توګه په ،، لویوالي ،، ، ،،لویان،، کې کارولکیږي.
،، - والی،، هم یومورفیم دی. دا په دې پوهېدنه، چې یو شی داسې دی، لکه دا وی، په کوم پورې چې دی تړلکیږي. دا د بیلګې په توګه په ،، لویوالي،، ، ،،ښکلیوالي،، ، ،، لټوالي،، کې کارولکیږي.
همداسې ،، –ان،، یو مورفیم دی.دا د نورو په څنګ کې کارول کیږي، چې وښايي، چې یو څه زیات په بر کې نیسي، د بیلګې په توګه ،،لویان،، ، ،،چرګان،،.
زیات ویونه له ډېرو مورفیمونو جوړ دي، که سړی مورفیمونه وپیژني، نو سړی کړی شي د وی په مانا ساده وپوهیږي.
مورفیمونه اوژبسیلبې زیات وخت همغه یا یو شی دي، مګرتل نه. ،، ژوند،، له ،،ژوندکولو،، ، او ،، مګر،، هم مورفیمونه دي. مګر سړی وایي،، ژوند-کول،، او ،،م-ګر،،.
یا
مورفیم
مورفیم خورا کوچنی اواز- یا غږیوون یا غږیووالی دی، کوم چې په بیلابیلو ژبنیز اړوندوالي سره همغه مانا لري.
سړی د خپلواک او تړلي یا بلواک مورفیمونوپه منځ کې توپیروي، چې دا یواځې(فقط) د ویونوپه دننه کې رامنځ ته کیږي.
که الماني ژبې ته پام وکړو، نو په هغې کې دربزره لیکسیکي مورفیمونه، ۱۶ بیلابیل ګرامري مورفیمونه او ۱۰۰ وییجوړونکي مورفیمونه شته.
نااړوند یا خپلواک مورفیمونه :
لکه: میز، ټوکه، سر
تړلي یا بلواک مورفیمونه : لکه
کب- ګی ، بنسټ + کوچنیونه یا کوچنیکونه
لویان، بنسټ + زیاتوالیپای
که تاسوپه نورو ژبو کې دا کوری، ډېرې لیکنې پرې شوي اوهر چا د خپلې خوښې سره پیژندونه ورکړي، خوموخه – چې خورا واړه ژبیونونه دی – همغه ده.
،،مورفیم،، له فرانسوي راځي"morphème" ، له یوناني "morphe" - له پښتو ،، جوړښت، بڼه،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو وی کیدی شي ټوټه کیدونکی وي او له دې امله د ډېرو مورفیمونو جوړوي، خو یو نه ټوټه کیدونکی وی سملاسي یواځې یو مورفیم انځوروي.

ما په پورته کې یا د پرېپوزېشن خبروکې ،، له ... څخه،، ، د .... سره،، د پ په توګه راوړي،خوهلته ،، له،، او ،، د،، مورفیمونه دي، ،، څخه،، او ،، سره،، پوستپوزېشنونه دي. یا دا لاندې

پېژند: مورفېم د ژبې یو خورا کوچنی پوهېدنوړونکی یووالی(واحد سم نه دی) دی د بېلابېلو مورفېمونو د یوځایکولو سره وییونه جوړېږي. مورفېم په ژبپوهنه کښې یوه غوره کلمه ده او د مورفولوژي (دوییونو جوړوني او بڼې پوهنې) یوه برخه ده.

یادونه: پام دې وي، چې دا دلته مورفېمونه د پسېترلې یا سافیکسون هم دي.(هلته کتل کېدی شي).

نیونه، ښوونه، غوښتنه

دا ویونه، چې زه یې دلته اوس د ګرانو لوستونکوسره شریکوم، زیات په شمیر پوهنه کې کارولکیږي، خو په ورځني ژوند اونوروپوهنوکې هم ورسره مخامخ کیږو.

وړاندنیونه (preconditio لند: نیونه ، فرضیه)

وړاندنیونه یو حالت او یا یو خوي دی، چې باید پوره وي، له دې د مخه چې یو بل حالت، یوه کړنه یا یو بل خوي او یا یوه بله پروسه د ښوني شي یا وښول شي.

د بیلګې په توګه په یوه څه کې د ننوتنې منلو یا داخېلېدو اجازې د مستحق کېدو له پاره ازموینه زیات وخت یوه وړاندنیونه یا که غواړئ فرضیه ده

یوه وړاندنیونه کېدی شي یواځې د یوه حالت یا یوه خوی یوه وړاندنیونه وي.

په سم اند کې وړاندنیونه په لاتین کې د پریمیس <u>Premise</u> په نامه هم بلل کیږي.

په شمېرپوهنه کې وړاندنیونه د یوې ښوونلاري یوه غوره برخه جوړولی شي

په دې توګه ایندکشن وړاندنیونه induction precondition *Induktionsvoraussetzung* پایونه د ایندکشن ښوونه((the prove of induction <u>Induktionsbeweis</u> (د ځانګړو څخه په تولیزو پایونه) پیل په نخښه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه : په ډېرو هېوادونو کې د تابعیت منلو لپاره په پوره سویه د ژبې زده کړه له هر څه څخه د مخه وړاندنیونه ده.

په افغانستان کې د پوهنتون ننوتنې لپاره د کانکور ازموینه وړاندنیونه ده.

قضیه یا جمله :

جمله په شمېرپوهنه او سم اند کې یوه نوې پوهه یا پیژندنه ده ، چې له اکسیومونو، ټاکندویو(پیژندونو یا تعریفونو) او څرګنده جملو څخه فرمولبمدي کیږي. ددې لپاره، چې د یوې جملې وینا و منل شي یا وپېژندل شي، باید و ښوول شي . که پر کره توګه باندې ونیسو نو دا یوې منلې legitimierte (قانوني) پرلپسې ټولګیز (صنفي) پریدیکاتي سم اند د پایونې پرلپسې ده یا که غواړی پایله ده.

ښوونه:

په شمېرپوهنه کې ښوونه د یوې وینا د رښتیاوالي یا نارښتیاوالي باوري راوېستنه (ښوونه) ده. دا د اکسیومونو، چې سر له سره رښتیا نیول شوي وي او نورو وینا و څخه، چې رښتیاینه یې تیاره ښوول شوي وي راوېستل کیږي.. دلته له اکسیوماتیکي axiomatischen ښوونې خبرې کوو.

شمیرپوهنیزېښوونېزیات وختپه وړو،وړوېلو د نورو غونډالویا جملوپه بنسټ سرته رسیږي.

جوړښتیزې - او نا جوړښتیزې ښوونې.

شتونښوونه:

شتونښوونه چې وښایي ده، یا یوه تلنلار ورکړ شوې، چې اوبی ته موبیایي،دا په دې مانا چې، یواوبی جوړیږي یا منځ ته راځي.

د یوه نه جوړښتیزې ښوونې سره د خویونو لرلوسره د یوه اوبیشتون پای کیږي. کله ختیناسیده نیونې کیږي، چې اوبیدې شتون نه لري. له دې ښوونو لاس ته نه راځي، چې سړی څنګه اوبی لاسته راوړي.

غوښتنه (ثبوت) Behauptung

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوښتنه (ثبوت) Behauptung یا ،، څرګند یا روښانه حکم ،،تضمین شوی قضاوت،، هم بلل کیږي، یوه جمله ده د ځانګړې مانا سره او له ویونکي څخه داسې ویل کیږي، چې ټولیزه او د ټل لپاره وي. که د بېلګې په توګه څوک پوښتنې ته ، چې ایالندن له پاریس څخه لوي دی،؟

ځواب وایي: لندن په ۲۰۰۰ ز ک کې د پاریس څخه زیات اوسیدونکي لرل،، نو له دې سره دی غوښتنه رامنځ ته کوي.

یوه غوښتنه نه یواځې لکه (څرکندونه) ویېنه یوه جمله ده د ټاکلې خوندیونې (متن) سره، بلکې یو ټولیز ه کړنه کاروایي ده: د ویل شوې وینا لپاره یوه ټولیزه په اختیار کې نیونی (چې ګوندې د ټیکوالي دعوا پرې شوي وي) باوري کیدنه . John R. Searl ددې لپاره د خبروکار“speach act“ کلمه و کاروله.

غوښتنې کېدی شي ټیک (همداسې ربښتیا) وي یا ناربښتیا. دا له دې امله موخه ورې دي، چې غوښتنو باندې د منلو او ردونو له امله خبرې اترې یا که غواړۍ مباحثه وشي، شک پرې راشي، ومنل شي یعنې تصدیق شي، چې زور پرې واچول شي، وښوول شي، رد کړای شي(یاني تضاد یې وښوولی شي).

د نورو ژبنیو څرګندونو څخه یې رابېلونه

غوښتنې(ثبوتونه) نه دي لکه دا لاندې:

۱ - په نیونو ودانې یا فقط نیولشوې یا نا جدي جملې. د په توګه په ادبیاتو، ژبتمرینونه یا ټوکې ټکالې لکه (،،په یوه وخت کې یو پاچا وو..........،،)

۲ – پوښتنې،شک، ګومان(،، نه پوهېږم، چې ایا دا به راشي،،)

۳ – تیوریتیکي نیونې(،، نیسو،چې هر خاوند د جګې ګټې هلې ځلې کوي،،)

۴– امر (،، لاسونه جګ،،)

۵ – کلیمه ټاکنه یا نومینال پېژند (،، د زیاتو اتومونو ټینګه تړنه دې ،، مالیکیول ،، و بلل شي.

۶ – د ځانیز خوند یا مزې څرګندونه(،، دا موزیک مې ښه راځي،،)

کومه ګټه نه لري، چې دلته د ربښتیاپوښتنه رامنځ ته کړو. دا ډول جملې له بله اړخه په ارزښت کیږي، د بېلګې په توګه موخه ورتیا، هنري خوندیونه، مجلس ارزښت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غوښتنو ډولونه.

غوښتنې د خپلو منځپانګو له لارې په برخو وېشل کيږي ، د بېلګې په توګه:

-- غوښتنه، چې نړۍ څنګه جوړه شوې، داسې په نامه empirische يا په تجربو ودان، په رښتيا faktische يا مثبت ښوونه(،، دا ونه له لسوکالو څخه زړه ده،، ، ،، سرپ له وسپنې درانه دي،،).دا ډول غوښتنې تجربه- پوهنه ده، په ځانګړې توګه empirische ايمپريکي کارونه په پيداښتې پوهنو کې.

-- سم انديز-شميرپوهنيزې غوښتنې(،،د ۱۴۴ څلورۍ ريښه ۱۲ ده او پوره سم يې ۱۲±،،). دا د شميرپوهنې اوسم اندله لارې؟

-- ارزښتيدونکي غوښتنې (،، سپين و برګ ته ښه باجه يا رباب وهي،،).

-- يوه لار ،يوه کچه، اخلاقي غوښتنې(،،سړی بايد له دوي سره مرسته وکړي، چې بې له کومې تيروتنې يا ناوړه کړنې يا ګوناه اړ شي،،). دا ډول غوښتنې د نورماتيو-يا مثبت اخلاق Ethik الې دي.

-- hermeneutische روښانه، موخه ښوونيزې غوښتنې (،،د سپين بيرغ ښکاره کونه دا مانا لري،چې: ،، موږتسليم يو،،). دا ډول غوښتنې د ژب – او کلتورپوهنې الې دي.

دنني سايکولوژيکي يا دننه (ځان) کتنې غوښتنې innerpsychische oder introspektive Behauptungen

(،، زه د غاښ درد لرم،،. ،، ګبينی خوږخوند لري،، ، ،، زه ګورم، چې ترمومتر ۱۰درجې څيلزيوس ښايي،،).

غوښتنې په نوروبرخو هم وېشل کيږي:

-- غوښتنې په پخواني وخت کې په يوګړو يا ځانګړو پېښو، اوسمهال يا راتلونکو پېښو.

(،، ګوېتې په ۱۸۳۲ کې ومړ،، که د ګوېتې په ځای مې کوم افغان ليکلی،نود زيږېدنې يا مرګ ورځ مې يې بايد اسانه پيداکولی شوی، دا چې دا مې نه شوکولی، اړ شوم همدا الماني پربېږدم.په خواشينی).دا ډول غوښتنې د تاريخپوهنې الې دي.

--- د ټاکلو ډولونو شيانو شتون غوښتنه (،، په دې ځنګله کې ډينګری شته،،).

(c) ketabton.com: The Digital Library

--- په تجربوي قانونمندئ يا لاراړوندوالي غوښتنې (،، که څوک يوه کريستال ګلنئ په مرمرځمکه وغورځوي، زرې زرې کيږي،،)

--- د علتونوغوښتنه (،،سپی مړ شوی، ځکه چې هغه سرطان لروده،،).

موږ د ثبوت په ځای د دې نوي وی ،، غوښتنه،، سره بلد نه يو، خوګورو چې دا سم همغه ثبوت دئ.

غوښتنه: سپی په سرطان مړ شوی.

ښوونه: دا بيا بايد وښوول شي، چې همداسې ده اوکه نه.

Imperativ په امريه بڼه، غوښتنې، امر

Implikation په کې رادننه کونه

جمله (شميرپوهنه)

يادونه: دا په ژبپوهنه کې هم بايد همداسې وي او همداسې ده.

جمله په شميرپوهنه اوسم اند کې يوه نوې پيژندنه ده، چې دا له اکسيومونو، پيژندونو او تازه پيژندل شوو جملو څخه وتلې فرمولبندي کيږي يا جوړيږي.د دې له پاره چې د يوې جملې وينا وپيژندلشي، بايد دا وښوول شي.

په نورمال ډول جملې د خپل غوره والي په ترتيب په يوه اهرامډوله ترتيب په برخو ووېشل شي، چې ترتيب يې داسې بربښي:

١ - Lemma مرستندوی جمله (د يوه غوره ښوونه کې مرستندوی جمله)

٢ - Korollar د کره کونو يا ترې لاس ته راوړنو يوځايکول، چې دا له يوې جملې يا يوه پيژند بې د لويو بوختوالو راکول کيږي. زياتوخت پای لاسته راړونې)

٣ - Proposition (سم انديزې ويناوې).

۴ – جمله يا تيوريم Theorem (پوهنيزه – او بنسټجمله يا سټجمله. Theorem تر اوسه پورې په زياتو ژبو کې کارولکيږي.

تل ژبنيز – يا ورځني ژبنيز ليدنې غوښتنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

--- تل ژبنيز ليدني غوښتنه په ټوليزه توګه فکر دی.. که سړي ته يو فکر يا پيښه پيدا شي، نو سړی کړی شي دا يوه غوښتنه وبولي.

بيلګه- غونډاله: د ما غوښتنه ده، چې زه موټر بيايم.

مانا: زه اوس په دې فکرراغلم، چې په موټر کې ځم.

غوښتنه د فلسفې له ليده يا له مخې:

ويناډولونه يا ويناښې:

درې Modi مودوله يا ويناډولونه شته: اينديکاتيو، اوايمپيراتيو

اينديکاتيو Indikativ نومينال ويناښه ده: ته کونيونکتيو ځې، هغه ځي او داسې نور.

کونيونکتيو يا ناسيده ويناښه: غوښتن- يا هيله ښه: زه به لاړ شم، ته به لاړ شې.

ايمپيراتيو Imperativ امرښه: لاړ شی.

Konjunktiv ناسيده وينا:

کونيونکتيوپه هغه حالتونوکې کارول کيږي، چې ريښتونی نه، بلکه يواځې شونی يا ممکن وي. يا دا:

زيات وخت وينا په ناسيده ويناکې د امکان په چاپيريال کې راځي، دا د امکانښه يا شونتيا ښه او يا کېدنتياښه هم بلل کيږي. کونيونکتيودا نه ښايي، چې يو څه شوني دي.

زه به لاړ شم، ته به لاړ شي اوداسې نور.

دا موضوع پوره اوږد او په زړه پورې د خبروڅه لري.

دا څه ليکني مې چې وکړې، نود ژبې سره مې مينه نوره هم زياته شوه اوداسې وايم، چې په دې زاړه بدن يا تيروخت د ژبې زده کړی شم.

Adeverb ادورب او ډولونه يې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- دا وی ادورب په غونډاله کې یو غونډالغړی دئ او یا یو اتریبوت
لوکال ادورب (ځای ادورب)
-- چېرته؟ کومځای؟ (دلته، هلته، پاس، لاندې، دا، هغه، دباندې)

-- له کومه ؟ (له پاسه، له دباندې، ....)

وچېرته؟ و کومځای ته؟(و ښي لورته، وهلته، د مخ په لور یا و مخ ته...)

(Temporaladverb (Adverb der Zeit
تمپورال ادورب (د وخت ادورب)

- کله؟ (لمرلوېد، سهار، اوس، وروسته، هغه وخت، نن ...)

-- څومره اوږد؟ (په ساعتونو، تراوسه پورې، تل، له هغې څخه ....)

--څومره ډېر؟ (ډېر، کله کله، --- ...)

(Kausaladverb (Adverb des Grundes
کوزال ادورب (د لامل ادورب)

ولې؟ له څه امله؟، په څه ترڅ کې؟، له څه سره؟، له څه څخه؟، د څه لپاره؟)

(Modaladverb (Adverb der Art und Weise
مودال ادورب (د رقم او ډول ادورب)
څه ډول؟ څنګه؟

(د زړه له کومې، ځانګړی، بلډول، نېکمرغه، څرګند، بې ادبه، ډېرواره، نږدې، ډېر، لږ، نږدې)

ادوربونه کېدی شي وکارول شي

- له یوه کړنوي سره په تړاو د څنګه ورکړې په څېر (زه دلته پاتېږم).

- له یوه خویوي یا له یوه بل ادورب سره په تړاو د اتریبوت په څېر(تل ارام پاتې شي، کله دباندې، کله دننه؟)
یو ادورب کړی شي د تړنوي دنده واخلي، که دا څنګیزه غونډاله ولري. تړنیز ادوربونه کېدی شي لکه خویوونه د خوندیونې او نیت یا قصد په څېر ووېشل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړیکوینیز ادوربونه جوړیږي دبېلګې په توګه... څخه

- دې + پسې= دې پسې

- دې(ځای) + پسې= دې پسې

- څه +پسې = څه پسې

- څه+ هکله (باره) = (په) څه هکله
له تړنوي سره کېدی شي ویونه، وییوندلې(-ګروپونه) او غونډالې یو له بل سره وتړل شي.

دا د غونډالو خپلواک غړي نه دي او اتریبوت هم نه دي.

له ویونتړنو سره به ویونه، وییوندلې یا غونډلې یو له بل سره تړل کیږي؟

داخپلواک غونډالغړي نه دي او اتریبوت هم نه دي.

د وییونو تړنې:

بېلګه: سپین، غرنی او تورګل ګرځېدا (چکر) ته ځي.

سپینګل او ملالۍ سررول(بنسټرول یا اصل رول) لوبوي. (لکه په فیلم کې)

له وییډلو(- ګروپونو) سره تړنه

بېلګې: د ډلې کار ولاس ته راړنې به په یوه ستره پلاکات یا یوه لیدونکي تخته لیک وښول شي.
په غونډالتړنو(Parataxe) کې له دوه سرغونډالو سره.

بېلګې: سپین فیلمجوړونکی دئ او سپینګل د کامرې و شا ته ولاړ دئ.

ملالۍ غواړي وموزیم ته لاړه شي، خو (مګر) سپینه په مینه و سینما ته ځي.

له سرغونډالې او څنګغوندالې سره غونډالزیاتونه یا ورزیاتونه

بېلګې: لمر بېرته ځلیږي، له هغې څخه وروسته چې وربنګي ووربډه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوستوالا یا پوستوړونکي پوست راوړ، سره له دې چې د شپې توانمنده ورینګي وه.
یادونه: و ماته ګرامري، سره له دې سم نه برېښي. دا ،،له دې سره،، باید وي، که دا د پسې ځاینیوو یا داتیو حالت دی.

یادونه: د ګرامر له مخې څخه به یې ،، سره له دې سره،، لیکنه سمه وي او دابه راته روښانه کړي، چې دا دواړه سره به توپیر ولري. ټولیز فکر اړیین دی.
له ټرنویونو سره سړی کړی شي خپل نیت ووایي یا څرګند کړي:

(kopulativ): یو له بل سره لړی کې

بېلګې: همداسې، او، لکه څنګه - لکه هم، هم، پرته له دې (له دې څخه پرته)، له دې (سره) برابر، لومړی، پای، بالاخره(؟).

بېلګه: زه په سپورټتولنه کې غړی یم، همداسې په موزیک ښونځي کې هم.

(disjunktiv): څه پردیکول (پردي)

یا- او یا، یا....

بېلګه: مور یا په ګاډي کې ځو یا په موټر کې.

(restriktiv): څه بندول یا رابندول یا کمول

مګر، ځانله، ټیک (فقط؟)، بیاهم، چېرته مخامخ، ترهغې پورې، دومره لرې....

بېلګه: مور اوس له درس سره پیل کوو، ترهغې پورې چې ټول چمتو وي.
(kausal): لاملول (لامل راوړل)

ځکه، که، سره له دې (له دې سره سره)، داسې چې.....

بېلګه:هغه و تیاتر ته په وخت نه راغی (را نه غی)، ځکه ګاډی ناوخته راورسېد.

(temporal): وخت ورکول

په ترڅ کې، وروسته له دې، له هغې، تر....

بېلګه: هغه یو سخت ټکر کړی وو. له هغې (وخت) څخه تل بیا دردیږي یا خوګیږي (که غواړی درد لري).

(c) ketabton.com: The Digital Library

(negierend): څه نه کول (نه والی) (او که څه نه ول، لکه تور، نه تور)

بې له ، په ځای . نه-بلکه...

بېلګه: هغه په ورېځو کې تېروت، چې په ځای يې بېرته وکوټګی ته لاړ.

(konditional): يو شرط ايښول:

که، کله، بلډول، پرته له (له دې څخه پرته)......

بېلګه: ملالۍ هرومرو غواړي تياتر ته لاړه شي، که لا کارتې شته وي.

(komparativ): پرتله کول

څنګه، پس نو، کله چې، ټيک داسې....

بېلګه:سپين داسي اغيز وښود، چې ګوندې هغه به ډېر زړه بدی وي.

(instrumental): لار ښول (الات ښول)

له دې سره، په دې ترڅ کې، په دې کې.....

بېلګه: هغه په څرګند ډول خپل توان ښه کړ، داسې چې --- يا ځکه چې ---- يا له دې سره چې هغه زيات تمرين وکړ.

(konzessiv): قانع کېدل يا قانع کول، ښه يې:ورباندې منل :

په ربښتيا... مګر،له دې سره، کله چې .. مګر، هممهال،

بېلګه: له دې سره چې له جګړ څخه خبروو، خو موږ بيا هم لاړو.

(adversativ): څه مخامخ کول:

مګر،بلکه، له دې زيات،مخامخ، هم، بياهم، د څه مخامخ، خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: هغه د کور کار نه کوي، خو په مينه و سپورت ته ځي.

(proportional): نسبت ښرګندونه (متناسب) يا پرتله ييز:

همغومره، څومره، څومره... همغومره

بېلګه:هرڅومره چې هغه ډېر کار کوي، همغومره ډېرې پيسې اخلي. يا: سپين و روښان ته جګ دی.

(modal): يو رقم او ډول ښرګندونه يا ښونه
په دې چې، ځکه چې

بېلګه: هغه مور نيکمرغه کوي، په دې چې يا ځکه چې ناولتوب غورځوي.

سرغونډالې يا بنسټغونډالې: Hauptsätze

هغه غونډاله، چې پوره موخه ښرګندوي او هو همداسې د څنګغونډالې پيل کې راځي(تل داسې نه وي، خو د ې ته دې تل پام راوګرځول شي).

د غونډالې خونديونې له مخې سرې توپيروي:

:Haupsatz als Aussagesatz
سرغونډاله د ويناغونډالې په توګه

بېلګه: ورينګي وريږي. توپ رغړي. زدکونکی يوه غونډاله ليکي.

يادونه او پېژند: وينا هغه ده، چې يو ريښتيا ارزښا ريښتيا يا ناريښتياولري.

ويناغونډاله هغه غونډاله ده، چې ريښتيا ارزښت ريښتيا يا ناريښتيا يې ښوول کېدی شي يا بايد و ښوول شي.

- د ما د ،،سم اند،، کتاب کتلی شی.

:Hauptsatz als Fragesatz
سر- يا بنسټغونډله د پوښتنغونډالې په توګه

بېلګه: (ايا) ورېنګي سبا وريږي؟ ولې غونډوسکه ورغړېده؟ (ايا) ته يوه غونډاله ليکې؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه: که پام مو وي، نو د ويناغونډالې او پوښتنغونډالې په منځ کې توپير نه ليدل کيږي، نو دا پوښتنغونډاله به يوائې له پوښتننخښې سره موخه وره کوو او که ،،ايا،، به ورسره ليکو؟

په ويېنه کې يې بيا روښانه توپير شته.

:Hauptsatz als Aufforderungssatz
بنسټغونډاله د امريه غونډالې په څېر

بېلګه: سملاسي يوه غونډاله وليکه! ناسمون مه کوه!ليکه!

سرغونډاله د درنښت امريې په څېر

بېلګه: هيله ده چې په غونډال ليکنې پيل وکړې.

يا: که و هغه ته څه ووايې.

بنسټغونډاله د غوښتنغونډالې په څېر:

بېلګه: کاش چې تا ناسمون نه وی کړی! تا کړی شو چې پوهنتون پيل کړې!

سرغونډله د غږغونډلې په څېر:

بېلګه: ګوره، ډېر ناسمونونه دې درلودل! دا داسې ناوړه!
Infinitivsätze اېفينيتيو د کړنوي بنسټېنه يا بللبنه او هغه ته خپله پوهېدنه ورکوي.هغه له وی بنسټ او پايوني څخه جوړه ده. اينفينيتيوغونډالې له ټاکلو ويونو او اوړونونو يا ښه يې بڼه بدلونونو وروسته کاروو.

بېلګه : ومخ ته لرل (د يو څه کړنې). زه و مخ ته لرم، چې د تېنيس لوبه پيل کړم.

زيات وخت اينفينيتيوغونډاله له سرغونډالې وروسته ځای ياځای په ځای وي، داکړی شي چې د غونډالې پيل کې راشي..
spätlateinisch (modus) infinitivus = = نه نږدې ټاکونکی (نه له نږدې څخه ټاکونکی)
اينفينتيوغونډالې د کړنويونو سره په بنسټېنه غونډالې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

”Infinitivsätze ohne “zu
اینفینیتیو غونډالي بې له،، ته،، څخه

بېلګې: په څوکۍ ناست پاتې شه. سم يې: پرڅوکۍ باندې ناست پاتې شه.

زه موټر ولاړ پرېږدم.

”Infinitivsätze mit “zu
اینفینیتیو غونډلې له ،،ته،، سره

بېلګې زه وعده درکوم، چې و سبا ته به له تا سره وګورم.

”Infinitivsätze mit ”Modalverben
اینفینیتیوغونډالې ،، موډال کړنویونه)

بېلګې: زه غواړم تا په روغتون کې وګورم.

ته کړی شې (اجازه لرې) له ټولګې سره و رسختې یا ارامۍ ته لاړ شې

”Infinitivsätze mit ”werden
اینفیتیو غونډالې له ،، به،، سره

بېلګې: موږ به نیا اونیکه وګورو.

ته به ناوخته راشې.

: Partizipialsätze

پارتیڅیپغونډاله یوه څنګیزه غونډاله ده له پارتیڅیپ ۱ سره(پارتیڅیپ پرېزنس) یا له یوه پارتیڅیپ ۲ (پارتیڅیپ پرفکت) سره. دا برخغونډاله د سرغونډالې و شې ته موخه لري او داپارتیڅیپ په ډېرو حالتونو کې غزیږي.

بېلګه: په بریا هیله من، هغوي وخپل ټیم ته دعا وکړه.

یو پارتیڅیپ یوه ګراماتیکي یا ژبلاریزه بڼه ده، چې له یوه کړنوي را بېلیږي او له دې سره سره کله، کله د یوه خوي وي خوي غوره کوي، په ځنو برخو کې د یوه کړنوي خوي هم غوره کوي.
Partizipialsätze

(c) ketabton.com: The Digital Library

پارتيڅيپ غونډالي د پارتيڅيب ۱(پارتيڅيپ اوس وخت) او پارتيڅيپ ۲ (پارتيڅيپ تېر وخت) سره جوړيږي.

پارتيڅيپ ۱ له يوې پارتيڅيپيغونډالي له دوه هممهالځغاستنده کړنو سره کارول کيږي.

بېلګې: په الوتکه کې ناست، وجګېدو ته صبر کوي.

پر ځمکه باندې پروت، هغه ستوري ګوري.
په پارتيڅيپيالغونډاله کې له پارتيڅيپ ۲ سره کړنه په بنسټ – يا سرغونډاله کې کړنې څخه د مخه کړل کيږ.

بېلګه: پاس نا وخته ورکړل شو، تور لوبغاړي(تور ساتونکي يا ګولساتونکي) وکولی شو هغه ونيسي.

همدا اوس چې دی وېښ شو، هغه وو چې تلفون زنګ وواهه.

Die Satzreihe غونډال لړۍ

Der zusammengesetzte Satz يوځايشوې غونډالې

يوه غونډاللړۍ(Parataxe) – غونډالترنه هم بلل کيږي- له دوه يا ډېرو برابرارزښته غونډالو څخه جوړيږي:

بېلګه: مور وکار ته ځي. پلار و خرڅلاو ته.

مور وکار ته ځي(،) او پلار وخرڅلاو ته.

(Ein Satzgefüge (Hypotaxe

غونډالزياتونه (Hypotaxe)له سر- يا بنسټغونډالي (زيات وخت له يوه تړنوي سره تړلې) څخه جوړه ده.

په ژبلار کې د هيپوتاکس لاندې د يوې څنګيزغونډالي د بلې څنګيزغونډالي سره ترتيبول پوهيږو. يوه ګډوله غونډاله، چې له يو ځله يا له ډېرځلو هيپوتاکسو څخه لاس ته راغلې وي، په ژبلار کې غونډالزياتونه پوهېږو. (کېدی شي مور د مخه بل څه نومولي وي، خو زه ترې خبر نه يم. زه ملامته يم).

(c) ketabton.com: The Digital Library

له غونډالزياتونې څخه په ژبلار کې يوه ګډوله غونډاله پوهېږو، چې لږ تر لږه له يوې بنسټ – يا سرغونډالې او له يوې څنګغونډالې څخه جوړه وي(او يا هم زياتې څنګيزغونډالې ولري). غونډالزياتونه د هيپوتاکس په مېکانيزم جوړه يا ودانه ده. بېلګه: زدکونکی يو څه پوهيږي. هغه بايد زده کړي.

زدکونکی پوهيږي، چې هغه بايد زده کړي.

غونډالزياتونه يا له څو غونډالو يوه جوړونه....

په غونډالزياتونه- يا له څو غونډالو څخه يوه جوړونه کې بنسټ-يا سرغونډاله او څنګيزغونډاله.

څنګيز- يا څنګغونډاله د بتسټغونډالې و مخ ته، و څنګ ته او يا د بنسټغونډالې په منځ کې وي. هلته يوه غونډالزياتونه و منځ ته راځي.

-- څنګيزغونډاله له بنسټغونډالې څخه د مخه:

بېلګې: دا چې يا ځکه چې باران وريږي، لوبه په کوټه کې کوو.

سره له دې چې زه وخت نه لرم، سينما ته ځم.

-- څنګيزغونډاله د بنسټغونډالې پسې:

موږ لوبه په کوټه کې کوو، ځکه چې باران وريږي.

زه سينماته ځم، سره له دې چې وخت نه لرم.

-- څنګيز غونډاله د بنسټغونډالې منځ کې:

بېلګې: موږ لوبه ، دا چې باران وريږي، په کوټه کې کوو.

زه، سره له دې چې وخت نه لرم، سنما ته ځم.

-- څنګيزغونډالې

څنګيزغونډالې کېدی شي د هغوي د دندې له مخې څخه توپير شي، بيا کېدی شي غړيغونډالې وبلل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- شیغونډالې(غړیغونډاله په کړوني حالت کې)

څوک چې وږی وي، باید وخوري.(څوک باید وخوري؟)

ډېر خوښېږم، چې ته مې نن کتو ته راځې . - څه (شی) مې خوښوي.

-- شیغونډاله(غړیغونډاله د خاوندوالي -، داتیو-، خاوندوالي- یا اړیکوین شی په څېر یا بڼه):

بېلګه: زه پر یاد باندې لرم یا ښه یې: زه یاد لرم یا راوړم، چې هغې یوه جایزه ګټلې.(څه(شی) مې یاد لرم؟)

سپین سوچ وواهه، چې هغه څه کړی شي.(سپین څه سوچ وواهه)

هغه هکپک وو، چې هغه یوه جایزه ګټلې.(هغه په څه هکپک وو؟)

Adverbialsätze: ادوربال غونډالې:

بېلګې:

هغه و لمبا ته لاړ، (کله) چې هغه د کورکار پای ته ورساوه. (هغه کله لمبا ته لاړ؟)

سپین ناوخته راغی، ځکه چې ګاډی ناوخته شوی وو. (ولې سپین ناوخته راغی؟)

Attributsätze: اتریبوتغونډالې:

اتریبوتغونډالې په ژبلار کې یوه څنګیزه غونډاله ده، چې د یوه اتریبوت دنده لري، داسې چې له یوه نوم (سوبستانتیو) یا د یوه سوبستانتیو ګروپ په واک کې وي.

بېلګې: سپي، چې غاپي، نه داړي.(کوم سپي نه داړي؟)
پیل(فیل) اموخت(عادت) لري یا اموخه دی، چې (هغه) سر خوروي) (پیل څه اموخت لري)

Konjunktioalsätze تړنغونډالې:

څنګغونډالې د تړنویونو له لارې لارښودېږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړنوی زیات د څنګیزې غونډالې په پای کې په ځای وي.
د خپلې غوښتنې یا نیت سره سړی دا توپیرولی شي:

(Kausalsatz (Begründungssatz
کوزالغونډالې (لاملغونډالې)

(تړنې: چې، ځکه، ځکه چې، دا چې، داسې په نامه(؟))

بېلګه: زه تا واده کوم، ځکه چې راته ګرانه یې.
سبا ته ښونځی نه شته، ځکه چې د رسختی پیل دئ

Konditionalsatz(شرطی غونډاله)
(شرطونه: څنګه والی (؟) (حالت) د خبرو دې، کله (چې)،که، پرته له، بل ډول...)

بېلګه: نمرې به دې ښې شي، که تا درسونه زده کړل.

زه چای جوړوم یا کړم، که ته راځې.

Modalsatz (Satz der Art und Weise (د رقم او ډول غونډاله،)
(کنجنکشن یا تړنویونه: داسې چې یا که چېرې، که چېرې،که)

بېلګه؛ تاسو لوبه ګټلی شی، که (چېرې) تاسو پوره وهڅېږی.

(Temporalsatz (Zeitsatz
(وختغونډاله)

(تړنویونه: (چې، له هغې، دې ...) وروسته، ترڅ کې، له هغې پسې، پورې(دلته مې ،، تر ،، لیکلی وو، خو د وروستیو څېړنو له مخې ،، تر ،، ناسم دئ او څه پرېښوهېدنه نه لري. دا موصوع لږ پېچلې شوې، چې بل ځای کې به پرې وغږېږو)، ....)

یادونه: تر د تړنوي په څېر هم راځي، خو د له او ..... نورو ځاینیوی نه شي کېدی

۱۰ بجو تر ۱۱ بجو پورې. یا ۱۰ – ۱۱ بجو

بېلګه: ټولګی (هغه) مهال (د کاډو) و تمځای ته راغلل، چې ګاډی راورسېد.

غونډالجوړونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوه ساده غونډاله څنګه جوړه ده؟

نجلی لیکي (شینوم (نوم)+پرېډیکات)

(ایا) نجلی لیکي؟ (پوښتنوی+ شینوم یا نوم+پرېډیکات)

ژوندیپاتو د مړو (ومړو ته) دعا وکړه.(نومځاینیوی + خاوندوالی شی(د،،ته،، حالت)+ پرېډیکات)

پلورونکي له مشتریانو څخه خوښنه وکړه.(شینوم + داتیو شی + پرېډیکات)

ځوان ملګری ګوري. (شینوم + خاوندوالي شی)

ښونکي لیکناسمون پام کې لري.(شینوم + اړیکویز شی+پرېډیکات)

زه په شینوارو کې اوسېږم.(شینوم+ځایوربیال + پرېډیکات)

ګاډی ناوخته ځي.(شینوم + وختیز ادوربیال + پرېډیکات)

سترنج د وختتېرولو له امله کړم

د ما د ملګري سپی په اوبو کې لامبي. (د خاوندوالي اتریبوت+ شی+ځای ادوربال+ پریدیکات)
کوم ځایبدلونونه شونتیا شته؟ یا کوم ځایبدلونونه کېدی شي؟ (خوښه مو)
ځوان خپل ملګری ګوري. (شینوم+ د خاوندوالي شی+ پرېډیکات)
پوښتنه یې هم همداسې ده، خو ،، ایا،، یې و مخه ته راتلی.
(ایا) دا ځوان خپل ملګری ګوري دا ځوان.(نوم+اکوزاتیو شی+ پرېډیکات)
شینوم(غونډال اله) او پرېډیکات (غونډالوینا)

(یادونه: پرېډیکات هغه څه دي، چې یوه کړنه کړل کیږي یایوه کړنه کیږي)

د غونډالغړو سره

شینوم(غونډال اله) او له پرېډیکات(غونډالوینا) سره سړی کړی شي ساده غونډالې جوړې کړي.

بېلګې: کوچنی لوبیږي. موټر روانیږي. سړی پخوي. ښځه ګندي.

د پوښتنې په بڼه: (ایا)هلک لوبیږي؟ (ایا) موټرروانیږي؟ (ایا) سړی پخوي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: زه پرېکړه نه کوم، چې دا به څنګه راغلې وي. موږ په پښتو کې لکه غونډاله یو ډول لیکو او بیا پوښتننځښنه پسې زیاتوو او یا یې د مخه ایا لیکو. فکر به ورته وکړو. شی یا ښه یې نومویی کړی شي

یو نوم/ شینوم – یو نوموی -

یو نوموی د مل سره-

یونوم/شینوم د اتریبوت سره -

یا هم یو نومځاینیوی وي.

یادونه: په بخښنه. تاسو پوهېږي، چې دا پورته - د ،، وي،، په ځای لیکل شوی، دا په دې پوهېدنه،چې په هرځای کې د ،،-،، په ځای وي راتللی شي.
شینوم (غونډال اله)

زدکونکي زده کوي.

څوک یا څه شی؟(نومیز)

څوک یا څه شی زدکوي؟ زدکونکی زده کوي.

شینوم: زدکونکی
(Das Prädikat (Satzaussage
پرېدیکات (غونډالوینا) (څه کیږي)

زده کونکی زدکوي.

څه کوي.... ؟ څه پېښږي...؟

پرېدیکات وایي، څه دي، څه پېښیږي یا څه کړل کیږي یا څه کیږي.

زدکونکی څه کوي؟ .... زده کونکی زده کوي.

برېدیکات زده کول.

پرېدیکات تل یو کړنوی دی.
شی – غونډالپوره کونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

Mit den Satzgliedern
د غونډالغړو سره

شینوم یا نوموېي(غونډال اله) او پرېډیکات(غونډالوینا)

کېدی شي سړی ساده غونډالي جوړې کړي؟

بېلګه: کوچنی لوبې کوي. موټر ځغلي، سړی پخوي، ښځه کار کوي

د پوښتنغونډالي په څېر: ایا کوچنی لوبې کوي؟ ایاموټر ځغلي؟

ایا سړی پخوي؟ ایا ښځه کار کوي؟

یادونه: په پښتو کې دا پوښتنوی له ویلو څرګندیږي او زیات وخت د ،، یا ،، ورسره نه لیکي یا وایي.

اتریبوت- ورزیاتونه
اتریبوت خپلواک غونډلغړي نه دي.

ادجکتیوي یا خویوییز اتریبوت(هم: اتریبوتي خویوییونه):

خویوی یا هم ګڼوی له یوه نوم/سوبستانتیو سره زیاتیږي:

بېلګې: ښکلی کور. دما نوې غونډوسکه، دریم ځای

:postpositionales Attribut
یادونه: د لته هم ماپه لومړي سر کې دا برېپوزیشن لپاره څېړل وو، خو هغه د پښتو حالت نه دی، نو د تېر غوندې به کله د پښتو یو او کلهبل حالت وي.

اتریبوت: د نږدې ټاکنو لپاره د یوه شي ورزیاوتونه

اړیکوییز اتریبوت:

اتریبوت کېدی شي له ډېرو ویینونو او له نورو ویینونو – د یوه اړیکوي سره په تړنه- جوړ وي.

بېلګه: زه شمېرونی(کمپیوتر) له اعلاناتو څخه اخلم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

:Genitivattribut
خاوندوالي اتريبوت:

شي يا نوم ته په خاوندوالي ورزياتونه

بېلګه: دما د ملګري سپی ښه روزلشوی دی.

د هنرمند انځورونه هکپکونکي وبرېښي‌ده.

يادونه: مورږ د څنګه والي يا حالت په هکله څه ستونځې لرو، په دې هکله مې په لنډ تېر وخت کې ليکنه هم خوره کړې، که هغه مو وکتله او د سمون په هکله مو يې فکر وکړ، خوښ به شم.

Partizip پارتيځيپ:

د کړنوي لپاره يوه د نخښوني ښه ده، چې د کړنوي (بېلابېل وختپوړی) او هم د خويوي (جګوالي توان) خويونه لري او له دې سره د کړنوي او خويوي په منځ کې ځای نيسي (په دواړو پارتيځيب شوی)

،، ،، تلونی،، د کړنوي ،، تلل،، اوسمهال پارتيځيپ دی.،،

Partizip als Attribut ►
پارتيځيپ د اتريبوت په توګه

بېلګه: خوښو ليدونکو پر خپلو ځايونو باندې چغې کړې

هغه په ځغاستندې – يا ځغاستپېتی (ور) زدکړه (تمرين) ورکوله.

غونډالجوړ ونې
وختونه
اوس وخت: تلل
ځم، ځو،ځې، ځی، ځي

Präteritum oder Imperfekt = 1. Vergangenheit

لومړی تېر وخت: زه پرون ښوله ورځ په کور کې وم ، ځکه چې (زه) ناروغ وم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما غوښتل و سینما ته لاړ شم، خو باید په بستره کې پاتې شم.

ما تبه لروده او د غاړې درد.

Perfekt = 2. Vergangenheit تېر وخت ۲
Plusquamperfekt = 3. Vergangenheit ► تېر وخت ۳
راتلونکی . ► Futur I = 1. Zukunft ۱
راتلونکی . Futur II = 2. Zukunft۲ ►

تېر وخت او او ۳ . تېر وخت د مرستندوي کړنویونو ،، لرل،، یا ،، یل،، سره.

راتلونکي د مرستندوی کړنوي ،،به+ کړنوی،، سره. دلته هم مرستې ته اړتیاده،

په پښتو غونډله کې کړونی چې د اینکلیتیکي نومځاینیوو په بڼه دي، د کړنوي پاى کې راځي او دا په ډېرو مهالونو کې او له دې سره غونډله- پوره غونډله- له یوه وي ځخه جوړه ده، چې دا غونډله هممهال کړنوی او کړونی دواړه لري.

بېلګې: تلل: ځم، ځې، ځو او....لاړم....

خوړل: خورم، خورې...

مرسته: په پاى کې د کړنې سره د کړوني ځاینیوي ځاینیوو تورو ته څه وایي؟

ایا دا لوریز یا لنډ نومځاینیوي دي، که څنګه؟

وروسته څېړل شوي. لنډ: دا اینکلیتیکي نومځاینیوي بلل کیږي.

د کړنویونو بدلون یا بدلېدل (د لرل او به سره)

بېلګې ناتوانه کړنویونه .... بېلګې توانمند کړنویونه

اوسمهال: ..... زه وایم......... زه ځم

ته وایې .... ته ځې

هغه (ن، ښ) وایي ..... هغه (ن،ښ) ځي

موږ وایو..............موږ ځو

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسو وایئ............ تاسو ځئ

هغوي (ن ښ) وايي.............. هغوي (ن،ښ) ځئ

اوس تېر مهال يا پرفکت: ما ویل .... زه تللم(*)

تا ويل................ ته تللې

هغه(هغې) ويل .... هغه تللو، هغه تلله

تاسو ويل (ويلو)..... تاسو تللئ

هغوي ويل(ويلو).... هغوي تلل(تللې)

موږ وويل...................موږ لاړو (لاړلو)

تاسو وويل .... تاسو لاړئ (لاړلئ)

هغوي وويل(وويلو)..... هغوي لاړل (ښ لاړلې)

پرفکت :...... ما وويل............. زه لاړم (لاړلم)

تا وويل (وويلو)....... ته لاړلې

هغه، هغې وويلو ... هغه لاړه(لاړلو)

ښ. لاړه (لاړله)(توپیر په ه کې دئ.

موږ وويلو .... موږ لاړو(لاړلو)

تاسو وويلو......... تاسو لاړلئ

هغوي وويل ....هغوئ(ن،ښ) لاړل (ښ. لاړلې)...

پلوسکوم پرفکت: ما وويل... زه لاړم   فکر : ماویلي وو

تا وويل...... ته لاړلې   .... تا ويلي وو

هغه، هغې وويل........ هغه(ن،ښ) لاړه (لاړله)

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ وويلو .... موږ لاړلو

تاسو وويلو .... تاسو لاړلی

هغوي وويلو................ هغوي (ن،ښ) لاړلو (لاړلې)

راتلونکی ۱ : زه به وایم................... زه به ځم

ته به وایې .... ته به ځې

هغه به وايي................ هغه به ځي

موږ به وايو........موږ به ځو

تاسو به وایی............ اسو به ځی

هغوي به وایی........ هغوي به ځي

راتلونکی ۲ : ما به ویلي وي .... زه به تللی وم (*)

تا به ويلي وې...... ته به تللی وې

هغه به ويلې وي........ هغه به تللی وي

هغه به ويلي وي..... هغه به تللې وي

موږ به ويلي وي........... موږ به تللي وو

تاسو به ويلي وي............ تاسو به تللي وئ

هغوي(ن،ښ) به ويلي وي.....هغوي (ن،ښ) به تللې وي

لاندې ته يادونه: په لاندې کې د لرل او يل کړنويو سره بې له ځانيز نومځاينيوو هم دا غونډالې د يوه ويې په څېړ سمې دي. لرم، يم او نور

Aktiv und Passivکړونی او پرې – یا نه کړونی

غوره يادونه: موږ په الماني يا لاتين کې اکتيو او پاسيو په دې پوهېدنه چې کړوني او نه کړوني او په عربي کښې فاعل او مفعول، دا پهدې پوهېدنه چې کړوني او پرېکړوني

(c) ketabton.com: The Digital Library

لرو، خو که پهپښت کښې ورته فکر وکړو، نو موږ په پښتو کې دا درېواړه لرو: کړني، پرېکړوني او نه کړوني، چې دا په حالتونو یا پېړ کښې ښه روښانه شوي دي. یا

یادونه: او هغه عربي یې فاعل او مفعول (کړنی، پرېکړونی)، خو په پښتو کې یې باید پرېکړونی او بل یې نه کړونی وبولو، خو که نه کړونی یې وبولو بسیا کوي، ځکه چې پرېکړونی هم نه کړونی دی.

په کړنغونډالې کې شی (غونډالپوره کونکی) په نه کړونغونډاله کې سبجکت (غونډال اله) کیږي.

کړنغونډاله(کړنبنه): ملالۍ(سبجکت) وهوګۍ(ابجکت) ته ډاډ ورکوي (پرېدیکات).
ناکړنوی (زورېدبڼه): هوګۍ(سبجکت) ډاډمنه کیږي (د ملالۍ له خوا)

Aktivاکتیو:

په یوه اکتیو- یا کړنغونډله کې سبجکت کړونی دی، نو کړونی بیا په همغه حالت کې وي.

بېلګې: ملالي هوګۍ ډاډه کوي.(ملالی کړونې ده، هغه وهوګۍ ته ډاډ ورکوي. هوګۍ نه کړونې ده)

هوګۍ ربړېږي.(هوګۍ په همغه حالت پاتې ده.)

ځلمی دړه وازوي. (ځلمی پخپله دړه وازوي.)

زه ښوروا لړم. (زه پخپله ښوروا لړم)

Passiv: نه کړونی یا نه کېدونی: دا نه کړونی د کړوني مخامخ دی، نو دا ناکړونی دی.

بېلګې: هوګۍ ډاډه کیږي. (هوګۍ پخپله څه نه کوي)

دړه وازیږي. (د دړې وازول پېښیږي. یو شی دا وازوي)

ښوروا لړلکیږي. (ښورا له دې سره څه نه کوي، یو کس یې لړي.)

پرېکړونی: سپین هوګۍ وهي. دلته سپین کړونی او هوګۍ پرېکړونې ده.

هوګۍ وهل کیږي: دلته هوګۍ نه کړونې ده. (دلته دې په ګډه فکر وشي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیده -، ناسیده شی

سیده شی: پېژند: غونډالغړی، چې د کړنوي، پهخاوندوالي کې ، د غونډلې په واک کې دي او د یوه شي سینتاکتیکي دنده ډکوي.

مخامخ وی یې ناسیده شی.

۱ - کارونبېلګه: په غونډله کې. ،، زه دما د کورکیلي لټوم.،، ،، د ما د کور کیلي،، یو نومیز غونډال غړی دی، چې په خاوندوالي ډول دی او د یوه سیده شي دنده وکړنوي ،،، لټوم،، ته پوره کوي.

یوه غوره یادونه: موږ باید وهڅېږو، چې په خپلو ټولو لیکنو کې یو څه چې په پیداېښي توګه راتلی شي، بې پروا پرې نه ږدو. لکه په پورته غونډاله کې، چې د کړنوي د مخه ،، و ،، باید ولیکو. له دې سره د غونډالې څرنګوالی هم په پام کې نیول کږي، چې باید ونیول شي.

۱ – سیده شی نخښونه له سیمانتیکي دندې سره سراو کار لري، چې په ډېر دا ډول جوړښتونو کې خوندي ده، دا د کړنوي له کړنو څخه سیده اغیزمن شی یا ابجکت، چې هغه په دا ډول اړونده کېدنجوړښتونو شی یا ابجکت کیږي. ،، د کور کیلي د ما له خوا لټول کیږي.،،

۱ - ،، داسیده شی پسې نښتی له کړنویکړنو (یا د کړنوي له کړنو) څخه اغیزمن دی...،،

ویی - یا لغاتپوهېدنه

(معنی)Wortbedeutung/Definition:
ناسیده شی

ویپپوهېدنه/ پېژند

۱ – ژبه: غونډالبرخه، چې د کړنوي په واک کې دی، په ډاتیو ډول وي او د یوه شي سینتاکتیکي دنده پوره کوي. دا کلیمه د برخې په څېر د جینیتیو لپاره دنده هم پوره کوي
–

او داتیو شی همداسې اړیکوي شي لپاره کارول کیږي. دلته نور هم ډېر څه شته، چې باید لیکل شوي وی، خو نور ورته ستړی شوم.
کارونبېلګه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- په غونډاله کې: ،، زه له تا سره مرسته کوم،، ،، له تا،، نومينال غونډالغړی دی، چې د الماني په داتيو او پښتو کې ،، له تا،، حالت يا پېړ کې دي او وکړنوي ،، مرسته کوم ،، ته د يوه سيده شي دنده پوره کوي.

-- د ناسيده شي نخښونه د داتيو لپاره کله د همهغه پوهنيزه کلمه د پاس کليمي(دا پاس په دې پوهيږدنه دی، چې هغه بل څه خوندی لري. برخه ورته نه شو ويلی، هغه بيابل څه دي) لپاره کارول کيږي پرته له اکوزاتيو(سيده شی) څخه.

-- دا ناسيده شی په الماني کې (وپښتو ته دې پام وشي) له سيده شي څخه په ځېړ نه د يوه ناکړوني غونډالې سبجنک(نومويي) په ځېړ کارول کيږي: ،، زه له تا سره مرسته کوم،، داسې کيږي، چې،، له تا سره به مرسته وشي،،، دا ناسيده شی ،، له تا،، په داتيو حالت پاتيږي.

Der Konjunktiv ترنويي يا - لغات

کونيونکتيو يا کنجنکشن
Der Konjunktiv I

کونيونکتيو ١ ترنويی ١

١ – کونيونکتيو زيات يوه هيله، يوه غوښتنه يا (يوڅه) رابلنې ته وايي (افاده کوي).

دا چې ويل کيږي، لا تراوسه رښتيا شوي يا کړل شوي نه دي، بلکه د ويونکي له خوا څخه داسې غوښتلکيږي.

بېلګه: - هوښ ولره

- سړی دې دوه هګۍ واخلي

- هغه دې صبر وکړي.

٢ – له کنجنکشن ١ سره ناسيده/ نه ويېزې (نه ور غړيزه) ويناوي جوړيږي.

بېلګې: ځوان وايي، هغه هره ورځ خپله د خوښې مړۍ خوري.

پلار وايي، هغه دې پيسې سپما کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(Konjunktiv II (Möglichkeitsform II

کونیونکتیو ۲ (شونتیابنه) تړنوییز ۲ :

۱ – کونیونکتیو ۲ یو څه وایي چې په خیال کې وي، خو عملي شوي نه وي.

بېلګه: که شونتیا یې وی یا که کېدی شي یا که کېدونکې وي، هغه به هره ورځ خپله د مینې مړی خوري.

ما به داسې نه وی کړي.

زه به داسې څه هیڅ (وخت) ونه کړم.

کونیونتیو ۲ زیات وخت د درنښت له امله هم کارول کیږي.

بېلګه: ما به هیله لرودی، چې تا دې یو ه غزل ویلي وی.

ما به تاته مشوره درکړې وی، چې دا کتاب دې ولولې.

۳ – کونیونکځیون ۲ کارول کیږي، هغې پسې چې یو څه ته لاسرسی شوی وي.

بېلګې: نو دا به وو.

د ازموینې لومړی پړاو به تا اوس سرته رسولی وي.

۴ – کونیونکځیون ۲ کارول کیږي، چې یو څه تېر او سرته رسېدلي وي.

بېلګه:که بس په خپل وخت راغلی وی، زه به په سم وخت ښونځي کې وی.

۵ – کونیونکځیون ۲ کارول کیږي، که یو څه همدا اوس پېښېدلی.

بېلګه: که ما په همدې وخت کې پیسې لرودی، زه به له تاسره سینما ته لاړ شم.

۶ - کونیونکځیون ۲ کارول کیږي، که یو څه لا نه وي پېښ شوي.

بېلګه: که موږ د ښونځې کار دا اوس نه لیکلی، زه به نېکمرغه وی.

Konjugation im Konjunktiv I

بدلون په تړنویونو ۱ کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوسمهال

زه ځم زه وایم زه خبرې کوم

ته ځې ته وایې ته خبرې کوې

هغه، هغوي ځي هغه، هغوي وايي هغه، هغوي خبرې کوي.

موږ ځو موږ وایو موږ خبرې کوو

تاسو ځئ تاسو وایئ تاسو خبرې کوئ

هغوي ځي هغوي وايي هغوي خبرې کوي

Perfekt پایشوی راتلونکی

زه دې تللی وم ما ویلي دي ما خبرې کړې

ته دې تللی وې تا ویلي دي تا خبرې کړې دي
هغه، هغوي دې تللي وي هغه هغوي ویلي دي هغوي خبرې کړې دي

موږ دې تللي یو موږ ویلي دي موږ خبرې کړې دي

تاسو دې تللي وئ تاسو دې ویلي وي تاسو خبرې کړې دي

هغوي دې تللي وي هغوي ویلي دي هغوي خبر کړې دي

Futur I راتلونکی ۱

زه به لاړشم زه به ووایم زه به خبرې وکړم

ته به لاړ شې ته به ووایې ته به خبرې وکړې

هغه، هغوي به لاړ شي هغه، هغوي به ووایې هغه، هغوي به خبرې وکړي

موږ به لاړ شو موږ به ووایو ، موږ به خبرې وکړو

تاسو به لاړ شئ تاسو به ووایئ تاسو به خبرې وکړئ

تاسو به لاړ شئ تاسو به ووایئ تاسو به خبرې وکړئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغوي به لاړ شي هغوي به ووايي   هغوي به خبرې وکړي

Futur II راتلونکی ۲

زه به تللی وم مابه ویلي وي ما به خبرې کړې وي

ته به تللی وې تابه ويلي وي   تا به خبرې کړي وي

هغه، هغوي به تللي وي هغه، هغوي به ويلي وي   هغه هغوي به خبرې کړې وي

موږ به تللي وو   موږ به ويلي وي   موږ به خبرې کړې وي

تاسو به تللي وی   تاسو به ويلي وي   تاسو به خبرې کړي وي

هغوي به تللي وي   هغوي به ويلي وي   هغوي به خبرې کړي وي.

Die direkte Rede

سيده ويناوې يا – خبرې يا ګړېدل(؟)

يادونه: ما پورته د هغه اړوند وي دوه ډوله پوهېدنې ليکلي. دا توپير لری. د سم اند له مخې وينا يو څه او خبرې بل څه دی. وينا يو رښتيا ارزښت رښتيا يا نارښتيا لري او هغه بايد وښوول شي، چې داوينا رښتيا او که نارښتيا ده او خبرې دا نه وايې. دا به داسې ووايو، چې ټول هغه ويل، چې دا د وينا پېژند نه لرې، خبرې دي.

سيده خبرې د يوې غونډالې برخه ده، چې ويونه بېرته ورکوي، کوم چې ويل شوي وي.

دا ويل شوي چې په نخښه کړو، د نخښوننخښو منځ کې ځای په ځای کيږي.

شونتياوې:
پلار وويل: ،، نن موږ يو چکر وهو.،،

،،نن موږ يو چکر وهو،، ، پلار وويل.

،، نن،، ، پلار وويل، ،، موږ يو چکر وهو،،.

،، ايا نن يو چکر وهو؟،، ، سپين وپوښتل.

،، موږ نن يو چکر وهو!،، ، سپين غږ کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناسیده خبرې Rede die indirekten

په ناسیده خبرو کې (نه وییزې خبرې) دا ویلشوې وییونه بېرته نه ورکوي، بلکه په یوه وییزه خبرې خبر ورکول کیږي.

سړی دبېلګې په توګه په کار اچوي، که سړی د یوه بل یوه وییزه خبره یو دریم ته ورکوي.

ناسیده خبرې دې په کونیونکځیون ۱ کې ځای په ځای وي.

سپین و ماته وویل، هغه نن د فوتبال (پښو غونډوسکې) لوبغالي ته ځي.

سپین و ماته وویل، چې هغه نن د فټبال(پښو غونډوسکې) لوبغالي ته ځي.

لوبغاړی په اند وو، هغه په ښه حالت کې دی.

ناسیده خبره په کونیونکځیو ۲ کې ده، که کونیونکځیون ۱ څخه یواځنی روښانه وي:

سپین وویل، که د هغه مورپلار نن یو نوی موټر اخستلی وی. ما به هیله لرلی وی، چې هغوي نن دلته راغلي وی.
ناسیده خبرې زیات په اینډیکاتیو وي، که روښانه وي، چې یوه ناسیده خبره مخ ته پرته وي، په ټوله کې یه یوه غونډاله کې له یوه پیلویې سره .

سپین وایي، چې هغه د کورکار کوي.

موټروان په اند دی، چې دی مختګ لري یا ----،--لومړیتوب لري.

انتروګاتیو غونډالې Interrogativsätze

روښانه ده، چې ته به په دې وییونو کې ځانله پوښتننخښنه په پام کې لرې. دا کېدی شي ډېره پارونکې یا په زړه پورې وي، چې ستا د ژبې نوي ویونه و پېژنې. پښتو ژبه په ټولیزه توګه یا په ټوله کې پوره پېچلې ده، خو زیات دا بیا هم بېخي سم اندیزه او یواځې کېدی شي، چې پېچلې روښانه شوې وي. ګرامر(پښتو ژبلار) ټکي په ټکي ژباړل شوی (*) ،، د لیکلو هنر،،. نن موږ د دې لاندې د ویونو - او غونډالو پوهنه(۱) پوهېږو، دا په دې پوهېدنه چې د دیوې ژبې لارسیستم. د نورو ژبو په څېر موږ هم کړی شو زموږ د پښتو ګرامر یا ژبلار په بېلابېلو موضوعچاپېریالونو ووېښو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

انعطاف(اوړېدنه). زموږ ستونځې دا دي، چې موږ په پوهنه کې د ویونو د څرنګه والي سره نه یو مخامخ شوي.

سړی په یوه څه هلته پوهیږي، چې ورسره مخامخ شي او په هغې کې یې پام ته راشي، چې څه څه دي؟

اوړېدنه، بڼه بدلېدنه: د دې دوه ویوواو نورو کارول باید موخور وي.

اوړېدنه کې لور یا موخه له یوې لور یا یوې موخې بلې ته اوړي.

بدلېدوني هغه دي، چې موخه همغه ده، خو د وي بڼه بدلیږي.

یادونه: موږ په ځمککچپوهنه کې وایو: نقطه انعطاف: دا هغه ټکی دی، چې په هغه کې کږه خپله لور اړوي، دا په دې پوهېدنه، چې لور بدلو، نو له دې امله اوړنټکی.

خوزند /transformiéren

بڼه بدلول، اوړېدل، بلډول کول.

د اوړېدل لاندې څه پوهېږو؟

۱ ا - ترانسفورمي یا خوزند تلونی: لور، ځای لور بدلول.

۱ ب – اوړېدل(ترانسفورمي، لکه په ۱ ا – کې د موټر لوربدلون ځان چمتو کول...: ب) رېفلکسیو یا بېرته راګرځېدونی راګرځېدل: ځان راتاوول، بل لور ښوول؟

پیداښت(بې له ډېرو):

یادونه: کېدی شي دلته لږ بیا راتلنه وي، خو لوستل یې ښه دي،

ټولې هغه ژوندی او مړې څرګندېدني یا پېښېدنې، چې بې د انسان د څه کړنې څخه شته یا منځ ته راځي پیداښت دی. یا پیداښتي دي

،، ناژوندی پیداښت،،

- د بوټو، ژوو، اوبو او تیګو، د ځمکې د سر برخو په څېر ټولوالی یا د ټاکلو ځایونو(چې انسانان نه وي ورغلي او یا له هغوڅخه نه وي جوړشوي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، غوړېدلی پيداښت،،

وييډولونه

په پښتو کې .... ويډولونه شته: نوم، ادجګتيو يا خوی وی، نومځاينيوی، ګنيزويونه، کړلويونه، ادوربونه، اړيکويونه يا نسبتي ويونه، ټړنويونه او انترجکشنونه. دا ويونه کېدی شي په بدلېدونکو او نه بدلېدونکو ويډولونو ووېشل شي. دا د يوه لنډه يادونه وي او نور مخ ته نه شم تللی.

غونډالغړي

د غونډالي جوړښت او موخه د غونډالي جوړښت په واک کې دی. دلته يا له دې سره بايد ته غونډالغړي او وييډولونه سره ردبدل نه کړې. ويډول ټولګی يا کاټيګوري بلل کيږي، په کوم کې چې ته هر ځانکړی ويي ترتيب کولی شې. غونډالغړي په ځټ د يوې غونډالي توکي دي، دوي يوه دنده سرته رسوئ او کله کله کړی شي له يواځې يوه وي څخه جوړ وي، کله کله له ډېرو يونو څخه هم يا ويګروپونو څخه هم جوړ وي. د پښتو غونډالغړو پورې شينوم، برېديکات، شی لکه خاوندوالی شی او داتيوشی او اړيکوی شی او همداسې ادوربالي ټاکنې، چې کله، چېرته، څنګه او يا ولې يو څه پېښيږی.

دا چې له کومو غونډالغړو غونډاله جوړه شوې ده، کړی شې د غونډالي د يوه ژورې څېړنې څخه راوباسي.

وختبڼه: موږ په پښتو کې درې وختبڼې لرو. اوسمهال، تېرمهال، او رتلونکی مهال.

د دې لپاره چې دا مهالبڼېAdpositionenاړيکويونه يا نسبتي ويونه د کسانو، شيانو يا پېښو په منځ کې اړيکې ټاکي. له دې امله اړيکويونه هم بللکيږي.دوی کړی شي کوزال kausale (بنسټ – پرته ، بې، په ځای)، لوکال lokale (ځای بېلګه: (کره، باندې)، تمپورال temporale (وخت- بېلګه: (له) څخه، شاوخوا، ترڅ، ته) يا مودال modale رقم اوډول – بېلګه: پسې پېښه، مننه) نسبتونه يا اړيکې روښانه کوي.

کوزال(بې له ما څخه، پرته له ما څخه يا له ما څخه پرته، د ما پر ځای باندې)،

ځاييز: (پر يوه بجه باندې، د ۱۱ بجو شاوخوا، پر ۱۱ بجو باندې)، وختيز ـ له ۱۱ څخه

ګنيز

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګڼيز ګڼنويونه دي او ګڼون يا تعداد، درجه يا د ټاکلو شيانوډېرى دي. داسې په نامه توانګڼونه هم شته(يو، دوه) يا هم څوموااليز (لومړى، دويم).

Interjektionen انترجکشنونه(ويين ويونه يا دويلو ويونه) دا وييونوييونه يا افاده ويونه دئ يا فقط ويل کيږي. دوي په ريښتينې د غونډالې سره يوغږيزوالي کې نه راځي، خو دا يوچا ته غږ کول يا جګ غږونه دي، چې د هغو سره ته ټاکلي احساسونې ويلى شې(کله آ، هى هى ، بوى).

ويي جوړونه او وييپوهېدنه

ويي جوړونې په ويي سپماکې همداسې چټک مخ ته ځي لکه ويي له منځه تلنې. که د لرلو ژبنيزو الو په بنسټ ويونه منځ ته راځي، نو دې ته ويي جوړونه وايي. د ويي جوړونې غوره يې يوځاى اېښول شوي ويونه(ګډوله ويونه) او رابېلېدنې دي.

غونډالشننه

د دې لپاره چې سمه غونډالشننه وکړو، ته بايد لومړى په يوګونو غونډالغړو باندې يو ليد واچوې يا وپېژنې

د غونډالغړو ټاکنه

غونډالي له غونډالغړو څخه جوړې دي. ته دلته زده کوي، چې ته څنګه غونډالغړي ټاکل شې او څومره غونډالغړي شتون لري يا شته دئ.

غونډلغړي څه شى دئ؟

لکه څنګه چې ته په ډاډ پوهېږې، غونډالې په خوښه نه دي جوړې شوې.دوي له غونډالغړو، په دې پوهېدنه چې له وييونو يا اړوند وييونډلي څخه جوړ دي. غونډالغړي د يوې غونډالې په دننه کې يواځې يا فقط د پوره برخې په څېر غونډالي ته ور واچول، لرې يا د بل ځاى نيوي کېدى شي. سړى غونډالغړي په ترې نه تېرېدونکو او پوره کېدونکو غونډالغړو سره توپېروي.

د غونډالغړو او وييډولونو په منځ کې څه توپير دئ؟

دا غوره ده، چې ته غونډالوييونه د وييډولونو سره ردبدل نه کړې، که څه هم دوي کله ورته اوربدليکږي، د بېلګې په توګه ادورب(وييډول) او ادوربال(غونډالغړي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

وويډولونه د غونډالې توکي دي، له دې سره هر يو ويي تنظيم يا ترتيب کيږي.
کړنوييونه،نومونه يا خويوييونه د وييونډولونو بېلګې دي.

غونډالغړي يې په څټ يا مخامخ د غونډالې غړي دي. غونډالغړي بيا له بېلابېلو وييونو، وييډولونو يا وييډلو جوړ دي.

سپين چټک له ښوونځي څخه وروسته خپل د کورکار وسرته رسوی، چې د خپل ګران ځمري لپاره ډېر وخت ولري.

- سپين: سبجکت يا نوم

- سرته رسوي: پرېديکات(Prädikat غونډلوينا، چې يو شی يا څوک څه کوي او يا له هغه سره څه پېښيږي.

- له ښوونځي څخه وروسته: تمپورال ادورب

- چټک: مودال ادوربال Modaladverbial

خپل د کور کار: خاوندوالي حالت

- چې دخپل ګران ځمري لپاره ډېر وخت ولري: Kausalobjekt

- ګران : Attribut

کوم غونډالغړي شته دی ياشتون لري؟

ترې نه تېرېدونکو غونډالغړو پورې نوم او پرېديکات اړه (که غواړی تعلق) لري.

يوه پوره غونډاله لږ تر لږه دا دوه غونډالغړي لري. ټول نور غونډالغړی لکه adverbiale ادوربال ټاکنې يا شيان پوره کېدونکي غونډالغړي دي او نه هرومرو اړين.

ټاکل يا شيان پوه کونکي غونډالغړي دي او نه په زور اړيېن.

Das Subjektسبجکت يا نومويونه

سبجکت تل د نوميز يا ښه يې د کړوني لپاره راځي او پوښتنې ،، څوک، چا، ياڅه؟،، ته ځواب ورکوي. سبجکت په يوه غونډاله کې ښايي، څوک يا څه يو څه کوي. په هره پوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډاله کې باید یو سبجکت خوندي وي. سبجکت د بېلګې په توګه کولی شي، یو نوم، یو ځانیز نوم، یو نومځاینیوی یا یو نومیزکونکی وي.

نوم: ځوان بېدیږي.

ځانیز نوم: سپین بېدیږي.

نومځاینیوي: هغه بېده دی.

نومیز کونه: خرار زوروي.

له پوښتني ،، څوک، چا،څه؟ سره کېږی شي په یوه غونډاله کې سبجکت وټاکې. دلته یو څو بېلګې:

پرون په تلوېزیون کې ښه فیلم و ښوولشو. پوښتنه: پرون په تلوېزیون کې څوک یا څه وښوولشو؟ سبجکت: یو ښه فیلم.

هوګی په جګ غږ خاندي. پوښتنه: څوک یا څه (شی) په جګ غږ خاندي؟ سبجکت: هوګی.

دا چې ته پرون دلته وې، زه خوښ شوم یا وماته یې خوښي راوبخښله. پوښتنه: چا یا څه زه خوښ کړم؟

سبجکت(نوموېونه): دا چې ته پرون دلته وې.

یادونه: که وګورو، نو په پښتو کې دا نوموی یا سبجکت د پرېکړوني لپاره هم راځي.

بېلګه: څوک ووهل شو. او نور.

Transitivität (له لاتین *trānsitiō*) ترانزیتیواو اینترانزیتیو

ترانزیتیویتي(له لاتین څخه: اخوا تلل یا پورېوتل، اوښتل)

پیل یادونه: زه دالیکني له الماني ادبیاتو رانیسم. کېدی شي ډېر د سمونونو څه یا په کې وي په کې دي. دا ډېر کار دی، کېدی شي دا ښه شوی وي، خو دا هم تاسو ښه کولی شی، نو مرسته مو مه سپموئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترانزيتيويتي(له لاتين څخه: اخوا تلل يا پورېوتل، اوښتل. زه ګوره اوړېدل نه ليکم، چې هغه لوربدلون ته وايي، دا په دې پوهېدنه چې له يوې لور بلې ته اوړي. لور بدلوي) يو ژبلاريز خوي دی، چې و يوه کړنوي يا په ټوليزه توګه يوه جوړښت يا يوه غونډلې ته ليکل کېدی شي. ترانزيتيو مخ ته لرو، که په غونډله کې هم سبجکت او هم يو(سيده) ابجکت و مخ ته ولرو يا همداسې له يوه کړنوي وغوښتل شي.

intransitivاينترازيتيو هغه جوړښتونه همداسې کړنويونه بلل کيږي، چې سيده شی نه لري. که دوه شيان مخ ته ولرو، نو دا جوړښت همداسې کړنوی ditransitiv ديترانزيتيو(دي دوه ته وايي) بلل کيږي.

بيا:ترانزيتيو او اينترانزيتويا کړنيز – اوکېدنيز کړنوييونه او يا لازمي او متعدي: که رېښتيا ووايم، نو په لازمي او متعدي باندې نه پوهېږم او په دې هم نه پوهېږم، چې کوم يې لازمي او کوم متعدي دی او دا څه پوهېدنه لري، خو داالماني يې ګورم، نو دا يو يې کړل کيږي او دابل يې کېدلکيږي(داپه دې پوهېدنه چې نه کړلکيږي)، نو ايا دابه کړلکېدونکي(کړلکېدونی) او کېدونکي(کېدونی) نه وي؟

او که غواړی خوزند او ناخوزند.

بيا يې پېژند: هغه کړنوويونه ترانزيتيو دي، چې د سبجکت په څنګ کې ابجکت هم لري (دوه ارګومنتونه). اينترانزيتيو يې په مخامخ يو سبجکت بسيا کوي، داپه دې ترې پوهېدنه، چې دايوه ابجکت ته اړتيانه لري(يو ارګومنت) چې يوه غونډاله ترانزيتيو يا اينترانزيتيو دی، کېدی شي له پوهېدنې څخه يې وپېژنو. او د کړنوي له جوړښت څخه هم پرې پوهېدی شو، چې کوم يو ويې ترانزيتيو يا اينترنزيتيو دي.

د دې لپاره بېلګې:

سپوږمی ډوډی پخوي(ت)، ډوډۍ پخيږي(اينت)

سپين کتاب لولي(ت) . کتاب لوستل کيږي(اينت).

د ترانزيتيو پښتو پوهېدنه: اخوا تلل يا پورېوتل (لکه له يوې پولې).

د مور ژبپوهان ورته لېږنده کړنه ليکلی.

پوهنيزه پرېکړه: د دې لپاره موخور بلل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړنیز کړنوی او کېدنیز کړنوی یا کړونی کړنوی او کېدونی کړنوی. د دې لپاره اړتیا نه شته، چې موږ دې د ت او اینت لاتین ویي پوهېدنه ولیکو. دا د ما د وړاندیز نومونه هغه څه سیده په ګوته کوي یا ښايي.

په تولنه کې: پلار او ځوی یا ځوي او پلار ترانزیتیو دي او ورور او بل ورور دا اینترانزتیو دي. له یو و بل ته سیده تلل او له یو و بل ته ناسیده تلل دي.

په ژبلار کې د ترانزیتیویتي د روښانونې په هکله نه هم اندیزوالی له بېلابېلو درسي اندونو له لارې هم منځ ته راځي. دلته د ښوونځي ژبلار اود تولیزې ژبنیز ژبلار ي سره مخامخ لیدلور.

ترانزیتیویتي د ښوونځي په ژبلار کې

په ورځني ښوونځي ژبلار کې به ترانزیتیویتي د یوه ویي پر خوي باندې، چې د څنګه والی یا حالت خاوندوالي واکوالی ولري، پېژندل شوي یا یې پېژند ورکړ شوی. د دې له مخې څخه یو کړنوی ترانزتیو دی(چې ،،موخه ور،، کړنوی هم بلل کیږي)، که د هغه یو مللوبغاړی څنګه والی یا حالت خاوندوالی ولري.

د ښوونځي په ژبلار کې توپیروننخښه په پاسیووالي کې ده. یو کړنوی د دې له مخې ترانزیتیو دی، که د پاسیو و مخ ته تګ په لور کارول کېدی شي، چې له هغې سره (خاوندوالي -) ابجکت یا شی سبجکت کیږي.

بېلګه: هغه پیسې لیږي – دا پیسې د هغه لخوا ولېږل شوي

په ژبپوهنه کې ترانزیتیویتي

په تولیزه ژبپوهنه کې د دې (د ښوونځي ژبپوهنې له مخې) په څټ لږ روښانه شوی. په دې ترڅ کې چې د ښوونځي ژبلارې له مخې خاوندوالي د ترانزیتیو ټاکنو پېژندنخښو په څېړ په چوپړ کې دی، نو په ژبنیز لیدلور کې د خاوندوالي منځ ته راتګ د یوه جوړښت ترانزیتیو خوي په څېړ راوړل کیږي. په ژبپوهنه کې څنګه والی ، حالت یا کاسوس په سر کې یې پېژند د ترانزیتیویتي له مخې ورکول کیږي. له دې سره د هغو ژبو لپاره هم لار وازه ده، چې خاوندوالي(لکه Ergativsprachen) نه لري او کېدی شي د تراتزیتیویتي پېژند ورکړل شي. لکه پښتو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا موضوع ډېره څېړنه دما لپاره هم ستونځمنه ده. ډېر څه لري، خو هغه له وتونژبې څخه يې را استل ومو‌خه ژبې ته لږ څه ډېريږي او پېچلي کيږي هم. بخښنه دې وي. وځوانانوته

لنډ ښوونځي کې خاوندوالی او په ټوليزه ژبپوهنه کې بې له خاوندوالي هم پېژند لري.

خو د دې لپاره به بېلګه راوړم:

سپي پوليس وداړه.

پام، سپی داړي.

دا دويمه غونډاله يوه ټوليزه پوهېدنه لري، دويمه يو ځانګړی حالت روښانه کوي.

نورې بېلګې: کوچني غاب مات کړ(ت). غاب ماتيږي يا غاب مات شو(اينت)

مور مړی پخوي(ت)، مړی پخيږي(اينت)

لمروړانګې د واورو سړي ويلې کوي(ت). د واورو سړي ويلې کيږي(اينت).

کړلکيږي او کېدلکيږي يا کړنيز او کېدنيز.

سيمانتيکSEMANTIK

سيمانتيک د ژبې برخه ده، د ،، نخښو،، پوهنې سره سر او کار لري، چې دلته دا نخښه د ويي ، کليمي او د ژبې د ټولو برخو لپاره ځايناستې ده.

په ژبپوهنه کې داسې په نامه سيمانتيک د پيداښتي ژبې – دا هغه ژبه چې مور يې پېژنو او هغه د ژبې په څېړ راوړو

چې څه به په سيماتيک کې و څېړل شي

په سيمانتيک کې د يوه ويي، د يوې نخښونې او يوې غونډلې په پرې پوهيدلو لومړيتوب لري. که د بېلګې په توکه يو بې موخې يا ترې ناسمپوهېدنې غونډله جوړه شي، کېدی شي د سيمانتيکي څېړنو په بنسټ د ،، بې موخې،، په بڼه په نخښه شي.

که څوک د يوه شي ژبنيزه پرېپوهېدنه غواړي وڅېړي، هغه تل د سيمانتيک سره بوخت وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیمانتیک په نوې میډیا کې

په دا اوس وخت کې سیمانتیک د برېښنا لټونماشینونو ښه والي کې هم یو غوره رول لوبوي. دا لټونماشینونه د یوه وي یا ویبرخو په مرسته یا لاس په پای کې کره میندي، چې پلټونکی یا لټوونکی یې لټوي او د دې په مرسته له ډېرو خپلوانو کلیمو سره تړل کیږي.

کړندولونه او بدلونونه یې

یادونه: دلته هم شاید څه تکرار وي، خو کله سړی و تکرار ته هم اړ کیږي.

دا په دې پوهېدنه، چې کړنویونه ټولګیز دي او باید ټولګیز شي.

دالاندې ټول هغه څه دي، چې که څېړلشوې وي، ځو ډېر ښه او که نه، نو دایې بنسټیزه لیکنه او پیل دی، چې نوره باید روښانه شی او روښانونه یې یې په ګرانو مینه والو لوستونکو او د ریښې خاوندانو باندې وي.

دا پوښتنې هم باید وڅېړل شي. داسې پیل کوو:

و لاندې ته یادونه: له دې فکر سره مخ شوم او ومې غوښتل له تاسو سره یې ګډ کړم، چې یو له بل سره مو مرسته کړې وي. کېدی شي دا کار تاسو لا د مخه کړی وي. که مهالونه او نومونه یې را څخه سم ونه لیکل شو بخښنه دې وي او تاسو یې سم کړی، چې همدا له اوسه مو د مرستې مننه.

زه به دا ویونه داسې وبولم:

۱ – ناځواکمن کړنوییونه: هغه ویونه، چې خپل بنسټ ساتي او د وختونو سره ښه بدلوي، ناځواکمن کړنوییونه بلل کیږي.

۲ – ځواکمن کړنوییونه: هغه ویوونه چې پوره ښه نه ساتي او په یوه لار ښه بدلوي، خو ټوله ښه د ناځواکمن وییونو په څېر نه ساتي، خواکمن کړنوییونه بلل کیږي.

۳ – بې لار ګړنوییونه: هغه ویونه، چې سوچ بوچ لار نه لري، بېلارې کړنوییونه بلل کیږي.

دا ټول وییونه دې ګران لوستونکي په ټولګیو د وېشلو وروسته سره ټولګیز ولیکې.

بېلګې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه و ۱ – ته: درېدل:

اوسمهال: درېږم، درېږې، درېږي او نور

روان اوس مهال: درېدلی یم، درېدلی وې، درېدلی وو او نور

تېر مهال: درېدلی وم او نور

راتلونکی: وبه درېږم، وبه درېږې، وبه درېږي او نور

درېدم، درېدې، درېده او نور

بېلګه و ۲ ته: خوړل

اوسمهال: خورم، خورې، خوري.

روان مهال: خوړل مې. خوړل دې، خوړل یې، خوړل مو

اوس تېر مهال: ومې (ودې، ومو، ویې) خوړ، خواړه یا خوړل

تېر مهال: خوړلي مې(دې، مو، یې) وو.

راتلونکی: وبه یې خورم(خورو، خورې، خورئ، خوري).

پوښتنې ته په ځواب کې ؟: خوړلې مې (مو، دې، یې) دي(وو).

بېلګه و ۳ ته: تلل:

اوس مهال:ځم، ځې، ځو، او نور

اوس مهال: لاړم، لاړو، لاړې، لاړئ، لاړه، لاړل، لاړه، لاړې(لاړلې)

روان مهال یا څنګه مهال؟؟؟: اوس تېر مهال:تللم، تللو او همداسې نور.

تېر مهال: تللی وم (وو، وې ... او نور)

راتلونکی مهال: لاړ به شم. او نور

-؟ تللی به وی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا پورته ګوره درې ډوله کړنویونه راغلي. دابايد ښه روښانه شي، چې داويونه څه بلل کيږي او دا ژبلاريز بدلونونه يې هم بايد پوره وڅېړل شي. هغه بنسټ يې دا پورته دی.

په پورنه نومځاينيوو کې مور ځانيز نومځاينيوي نه دي کارولي يا نه کاريږي او که څنګه؟. د دې ډول نومځاينييو لپاره دڅېړنې او بللو بل ځای شته. هغه ورته وګورئ.

يادونه: دما د پښتو ژبلار د ښوونځي لپاره ليکنه کې کېدی شي دا نور ډولونه راغلي وي،او که نه، نو ورزيات به يې کړم او تاسو يې هم پوره کولی شئ.

يوه بله ستونځه:

په پښتو ژبلار کې له يوې بلې ستونځې سره هم مخامخ شوم او هغه دا چې. ځنې خويويونه داسې انګېرل کيږي، چې ګوندې کړنوييونه دي، چې له تاسو سره يې ګډوم:

مور خويويونه لرو او پوښتو، چې د دې خويويونو سره يو څه څنګه ابادوو:

خويويونه: سپين، رنګه، ښکلی، جګ، خراب، جوړ، ټيټ.

يوه څه ته خوي ورکړه څنګه کيږي؟

که يو څه غواړې ښکلی کړې، نو دا ښکلي کول دي. خويويی + کول

که يو څه غواړې خراب کړې، نو دا خرابول دي. خويوي + -ول

خراب، خرابول او که خراب کول؟ نابلد خو په ژبلار برابر.، سپين، سپينول، که سپينکول، رنګ کول او که رنګول. ښاپسته او ښاپستول او که ښاپسته کوم، خو ښکلي ښکلي کول، چې ښکلويل ورسره سم نه راځي او که ښه نه برېښي؟ نور دې ګران مينوال سره جوړ کړي.

يو نوم او يا شي ته يو خوي ورکول:

په ځنو خويوييونو پسې ول زياتيږي. داپه دې پرېپو هېدنه چې خوي وی + ول

او په ځنو پسې بېا کول ورزياتې، دا په دې پرېپو هېدنه چې: خوي وی + کول

دا ځانګړنې دي او که بايد يوې لار ته سره راوړل شي او ايا دې کې هم يوه لار شته او که توکلي همداسې دي.

رنګ کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

رنګول او رنګ کول.

ښکته کول، پورته کول

ټيټول جګول

دا هم فکر ته راځي، چې ګوندې دا به همغه لار وي، چې په ځنو ځايونو کې دا د کول ،، ک ،، نه ليکل کيږي، خو زه پرېکړه پرې نه شم کولی او مشوره مو غواړم.

له بلې خوا په پورته کې يو توپير په دې کې شته، چې دا لومړی خويوی په ،،ه،، پايکيږي او دا بل بيا په بې‌غږيزه توري پای مومي. دا دې نو ګران ژبمينه وال سره و څېړي.

خويوييونه په پښتو کې خپله بڼه نه بدلوي، جګېدنلار يې د نورو ژبو په څېر لکه الماني يا درې نه ده، خو بياهم د جګېدنې توان په ډېر ، خورا ډېر ، زښتډېر سره کېږي.

....

دويمه برخه

پسې تړلی Saffix

Suffix پسې تړلی يا وروستاړی

دا چې سفېکس يو افېکس(تړلی) دی، نو د افېکس پېژند څخه به پيل وکړ

Affix تړلی: افيکسونه يا د وييونو سره تړلي (لنډ: تړي. زه د تړي پر ځای باندې د تړلي پلوی يم، ځکه تاړي يا تړي راته سم ژبنيز جوړښتونه نه برېښي) د وييونو ژبنيز مورفولوژيکي ناخپلواکه برخې په ګوته کوي (يو (په يو بنسټ پوری) تړلی مورفېم)، چې هغه پخپله د نورو ژبنيزو توکو د ورزياتولو سره ځان نه شي پوره کولی، بلکه په څټ د نورو شته وييونو يا وييونبرخو غزولوسره مرسته کوي. دا د بنسټويي په څېر نه دی. هغه وييونه چې افېکسونه ور سره تړلکيږي، بنسټوييونه بلل کيږي.

سفيکسونه يا د وييونو پسې تړلي، د وييونو ژبنيز مورفولوژيکي ناخپلواکه برخې په ګوته کوي (يو تړلی مورفېم)، چې هغه پخپله د نورو توکو د ورزياتولو سره ځان نه شي پوره کولی، بلکه په څټ د نورو شته وييونو يا وييونبرخو غزولوسره مرسته کوي. دا د موږ په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبیاتو کښې روستاړي(؟؟) بولي، خو له پېژند څخه داسې برېښي، چې پسې تړلي يې موخه سمه په ګوته کوي. تاړی د موږ ژبپوهان د تړلي د لنډیز لپاره کاروي، چې ژبلاريزه نه ده) دا د بنسټويي په څېر نه دی. هغه ویيونه چې سفېکسونه ور پسې تړلکیږ.ي، بنسټوییونه بلل کیږ.ي.

په پښتو کې زه ونه توانېدم، چې پرېفکس وموموم. مرسته وکړئ.

Suffix پسېتړلی یوه سیلبې یا مورفېمونه چې په یوه ویي پسې تړل کیږ.ي، له دې امله پسېتړلې بلل کیږ.ي. لکه: -تیا، -والی، -توب لکه لویوالی، زړورتیا، کوچنیتوب.

په الماني ژبه کې سفېکس ته سیلبې هم وایي، خو دا داسې نه ده، ځکه چې په پښتو کې مو ،، - والی،، لرو او دا دوه سیلبي ده او یا لکه پښتونولي. په الماني بیا سېلبې نه شي پوره کولی.

کېدی شي یو سفېکس یا پسېتړلی د بنسټويي په پای کې نه وي، ځکه، چې یو بنسټ ويي پسې څو سفېکسونه یو په بل پسې راتلی شي. لکه ښکلتیاوې. دلته ګوره ،، تیا،، او ،، وې،، سفېکسونه یا پسې تړلي دي.

د مورفېم پېژند: مورفېم د یوې ژبې خورا کوچنی پوهېدنوړونکی یووالی دی. د بېلابېلو مورفېمونو ګډوله کولو له لارې څخه ویيونه جوړیږ.ي.

Suffix   او سیلبې په بیلابیلو ګرامري هوارو یا سطحو کې پراته دي. سفېکسونه مورفولوژيکي یووالي دي او سیلبې غږیز جوړښتیووالي دي. مورفولوژيکي او غږیز ویيونو توپیرکونه دې یو په بل هرو مرو باید سر ونه خوري یا دې هرو مرو یو په بل نه وي پراته. د رابېلیدنپسېتړلو لپاره داسې لار ده، چې د بنسټ وي او پسېتړلي په منځ کې د سیلبو بېلونه نه مني او یا په پښتو کې يې ځنې دوه سیلبي هم دي. لکه –والی. خپلوالی خپل – والی. پام به ورته کوو، له دې څخه لا ښه بېلګه پیدا شي.

یادونه: په اینفورماتیک او شمېرپوهنه کې دا بل ډول کارول کیږ.ي یا بل ډول ور څخه پوهېدل کیږ.ي، چې هغه دلته نه څېړو.

Präfix پرېفېکس یا مختړلي(مختاړي؟) لنډ: یوه مخسېلبې ده، چې خپله پوهېدنه نه لري، خو د بنسټویونو- چې دا د مخه ور سره تړلې وي- پوهېدنه غزوي. مختړلي په پښتو کې نه شته یا ما نه دې موندلي. مرسته

پسېتړلي لکه: -توب، -تیا، - والی. دا یو هم پوهېدنه نه لري، خو د پسېتړلو پوهېدنې غزوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: په ګډوله نومونو کې مختړلي او پسېتړلي نه شته. لکه درملتون، بېلتون او نور.

د پسېتړلو دندې:

-- نومیز کوونکي پسېتړلي: خوښېدل، خوښي، زړور، زړورتیا، کوچنی، کوچنیتوب.

-- خوییز کېدونکی پسېتړلی: لکه سړیتوب، کوچنیوالی

-- نرښځینه ټاکونکی پسېتړلي: لکه سړیتوب،غمخور، غمخوره یا ښوونکی، ښوونکې.

پسېتړلي کړی شي له یوه توري هم جوړ وي لکه پورته په ښوونکي او ښوونکې کښې.

لویوالی، هوښیار تیا کړونکی یا کړېدونکی.

کوچني کونه: مورکي ، خورکي ، کورګړی یا کورګوټی.

یادونه: که راوړل وګورو، نو کېدی شي واندو یا مو اند ته راشي، چې ګوندې دا ،، را،، به پرېفېکس وي، خو داسې نه ده. ،، را،، اینکلیتیکي نومځاینیوی دی، چې له پېژند سره سم د کړنویي سره سرېښ دی..

یادونه: په یو څه پوهېدل او یو څه سم بلل یا لیکل، د دې توپیر باید وشي.

موږ ډېر یا لږ د ورسره بلدتیا له امله تل په ،، له ما څخه،، کې دا څخه نه لیکو او ویل کیږي، چې دا ،، څخه،، دلته حزف کیږي، خو دا ناسم دی. د ،، له ما،، یواځې دنومځاینیوي ،، ما،، چې په کړوني حالت کې د ،، له،، سره و نه کړوني حالت ته راځي.

موږ د ژبلار له بلدې لار څخه پوهېږو، چې له ،، څخه،، سره ،، له ،، راځي او په څت که ولړو، چې ،، له،، ، نو پوهېږو، چې ،، څخه ،، د پسېځاینیوي په څېر راځي، نو که دا ونه لیکل شي هم سم به وي، خو دا سې نه ده. پوهېږو، خو ناسم دی. پرته له ،، څخه،، سره، کره پسې هم ور سره د پسېځاینیوو په څېر راځي، نو ،، څخه،، حزف ځکه هم ناسم دی، چې ،، له ما لاړ،، نو داسې به و اندو، چې له ما څخه لاړ، خو دلته هر یو له پورته پسېځاینیوو څخه راتللی شي.

له پسېتړلو سره د موږ د لیکوالانو ستونځې:

که پسېتړلي له پورته پېژند څخه را اخلو، نو د کومو ستونځو سره نه مخ کیږو. په ښوونځي کې ګوره پسېتړلی نه شته، دا ګډوله نوم دی. په وړتیا کې دا ،، - تیا،، پسېتړلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی. دا مې ګوره ،،تیا،، نه او ،،ــتیا،، مې لیکلی، ځکه چې ،، تیا ،، یواځې نه راځي یا نه لیکلکیږي.

پسې ځاینیوي؟) نسبتي ویونه یا (و) ته ویونه

د پوستپوزیشن لاندې چې څه د پوهیدلو دي

پسې ځاینیوي، خو بنه یې اړیکویونه

یادونه : دا دې دلته هم په ګوته شي، چې په پښتو کې پرېپوزېشنونه نه شته یا د ما ومخې ته نه دې راغلي او هغه څه چې ما کله ، کله بللي، هغه ناسم دي.

هغه ویونه، چې نور ویونه یو د بل سره اړیکوکې راولي اویو ټاکلی(ځایز، وختیز اوداسې نور، بې له بدلون) نسبت ورکوي، نسبتویي د بیلګې په توګه په، باندې، سره، لپاره،، امله، ته.

پسېځاینیوي.

د ځای، مهال، نومونو او شیانو په منځ کې د اړیکو ځرنګوالي باندې خبرې کوي، نو له دې امله اړیکویونه.

پوستپوزېشن د غوښتني حالت سره سم یا د پوهېدنې سره سم تولګیزاو ډلیزکیږي

پوښتني ته په ځواب کې،، وچیرته؟،، ((یو) شی وچیرته ایښودل شوی؟ یو شی وچیرته خوزښت کې دی؟)

کړنویونه چې ځای اړوندوالی په نخښه کوي

(پرېوتل liegen (= to lie

(درېدل stehen (= to stand

(کښیناستل sitzen (= to sit

(ځوړندېدل یا ځوړندول hängen (= to hang

چوخول(stecken (= to stick

(ایښول legen (sich) (= to lay

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ځای په ځای کول stellen (sich) (= to place

(کښیناستل setzen (sich) (= to sit

(زوړندول hängen (= to hang

(ننباسل،چوخول stecken (= to stick

بیا لنډ:

پ کیدی شي د خپلي کاروني له مخې سره توپیر- یا بیل شي:

ځای اړوند پ/ پوښتنویونه: و چیر ته ، له کومې لور څخه، له کوم ځاي څخه

ته و چیرته اوسیږې؟ په خوست کې.

ښاغلی سپین و چیرته ځي؟ و ډاکتر ته

وخت اړونده پ: کله،پر څو بجو باندې، تر کله (پورې)، له کله(له کومه وخته یا له څه وخت څخه،

د یوکال پایلوبه کله ده؟ په راتلونکې یوه نۍ کښې او که پر... باندې.

فیلم پر څو بجو باندې پیلیږي؟ پر اته بجو اوپنځلس ددقیقو باندې

له کوم وخت څخه الماني زده کوې؟ یا له کله څخه الماني زده کوې؟ له څلورومیاشتو څخه را په دې خوا.

مودال پ ..../ پوښتنې: څنګه، ولې، د څه لپاره.

ته پرون ولې له موږسره را نه غلې؟ د خرابې هوا له امله.

الماني د څه لپاره زده کوې؟ د مسلکودې(کریرې) لپاره

کله خراب بیدېږي؟ له پوره سپوږمۍ سره

کړنوبینه له پوستپوزېشني پوره کېدنې سره

له یوه څه سره میل لرل: سپین له څه سره میل لري؟ ټیک له موټرو سره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر څه باندې خندل: پر څه باندې خاندي؟ - د هغه پر ټوکه باندې.

له څه څخه ژوند کول: زده کړی له څه څخه ژوند کوي؟ د خپل پلار له پيسو څخه.

ځنګه والي يا وحالتونو ته څه اړتيا لرو؟

د ځنګه والي يا حالت په مرسته پوهېږو، چې نوم/شينوم په غونډله کې کوم رول غوره کوي يا نيسي او په کوم ،، نسبت،، (اړوندوالي يا په اړيکو کې) د غونډالي د نورو وييونو سره ځای نيسي يا کارول کيږي. بې له ځنګه والي يا حالت به ډېرې غونډالې نه پوهېدونې يا هکپکونکې برېښېدی يا برېښيږي.

دا د يوه پوهنتوني پوهنيزه ليکنه نه ده، د ښوونځي ساده ليکنه ده.

په خواشينی بايد ووايم، چې په پښتو کې زه د داسې ليکنو سره مخامخ نه شوم او يا مې ځنې ليکنې، چې لوستلې، داسې راته برېښېدې، چې ګوندې په پښتو ژبلار کې د يو دوه نورو موضوعاتو په ځنګ کښې دا هم نه ده څېړلشوې. د ما د پښتو ګرامر ليکنو په اوږدو کې سرې هرو مرو د هر پوهنيز څه سره مخامخ کيږي.

د دې ليکنې په ليکنو کې څه راسره مرسته وکړه؟

۱ – پښتو ژبلار دوه حالتونه يا پير لري.

۲ – د يو چا په ليکنه کې مې ولوستل، چې ،، د ،، د خاوندوالي مورفيم دی.

۳ – مورفېمونه څه دنده لري؟

۴ – پښتو د الماني ژبې مخامخ د نومځاينيوو بدلون نه لري.

۵ – پښتو يوه ارګاتيو ژبه ده. او

۶ – په يو ځای کې دپښتو په ژبلار کښې و، په ګومان مې، چې د الماني ژبې لپاره يا د الماني ژبو لپاره ليکل شوې وه، چې ،، و ما ته،، داتيو حالت دی.

داهغه مرسته کوونکې او هڅه کوونکې څه وو، خو هغه خورا ډېره يا بنسټيزه مرسته د الماني ژبې وه او ده. دا اوسنۍ ليکنې مې دا وروستنۍ ليکنې هم دي، چې دا وده د پرلپسې نويو څه کتل او له پورته يادو موضوعاتو څخه مرسته لاس ته راوړل وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا چي د پښتو لپاره څوک د يوې بلې ژبې له کلرولو څخه ګټه اخلي، په دې پوهېدنه نه ده، چي ګوندې د هغې بلې ژبې څه رانيسي. موږ د نورو ژبو دپېژندونو څخه ګټه اخلو او په پښتو کې انډول څه ميندو، چي دايې غوره ګټه اخستل دي.

په پښتو کې حالتونه يا څنګه والی

د ما له ټولو ليکنو څخه موخه دا وه، چي ځان روغ وساتم او له بلې خوا مې دا هم غوښتل، چي وښايم، پوهني په پښتو هم ليکلکېدی شي، آن که پښتو هم وي.

يادونه۱ :دا د ما ټولي ګرامري ليکني، هغه د ښوونځي ساده ليکني او د هغو روښانه وني او نه دي څخه څخه لوړې يا د لوړو څېړنو.

په نورو ژبو يا الماني ژبه کې، دا په ښوونځي ولوستل کيږي او زده کيږي، چي هلته يي د ښووني لارې هم داسي ساده دي، خو پهپښتو کې سر له ې هم لږ پېچلتيا لري.

يادونه: د پښتو حالتونو په اړه وما ته تر اوسه پورې څه ومخ ته نه دي راغلي، نو اجازه به وي، چي دا داسې د ژبلارې په دې هکله ليکني، د ما موندنې وبولم.

پيل يادونه ۱: د حالتونو غوره والی: د موږ ډېرې ستونځي او د ناسم ليکلو ستونځي د حالتونو په نه پېژندلو کې دي. تر هغې پورې، چي دا حالتونه ژبې او همداسي و ښوونځيو ته نه وي ننوتلي، دا ستونځې مو نه اوبی کيږي. دا تراوسه پورې نه وو ميندل شوي او اوس مې ډېرې ليکني ورباندي کړې.

پيل يادونه ۲ : په پښتو کښې د اوس وخت لپاره د يوګڼ دوه نومځاينيوي زه، ما، ته، تا او هغه، هغهء او د ډېرګڼ لپاره يو يو نومځاينيوي لرو.

يادونه: ليکلي مې وو يو ګڼو او ډېرګڼو، خو يوګڼ او ډېرګڼ سم دي.

دا د پښتو بل ځانګرنوالی دی، چي د هريوه لپاره بېلابېلي کړندولونه شته دی.

دا دوه يا له هغو و لاس ته راغلي څلور څنګه والي يا حالتونه به تل له موږ سره مل وي، نو ښه پام او څېړنه يې همدومره اړيينه ده: دا نور نه څېړم، په ډېرو ليکنو کې څېړل شوي.

حالت څه شی دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

حالت د نوم او نومځاینوو ګرامري واکوالی یا دنده ده، د نور وییونو سره. په پښتو کې دوه حالتونه لرو. دې ته به هم همدلته ګوته ونیسم، چې دا مو ړ په پښتو کې په دوه ډوله روښانه کولی شو.

پښتو ژبه دوه حالتونه لري:

یادونه: دا دې په یاد ولرو، چې دا موضوع د کتاب په دننه کې غزولې روښانه شوې ده.

لومړی:

کړونی حالت(لاتین یې Rektus رېکتوس): دا کړی شو نومیز (ښه یې: ځانیز) حالت هم وبولو: په دې حالت کې یو څوک څه کوي. دا هم په دوه ډوله دی. زه، ما ، ته، تا او نور انډول یې. همداسې موږ، تاسو، هغوي.

بېلګې: ۱ - زه ځم. زه لاړم: د هغو کړنو لپاره چې څه کوي، خو پرېکړونی نه لري. او

۲ - زه خورم، ما وخوړه یا وخواړه: دلته په یو څه څه کیږي، یا دا کړنه پرېکړونی لري.
خو په ډېرګڼ کښې: موږ خورو، موږ ځو. دلته یو موږ، تاسو، هغوي لرو اوبس

یادونه: نوره روښانونه یې هم په بل ځای کښې شته

دویم: Obliqus

نه کړونی حالت یا اوبلیکوس: له نوم څخه یې بربښي، چې دلته څه نه کیږي. له دې به داسې وپوهېږو، چې کړونی نه دئ.

دا حالت په درې ډوله دئ یا درې برخې لري، چې یو یې پرېکړونی او دا نور دوه یې نه کړوني دي:

دویم ۱ : پرېکړونی حالت: په دې حالت کې په یوه څه څه کیږي. دلته بیا د یوګڼ لپاره همهغه دوه نومخاینیوي لکه په کړوني حالت کښې، خو د بدلې دندې سره. په دې حالت کښې د زه پر ځای باندې د کړوني ما او په ځېټ د ما د دندې لپاره زه راځي.

دا یې یوه بله ځانګړنه ده.

بېلګه (په ډېر بخښنه، خو د ښه پوهېدلو لپاره به یې بېلګه دا وهل، ډېول راوړم): لکه: سپین یې وواهه. په دې حالت کې یو څوک یا څه وهل کې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته هم لکه پورته د ډېرګڼ لپاره: موږ وهي، موږ يې ووهلو او نور

بېلګې: ته ووهل شوې. ته سپين ووهلې. يا: تا زه ووهلم. دلته،، تا،، کړونی دی او زه پرېکړونی يا نه کړونی دی.

دويم ۲ : د خاوندوالي حالت: په دې حالت کې يو څه يا څوک د يوڅه خاوند دی. ،، د ،، د خاوندوالي مورفېم، خپلواکه پوهېدنه نه لرې او له نوم يانومځاينيو سره هغه د کړونو نومځاينيوو پوهېدنه په نه کړونو بدلوي.

بېلګې: دما کور. د تا خولۍ. د هغه ځوي او نور او د پسېځاينيوو سره لکه:

د ما لپاره، د ما لخوا، د ما مخامخ. نور يې ما ونه موندل.

دويم ۳ : دا د الماني و دا تيو حالت ته ورته دی او ما د پسېځاينيوو حالت بللی، خو نوم ته يې پام بايد په ګډه وشي:

يادونه: په پښتو کې د موږ ستونځې ټولې يا هغه ډېرې يې په همدې حالت کې، چې پرې غږېدلي يو:

بېلګې:

۱ – له کور څخه. زه له کور څخه لاړم.

۲ – له کتاب سره. زه له کتاب سره راغلم.

۳ – له سپين کره. زه له سپين کره يم.

۴ – له تا پسې. زه له تا پسې روان يم.

۵ - تر کابل پورې. له کندهار څخه تر کابل پورې نږدې پنځه سوه کيلو متره لار ده. يا

له ننګرهار څخه تر کابل پورې.

دلته دا يادونه اړينه بولم، چې تر يواځې ا و يواځې په همداسې ځای کې راتللی شي، چې د وخت يا ځای پوله ټاکي او په نورو ځايونو کې ناسم دی.

۶ – په کور کښې. زه نن په کور کښې يم.

۷ – پر مېز باندې. کتاب پر مېز باندې پروت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸ – پر ما پورې. پر ما پورې ختې نښتي.

يادونه: په ۵ – او ۸ – پورې راغلی، خوييو هېدنه يې سره بېله ده. په ۵ – دا يوه پوله ده او په ۸ – کې دا پر يو څه پورې څه نښتی.

۹ – و سپين ته. ما و سپين ته وويل.

د ما همدومره فکر ته راغلل، نور يې تاسو پيدا کړئ.

حالتونه د تکيه اړ- يا کليتيکي نومځاينيو سره:

يادونه: دې نومځاينيوو ته پسې – يا دمخه سلېښ نومځاينيوي هم ويل کيږي.

بيا: که د (ډېرو) ناسمونونو مخه غواړو ونيسو، نو پر حالتونو باندې له پوهېدنو څخه پرته بله لار نه لرو.

د کليتيکي يا تکيه اړ نومځاينيوو پرمرسته باندې يا له مخې څخه هم څلور حالتونه لرو:

پروکليتيکي يا پسېتکيه اړ نومځاينيوي: مې، مو، دې، يې

اينکليتيکي – يا مختکيه اړ(و مخ ته تکيه اړ) نومځانيوي: را، در، ور

حالتونه:

د تکيه اړ نومځاينيوو سره هم بايد دا حالتونه لکه په رېکتوس او اوبليکوس کې بېرته ورکړل شي. دلته به وګورو، چې دلته څه ځانګړنې شته. په پای کې.

لومړی: د پسې تکيه اړنومځاينيوو سره

لومړی ۱ – کړونی: پرېکړونی: سپين مې (مو، دې ، يې) وه واهه. سپين پرېکړونی او مې کړونی دی

لومړی۲ – د پرېکړوني حالت: سپين مې (مو، دې، يې) وهي.سپين کړونی، خو مې پرېکړونی دی.

لومړی ۳ – خاوندوالي حالت:

سپين مې (مو، دې، يې) ورور دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اوبليکوس حالت کې: سين د ما ورور دی. او

پسېځاينيوو سره...

بېلګې: ۱ – لپاره، لخوا، نور دې ګران لوستونکي وومومي. دا پسېځاينيوي له دې ځخه ځخه نه شي روی‌انه کېدی یا نهشي راتللی. دا حالتونه دلته داسې لړ ستونځې لري،

دويم: د مخه تکيه اړ نومځاينيوو حالت.

دويم ۱ – کړونی: کتاب راوړم: دلته دا را وړم سره سلېښ دی.

دويم ۲ – د پسېځاينيوو حالت.

يادونه: دا چې په دې ټولو برخحالتونو کې د تکيه اړ نومځاينيو پسې يواځې پسېځاينيوي دي، نو ما دا حالت د پسېځاينيو حالت هم بللی او که غواړی، نو دا د نورو ژبو داتيو حالت ته ورنږدې دی، داتيو حالت يې هم بللی شی.

د مخه تکيه اړ نومځاينيوي: را، در، ور

دويم ۲ – حالت داسې لرو:

را(در، ور) ځخه(سره، کره، پسې، کې، باندې، پورې، ته...)

که غواړی، چې دا ښه روښانه شي، نو کړی شی د و مخ ته تيرې یا ښايي پسې ليکنې سره يې پرتله کړی. په دې ،،د حالتونو کتاب،، کې دا ډېر ښه روښانه شوي دي.

هکپککونې: دلته هم شته. دا کړونی په دواړو نومځاينيوو کې راځي، په همهغه ډول لکه په ځانيز نومځاينيوو کې د زه، ما ....

په انکليتيکي نومځاينيوي کې کړونی حالت په کړنوکې راځي، چې پرېکړونی نه لري او په ځنډ د پروکليتيکي نومځاينيوو کې کړونی حالت د هغو کړونو سره دی، چې پرېکړونی ولري.

بله ځانګړنتيا په دې کې ده، چې په پروکليتيکي نومځانيوو پسې د اړونده حالت پسېځاينيوي پسې نه راځي. پر دې پوهېدنه باندې چې پر ،،مې،، پسې لپاره او لخوا نه راځي.

حالتونه د پوښتنو په بنسټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیل یادونه: د لیکنې دا برخه د الماني حالتونو په بنسټ لیکل شوې وه، چې توپیر یې یواځې په نومیز حالت کې دی، چې هغه په پښتو کې کړونی حالت دی او اکوزاتیو دی، چې هغه حالت پښتو نه لري او د الماني د اکوزاتیو غونډالو ژباړه په پښتو د خاوندوالي حالت په ګوته کوي او یا د پرېکړوني حالت. اړونده ځای کښې دې غونډلو ته پام وشي.

نومیناتیوNominativ (داحالت د کړوني حالت بلل کيږي) (له لاتین څخه، نومونی یا نومونیز) په ګرامر کې د یوه حالت نومونه ده، چې د هرڅه له مخه (سمه لیکنه یې: له هرڅه څخه دمخه او که یا د هرڅه دمخه؟) په جمله کې د شي د نخښونې په چوپړکې دی، د دې لپاره دا هم تیپیکي دی چې د یوه شي د خپلواک کارونې لپاره رامنځ ته کيږي (دا په دې مانا چې بې د بل له واکه).

لنډ: دا حالت دی، چې د ،،څوک-، چا – او څه حالت،، بلل کيږي، د یوه حالت سیستم په توګه رامنځ ته کيږي، چې دا نومیناتیو – اکوزاتیوسیستم بلل کيږي.

بیا: د نومیناتیو (د کړوني حالت) یا د ،، څوک،،،چا - ،، او ،،څه شي،، حالت.

موږ د ګړنو یا کړ له مخې څخه د دوه ډوله لیکنو سره مخامخ یو:

لومړی:

سپین یا هغه کار ته ځي

سپین یا هغه کار ته لاړ

سپین یا هغه به و کار ته لاړ شي

سپین یا هغه و کار ته تللی وو

څوک و کار ته.......

سپین یا هغه

زه و کار ته ځم

زه و کار ته لاړم

زه به و کار ته لاړ شم.

زه و کار ته تللی وم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم ډول یې:

زه مڼه خورم

زه به مڼه وخورم

ما مڼه وخوړه

ما مڼه خوړلې وه.

دا همداسې د دویم کس له پاره ته او تاسې راځي او د ریم کس له پاره هم هغه او هغه راځي(په دې دریم کس کې لیکنه یو ډول ده، خو د ویلو څخه بریښي، چې لومړۍ ه ځرګنده یا روښانه ه ده او په دویم کې بیا دا پڅه ه ده او که بل ډول یې بولۍ. هغه زور او زورکی مې ښه نه راځي)

یعنې په دریواړو کسانو کې یې توپیر یو ډول دی، چې د کړنې پرته یې په ځو کړنو کې نومځاینیوی هم بدلیږي، نو له دې امله دا د څه - ، چا- او څه حالت دې.

مور و کار ته ځي.

څوک و کار ته ځي؟ ځواب: مور

کالیمینځی خرابیږي.

څه شی خرابیږي؟ ځواب:کالیمینځی

یادونه: ماته هم دا نومونه توکلې د لیکونې (قلم) خولې ته راځي.نه پوهیږم،،چې دا اله، چې کالي پرېمینځي،کالیمینځی، کالیمینځونی یا کالیمینځونکی وبولو. او که نه،نو کالي مینځلو اله. څنګه مو چې خوښه وي.

جینیتیو Der Genitiv

جینیتیو د الماني ګرامردویم حالت دی.

دا به موږ په پښتو کې هم اسې روښانه کړو، چې د خبرو باید وي:

لومړی: دا حالت د ملکیت حالت یا د ،، ،،دچا،، حالت په نامه هم یادیږي.

یادونه: په نومیز حالت ،، چا-،، وو او دلته ،، د چا-،، حالت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیلګې: ،،د ګاونډې کور،،.

دا د چا کور دي. دا د ګاوندې

،، د یوه لرې زنګ غږ،،.

د جینیتیو(دا حالت جینیتیو نه دی. دا داتیو جالت دی، د جنیتیو د نومځاینیوي پوهېدنبدلون پر ،، د ،، باندې کیږي) ،،پر څه (شي) باندې،، حالت:

هغه پر غلا باندې تورن دی.

هغه په څه (شي) تورن دي ؟ ځواب: په غلا

Der Dativ داتیو

داتیو د الماني ژبې دریم حالت دی یا په جمله کې دریم حالت په ګوته کوي. داتیو د ،، چاته حالت،، هم بلل کیږي.

د داتیوله پاره په الماني پوښتنه پوښتنه کیږي، چې چا ته؟

بیلګې: زه دې میرمن ته د یادښت کتابچه ورکوم. چا ته د یادښت کتابچه ورکوم؟ ځواب: و میرمن ته.

هوګی سوغات سپین ته ورکړ.

هوګی سوغات چا ته ورکړ؟ځواب: سپین ته

زه زما (دما) ملګري ته یوکتاب سوغات ورکوم.

چا ته سوغات ورکوم؟ځواب: زما ملګري ته.

Akkusativ اکوزاتیو

غوره یادونه: اکوزاتیو حالت په پښتو کښې نه شته، نو هغه غونډلې، چې دلته مو د اکوزاتیو لپاره راوړي یا د مخه راوړې وې، هغو ته دې پام وشي، چې دا به د خاوندوالي او که د کړوني یا پرېکړوني حالتونه وي.

یادونه: د دې حالت اړونده حالت لیکنې په نورو حالتونو برېښي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته د دې د روښانتيا لپاره. چې د خاوندوالي يا پرېکړوني   حالت دی. په ورځني پښتو ژبلار کښې کې دا د دويم الف او دويم ب حالتونو سره ترتيبيږي. د دې د روښانتيا له پاره په پښتو کې پوښتنه کيږي، چې ،،څه (شی)،، يا څوک او که ،،د چا،، نو دا له دې امله د څوک حالت هم بلل کيږي.

ښاغلی سپين خپل ورور ګوري

ښاغلی سپين د چا ليدنه کوي يا څوک ګوري؟ ځواب: خپل ورور

دا پورته غونډاله د مور په پښتو ژبه کې داسې ورځنۍ نه ده، نو دا ځنګه ده؟ سمه او که ناسمه.

زه و خپل ملګري ته يوکتاب ډالی يا سوغات ورکوم.

د حالتونو نوی څېړن-پوهه

بيا ژبلاريزه نوې څېړن-اند يا څېړنپوهه:

پښتو د ژبلارې له مخې څخه هم يوه هکپککونکې ژبلاريزه او نه (پوره) څېړل شوې ژبه ده.

نن د ۲۰۲۲ زک دسپتمبر ۲۶ د سهار ياشپې ۴ بجې. فکر مې تول د پښتو په ژبلار کې دی او په ژبلار کې دې څېړن اند (د څېړنې په بنسټ اند ته) ته ورسېدم:

پښتو يوه ډېر ښه روښانه ژبلار لري.دا چې ژبلار په ژبو کې د ژبې د جوړښت شته لارې څېړي، نو زه تل له يوه اند څخه وبل ته ځم او د نوې څېړنپ،هې سره مخامخ کېږم، چې هغه له تاسو درنو لوستونکو سره ګډوم.

په پښتو چې زه تراوسه پورې له پښتنو څخه ليکل شوي ژبلار سره داسې لږ بلدنيا لرم او د پښتو ژبلار د ترتيب لپاره مې زيات د ژبلار لپاره الماني ادبيات کارولی او بيا هغه، چې د دباندنيو له خوا ليکل شوی، نو هرو مرو د زيات فکر وړ دي، ځکه چې د ټولو ژبو ژبلارې ډېر توپير سره لري، چې يو له بل څخه ګټه اخستلکېدی شي، خو ورته والی به ونه لري يا ډېر کم.

زه چې د ما په څېړنو کې تر اوسه پورې وپوهېدم، هغه دا ده، چې مور په حالتونو کې ډېرې ستونځې لرو، چې په هکله يې ما هم ډېرې ليکنې کړي او دا هم تل د تېرو ليکنو په بشپړېدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس خپلې دې راته پیدا موخې اند ته، چې کړی شو د پښتو ژبلار د دوه حالتونو کړونی او نه کړوني په ځای په ځلورو حالتونو ووېشو او یا په دوه حالتونو داسې چې دا نه کړونی حالت بیا درې برخې ولري. دا به نو ګران لوستونکي او هیله ده ژبپوهان په ګډه سره برابر کړی شو.

د پښتو حالتونه لنډ بې له ډېرې شننې:

لومړی – کړونی : نوموېونه (نومونه او نومځاینیوي): زه، ما، ته ، تا، هغه، هغه او نور، چې د نورو راوړلو ته بیا اړتیا هم نه وي. (۱)

بېلګې:

لومړی ۱ - زه مړي خورم. ما مړي وخوړه.

لومړی ۲ – ته مړیَ خورې. تا مړی وخوړه.

لومړی ۳ – هغه مړیَ خوري. هغه مړی و خوړه. او داسې نور هم....

دویم: پرېکړونی: هغه نومونه یا نومځاینیوي دي، چې څه پرې کیږي، لکه: ما، زه، تا، ته، هغه، هغه او نور. دلته هم همدا بسیا کوي.

یادونه: د کړوني او پرېکړوني په منځکې دا توپیر دی، چې کله، چې کړونی په زه پیل شي، نو پرېکړونی یې ما دی او په څټ، چې کړونی ما وي، نو پرېکړونی زه دی.

بېلګې: دویم ۱ - ته (ما، هغه) وهې. تا (زه، هغه) ووهلم.

دویم ۲ - هغه (ما، تا) وهي. هغه زه ووهلم (ته ووهلې).

ګومان مې دی، دابه بسیا وکړي.

یادونه: په نورو حالتونو کې د زه، ته، هغه.....

دریم: د خاوندوالي حالت: د خاوندوالي لپاره د نوموېونو(نومونو، نومځاینیوو) سره د خانوندوالي مورفیم ،، د ،، د مخه راځي.

بېلګه: دما(دتا، د هغه) کتاب.

څلورم: د پسېځاینیوو حالت:

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګې:

څلورم ۱ – له ما (ښخه، سره، کره...)

څلورم ۲ – پرما باندې

پنځم ۳ – په ما کې.

څلورم ۴- و ما ته.

څلورم ۵ – تر ماپورې. او نور.....

په څلورم کې ښخه، سره،.. کې،باندې، پورې، ته ... پسېځاينيوي دي او، له، تر، په، پر، و ... د پسېځاينيوو اړونده مورفېمونه دي.

ګورو، چې دلته د نومويونو د مخه د بېلا بېلو پسېځاينيوو اړونده مورفيمونه راځي، نو له دې امله دا د پسېځاينيوو حالت بللى شو.

په څلورم کې ښخه، سره،.. کې،باندې، پورې، ته ... پسېځاينيوي دي او، له، تر، په، پر، و ...د پسېځاينيوو اړونده مورفېمونه دي.

ښنګه کړی شو دا روښايو؟

د تکيه اړ نومځاينيوو په بنسټ

۱ - پسي تکيه اړ: مې، مو، دې، يې: دا پسي تکيه اړ نومځاينيوي د يوه نوموي پسې راځي

۲ - د مخه تکيه اړ: را، در، ور : دا د مخه تکيه اړ نومځاينيوي د يوه پسېځاينيوي او يواځې د پسېځاينيوي د مخه راځي، نو له دې امله د پسېځاينيوي حالت يې بولم.

و ۱ ته - دا پسي تکيه اړ يا اينکليتيکي نومځاينيوي درې حالتونه لرې يا درې حالتونو کې راځي يا جوړوي:

۱۱- دانومځاينيوي، چې نومويونو پسي راځی، که د مخه نومځاينيوی يې د پرېکړوني په حالت کې وي، نو پخپله دا پسي نومځاينيوي يې کړونی دی.

بېلګه: کتاب مې واخسته. دلته کتاب پرېکړونی دی او مې کړونی. يا

سپين يې وواهه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ ۲ – سپین یې و هې. دله سپین کړونی دی او ،، يې،، پرېکړونی دی.

دا د اوس مهال له هغه کړنوییونو سره راځي، پرېکړونی نه لري.

۱ ۳ – که د دې نومځاینیوي د مخه نوموی د دې نومځاینیوي پسې د یوه خوي سره سنبال وي، نو دا د خاوندوالي حالت دی.

کتاب مې سره پوښونه لري.

و ۲ ته –

۲ ۱ – دا نومځاینیوي که د کړنوي د مخه راشي، نو دا لوریز کړنویونه دي، چې و موږ ته د دې اوس موخې له امله دا همدومره بسیا کوی. لکه: راوړم، دروړم او نور

۲ ۲ – که دا نومځاینیوي د پسېځاینیوي د مخه راشي، نو دا له دې امله د پسېځاینیوو حالت دی او لرو: (را، در، ور) (څخه، سره، کره، پورې، باندې، کې،...).

ګورو دا دلته یوازې له پسېځاینیوو څخه د مخه راځي.

که غواړئ داسې هم کېدی شي، چې ووایو:

پښتو دوه حالتونه رېکتوس او اوبلیکو یا کړونی او نه کړوني حالتونه، چې دا لومړی یې کړونی او پسې درې یې نه کړوني حالتونه وبولو. دنورې روښانتیا لپاره پوره لیکنې په کتاب کې شته.

له دې سره مو هغه اړین څه وښوول، خو اوس اندونه، ګوتنیونې، سمونونه او وړاندیزونه سره ګډ کړو.

ما د دې لیکنې سره - داسې اندم- چې د ټولو له ما څخه د حالتونو په هکله لیکنو ته پایټکی (د پای ټکی) کښنېښود. تاسو ټول دې راته بریالي وی.

د پښتو حالتونو د ستونځوبیو بریا

څنګه دې لاس ته راوړنې ته بریالی شوم؟

ډېر خوښ یم او باوروکړی، چې ورته پام مې شو، چې دا کار خو د لومړي ځل لپاره د ما موندنه ده او د ډېرو کلونو د څېړنو لاس ته راوړنه ده، چې غونده شپه مې خوب کډه وکړه. د ما ډېر څه، چې څه مې کړي یا څه باید وکړم، د شپې په چرت یا د شپې په فکر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرنجولو- مه راپورې خاندی، دا تکیه کلام لکه چې کارول کیږي- کې را پیدا کیږي. خو اجازه راکړي، چې له هر څه څخه د مخه یوه اړیېنه یادونه وکړم.

اړیېنه یادونه: باور وکړی، چې ځانپالی نه یم او بل د لیونتوب یا د زورواکوال ګومان مې هم په ځان نه راځي. دا باید روښانه کړم، چې تر څو پورې دا د ما په پوهنه ولاړ ماته راپیدا اند چا په پوهنیزو دلایلو نه وي رد کړی، تر هغې پورې باید سم وګڼل شي او که داسې وي، نو بیا موږ ټولو ته د دې بریا مبارکي وایم.

د ما په دې دعوه کې دوه موخې دي، چې د موږ ژبپوهان او نور ژبمینه وال دې ته راوپارېږي، د نورو پوهنیزه څېړنو په بنسټ یې رد کړي، چې دا به هم د ما د دعوه رد کول، خو بیا به هم دا هڅول د ما بریا وي.

د ما په څېړنو کې مې تل دې ته فکر شته، چې په پښتو کې حالتونه کم یا هېڅ نه دي څېړل شوي او که زه ورڅخه نا خبر یم، هغه به هم رامیدان ته شي، چې زه به ورته خوښ او د دې بریا په څرګندولو به هم هېڅ زړه بدی نه شم.

دا فکر راته ودرېد، چې په همدې هکله مې د خپلو څېړنو یو کتاب برابراوه.

دې بریا ته مې نو څنګه لار ومینده؟

--- د حالتونو په څېړنو مې پیل وکړ، چې د ما په لومړنیو د پښتو ژبلار کتابونو کې هم شته.

لومړی مې دا حالتونه د الماني حالتونو په بنسټ وڅېړل، خو په پښتو کونه کې یې کوم ناسمون نه دی راغلی، خو دې څېړلو موخه وره او پایلاس ته راوړنه نه لروده. بیا مې ځنو ملګرو او ژبمینه والو دې ته پام راواړاوه، چې پښتو دوه حالتونه رېکتوس(ولاړ یا کړوني حالت) او اوبلیکوس (پروت یا نه کړون ی حالت) حالتونه دي.

هغه مې وڅېړل او په هکله مې د یوه ځوان د م ک ملګري لیکنه یا ماته په کمنت ولیکل، چې ،، د ،، د خاوندوالي مورفیېم دی. پوه شوم، چې ،، د ،، پرته له نوموییونو کومه خپلواکه پوهېدنه نه لري او همدلته مې ورته پام شو، چې ،، د ،، د خاوندوالي حالت یو مورفیېم وي او خپلواکه پوهېدنه نه لري، نو دا له، په، پر، او.... هم باید د کوم حالت یا حالتونو مورفیېمونه وي او پرته له نوموییونو څخه به خلپواکه پوهېدنه ونه لري. ګومان مې سم وو، خو پرې باوري کېدل یې راته ستونځمن وو، تر څو پورې چې د نور حالتونو په دې پوهېدنه چې لومړی د اینکلیتیکي حالت (پسې تکیه اړ حالت) سره مخ شوم. دې هم پوره روښانتیا ځکه نه شوه راوستلی چې دې پسې او د مخه تکیه اړ نومځاینیوي هم ورسره مل څېړل شوي وو، خو همدلته راته د نومځاینیوو را، در، ور چې پروکلیتیکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا د مخه تکیه اړ نومځاینیوی دي، پر مرسته باندې دا فکر پیدا شو چې دا له، په، پر، او نور هم لکه،، د،، د حالتونو مورفيېمونه دي او دا د (را،در، ور)(څخه، سره، کره، ته، پورې، کې او نور) کاروني له امله بیا د وخت په تېرېدو سره دا فکر هم راته پیداشو، چې پښتو نو یواځې پوستپوزېشنونه لري.

کله چې د کلیتیکي (تکیه اړ) کلمې سره مخامخ شوم، چې په دوه برخو اېنکلیتیکي (پسې تکیه اړ) او پروکلیتیکي (د مخه تکیه اړ) نومځاینیوي لري، نو دې پای ته راورسېدم.

د دوه حالتونو کړوني او نه کړونو څخه بیا همدې څلورو حالتونو ته راغلم.

له دې څخه د مخه مې دا برياوې هم لوي ښتن په برخه کړي، چې له، پر، او نور – لکه دباندني او افغاني پښتوپوهان یې وایي- پرېپوزېشنونه نه دي او دا یواځې د حالتونو اړونده مورفيېمونه دي، چې پرته له، نوموییونو بله پوهېدنه نه لري او همداسې چې پښتو یواځې پوستپوزېشنونه لري او بس.

دا څه میندني چې دي، له نوم څخه یې پوهېږو، چې په ژبه کې شته څه دي، چې هغې ته مو باید پام شوی وي.

یوه غوره خبره داده، چې د موږ تېرو ژبپوهانو خپلې ژبې ته په دې لنډ وخت کې ډېر کار کړی، ځکه چې پښتو ژبې ته د کار کړلو وخت ډېر لږ وو. ژبه مو داسې په ۱۹۳۲ ز ک کې داسې په نامه په رسمیت کې دننه شوه او بیا په ۱۹۶۴ ز ک کې - چې هلته د پښتو ټولنه هم جوړه وه - قانوني شوه، نو دا د یوې ژبې د ودې لپاره ډېر لږ وخت دی، چې د دوي کار زه بیا بیا ستایم.

پرتله کونه

له دې څخه د مخه چې په دې موضوع پیل کوم، د اړتیا له مخې غواړم دا لاندې ستاسو مخ ته کېږدم:

دموږزیات یا نږدې ټول لیکونکي اولیکوالان ژبپوهان د شیانو یوله بل سره پرتله کونه او په همدې ډول یې د پرتله کونې خویوی جګېدنه په ،، تر،، کوي. موږ ،،تر،، پوره څېړلی، چې څه شی او څنګه کارول کېږي.
لومړی: رموږلیکونکي په دې اند دي، چې پرتله کونه د ،، تر،، سره کېږي.یعنې

سپین تر شین(هغې هغه،هغوي،تا،تاسو،ما، موږ) (ډېر- ،خورا –) ښکلی دی.
دویم: په پیداېښتي ډول یې، چې د موږ هیوادوال په بیلابیلوځایونوکې کاروي:
هغه د ،، له ... څخه ،، سره پرتله کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه : له دوي، تاسو...او ... څخه کوم ښکلی دی؟
سپين له شين (هغي هغه،هغوي،تا،تاسو،ما، موږ) څخه ښکلی (ډېر- ،خورا –) دی.
دريم: سپين (را، ور، در) څخه ښکلی (ډېر – ، خورا –) دی.
په پورته ليکنه کې دا د ،، ور څخه،، په ځای ځنې ليکوالان کله کله ،، تر يا نوره ،، ليکي يعني:
که پوښتنه وشي، چې له سپين اوشين څخه کوم ښکلی دی اوسپين ور څخه ښکلی وي،
نوواېو: سپين تر شين ښکلی دی. دلته ،، تر څخه،، نه واېو.
تر د هغه مهال، ځای اويوه څه د پای په نخښه کوني سره يعني ،،تر...پورې،، سره توپير لري.
ګورو چې دا پورته ،،تر يا ترې،، د ،،ورڅخه،، په ځای راغلی.
موخه: پرتله ونه د هغه ،، تر،، سره چې موخه ورڅخه د ...پای وي، نه کيږي، دا په دې مانا چې په لاندې کې ،، تر،،
سپين تر(ما،هغه، تاسو او...) ښکلی (ډېر -،خورا -) ښکلی دی، ناسم دی.

يادونه: يعنې دا ،،تر،، هغه اړيکوی نه دی، دا له يوڅه يا چا يا شي څخه ښکلی دی، چې زيات کسان يې ليکي:: ترې ښکلی.... چې دا ترې هغه د ،، ورڅخه ،، په موخه يا مانا دی.

لنډ بيا
پرتله کونه يا نسبت:

موږ په پښتوکې نسبت ته څه واېو؟

(څه وواېو سم نه دی، ځکه دا موږنه واېو، دا څه ورته ويلکيږي، دی. له دې امله: څه واېو،دی).

يادونه: د موږ ځنې اديبان ليکي، چې: پرتلنه دا ناسمه ده، ځکه چې دا پر تله کول دي، له دې امله پر تله کونه او نه پر تلل. چې بيا به پرتلنه وی.

پرتله کونه: پرتله کونه په ختّه کې داسې دي: سپين و تور ته ستر دی. دا پرتله-کونه د ،، ته ،، له پسې‌ځاينيوي کيږي
دلته هم شيان سره پرتله کيږي
دا چې نسبت پښتو نه دی، نوکارونه يې کيدی شي له عربي څخه بل ډول وي، خوموږ يې هغه پښتو ډول سره کولی شو، ځکه په عربي خو موږ ډېر نه پوهيږو.
په ګنونو کې لويوالی، کوچنيوالی اوبرابروالی سره پرتله کيږي.
۲ نسبت و ۴ (ته) کوچني (دی)
په کسانو يا شيانوکې، لويوالی، ښکلا، پلنوالی، ...

(c) ketabton.com: The Digital Library

کسان یا شیان:
الف نسبت وب (ته) بنکلی (جګ،پلن،...) دی.
تناسب: ګڼونو کې:
د دوه ګڼونو پرتله کونه که دا سې وي، لکه د نورودوه ګڼونو،نو وایو:
۲ نسبت ۴ متناسب ۳ نسبت ۶ ته
یا یې انډول ۲ پر څلور برابردي له ۳ پر ۶ سره. یا دا لاندې

دوه و ۴ ته داسې دی یا برابر دي لکه ۳ و ۶ ته

نسبت به نو په پښتوخه وي؟
په ګڼونوکې پرتله کونه:
۲ و ۵ ته کوچني دي

کسانو یا شیانو کې
سپین وشین ته بنکلی(جګ،....) دی
د ننګرهار انګور د کابل و انګورو ته څوارږه (تروه، ستر....) دي
نوګورو، چې د عربي ،،نسبت،، د پښتو ،، و..ته،، سره انډول دی.

تناسب به نوپه پښتو څه وي؟
۲ و۴ته داسې دي لکه ۳ و۶ته
یعنې ۲ په څلورو برابردي د ۳ پر ۶ سره.
سپین وشین ته داسې جګ(بنکلی،....) دی لکه برګ وخړته.
په پورته کې نوتناسب د برابر په مانا دی

یا داسې هم وایو چې:
سپین وشین ته په جګوالي کې داسې ځان نیسي، لکه برګ وخړ ته.
ګوروچې دلته تناسب ته د پښتو انډول،،ځان نیونه،، کیدی شي.

که شمیرپوهنې ته پام وکړو،نومتناسب د برابر په پوهېدنه راځي.

الف وبه ته داسې جګ دی، لکه پ و ت ته

یا

الف و ب ته برابر جګ دی لکه پ و ت ته.

تناسب داسې هم لیکو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

a/b = c/d

پخوا موداسې هم لیکه:

a:b::c:d

ګومان مې دئ انګرېزي کې يې اوس هم داسې لیکي.

لاس ته راوړنه: ګورو، چې پرتله کونه د ،،تر ،، سره نه کیږي.

بیا: سپین وشین ته ښکلی دي یا

سپین له شین څخه ښکلی دئ.

ناسم: سپین تر شین ښکلی دي.

خو سمې پرتله کونې له پاره لیکو، چې : سپین و شین ته ښکلی دی یا سپین له شین څخه ښکلی دئ.

نو د ،،تر،، سره پرتله کونه نه شي کیدی.

Adjektiv mit Postposition

خویوییونه د پسېځاینیوو سره:

و .. ته چمتوپاتې کیدل: ته و څه ته تر اوسه پورې چمتو نه يې. يا: ته د څه لپاره تر اوسه پورې چمتو نه يې؟

د واده لپاره

ته وڅه ته چمتو نه يې

و واده ته.

پر څه باندې قهرېدل: پر چا باندې هيڅ وخت نه شي قهرېدلی؟ د ما پر بچيانو باندې.

و څه ته چمتوکيدل: هغه و څه ته توانمند نه دئ؟ و کارکولو ته.

Nomengefüge

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظم ته راوړل یا سمول: دا بیرته و نظم ته راوله! یا سم کړه! دا بیرته ونظم ته راوړه!

ارام پرېږده: هیله ده، چې ما ارام پرېږده.

و پای ته لاړ شه: هرڅه یو وخت و پای ته ځي.

یو پوستپوزېشن هیڅ وخت یواځې نه وي. تر لږو ځانګړو پورې دا (یعني پ) د یوه نسبتي وی پسې راځي.

هم د لیکلووې، خو له یوېخوا څخه یې زه په هغه ګرامري پوهېدنه نه پوهیدم، نولومړی مې باید ځان ورباندې پوه کړی وی،بیا مې هر ګرامري نوم باید د پیژند سره څیرلی وی، چې دا لیکنه بیا نوره هم غزېدله.

دا دې په یاد وي، چې داهم یوه اوږده موضوع ده،چې ګران ژبپوهان پرې پوهیږي؟

Postpositionen پسيځاینیوي

یادونه: په الماني ژبه کې پرېپوزېشنونه شته یا ډېر دي، خو پښتو پرېپوزېشنونه نه لري، د پښتو ژبه یواځې پوستپوزېشنونه لري او د الماني پرېپوزښنونه که په پښتو وژباړل شو، نو ټول یې پوستپوزېشنونه دي.

-- د نوم/شینوم اخوا یا له نوم/شینوم څخه لرې کېدنه :

بېلګه: له سینغاړې څخه اخوا هغه کوچنی وچه (ټاپو) لیدلی شوه. له جلال اباد څخه لرې.

-- له نومځاینیوي سره:

بېلګه: ځمری نن له ما کره شپه کوي. ځمری نن له ماسره دی

-- له خوینوم او نوم/شینوم څخه د مخه:

بېلګه: هغه د پستو، سرو شګو له منځ څخه و اوبو ته وځغلېد.

له ادورب سره:

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: هغه د شا له خوا ښخه غونډوسکه تر منځګردی پورې غورځوي.

اړیکویونه په نخښه کوي:

- یو ځای (دباندې، لاندې)

- یو وخت(ښخه، ترڅ یا منځ)

- یو ډول او رقم(ټیک آو ټیک...).

-یو لامل(سره (سره له دې)، امله)

د حالتونو و روښانونو ته د مخه غوره پیلیادونې:

له تکرار سره مه تنګېږې!

۱ – نومځاینیوي: په انګریزي او الملاني د نومځانیوو بڼه بدلیږي او د بڼه بدلېدنې سره یو حالت په ګوته کوي، په پښتو کې بڼه بدلېدنه نه شته، خو د دې پرځای باندې د کړونې نومځاینیوي سره یا حالت بدلون سره د ،،ما،، ومخ ته یو اړونده مورفېم ورزیاتیږي، چې هغه د ،، ما ،، سره یوه د هغه حالت نومځاینیوی جوړوي یا د هغه پوهېدنه بدلون یا د هغې پوهېدنه د حالت اړوند بدلوي یا له حالت سره برابروي. پسې راځي. ښایي اړتیا ورتهنه وي وروسته راغلي.

که نومونه یو له بل سره یو ګډوله نوم جوړ کړې، نو دا یو یې مختړی او دا بل یې پسې – یاو وروستړی دی، خو دا سې څه په مختړي کې نه ګورم، لکه وروستړو کې، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري، خو د ورسره راغلي خوی یا نوم یا له بل کوم ویې سره د هغه پوهېدنه بدلوي

هغه ډېرې له پښتو سر د موړ ستونځې او که د پښتو ستونځې په حالتونو کې دې. پر حالتونو باندې مو خبرې کړې یا به دلته له دې ښخه وروسته په وغږېږو. اوس یواځې داستونځې، چې ولې دې، دا لړ روښانه کوو

په نورو ژبو یا چې زه پرې پوهېږم، الماني او انګریزي کې د کړنوییونو، خویوییونو او د نومځاینیو بڼه بدلیږي. په پښتو کې پرته له کړنوییونو د دې نورو دوه وو دنومویيونو او خویوییونو بڼه نه بدلیږي، نو باید پداېښتي داسې یو بل ژبنیز یا ژبلاریز څه وي، چې ځان د هغه حالت سره برابر کړي، چې ستونځې همدا پیدا کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ – د کړنوییونو بڼه بدلیږي. لکه ځم، لاړم، خورم، خوريږ، ومې خوړ.

۳ – خویوییونه: لرو جګ، تور. دلته هم د نورو ژبو په څېر د دې جګېدنه وي، چې هغه پر ډېر، ډېر ښه، خورا، خورا ښه او زښت ډېر باندې کیږي.

۴ – د نومځاینیو لپاره هم باید ژبنیزې لارې وي، چې د هغو په مرسته نومویيونه د حالت سره برابر شي.

په انګرېزي او الماني ښکې د حالتونو اړوند، چې هغه یې حالتتاکونکي دي، د نومځاینیوو بدلېدنه یا بڼه بدلېدنه او که غواړی ګردان داسې دی:

I, me; may und deutsch: Ich, mein, mir, mich

و دې ته به په حالتخېړنو کې فکر وکړو، چې دا نومويیونو بڼه بدلون یا په پښتو کښې یې هغه اندول هم په حالتونو کښې څنګه راځي.

-- د مورفیمونو پېژند او ونده یې د نومځاینیو پوهېدنه، چې و نومځاینیوو ته حالت اړونده پوهېدنه ورکوي:

دا مورفيمونه دي، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري او د نومويیونو سره یوځای د هغوي پوهېدنه د حالت سره اړوند بدلوي. د خاوندوالي لپاره دا مورفیم ،،د،، دی او د داتیو یا د پسېځاینیو حالت دی، چې هغوي سره مورفيمونه، چې دا هم خپلواکه پوهېدنه نه لري او دې حالت سره د نومځاینیوو دنده جوړوي او دا دي: له، په، پر، تر، و دما و فکر ته نور نه راځي، ګران لوستونکي دې ورته فکر وکړي.

هغه ژبنیز توکي یا وییونه چې د حالتونو لپاره خوراغوره یا بنستیز دي، هغه پسېځاینیوي دي.

پسېځاینیوي Postposition یا اړیکویونه

پیلیادونه: له دې ځایه د موږ لپاره یا د پښتو ژبې لپاره هغه غوره برخه له دې امله پیلیږي، چې ما تراوسه پورې داسې د دې اړیکویون یا داسې ښې لیکنې د خېړونو له لارې هم ونه لیدې. دا چې دا د ځای، مهال، نومونو او شیانو په منځ کې د اړیکو څرنګوالي باندې خبرې کوي، نو له دې امله اړیکویونه هم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه: باوروکړی، چې دا ټول کارما د ،، تر ،، په خپلو پولوکې د رابندولو له امله وکه، چې يوائې او يوائې د مهال،ځای او ...پاي په ګوته کولوله پاره راځي اونوريې هر ځای کې راوړل ناسم دي اود ژبې د ټولولاروسره مخامخ.

پسېځاينيوي: د ښوونځي په ژبلاريزو ادبياتو کې اړيکويونه يا پسي وييونه هم بلل کيږي، يو وييډول دی، چې يو رابند ټولګی جوړوي او د منځپانګ وي او په ګرامري نښونو کې ځاينيوی شوی. پسېځاينيوي په قانونمندی کې د يوه نومويونو ګروپ يا ډله غواړي او له دې سره يو حالت ليدوړ په نخښه کوي. دا چې پر نومويينو پسې ځای نيوی راځي، له همدې امله پسېځاينيوی هم بلل کيږي او

دا يوه ډله ده، چې ځاييز، وختيز، څنګه والي، راټولونکی، سره له دې، اړيينوالی پوهېدني لېږدوي يا وړي او په پښتو او نور ژبو کې بڼه بدلېدونکي نه دي.

د دې لپاره چې دا غوره موضوع بريالی و مخ ته بوزو، اړيينه بولم دا د يوه لښتکي له لارڅخه روښانه کړم:

۱ —نومويونه	۲ ـ حالت د اړوند مورفېم سره نومويونه	۳اينکلی-تی کي نومويون	۴ —پسېځاينيوي	۵ – اړونده غونډلې او پروت لښتکی
زه ، هغه	له ما، له تا، له هغه...	را،در،ور	څخه،سره،کره	ځم، ځي ۱
سپين	په کور	--=--	کې	دی ۲
کتاب	پر مېز	را،در، ور	باندې، پورې	اينبي ۳
ما	و سپين	را، در، ور	ته	وويل ۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته	تر کور	را ...	پورې	لاړې ۵

یادونې ۱: له ما څخه هرو مرو کېدی شي دېر پسې ځاینیوي پاتې وي، خو هغه ستاسو دنده ده. لار روښانه ده.

یادونه ۲

-- که ولرو (ا ، ب) نو ا ولاړ لښتکی ورکوي او ب پروت لښتکی

-- (۳ ـ۱،) او (۴ ـ، ۱) داسې هم لیکلی شو: (را، در، ور) (څخه، سره، کره،کې باندې، ته، پورې او نور؟)

روښانونه:

د ښه روښانې یا رڼې روښانونې لپاره داسې و مخ ته ځو:

یو: (۳ ـ۱،) او (۴ ـ۱،) داسې د (۵ ـ۱،) غونډله جوړوي، چې د (۴ ـ، ۱) له یوه پسې ځاینیوي څخه نه شو تېرېدلی (حذف)

دوه: د ۳ ـ په مرسته مو د مخه لیکنو کې ۲ ـ روښانه کړي وو او له دې لارې

درې: له (۴ ـ۱،) څخه (۲ ـ۱،) ټیک یا سیده لاس ته راځي. په دې پو هېدنه، چې که په (۴ ـ۱،) کې هر پسې ځاینیوي ولرو، سملاسې ورڅخه همهغه د اړوند مورفېم سره یوځای په (۲ ـ۱،) کې نومویيونه راکوي.

--- که دا د حالت اړونده مورفېمونه او دا اړونده نوموویونه یوځای حالت اړونده نومویيونه وبولو، خو ګومان مې دی، کومه تېروتنه یا ناسمون به ځان پسې ونه لري.

څلور: همداسې که له دوه کوم د اړونده مورفېم سره اړونده نوموی ولرو، نو سملاسې پو هېږو، چې

د ۴ ـ کوم پسې ځاینیوي یې اړوند دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

--که ولرو(۴ -، ۳) نو دلته ور ښخه ،،باندې،، او هداسې ،، پورې،، پو هېږو.

نو که پسېځاینیوی (۴ -،۵) ولرو اړونده نوموی د اړونده مورفیم سره (۲ - ۵،).

که ولر (۲ -، ۳)، نو سملاس ورښخه (۴ - ، ۳) پو هېږو.

او همداسې نور

که د یوه ژبني ویی یا توکي یا مورفېم هغه د کارونځای او پر هغه باندې پو هېدنه چې درته روښانه شي، بیا له هغو ښخه په غونډلجوړونه کې ناسمون نه راځي، دا دموږ ستونځې په دې حالتونو کې سره اوبی کیږي.

پسېځاینیوي:

۱ – د خاوندوالي حالت لپاره دا دي: لپاره ، لخوا. (د مخه ؟؟) و ماته نور دما وفکر ته نه راځي، خو که په دې حالت کې له ،، د ما،، پسې نوم یا نومځاینییوي را شي، نو بیا پسېځاینیوي نه شته.

۲ – د داتیو یا د پسېځاینیوو حالت لپاره: ښخه، سره،کره، پسې، ته ، کښې، باندې، پورې، دمخه(؟)....

لاندې شیان شته دی:

خاوندوالي شي، داتیو شی، خاوندوالي شی، اړیکویز شی.

خاوندوالي شي (ګرامري دویم ښنګه والی یا پېړ)

پوښتنه: د چا؟ د څه؟

بېلګه: ژوندیو د مړو دعا وکړه.

ژوندیو د چا دعا وکړه؟ هغوي د مړو دعا وکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: دا څنګه والی(پېر یا حالت): موږ اوس په دې توانېدلي یو، چې حالتونه په پښتو کې ومومو
داتیوشی (دریم څنګه والی یا پېر) یا د پسیځاینیوو شی

پوښتنه: له چا، له څه؟ (سره، څخه، کره)، وچا، وڅه؟ (ته)، په چا، په څه؟ (کښې)، پر چا، پر څه (باندې) .....هیله ده، چې د نورو په میندلو کښې به مرستهوکړۍ.

یادونه: دلته د خبرو ډېر څه شته او هغه ،، د ما نوې موندنو،، کې ښه روښانه شوي.

قلم وملګري ته ورکوم.

قلم وچا ته ورکوي؟

و ملګري ته.

قلم له ما سره دی.

قلم له چا سره دی؟

له ما سره.

قلم له سپین څخه اخلم.

قلم له چا څخه اخلې؟

له سپین څخه.

نن له سپین کره وم.

نن له چا کره وم؟

له سپین کره.

یادونه:دې ته په چا، په څه؟ او پرچا او پرڅه ؟ هم ورزیات کړۍ او همداسې و چا، وڅه ؟

دلته څه نور هم د ویلو شته، چې دا به بیا ورزیات کړم.

دا لاندې د پښتو په پرې کړوني او د خاوندوالي حالت کې راځي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: څوک، چا، څه (شی)؟

بېلګه: هغه مې وواهه.

نن د ما ملګری ګورم.

هغه و چا ته دوه موټر ورکوي؟

هغه دا وما ته راکوي.

هغه نن څوک ګوري؟

هغه نن دما مګری ګوري.

نن د ما ملګری ګورم.

Das Prädikat پرېديکات يا غونډالوينا

پرېديکات وايي، چې دا شی څه کوي يا يې په تېر وخت کې څه وکړه. د پرېديکات پسې د پوښتنې سره پوښتي: دا شی څه کوي؟. سړی يوه برخيزه او دوه برخيزه پرېديکا ت سره توپيروي. په لومړۍ بېلګه کې پرېديکات بېديږي دی. سړی پوښتي: هلک څه کوي؟ . په يو دوه برخيز پرېديکات کې يوه دوه برخې شوی پرېديکات مخ ته لرو، که په غونډاله کې له يوه پرېديکات ډېر وي. په لاندې غونډاله کې دوه برخيز پرېديکات خوندي دی:

- هلک بېديږي

- نن غرمه هلک بېده شو.

په دې غونډاله کې پرېديکات دی: هلک بېده شو. که پرېديکاتبرخې ويونه رابند کړي يا راغونډ کړي يا په غېږ کې ونيسي، چې هغه پرېديکات اړوند نه دي، نو سړی د پرېديکات غېږ يا غونډال نوکانو غږيږي.

د پوښتنې سره ،، دا شی څه کوي؟،، کړی شي ته پرېديکات وټاکي. ته دلته د پرېديکات ټاکنو لپاره يو جوړه غونډالې ميمې.

- په شيبو شېبو وريږي. پوښتنه: دا څه کوي؟ پرېديکات: وريږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ما له ځمکلاندې څخه کتابونه راوړل. پوښتنه: ما څه وکړل؟ پرېډيکات: (...) راوړل.

- دوي په جګ غږ خاندي. پوښتنه: دوي څه کوي؟ پرېډيکات: (...) خاندي

خاوندولي- ، داتيو شی

شيان پوره کېدونکي غونډالغړي دي او کېدی شي له ډېرو وييونو جوړ وي. په يوهغونډاله کې کېدی شي، ډېر شيان خوندي وي. دا کېدی شي په بېلا بېلو ګرامري يا ژبلاريزه څنګه والي يا حالتونو کې وي او داسې د خاوندوالي شی، داتيو شی يا خاوندوالي شی په څېر وي. ته د شيانو پوښتنه کوي، چې ته د ژبلاريزو حالتونو يا څنګه والو پوښتنه وکړې:

- خاوندوالي شی : د چا؟، د څه؟

- داتيو: له چا ؟، له څه؟ وچا؟، وڅه؟، په چا؟، په څه؟، پرچا؟، پرڅه؟... او داسې نور

دلته هم موږ دتا لپاره يو څو بېلګې چمتو کړي. دا شيان داسې د غونډالغړو په څېر تاکې:

زه د ښکلو کلونو ياد لرم. پوښتنه : د څه ياد لرم؟ خاوندوالی: د ښکلو کلونو.

- سپين و ځمري ته يوه سپينه پياله سوغات ورکوي. پوښتنه: څوک يا څه سپين و ځمري ته سوغات ورکوي؟ نومز شی: يوه سپينه پياله.

- زه د ما له ملګرو سره مرسته کوم.

پوښتنه: زه له چا سره مرسته کوم؟ داتيو شی: د ما له ملګرو سره.

Das Postpositionalobjekt اړيکويز شی

اړيکويز شی يو شی دی، چې د اړيکوي له لارې، يوه مخويي سره تړلی وي. د نورو شيانو بل ډول کړی شي اړيکوی (يا اړيکګړ) په خاوندوالي، داتيو څنګه والي کې وي. دا اړيکوييز شی کړی شي د دې پوښتنو سره وتاکل شي.،، د چا، د څه، وچا/ وڅه ....او داسې نور

اړيکويي شی د اړيکويي له مخې پېژندل کيږي. دبېلګې په توګه په لاندې غونډله کې:
زه د ما له ورور سره ولمنځتون ته ځم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اړيکوي د شي پسې پوښتنه داسې ده: زه له چا سره ولمنځتون ته ځم؟

د اړيکوي شي لپاره نورې بېلګې:

زه دما و ملګرې ته درېږم. زه وچا ته درېږم؟ د ما و ملګري ته.

هوګی د زړه له کومې د هغې په سيتار لوبې کوي. هوګی په څه باندې د زړه له کومې لوبې کوي؟ د هغې په سيتار باندې.

Das Postpositionalobjekt

اړيکويز شی يا پسېځاينيوي شی:

دا لاندې غونډالي، چې ما ليکلي وې، تر هغې پورې مې دا پښتو حالتونه نه پېژندل، پام وکړی، چې دا لاندې غونډالي کله د پښتو يوه او کله به بل حالت کښې وي، مننه.

پوښتنه: له چا يا څه سره؟ د څه په هکله؟ پر څه - يا پرچا باندې؟ په چا- يا په څه کې؟ و چا يا وڅه ته؟ تر چا يا څه پورې؟ (اړيکوي سره پوښتنه)

بېلګه: ښوونکي له زدکونکو سره د کار په هکله خبرې وکړې.
ښوونکي له چاسره خبرې وکړي؟ ښونکي له زدکونکو سره خبرې وکړې.

پر څه هکله باندې (له څه شي څخه) ښونکي خبرې وکړې؟

ښوونکي د کار پر هکله بادې خبرې وکړې.

په خنو څنګه والو کې روښانه نه ده توپير کړي، چې ايا يو خپلواک غونډالغړی (اړيکويز شی) يا يو ورزياتونه (اړيکويز اتريبوت) مخ ته پروت دی.

د ګومان په څنګه والي يا حالت کې دواړه شونتياوې شته.

ادوربال ټاکنې Adverbiale Bestimmungen

ادوربال ټاکنې هم د غونډالپوره کونو سره سر او کار لري. هغه د کړنو ټيک څنګه ولي روښانه کوي. لاندې ادوربالټاکنې سره بېلوو:

-- د ځای ادوربالټاکنې (لوکال) روښانه کوي، چې څه پېښيږي. د دې پوښتنه د ،، چېرته،، ، ،،وکومځای ته،، يا ،، له کوم ځای څخه؟ سره کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- د وخت ادوربال ټاکني(تمپورال) روښانه کوي ، چې کله څه پېښيږي. د دې پوښتنه د ،، کله؟،، ، ،،څومره اږد وخت،،؟ یا ،،څومره زیات،،؟

-- د دول او څېږ ادوربال ټاکني (مودال) روښانه کوي، چې یو څه څنګه شوي وي. د دې پوښتنه ده، چې څنګه.

-- د لامل ادوربالټاکني (کاوزال) وایي، ولې یو څه پېښ شوي دي. د د پ،ښتون ویونو سره پوښتنه کوي، چې ولې او له څه امله.

سره له دې چې ادوربالټاکنې او اړیکوییز شیان ورته کېدی شي، خو سړی کړی شي د پوښتنویونو په مرسته یو له بل توپیر کړي، لکه ولې یو څهپېښ شوي دي.

د د ادوربالټاکنو د ټاکل لپاره یې بېلګه.

-- ځمری د خرابې هوا له امله ښه خویه نه دی. پوښتنه : ولې ځمری ښه خویه نه دی؟ کاوزال ادوربال: د خرابې هوا له امله.

--غوټۍ او ځمری د اوبو وغاړې ته تللي. پوښتنه: غوټۍ او ځمری چېرته تللی؟ لوکال ادوربال. د اوبو وغاړې ته.

-- هغه له (زوړند) ټیټ سر سره کورته راغی. پوښتنه: هِغه څنګه کور ته راغی؟ د (زوړند) ټیټ سر سره.

-- زه نن سینما کې یم. پوښتنه: زه کله سینما کې وم. تمپورال ادوربال: نن.

اتریبوت د غونډالغړي برخې په څېږ

اتریبوت خپلواکه غونډالبرخه نه ده. هغه یوې غونډالغړي ته زیاتونه ده او ځانله ځای نه لري. اتریبوت کېدی شي په بېلابېلو بڼو رامنځ ته شي.

Adjektiv-Attribut خوییز اتریبوت: که یو نوم د اتریبوت له لارې نږدې ټاکل کېدی شي، نو دا خوي وی یو اتریبوت دی. لکه د بېلګې په توګه: کوښښي زدکونکی.

Genitiv-Attribut خاوندوالي اتریبوت:دا اتریبوت یو د خاوندوالي او اړوندوالي یو څه ته ښایي او له دې سره د خاوندوالي په حالت کې دی: د زدکوونکي قلم.

و دې لاندې ته یادونه:

موږ په پښتو کې مخځاینیوی نه لرو، نو دا لاندې غونډالې به د څه وي؟ فکر ورته وکړۍ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Präpositionales Attribut اړیکوییز اتریبوت:

دا اتریبوت که اړیکوییز شی له یو اړیکوي سره تړل کیږي لکه د بېلګې په توګه: زدکوونکې له تورو بوټانو سره.

ادوربال اتریبوت: دا ادوربال اتریبوت له یوه ادورب څخه جوړ دي، دا یوه ویی ته زیاتوالی انځوروي، لکه د بېلګې په توګه: دا هلته پوښتنې ډېرې مرستندوي دي.

Apposition اپپوزېشن : یو اپوزېشن و یوه نوم ته یوه ورزیاتونه ده او پخپله هم له یوه نوم انځوریږي یا جوړ دی او د یوې بېلېدننځښې له لارې سره رابندیږي.

بېلګه: مېرمن هوګې، چې د ښوونځي مدیره ده، ډېره سخته ده.

Konjunktiv und indirekte Rede ترنوی او ناسیده خبرې (وینا؟)

د کړنویونو سره اړوند یوه بله ګرامري کاتیګوري داسې په نامه مودوس دی. دا وی یو رېښتینی پېښه، یو امر، مګر یوه غوښتنه هم یا یوه کېدنه یا شونتیا ووایي یا افاده کړي. ترنوی د حالتونو لپاره راځي، چې تراوسه رېښتیني ، مګر کېدونکي دي. له دې امله دا امکاناتبنه هم بلل کیږي. په ناسیده خبرو(وینا) کې هم یا شرطییزو غونډالو کې، دا کارونه مومي. خو دلته یو څو توپیرونه شته، له کومه لامله، چې ترنوی ۱ او ترنوی ۲ سره باید توپیر شي.

دا لاندې تکرار برېښي، خو نوي څه لري.

Konjunktiv I ترنوی ۱ : راتلونکی ۱ په ناسیده خبرو کې پیداکیږي، خو په کره کارونو کې(چاته غږ کول، (له چا)غوښتل).

-- پلار ویل، چې هغه د دې لپاره وخت نه لري.

-- هغه دې خوښ ژوندی وي!(کره کارونه)

Konjunktiv II ترنوی ۲ : دا ته هلته کاروې، چې ته یو څه غواړې، او هم په ناسیده خبرو کې، په شرطي غونډلو او یا په ځانګړې توګه په درنښت جوړو جوړښتونو کې.

-- هغه به غوښتلو، چې که (کاش چې) دا څه ګرمه وی.(هیله).

-- کړی شم له تاسو هیله ولرم، چې وما ته یو څه له ځان سره راوړې.(هیله منده یا مؤدبه غوښتنه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- که ما د موټربیولو اجازه لرلی، زه به اوس تللی وی(شرطي غونډله).

(Eigenschafts-wort) **Adjektiv** ادورب (خویوی یا صفت)

.... ،، ښنګه ویونه،، خوږ، شین، ښکلی، سترِی، کوچنی، چټک، برګ(په غوصه).

(Umstands-wort) **Adverb** ادورب(ښنګه والي وی)

-- لوکال – یا ځاییز- ادورب: (یو)چېرته، ، کېڼ، هلته، دلته، مخته، هرچېرته یا هرځای، دباندې او نور

-- تمپورال - د وخت ادورب: تل، تراوسه، له هغې، هېڅ (کله)

-- مودال – د ډول(رقم) ادورب: ښايي، په خواشینی، ټیک،، کم، ډېر، کله کله......

-- کوزال – د لامل ادورب: له دې امله، له دې سره، د دې لپاره

پرونومیال – حالت لپاره ویونه: په دې، ترڅ، داسې چې، (په) څه باندې

ناټاکلي پېژند نخښه (د نر-ښځېوالي لپاره): یو، یوه

(Zweilaut) **Diphthong** دوه غږیز: یو دوه غږیز له دوه بېلابېلو غږلرونکو څخه لکه یو، دوه، بیا او نور.

(Befehlsform) **Imperativ** امرښه: کښېنه! ولوله! وخوره! چپ اوسه! ځان بدل کړه!

(Wirklichkeits-form) **Indikativ** رېښتین ښه:نړۍ ښکلې ده. انسانان مري.

(Empfindungs-wort) **Interjektion**احساساتويي: ای، اوهو ، وی، پوو.

کېدی شي څه تکرار وي، خو هر تکرار کښې څه نوي څه هم میدنل کیږي او ترې تېرېدنه و ماته څه ستونځمنه برېښي. په بخښنه.

رکتوس او اوبلیکوس یا ولاړ او پراته حالتونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيل يادونه: ما په ډېرواره حالتونه ليکلي، هغه هم په دې د پښتو حالتونو کې خوندي دي او د پښتو حالتونه له الماني څخه توپير لري. ما پخپله ډېرې ليکنې په څلورو حالتونو کړي او اوس به دا په پښتو کې حالتونه وڅېړو:

په پښتو کې دوه حالتونه شتون لري. رکتوس او اوبليکوس

Ca|sus rec|tus,د رکتوس – ، کړونی - یا ولاړ حالات

ويي پېژند: (ژبنيز نوميز Nominativ ولاړ...(دا چې پښتو اېرګاتيو ژبه ده، نو نوميز حالت نه لري او دا په پښتو کې کړونی حالتدی)) کړوني حالت کليمې سرچينه: لاتين "casus rectus" ،،نېغ، ولاړ حالت یا څنګه والی یا ښه يې کړونی حالت،، ، همغه پوهنيز يوناني "ptōsis orthē" مخ ته لرو.:

مخامخ ويي يې Casus obliquus اوبليکوس حالت دی.
کړونی حالت رېکتوس حالت دی: دا کړونی حالت دی، چې له دې امله ولاړ حالت هم ورته ويل کيږي.

— په بنسټيزه توګه و دې ته مخامخ یا برعکس او دې نورو حالتونو ته کاسوس اوبليکوس دی، چې څنګيز، ننوتي، پروت، ... حالت دي، .

Casus obliquus (Deutsch)اوبليک څنګه والی:

ويی ترېپوهېدنه/ پېژند:

۱ – ژبنيز: نه ولاړ -، پروت –، ننوتی – ، وتلی او یا کوږ څنګه والی (حالت). له دې امله به بسيا وکړي، که نه کړونی حالت يې وبولو.

اوبليکوس نه کړونی حالت یا پروت څنګه والي دا لاندې څنګه والي خوندي لري:

بلواک څنګه والی: جينيتيو، داتيو، ابلاتيو او دا اوس هم غږيزد کليمې بنسټ: له لاتينبلواک حالت یا – څنګه والی، چې يوناني ترېپوهېدنه يې هم همدا ده بلواک کازوس، اوبليک کازوس، ناولاړ، زوړند یه پروت څنګه والی.

۱ – کازوس اوبليک جينيتيو، داتيو دي. دا مې په بل ځای کې څېړلي، چې په پښتو کې نور څنګه والي هم شته، لوريز،.. د پوره څرګندونې لپاره دې هلته وکتل شي.

د نورو حالتونو لپاره مخ ته ځو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: که دا لاندې بیا هم راغلي وي، لوستل یې بد نه دي.

Enklitische Pronominaاینکلیتیکي نومځاینیوي.

د مخه تکیه اړ- یا اینکلیتیکي نومځاینیوي یوه کیدنه لري، چې له یوه کړنوي سره ورزیات یا ورسره ونښلي یا ورسره ویلې شي. کړنوی + ځانیز پسې تړی. ډېر زیات د خبرو ژبه همداسې په شاعرۍ کې منځ ته راځي. په ډېرو لیکنیزه ژبه کې ترې ډډه کیږي یا دا د کړنوي سره یوځای په یو بل کې سره وېلې یا ولې شوي، چې یو نوی ویي منځ ته راوړي چې د دې تړنې سره پرېپوهېدنه هم پوره کوي.

د بېلګې په توګه: اینکلیتیکي نومځاینیوي د یوه شي دنده لري، که دا یوه کړنوي سر ورزیات شي.

یادونه: و به ګورو، چې له دې نومځاینیو سره هم حالتوه روښانه یا ښوولکېدی شي. دا دې د حالتونو په برخه کې وکتل شي.

ګډوله کونه

– کړنویي + ځانیز پسېتړی په وییزنژبه او لیکنژبه کې مخ ته راځي او همداسې بله برخه یې

– ځانیزمختړي نومځاینیوي یا اینکلیتیکي نومځاینیوی + کړنوی، چې دا دواړه به لړ و څېړو.

دا نومځاینیوي، نو څنګه روښانه کړو، چې کوم دي؟

که غواړې عکسونه درته ښایم. که غواړې وتا ته عکسونه ښایم.

دا نسبتي وی و پسې ځاینیوی یاپوستپوزېشن ،، ته،، ته یو اوبلیک دی. او د الماني داتیو څنګه والي ته انډول دی او له دې سره د پوست پوزېشن په څیر د موخه لور (چېرته) دنده لري. بیلګه: و کور ته ځم.

پرمېز(حالت) باندې (اړیکوی) د انګورو (خاوندوالی حالت) له جنډې (حالت) څخه (اړیکوی) انګورو (نوم) له ځان(حالت) سره (اړیکوی) وتا(حالت) ته (آړیکوی) دروړه.

ګورو، چې ټول اړیکویونه پسېځاینیوي یا پوستپوزېشنونه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا مې تر اوسه پورې سنترپوزېشنونه بلل، چې ناسم دي او دا پر، په او نور چې راځي، دا د حالتونو مورفېمونه دي، لکه ،،د،، د خاوندوالي مورفېم.

د اینکلیتیکي نومځاینیوي څلور دندې:

زه دې، ته مې، هغه مو، دا یې....

دا څلوروارړه په یوه ګډوله یا لړۍ څنګیزه غونډاله کې

زه دې دلته راوغوښتم، چې ته مې ولیدې او هغه مو، چې ولیده دایې وویل:

لوریز نومځاینیوي

لوریز نومځاینیوي: نومځاینیوي را، در، ور یوه لور غوره کوي، نو له دې امله لوریز نومځاینیوي.

لرو: ـ (را، در، ور) (سره،څخه،کره، ته، پورې، کې، باندې،...)

په پورته کې په لومړي نوکانو کې نومځاینیوي دي او په دویم کې اړیکویونه یا پسېځاینیوي دي، چې په نومځاینیوو پسې تړلي راځي. دا بیا داسې همم لیکلی شو:

له ما، له تا، له موږ،له هغه......سره(څخه، کره) ، وما ته، وتا ته، وهغه ته، پر میز باندې یاپر هغه باندې....په کور کې

<u>—— داسې له یوه توري جوړ نومځاینیوي شته، موږ چې یو څه کوو، په پای کې د هغه کړوني پسي نومځاینیوی(انکلېتیکي نومځاینیوي بلل کیږي(په لیکنه کې یې پېژند شته)) ورزیاتوو یاورسره نښلوو</u>

<u>و پورته ته ډېره اړیینه یادونه: دا له یوه توري جوړ نومځاینیوي، چې ما لیکلي، سم نه دي. دا نومځاینیوي نه دي. دا د کړنویي بڼهبدلون دی. دا لاندې هم همداسې. دا موږ د موږ په ادبیاتو کښې مداسې بللي، خو داسې نه دي.</u>

<u>بېلګې یې: ځم، ځو،ځي ، ځې، ځي(د دریم کس ن، ښ یو او ډېرو لیاره). دا پورته د کړنویوونو بڼه بدلون دی او په پښتو کښې کړنوییونه بڼه دبدلیږي.</u>

دا یو وییېزې یا له یوه ویي جوړې پوره غونډاله ده: ځه!

(c) ketabton.com: The Digital Library

له یوه ویي جوړې غونډالې کېدی شي، له کړنویی څخه جوړې وي، لکه همدا پورته. که څوک ووایي چې. ځم. خو دا سمه ویېنه یې ده: زه ځم.

پوښتنه: څوک ځي؟

ځواب : زه ځم.

دا پورته راپورته شوې ستونځ له دې لاندې پېژندونو سره اوبی شوې:

— له بلې لور له داسې کړونو سره د را، در، ور نومځاینیوي مخ ته تړل کیږي او کړنویي پسې هممهال دا د ـم، -ې، -ئ او نور هم تړل کیږي او داسې یووویيزې پوره غونډالې جوړوي: درځم، راځې، ورځم او نور. دا به د روستاړو او مختاړ او – مشوره. څنګه ونوموو، خو دا هم پسې تړلي دي، چې خپله کومه پوهېدنه نه لري او نه د ورسره تړلي له لارې کومه پوهېدنه غوره کوي، خو هغه د پسې تړلي پوهېدنه غزوي. دا لوریز نومځاینیوي، کړنویي سره د مخه تړلي او پسې تړلي یې دا اېنکلییکتیکي نومځای نیوي دا یوه کړنوویي او دوه وو نومځاینیوو سره په ګډه یوه یوویېزه غونډاله جوړوي.

یادونه: په دې هکله مې – د ما نوې میندنې کې- هم پوره لیکنه شته

(Ablativ (Deutsch ابلاتیو یا بېلېدنه

ویي پېژند: لاتین ژبلار: ابلاتیو د پرېدیکات نږدې پېژندنې ټاکلو په چوپړ کې دي. دا حالتونه ورکوي، چې د هغو لاندې کړنه کیږي. دا داسې کارول کیږي
Ablativus instrumentalis اله ییز ابلاتیو: د پوښتنې په ځواب کې:،، له څه یاڅه شي سره،،؟ ، ،، د څه له لارې څخه،، ؟، ،، له چا سره یوځای،،؟

– Ablativus separativus د بېلېدنې ابلاتیو: د بېلېدنې ابلاتیو و پوښتنې ته دی، چې : له کومه څخه،،؟ ، ،، له څه څخه،،؟

Ablativus comparationis

د پرتله کونې ابلاتیو له و چا ته یا نسبت و چا ته سره.

ځمری و چا ته جګ دی؟ یا ځمری نسبت و چا ته جګ دی؟

غونډاله پېچلې بربښي، خو ژبلاریز او پوهېدنیزه سمه ده. فکر غواړي.

Ablativus limitationis

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کليمې د رابندونې ابلاتيو رابېلېدنه د پوښتنې،،په کومه اړيکه کې،،؟

Ablativus locativus

ځايتاکنيز ابلاتيو و پوښتنې ته ،، و چېرته،،؟

Ablativus temporalis #

د مهالټاکنې ابلاتيو و پوښتنې ته ،، کله،،؟ ، د،، د کوم وخت په دننه کې،،؟

Ablativus mensurae

د ډېرې - يا ست- يا څومره والي ورکړه، و پوښتنې ته ،، پر څو باندې،،؟

Ablativus qualitatis

د څنګه والي يا خوي ابلاتيو.

له ،، د ،، سره خاوندوالي جوړونه: دا ،، د ،، په ځنو ادبياتو کې د خاوندوالي مورفيم بلل کيږي او ځنې يې بيا په بلابېلو لاملونو د مخځاينيوی(پرېپوزېشن) بولي، خو دا چې دا يو مورفيم دئ او خپلواکه پرېپوهېدنه نه لري، نو دا د خاوندوالي مورفيم يې سم دئ. بېلګه : د کور ښکلی باغ.

Vokativ د غږ کولو حالت

په پښتو کې د غږکولو په حالت کې د ناغږيزو تورو پسې يوه ،، ه ،، تړلکيږي(دا خو ځانله د دې سره نه دی، د نور لکه ی سره هم راځي) او نورو ته دې يې په ګډه فکر وشي.

بېلګې: ورور، وروره،

سړی، سړيه

ملګری، (اې) ملګريه.

د ښځينه وو لپاره :

بېلګې: مور، مورې،

خور، خورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډېر لباره په ټولیزه توګه باور لري، چې غږیز/ ډېر = اوبلیک/ډېر

بېلګې: ګران ملګري، ګرانو ملګرو!
ښځې/ (اې) ښځو!

پسې نومځینیوي د خبرو دي، خو ما په دې هکله پوره لیکنې کړي، نورې نه پرېکوم، خو ستاسو پام یواځې د ې ځنې ځانیزو نومځاینیوو ته رااړوم.

زه، ته، هغه، ما، تا، هغه، او نور

په دې ټولو حالتونو پوره خبرې شوي.

Demonstrativpronomina (اشاري نومځاینیوي)

اشاري نومځاینیوي (رکتوس)

دا، دغه،

نور اشاري نومځاینیوي: هغومره، دغسی، داسی، هغسی، همدا، همداسې، همدغسې ...
دومره ، هومره، دومره...څومره داسی، داسی، همدا، همداسې، همدغسې دا،
دغه،دغې،هغه،هغې

لوریز نومځاینیوي: د اړیکویونې سره دا لوریزې توټې د پوستپوزېښن د لوریزنومځانیوو کیږي. سره تړاو یا تړنه.

دا لوریزې توټې : را، در، ور دي، چې د پرېپوزېشن په څېر د اړیکویونو په څېر د کړنوییو سره نښلې یا ویلې کیږي. یو څو بېلګې...

پوښتننومځځاینیوي:

څوک، چا، څه، څو، څومره، کوم...څومه، څنګه، څرنګه

Indefinitpronomina ((ناټرلی نومځاینیوي)

څوک،څه، څو، کوم، یو شی، یو څوک، یو چاته، د یوه چا، څومره، ځنې، هر، ټول، نور، هېڅ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ژبلار یا ګرامر کې ناټرلي یاخپلواک نومځاینیوي د نومځاینیو دا لاندې ډله جوړوي (برخډله مي لیکله وه، خو د لاندېډلي او برخډلي په منځ کې مې توپیر ته پام نه وو). د و ي دوي مو یوګړو یا افرادو ته پام اړوي، چې د هغوي ایدنتیتي یا پېژندنه له نږدې څخه نه ده ټاکل شوې یا د ناټاکلې ګڼون (تعداد) افرادو همداسې په افرادو (یوګونو کسانو) باندې شتونوینا کوي.

Indefinitpronomen mit vorangestellten Wörtern

ناټرلي نومځاینیوي د مخ ته ټرلو وییونو سره:

هېڅ څوک، هرڅوک، لږڅه، یو څه ، یوڅوک

Unbestimmter Artikelناټاکلې پېژند نخښې (ن،ښ)

۱ – رکتوس: (ن،ښ)یو، یوه

۲ – اوبلیکوس: (ن،ښ) یوه، یوې

یادونه: ۱ – داپورته داسې برېښي، چې ګوندې د بېلګې په توګه یوسړی راغی. یوه ښځه راغله او

۲ – یوه سړي وویل. یوې ښځې وویل.

دا دواړه حالتونه کړوني دي او د پښتو ژبلارې له مخې او د رکتوس او اوبلیکوس د پېژند له مخې باید رکتوس وي، نو اوبلیکوس به یې څه وي؟

اوبلیکوس: له یوه سړي. له یوې ښځې. دلته ،،له،، د یوه مورفیم په څېر راغلی، یو پروت حالت دی.

دا موضوع هم دما نوې مخامخ کېدنه ده. له دې د مخه ورسره نه وم مخامخ شوی، نو د څېړني او د خبرو به پوره څه په کې وي.

موږ د نورو ژبو څخه ګټه اخلو، په زیاتو ځایونو کې د نورو ژبو څخه ګټه اخستل کېدی شي، خو سره ورته ژبنیزې لارې سره نه لري.

په پښتو کې: ځم، ځو، ځي، ځی ... او ور خو موږ مې (دې، یې) په پښتو د کړنوي پسې، م،ې، ي ترلي او د خاوندوالي نومځاینیو پسې بیا مې، دې، یې مو د مخه وڅېړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا دا اړیینه یادونه: دلته ـــم.-ې،-و او نور توري دي له یوه توري څخه جوړ سافیکسونه یا پسېتړلي دي، چې د کړنوییونو د بنه بدلون له امله د کړنوییونو پوهېدنه بدلوي.

د دي یو لامل دا کېدی شي، چې په پښتو کې د ګړنویي اخر کې دا ورسره زیاتېدنه دکړنوي پسې تړلی یا سره ویلې شوې شته، خو د خاوندوالي نومځای نیوي خپلواک شته دی.

دا نور نومځاینیوي به د ښنګه والي یا حالت نومځاینیوي وبولو او ګورو، چې د اینکلیتیکي نومځاینیوو سره توپیر لری.

Vokativ (د غږ کولو حالت(بیا لنډ)

یو چاته څه ویل یا ورته غږ کول په پښتو کې د یوه ځانګړي غږبنې په څېر جوړیږي. په ټولو نارینه نومونو کې، چې په زور اچووني ی پای مومي په پای کې ه پسې نښلي تر نارینه نوم پورې چې زور پرې نه اچول کیږي، چې په پای کې یي ییي پسې نښلي. په دې باندې نور زیاته لیکنه نه کوم، خو یو دوه بېلګي راوړم. دا نور چې کوم اخر توری په څه بدلیږي او یا ښنګه کیږي ، هغه تاسو راپیداکولی شی. لرو. خمری. غږ: څمریه. لرو: خوږه، غږ: خوږې مالی بیا هم ملالی. هغه لارې هم تاسو ورته ولیکی.

Reziproke مات

رامات شي حالتونه د ،،یو،، او ،،بل،، له لارې یا سره جوړیږي. بېلګي: یو له بل سره. یو له بل څخه. یو وبل ته او نور.

Interrogativsatz پوښتنغِوندااله

پېژند د اوکسفورد ژبې څخه: اینټېروګاتیو غونډاله څه ده؟

پوښتنغونډاله (Interrogativsatz یا Erotema) یوه غونډاله ده، چې د هغې دنده تیپیکي پوښتنکونه ده. د پوښتني ویېندول د دي په چوپړ کې دی، چې یو معلوماتي ځواب ترې لاس ته راوړو. پوښتنغونډاله داسي ده، لکه ویناغونډاله او غوښتنغونډاله، یو د غونډالي ډول.

د اینټروګاتیونومځاینیوو او نسبتي نومځاینیوو په منځ کې څه توپیر دي؟

Relativpronomen یا تسبتي نومځاینیوي د نومویو په ځای کارول کیږي. دا یوه غړېغونډاله (نسبتي غونډاله) لاربښودوي او د یوې په سر یا پورته ترتیب شوې غونډالي

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه نوم(یا نومځاینیوي) نښلوي یا تړي. اېتروګاتیو نومځاینیوي یوه پوښتنغونډاله (اېنتروګاتیو غونډالې) لاربښودوي او د غبرګونې غونډالو په څېر هم کارېدلی شي.

بېلګې؛

کتاب، کوم (هغه) چې زه یې لولم، سترېکېدونکی دی.

دا د باور نه دي، څه چې ته ماته وایې.

اېنتروګاتیو غونډالې پوښتنغوډالې لاربښودوي، کېدی شي دغبرغونډالې په څېر هم راشي.

بېلګه: چا به دا فکر کړی وی!

ځنې نومځاینیوي کېدی شي نسبتي – او اېنتروګاتیو نومځاینیوي وي .

بېلکه: څوک،چا، څه (شی)، کوم،کومه، د یوڅه لپاره.

دا کېدی شي چې وکارول شي.

اینتروګاتیو غونډاله – ناسیده پوښتنغونډاله.

۲ ـ ښونکی زدکونکي پوښتي، چې چا دا کړکی ماته کړې ده.

۲ – ښونکی زدکونکي پوښتي، چې ایا له دوي څخه کوم دا کړکۍ ماته کړې ده.
اېنتروګاتیو غونډاله(ناسیده پوښتنغونډاله) یوه څنګغونډاله یا که غواړۍ څنګیزه غونډاله ده. د پوره کونکې پوښتمې په څېر(۱-) څنګغونډاله د یوې پوښتنغونډالې په څېر پیل کیږي. د پرېکړه غونډالې په څېر(۲ -) دا د ایا له لارې یا سره پیل کیږي.

یادونه: پهدې ټولو لیکنو کې کمښت شته، چې باید تل ګران لوستونکي یا ډېر کار پرې وکړي.

د اېنتروګاتیو غونډالو برخکلمي

۱ – غبرډولیزه پوښتنغونډاله، ۲ – پرېکړییزه پوښتنغونډاله، پوره کېدونکې پوښتنغونډاله.

بېلګې:

۱ – یوه پوښتنغونډاله ده، ، چې ټیک د غبرېدونکې د معلومات کندو یا تشیا خوندي لري، او دا هممهال د خبرو و مل ته انځوروي، چې دا تشیا ډکه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۱) غونډاله: ،،(ایا) ته نن راځې؟،، يوه اېنټروګاتيو غونډاله ده.

(۱) اېټروګاتيو – يا پوښتنغونډاله له غونډالنخښې،،؟،، سره په نخښه کيږي، که دا يوه سر – يا بنسټغونډاله وي.

ځنې پوښتنغونډالې د پوښتنغونډالې په چوپړ کې نه دي، دوی(يو څه ته) رابلنغونډالې دي، لکه د بېلګې په توګه: نه غواړې تر اخره يا تر پای(بلاخره، يا بالاخره(رېښتيا نه پرې پوهېږم. په بخښنه)؟؟) پورې راشې؟،، يا ،، بيا هم يا: تر اخره پورې نه غواړې راشې؟،،

دريمه برخه

په پښتوکې له وييونو څخه تېرېدنه نه شته

په پښتو غونډلو کې له وييونو څخه تېرېدل يا حذف(؟؟) ژبلاريز نه دي.

د مورډېر يا ټول ژبپوهان او ژبمينه وال په دې اند دي، چې ګوندې پښتو کې د ځنو وييونو ويلو او ليکلو ته اړتيا نه شته او کېدی شي ورڅخه تېر شو (حذف ؟؟؟).

راځی ، چې دې ته لږ فکر وکړو، چې په پښتو کې له وييونو تېريدی شو او که نه؟

--- د پيداښت پر بنسټ باندې يا - له لورې څخه: دا چې ژبه پيداښتي ده، نو له پيداښتي پيداښت څخه خو تېرېدل د پيداښت سره په مخامخوالي کې دی.

دپيداښت سره سم د پښتو وييونو څخه تېرېدل، نو له دې امله ناسم دي.

--- دې ته دې پام وي، چې ژبه د مشورو او ګوتپورته کونو له لارې نه ټاکل کيږي، ځکه چې پيداښت نه ټاکل کيږي، دا دي، چې څنګه دي. کله هم چې يو څه د مشورې له لارې شوي، ناسم شوي، نو ناسم او پوره ناسم شوی، چې بېلګې يې ډېرې دي، خو دوه به يې له تاسو سره شريکې کړم.

۱ – ژبپوهانو غوښتل، چې ګوندې د عربي مايع لپاره به په پښتو کې څه نه وي، هغه ته يې اوبلن نوم وټاکه، چې اوس هم دموږ ليکوالان يا له راديو-تلوېزيون د تبنتېدوني يا غاز لپاره اوبلن واورم، پوره زورېږم او همداسې يې د ستاندارد، سويه او ستحې لپاره د کچې کارول، چې دا هم ناروا دی، کارول او د دوې ټاکل پوره ناسم دی. سړی له دې څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې باید وپوهیږي، چې دوي پر دې باندې نه پوهیږي. ما ته به ډېره بخښنه کوي، زه په رښتیا د خپلو پښتنو پوهانو ډېر درناوی کوم، خو دلته نو بل څه ولیکم؟

هغه څه چې بهیږي، بهېدونکي دي. دا تل لرو اوستاندارد او سویه نه د کچونې څه لري، او له دې امله ورته نه کچون اله او له همدې امله نه کچیږي. دامې یوه ورځ له رادیو څخه واورېدل، چې ،،په جلال اباد کې د کابل په کچه روغتون جوړ شو،، او سمه بده راته وبرېښنۍده.

ما چې څېړنه په کې کړې، دا له وییونو څخه تېرېدلو ستونځې هم ټولې دپښتو په څلورم حالت کې دي، چې اوس به یې سره روښانه کړو.

د دې روښانونه هم ډېره ساده او د پیداښت په مټ پوره روښانه ده.

داسې به و مخ ته ولاړ شو او له پیل څخه به پردې اړونده غونډلو باندې پیل وکړ:

لومړی:

-- په ما باران ورېده.

-- ما باندې باران ورېده.

-- پر ما باران ورېد

-- پر ما باندې باران ورېده

دویم:

-- په کور یم او همداسې

-- کور یم.

-- کور کې یم.

-- په کور کښې یم

-- له کور لام.

-- د کور نه لاړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- له کور څخه لاړم.

دابېلکې بسیا کوي.

ولې موږ په دې پوهېږو، چې موخه مو څه ده او ولې هغه موخه بې له ژبلارې له لارې سمه یا نیمګړې سمه برېښي؟

ور څخه تېرېدل یا حذفول ژبلار ده او که څنګه؟

ژبلار له ژبې څخه راوزي او نه ژبه له ژبلار څخه. دې ته مو تل باید پام وي.

-- ولې نو دا ستونځې تر اوسه پورې نه وې اوبی شوې؟

ژبه مو پنځه زره کلنه، خو دپوهنې ډګرته دا شاوخوا اویا کاله کیږي، راوتلې او دا هم داسې په نیمه نیمخوره توګه یا داسې په خویېدا، چې پخپله پښتنو یې هم د څېړلو توان دومره نه لاره. په هر صورت د دې شرایطو لاندې اوس هم دموږ ژبې د موږ د ژبپوهانو په هلو ځلو او د ډېرو ربړو پر ګاللو باندې یې دومره د پام وړ وده کړې. په هغه وخت کې د موږ ژبپوهانو دومره امکانات هم نه لرل، چې پرته له عربي او په ځانګړې توګه فارسي، د نورو ژبو له ژبلار څخه کار واخستلی شي. د ژبلار لپاره خو له نورو ژبو څخه نور څه و لاس ته نه راځي، خو داپېژندونه باید سم راواخستل شي، چې هغه اوس کېدونکي دي.

که تاسو د موږ د پښتو ژبې ټولې د بېلا بېلو پوهنو پوهنیزې لیکنې وګورئ، نېمګړې نه، چې له ترنوییونو او اړیکوییونو څخه پرته پښتو په کې نه شته.

موږ د ژبې پر غنی کولو پسې ګرځو، خو د خپلو وییونو په ساتلو کې ناتوانه یو، چې دا د خپلو پښتو وییونو ساتل مو باید لومړنۍ دنده وي.

له ما څخه مې تل لیکنې اوږدیږي، خو لنډ داسې مخ ته ځو:

د موږ څلورم حالت مو د پسېځاینیو حالت بللی او ګورو چې ستونځې په همدې کې دي، نو غواړم لومړی تازه د پسېځاینیو پېژند راوړم.

پسېځاینیوي: د ښوونځي په ژبلاریزو ادبیاتو کې اړیکویونه یا پسې وییونه هم بلل کیږي، یو وییډول دی، چې یو رابند ټولګی جوړوي او د منځپانګ وي او په ګرامري ښوونو کې ځاینیوی شوی. پسېځاینیوي په قانونمندۍ کې د یوه نومویینو ګروپ یا ډله غواړي او له دې سره یو حالت لیدوړ په نخښه کوي. دا چې د نومویینو پسې ځای نیوی راځي، له همدې امله پسېځاینیوی هم بلل کیږي او دا یوه ډله ده، چې ځاییز، وختیز، څنګه والي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

راټولونکی، سره له دې، اړیینوالی پوهېدنې لېږدوي یا وړي او په پښتو او نور ژبو کې بڼه بدلېدونکي نه دي.لکه: څخه، سره ،کره، لپاره، پورې، کښې او نور

//

یادونه: دا لاندې لیکنه کېدی شي تکرار وي، د دېبخښنه دې وي.

تکیه اړ- او ځانیز نومځاینیوي

داسې یو څه به د نومځاینیوو او حالتونو ښه روښانونه نوره هم وڅېړو.

له هرڅه څخه د مخه د حالت Kasusپېژند: په پښتو کې څلور حالتونه لرو، کړونی، پرېکړونی، د خاوندوالي حالت او د پسېځاینیوو حالت، کاسوس یا حالت څېړي چې نومویيونه د غونډلې د نورو توکو سره څه اړیکې لري او دا نومویيونه څنګه له حالت سره ځان سنبالوي. په نورو ژبو له بېلګې څخه یې په الماني ژبه کې نومځاینیوي بدلیږي، خو په پښتو کې دا دنده د حالت مورفېمونو نیولې، چې خپله کومه پوهېدنه نه لري، خو د نومویون سره مل ځان د حالت سره سنبالوي یا برابروي او که سموي او دا دي: ،، د ،، د خاوندوالي لپاره د نومویيونو دنده بدلون لپاره مورفېم.

،، له، تر، پر، په، و،، د پسېځاینییو لپاره د نومویيونو دنده بدلون لپاره مورفېمونه.

دې ته بیا بیا وته نیسم، ځکه چې زیات ناسمونونه همدلته راځي، چې دا مورفېمونه یواځي او یواځې په همدې ټاکلو ځایونو کارول کیږي او بس.

اوس راځو نومځاینیوو ته: موږ په پښتو کې دوه ډوله نومځاینیوي لرو:

لومړی - ځانیز نومځاینیوي او کاروني یې

دویم- کلیتیکي یا تکیه اړ نومځاینیوي او کارونه یې. دا نومځانیوي په رېښتونې په یوه څه پسې تکیه اړ وي او یا ان چې ورپسې سلیبښ - یا نښتي وي.

ګډه کارونه او د کاره-ونو پرتله- کونه یې.

و لومړي ته : دا په دوه برخو وېشو:

پیل یادونه: زه به یواځې د لومړي کس نومځاینیوي یا - - لپاره نومځاینیوي وکاروم.

لومړی ۱ – یوګڼ: زه، ته، هغه،هغې...

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی ۲ – ډېرګڼ: موږ، تاسو، هغوي

لومړي ۱ ته: دلته د هر کس لپاره دوه دوه نومځاينيوي لرو:

لومړی ۱ ۱ – زه، چې د کړنويونو لپاره د اوس او راتلونکي وخت لپاره کارول کيږي او د هغه کړنوييونو لپاره، چې پرېکړونی نه لري، د تېر وخت لپاره هم.

زه ځم، زه لاړم، زه خورم، خو.. نور لاندې.

لومړی ۱ ۲ – ما، چې د تېروخت د هغه کړني لپاره کارول کيږي، چې پرېکړونی ولري، په دې پوهېدنه، چې دا کار په يو څه د څه د کړو سره سرته رسيږي. ما وخوړ(ه)

و لومړی ۲ ته: د ډېرګړو د کړنو لپاره دا نومځاينيوی ،، ما، موږ، ...،، نه بدليږي. موږ(تاسو، هغوي) وخوړل (لاړو) .

يادونه: پوښتننومځاينيوي دي: څه، چا. که موږ دلته پوښتن نومځاينيوي د زه او ما په ځای وليکو، نو دا چا د کړوني لپاره راځي او په پرېکړوني کې نه راځي. بېلګه: څوک څوک وهي. چاڅوک وواهه.

و دويم ته: تکيه اړ نومځانيوي په دوه ډوله دي:

دويم ۱ – د مخه تکيه اړ نومځاينيوي دي: را ، در، ور

دويم ۲ – پسې تکيه اړ نومځايميوي:مې، دې، يې، مو(دا د موږ او همداسې د تاسو لپاره کارول کيږي)

و دويم ۱ ته- دا دوه ځايونو کې يا دوه ډوله کارول کيږي يا که له کړونو او نه کړونو سره نومځاينيوو(رېکتوس - او اوبليکوس) حالتونو څخه و مخ ته لاړ شو، نو په دواړو کې کارول کيږي.

دويم ۱ ۱ – که دا نومځاينيوي د کړونو په څېر وييونو و مخ ته راشي يا ورسره نښتي يا سلېښ وي، نو د کړنوييونو سره لوريز کړنوييونه په ګوته کوي، لکه راځم، راځي، ورځې، ورځي، ورځی....

بله بېلګه: راکوې، ورکوم، درکوي او نور.

و دويم ۲ ته: دا هم دوه ډوله کارول کيږي يا ښه يې په دوه حالتونو کې کارولکيږي.

دويم ۲ ۱ – دا تکيه اړ نومځاينيوي تل په يوه نوم، نومځاينيوي او يا يو څه پسې تکيه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که دا نوم یا دا یو څه یانومځاینیوی د پرېکړوني په حالت کې وي، نو پسې کړنه راځي یا که کړنه پسې راشي، نو دا پسې تړلی نوموي یا څه یې پرېکړونی دی.

بېلګه: ته مې ووهلې، زه یې ګوزار کړم. هغه دې راوړ. کور مې واخست.

یادونه: ګورو، چې موږ په پښتو کې همدا دوه نومځاینیوي ، زه او ما لرو، چې د کړوني او پرېکړوني لپاره کارول کیږي. له دې څخه داسې پوهېږو، چې د لومړي او دویم حالت یا د کړوني او پرېکړوني حالت لپاره.

دویم ۱ ۲ - که ولرو: (را،در، ور)(څخه، سره،کره،پورې، باندې، ته.....)

دلته دا پوره یو حالت دی، چې کېدی شي د پسېځاینیوو حالت یې وبولو، ځکه، چې دا و مخ ته تکیه اړ نومځاینیوي، ټیک وپسېځاینیوو ته تکیه دي او نه بل څه ته.

دا اوس د ځانیز نومځاینیوو سره څنګه لیکو؟

له ما سره (څخه، کره، پسې) = را سره(څخه، کره، پسې) له دې لرو چې:

را = له ما

تر ما پورې = را پورې دلته بیا را = ترما

په ما کې = را کې له دې لرو: په ما= را

پر ما باندې = را باندې.له دې څخه لرو: پرما = را

و ما ته = را ته. له دې څخه لرو: و ما = را

له پورته څخه لاس ته راځي، چې: له، په ،پر، تر ، ته، باندې...... مورفېمونه دي، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري، خو د اړونده پسې نوم یانومځاینیوي دنده بدلوي. دلته د ،، ما ،، ، چې د کړوني او پرېکړوني لپاره په بدل ډول کارول کیږي، دلته یې دنده، له ،، د ،، سره، چې ،، دما کور ،، لیکل کیږي او ،،د ما،، د خاوندوالي نومځاینیوي کیږي او همداسې د پسېځاینیوي حالت کې هم د ،، ما ،، دنده د (له، په ، پر، تر ....) سره په اړونده ډول بدلیږي.

په پورته پسېځاینیوي حالت کې دا هم غوره ده، چې:

۱ - له ،،له،، سره: څخه، سره، کره، پسې ټاکلکیږي او له څخه، سره ، کره پسې سره ،،له،، یواځنی ټاکلکیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ – له ،،تر،، سره ،،پورې،، یو یواځنی ټاکلکیږي.(دا یو ویاځنی په دې پوهېدنه چې تر یواځې هلته راځي، چې پورې یې پای کې راځي او پورې هم هلته راځي، چې تر وي ،، تر کور پورې،، بل ډول ناسم دی او بس).

۳ - همداسې له پر سره باندې او په څټ له باندې سره پر.

۴ - له ،،و،، سره ،،ته،، او په څټ

دا اړیین دي، چې بیا هم ګوته ورته ونیسو، چې، له، تر، په، پر، و او که نور په مدې ژبلاریزه ډله کې راځي، بل ځای کې ځای نه لري، د موږ ژبپوهان او ژبمینه وال یې دا ،، تر ،، دېر کله ناسم کاروي.

یوه غونډله او شننه یې:

ښځه و خپل ورور ته د خپل مېړه خولی ورکوي.

په پورته کې ښځه کړوني، وخپل میره ته (د پسېځاینیوي حالت پوره کونه)، د خپل مېړه(خاوندوالي حالت پوره کونه)، خولې (پرېکړوني حالت) ورکوي(کړنه).

پای لاس ته راوړنه: موږ د دې لیکنې سره داسې وښوده یا ښه یې: بیا نوره هم روښانه کړه، چې پښتو څلور حالتونه لري: کړونی، پرېکړونی، خاوندوالي او د پسېځاینیو حالت (دې ته دې پام وشي، چې څنګه ښه نومول کیږي).

یوه غوره یادونه: د موږ ډېر ناسمونونه له همدې مورفیمونو له ناسم کارونې سره و منځ ته راځي، نو ما هم لږ زیات پام و همدې ته وکړ.

و دویم: ۲ ۲ ته: که ولرو: کور مې کوچنی دی، نو دا د ځانیز نومځاینیوي سره دا سې لیکو: د ما کور کوچنی دی، په دې پوهېدنه چې د ،، ما ،، سره یو بل مورفېم ،، د ،، مل شو او ،، ما ،، دنده یې بدله کړه.

د مخه مو په لیکنه کې ولېدل، چې هلته ،، مې ،، د ،، ما،، په پوهېدنه وو.

د ژبې د پیداېښت په بنسټ پوهېږو، چې لرو: د ما کور کوچنی دی. دلته خو بې له ،، د ،، څخه، چې ،، ما ،، یواځې وي، څه نه پوهېدل کیږي او ،، د ،، هم دیوه مورفېم په څېر خپلواکه پوهېدنه نه لري، نو له ،، ما،، سره یو ځای د خاوندوالي نومځای نیوی کیږي (دلته دې فکر وشي، چې دا ،، د ما،، نومځاینیوی شو او که ؟؟؟؟) چې د خاوندوالي حالت غوره کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته لیکو چې: دما کور کوچنی دی. دا به د خاوندوالي حالت وبولو، چې دی.

دلته نو ،، د ،، څه شی دی او دنده یې څه ده؟

بیا: دلته ،،د،، یو مورفیم دی او کومه خپلواکه پوهېدنه نه لري، نو دنده یې باید بل څه وي او هغه داده، چې د لته د ،، ما ،، دنده بدلوي، چې دا ،، ما،، په مرسته د خاوندوالي نومځاینیوی شو او د ،، ما ،، دنده یې د کړوني څخه و د ،، د ،، سره مل د خاوندوالي – یا نه کړوني نومځاینیوي ته راوسته.

دا بیا روښانه په ګوته کوو، چې ،، د ،، یواځې او یواځې همدا دنده لري او بس.

دا حالتونه د پوښتنو په بنسټ رامنځ ته کیږي

یادونه: دا لیکنه مې هم څه وخت د مخه لیکلې، چې دامې لا نه وو څېړلي، چې پښتو ایرګاتیو ژبه ده.

پیل یادونه: په پیل یادونه کې دا په پام کې ونیسو، چې ما دا حالتونه د الماني حالتونه څېړلي، چې پښتو حالتونه یې ورسره سر نه خوري، خو کټه مې ترې احستې او پل پهپل به به دې لیکنې کې د دې ستونځو لپارهاوبې ګورو (ستونځوبی لکه ګړوبی)

نومیناتیوNominativ (له لاتین څخه، نومونی یا نومونیز)

یادونه: دا چې پښتو ایرګاتیو ژبه ده، نو نومیز یا نومیناتیو په پښتو کښې نه شته او دا نومیزپه پښتو کښې کړونی دی.

په ګرامر کې د یوه حالت نومونه ده، چې له هرڅه څخه دمخه (دمخه مې ناسمه،، د هرڅه له مخه،، لیکلی وو) په جمله کې د شي د نخښوني په چوپړکې دی، د دې له پاره دا هم تیپیکې یا نومونییز دی چې د یوه شي د خپلواک کاروني له پاره رامنځ ته کیږي (دا په دې پوهېدنه، چې بې د بل له واکه).

یادنه: یوې له د مخه تېرې یادوني سره موږ نومیز حالت په پښتو کې نه لرو او دا په پښتو کښې کړونی حالت دی.

لنډ: دا حالت دی، چې د ،،څوک-، چا – او څه حالت،، بلل کیږي، د یوه حالت سیستم په توګه رامنځ ته کیږي، چې دا نومیناتیو – اکوزاتیوسیستم بلل کیږي.

بیا: د نومیناتیو یا د ،، څوک،،،چا - ،، او ،،څه شي،، حالت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ د ګړنو یا کړ له مخې د دوه ډوله لیکنو سره مخامخ یو:

لومړی:

یوه یادونه پسې شته

سپین یا هغه وکار ته ځي

سپین یا هغه و کار ته لاړ

سپین یا هغه به وکار ته لاړ شي

سپین یا هغه و کار ته تللی وو

څوک و کار ته.......

سپین یا هغه

زه و کار ته ځم

زه و کار ته لاړم

زه به و کار ته لاړ شم.

زه و کار ته تللی وم.

دویم ډول یې:

زه مڼه خورم

زه به مڼه وخورم

ما مڼه وخوړه

ما مڼه خوړلې وه.

لنډه یادونه: وروسته به وګورو، د ،، زه کا رته لاړم،، په ځای به سم ،، زه وکار ته (و)لاړم،، سم ولیکو. د ژبلار او په ژبلار کې د ما د نوو میندنو په بنسټ (دا دې هملته (همهغلته) وکتل شي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا همداسې د دويم کس له پاره ته او تاسې راځي او د ريم کس له پاره هم هغه او هغه راځي(په دې دريم کس کې ليکنه يو ډول ده، خو د ويلو څخه برېښي، چې لومړۍ ه ځرګنده يا روښانه ه ده او په دويم کې بيا دا پڅه ه ده او که بل ډول يې بولی. هغه زور او زورکی مې ښه نه راځي، چې په پښتو کې نه شته)

يعني په درياوړو کسانو کې يې توپير يو ډول دی، چې د کړنې پرته يې په څو کړنو کې پوښتننومځاينيوی هم بدلېږي، نو له دې امله دا د څه - ، چا- او څه حالت دې.

مور و کار ته ځي.

څوک و کار ته ځي؟ ځواب: مور

کاليمينځی خرابيږي.

څه شی خرابيږي؟ ځواب:کاليمينځی

يادونه: و ماته هم دا نومونه توکلې د ليکونې (قلم) خولې ته راځي.نه پوهيږم،،چې دا اله، چې کالي پرېمينځي،کاليمينځی، کاليمينځونی يا کاليمينځونکی وبولو. او که نه،نو کالي مينځلو اله. څنګه مو چې خوښه وي.

د کاسوس رېکتوس او کاسوس اوبليکوس کارونه

يادونه: دا لاندې څېړنبرخه نېمګړې ده، خو وروسته په نورو ليکنو کې پوره شوې.

کاسوس رېکتوس د نوميز او اکوزاتيو حالت لپاره د اوسمهال لپاره کارول کيږي. يوه ځانګړنه شته او هغه داسې ځانيز نومځاينيوو کې اوبليکوس د الماني و اکوزاتيو ته کارول کيږي. کاسوس اوبليکوس تل کارول کيږي، که يو اډپوزېشن په نوم تکيه کوي. ځانګړنې په پوستپوزېشنونو کې شته، چې ،، کې، باندې، ته، د پاسه، زيات په رکتوس کې وکارول شي. کاسوس اوبليکوس د تېروخت بڼه کې نوميز حالت کې هم کارول کيږي.

يادونه: دلته دې اندونه سره ګډ شي. دا څېړنه بل ځای کې پوره څېړل شوې.

دا نسبتي وی و پسې ځاينيوی ياپوستپوزېشن ،، ته،، ته يو اوبليک دی. د الماني داتيو څنګه والي ته اندول دی او له دې سره د پوست پوزېشن په څير د موخه لور (چېرته) دنده لري.

بيلګه: و کور ته ځم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرمېز(حالت) باندې (اړيکوی) د انګورو (خاوندوالی حالت) له جنډې (حالت) څخه (اړيکوی) انګورو (نوم) له ځان(حالت) سره (اړيکوی) وتا(حالت) ته (آړيکوی) دروړه.

ګورو، چې دا مې تر اوسه پورې سنترپوزېشنونه بلل، چې ناسم دي او دا پر، په او نور چې راځي، دا د حالتونو مورفېمونه دي، لکه ،،د،، د خاوندوالي مورفېم.

دلته ټول اړيکويونه پسې ځاينيوي يا پوستپوزېشنونه دي.

د موږ ستونځې له ژبلار سره چېرته دي؟

موږ په رښتيا په خپله ژبه کې ډېرې ژبلاريزې ستونځې لرو. ما چې خپل څه باندې دوه کاله د مخه ليکلی وو، اوس و ما ته په ځانګړې توګه په حالتونو کې ډېرې ستونځې ليدل کيږي، چې په اوسنيو ليکنو کې مې سمې کړي.

ما ليکلي وو: زه باغ ته ننوتم. باغ نوم دی. دا حالت ،،باغ ،، کړوني دی. ،،ته،، پسې ځاينيوی دی، نو بايد چې له نوم څخه د مخه د دې پسېځاينيوي اړونده مورفيم ورزيات شوی وي، چې غونډله سمه شي او هغه د يوه ،، و ،، له نوم سره د مخه بايد ورزيات شي. اوس به يې سم وليکو: و باغ ته ننوتم. نوره به هم ښه وي، که دا زه ورزيات شي، چې ،، زه و باغ ته ننوتم،،. دوه نورې غونډلې.

پخوا مې ليکلي: باغ ته ننوتم، باغ کې ...، د باغ نه ووتم. دا کليوالي دي، خو معياري يا ښه يې ژبلاريزې ناسمې دي. دا به سمې داسې وليکو: و باغ ته..، په باغ کې...، له باغ څخه...

په دې هکله مې ليکنې شته.

د ما يوه هيله: که هر چا يو څه سم وليکل، خو دا د بل چا لپاره پروا ونه لري او ودې منې او ناسمون يې تل بايد سم شي.

لاندې به کليوالي ليکنې او معياري ليکنې سره يا ښه د حالتونو غونډلې سره په ګډه وګورو:

زه باغ ته ننوتم	زه و باغ ته ننوتم.
زه باغ کې يم.	زه په باغ کې يم.
زه د باغ نه لاړم او نور.	زه له باغ څخه لاړم(ولاړم)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دما سره	له ما سره
په میز شته	پر میز باندې شته
ما پورې راشه یا	تر ما پورې راشه
تر ما راشه.	تر ما پورې راشه

انګلیسي نوموینه، چې د یوه حالت اړوند دي

بیا او بیا لیکم، تر منځ...، ترمخه، ... او او دا ټول ناسم دي. ،،تر،، یواځې او یواځې د پسېځاینیوي مورفیېشم دی، چې دا پسېځاینیوی یې ، پورې دی او پس.

دا مو هم باید په پام کې وي، چې پښتو یواځې او یواځې پسېځاینیوي لري او دا دي:

پورې، ته، سره، څخه، کره، باندې، کې، او نور یې تاسو ولیکئ.

پښتو او ژبلاریزې ناأوبی ستونځې یې

پښتو پنځه زره کلنه ځوانه ژبه ده.

ولې ځوانه؟

په افغانستان کې تر ۱۹۳۰ ز ک پورې د افغانستان رسمي ژبه یواځې فارسي وه. په هغه وخت کې د پښتنو یوه ټولنیزخوزښت بنسټ په جوړېدو(۱۹۳۱ زک) ، په (۱۹۳۲) د کابل پوهنتون او په(۱۹۳۷ ز ک) کې د پښتوټولنه جوړ شول، په ۱۹۳۶ ز ک کې د سردار هاشم خان د حکومت په دوره کې پښتو دولتي رسمي ژبې ته پورته شوه، سره له دې، چې په هغه وخت کې پخپله پښتنو هم دومره پام ورته نه دی کړی. په ۱۹۶۴ ز ک د لویې جرګې لخوا پښتو سراسري ژبه ومنل شوه او ملي ژبه هم شوه.

له دې څخه داسې برېښي، چې پښتو ژبې د کار وخت- په داسې لړه سویه- له ۱۹۳۶ ز ک څخه باید پیل شوی وي او قانوني ، د قانون له مخه یې دا په ۱۹۶۴ ز ک بیا ومنل شو، چې په دې وخت کې ورته پښتانه مشران هم داسې لړ را بیدار وو.

سرلښکر یې:

دا خپله دنده بولم ووایم، چې سر لښکر یې همهغه له اول څخه خدای(ج) بخښلی اروابښاد وزیر محد ګل خان بابا وو، چې د هغه وخت د واکوالو سره یې د یوه وروړ په څېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړیکي لرودې، په ژبه او هیواد مین انسان وو او د دې توان یې لاره، چې د اروابناد رښتین صیب له خبرو یې دا پنځه د پښتو ستوري هر یو اروابناد خبیبي، اوربناد بینوا، اروابناد رښتین، اروابناد خادم او اروابناد رشاد روزلي او د وینا له مخې یې سیاسي ستر ملاتړ وو، خو سره له دې هم دې ژبې لاتراوسه هغه خپل قانوني ځای په دولت کې نه دی نیولی.

د پښتو ژبې وده

له پورته څرګندوني څخه همدا لامل څرګندیږي، چې پښتو ژبه مو په هره پوهنیزه ریښه کې هم پوره ستونځې لرې د ژبې تر ژبلار یا ګرامر پورې. د پوهنیزو پوهنتون او د ښوونځي د کتابونو پښتو خوندیونه نه لرو، هغه مسلکي وییونه یې ټول لا تر اوسه پورې عربي دي، چې پښتانه یې د پوهېدنې سره د پوهېدلو ستونځې هم لري، خو دوی هم په هغه وخت او لاتراوسه څه نه کوي یا څه نه شي کولی، پرته له ما څخه، چې د شمېرپوهنې ځلوښت کتابونه مې په پښتو ژباړلي او لیکلي د داسې څه فزیک سره، د پښتو د دوه ګرامرونو سره او همداسې څه نورو کتابونو سره، دا چې دا کار څنګه شوی وو، دا به په بل ځای کې ولیکم (باور وکړئ او لوړه کوم، چې دا مې د ځان ستایلو له امله نه لیکم، خو د نورو یې و دې کار ته راهڅونه مې موخه ده).

دا هم باید په کلکه ووایم، چې په داسې حالاتو او دې لړ وخت کې، که څه هم دولتي پوره پاملرنه دومره نه ده ورته شوې، دې ژبې او د هغه وخت دموږ ستورو د نورو هغه وخت ځوانانو په مرسته دې ژبې ته پوره کار کړی.

دلته مې – له دې لیکنې سره- هغه بنسټیزه موخه په پښتو ژبه او ورسره لرلو ستونځوبیو کې ده.

د پښتو په ژبلار کې هغه بنسټیزه ستونځې:

زه به د موږ ستونځې په حالت(پېر، کاسوس یا د الملني فال) کې وڅېړم او په نورو برخو کې هم د دې ستونځو لاملونه ورته دي.

دا چې ژبه مو یوه زړه ځوانه ژبه ده، نو ګرامر یې هم باید د ژبې ځوانی ته ورته یا ورسره ځوان وي، دا په دې پوهېدنه چې ژبلار مو له پخوا څخه راته نه دی پاتې - که وي، نو پوره ناپوره به وي- او همدا اوس مو باید چمتو کړی وي. دا چې خپل ګرامر مو لا تراوسه نه لروده او لړ تر لړه په معیاري توګه، نو باید دا ستونځې مو د نورو ژبو په مرسته اوبی کړې وی، چې هغه زیاته ونده په کې فارسي یا عربي ژبې باید لرودې وی، ځکه چې موږ د هغه وخت ژبپوهان ټولو د هر مسلک هر څه مو باید له فارسي رانیولي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وی او هغه مو څه نومونه همداسې مسلکي ، چې لرو یا لرودل هغه لا د مخه له فارسي- چې د مور یواځنۍ رسمي ژبه وه – رانیولي وې، نو د مور د هغه وخت پوهانو ته اړین نه برېښېده یا نه پرې پوهېدل، چې د فارسي د ښه بلدتیا له امله پښتو اندول ورته ولټوي او وموممي. پښتو چې د زده کړې ژبه نه وه، خو نه دا چې نابلده بلکه پردی برېښېده. مور د نورو ژبو په مرسته د پښتو ګرامر هم د پښتو د جوړښت سره سم د پښتو ژبلار ترتیبوو، خو د پښتو د نوې منځ یا میدان ته راوتلو له امله مو د پښتو ژبې سره هم باید ستونځې شته وي، چې هغه بیا د ګرامر په لیکلو کې راڅرګندیږي. په دا وروسته وختونو کې هم، که پرته له عربي مو له نورو ژبو څخه د مرستې اخستلو له امله او د ګرامر د توپیروالي له امله، ګرامري ستونځې منځ ته راځي، چې زه به یې په دې لیکنه کې هغه څرنګوالي ته ګوته ونیسم او همداسې له بلې لورې مور د پښتو ژبلار یا ګرامر د نورو پښتو ژبپوهانو له ژبلار څخه رانیسو او هغو دا کار ځکه سم نه شي کولی، چې دوي پښتو زده کړې، بې له دې، چې سم یې و ژبلار ته ورننوځي. د دې څرنګوالي ته به هم ګوته ونیسم.

په پښتو کې د حالتونو یا پېر سره لرلې ستونځې

پیل یادونه (ځان ستایېنه نه ده، خو اړیین راته برېښي، چې هرڅنګه وي لږ تر لږه ستاسو پام دې دما لیکنو ته راواړم): ما له ښوونځې څخه را په دیخوا له پښتو ژبې سره زوره مینه لروده او اې چې په څلورم ټولګي کې - دامې په یاد دې، چې - د يېګانو سره بلد وم او نږدې دا اخر شپاړس کاله مې په ژوره توګه د ژبې سره کړونی کار پیل کړی او دا هره ورځ ډېر ساعتونه، چې لاس ته راوړنه یې د دوه ژبلار کتابونو لیکل وو، په ژبه کې سمونونه (هغه وییونو ته کتنه شوې، چې مور یې ناسم کاروو، دا له سلنې څخه نیولي، چې په پښتو ژبه کې ځای نه لري، تر اوبلن پورې، چې د ،، بهیدونکي،، په ځای یې ډېر ناسم کاروي او دا چې د سویې او معیار لپاره کچه کارولکیږي، دا مې باید باور وي، چې د مور لیکنوکي څوک یا ژبپوهان نه پرې پوهیږي او دا سې نور هم). د دوه ژبلار کتابونو سره مې ژب اړوند اته کتابونه لیکلي په ketabton.com کې یې ګران لوستونکي لوستلی شي او دا مې هیله هم ده، چې که دما لیکنې سمې نه وي، نو ......

اوس هغه ما ژبلاریزې لرلې ستونځې:

بېلګه به همدا له حالتونو څخه راوړو:

مور لیکو: د هغه نه، د هغه څخه، له هغه څخه او

د هغه سره، له هغه سره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما په ،، له ...ښخه او د... سره،، باندې يوه ستره ليکنه وکړه، چې دا مې په همدې دوه ډوله ناسم وليکل، چې ګوندې دا يو دې ،، له،، سره وي او دا بل دې له ،، د ،، سره وي.

دا تر هغې پورې راته سمه برېښېده، چې پوه شوم دا ، د ،، د يو مورفيم په توګه د يوه نوموي (نوم، نومځاينيوی) سره راځي، چې د هغه واکوالی ښايي، له دې پوهېدنه داسې ده، چې ،، د ،، د خاوندوالي مورفيم دی، لکه د هغه کتاب يا همداسې د سپين کتاب، نو دا را ته له هغې ښخه وروسته سم برېښېده او پسې بيا په دې اند شوم، لکه د موږ ټول ژبپوهان تراوسه پورې، چې دا له... ښخه دی، دا په دې پوهېدنه، چې دا يو سنترپوزېشن دی، په دې پوهېدنه چې نوموی يې په منځ کې راځي او د موږ ټول ژبپوهان يې ،،سربل او اوستربل بولې،، ، چې زه په رښتيا نه پرې پوهېږم او نه مې چېرته ولوستل، چې ولې.

دا بايد ووايم، چې د موږ ټول پوهان او همداسې ژبپوهان هم ډېروخت د يوه ښه پوره پېژند نه ورکوي او هغه کاروي، چې دا مو هم يوه بنسټيزه ستونځه ده.

اوس هم داسې انګېرل کيږي، چې هغه د انګرېزې from او الماني von لپاره موږ د پښتو انډول ،، له،، بولو يا داسې شايد کله، کله ،،ښخه يا نه ډېر کم او که وي، نو له دباندنيو ژبپوهان ښخه به ،، له...ښخه،، او له ما ښخه هم زيات ،، له... ښخه،، ليکل - يا بلل شوی وي، چې ،،دما،، وروسته، چې دا د ما ميندنه ده، لږ ګوته ورته ونيول شي او ليکنې پرې يو څو لرم، چې د کټلو وړانديز يې کوم، چې دا په ژبه کې راته د ما يوه ستره لاس ته راوړنه هم برېښي.

له دې سره مې باور دی، چې موږ د پښتو ژبې د دې اړخ ستونځوبيو لار ميندلې وي، چې ګران لوستونکي دې هيله ده په غور ولولي.

موږ په پښتو ژبه کې لرو: موږ نومځاينيوي لرو: زه، ما، ته ، تا، هغه، هغه او ... نور او دا په همدې ځېره يا په همدې ډول په حالتونو کې د کړونو او پرېکړونو او همداسې نه کړونو لپاره، دا په رد بدله بڼه کارول کيږي،

لکه: ته ما وهې، تا زه ووهلم.

په نورو حالتونو کې بايد يو ښه بل ډول وي (پسې روښانه کيږي، خو دا پوره ژور دما په - همدې هکله - ليکنو کې پوره روښانه شوي).

دلته دی، چې د from او von انډول ،،ښخه،، دی، نه ،،له،، او همداسې نه ،،له ... ښخه،،.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې کله وپوهېدم یا مې کله ورته پام شو؟

کله مې چې دې ته پام شو(وپوهېدم؟؟؟ دا دې لا د تاسو تر مرستو پورې وي)¸ چې پښتو دوه حالتونه رېکتوس او اوبلیکوس لري او همداسې کلیتیکي (تر دې وخته پوري مې هم اینکلیتیکي لیکل) نومځاینیوي، نو وپوهېدم، چې دا ،، له، تر، په، پر،، او نور خپلواکه پرېپوهېدنه نه لري او د نومویونو سره یوځای راځي د اړوند حالت لپاره، چې هغه حالتونه یې، چې دا یې د نومویونو سره راځي، اوبلیکوس حالتونه دي، چې بې له دې هم ناسم دي او دا ځانله ما، زه، تا ... او نور یواځې هم په هغو حالتونو کې کومه پوهېدنه نه لري. دې ته به هم وروسته ګوته ونیول شي.

ولې باید دما خبره سمه وي؟

د ټولو په سر کې:

دا پوښتنه هم ځکه لیکم، چې د ما دا لیکنې به د مور په ژبلار کې د لومړي ځل لپاره وي، نو وبه اندم، چې ناسمونونه یا لږ تر لږ د ځنو ادیبانو څه شننیز ګومانونه به ورته پیدا وي، چې دا باید د خبرو له لارې اوبی شي.

یو څه چې د هغه لیکنو په هکله پر پوهنه باندې وداني لیکنې وي، نو تر هغې پورې سمې دي، تر څو پورې یې چې ناسمون پوهنیز نه وي ښوول او روښانه شوی.

د دباندنیو ژبو او د دباندنیو پښتو ژبپوهانو ډېرې ګټې او دا د مور غوندې لرلې ستونځې.

مور چې په هره ریښه کې یو څه زده کوو، نو بې له یوې وتلې دباندنۍ ژبې پوهېدنې څخه دا کار ناشونی دی، که دا ژبه هم وي. له بلې ژبې څخه مور پوهنیز نومونه هم زده کوو.

چې داسې وي، نو د مور د ژبې په ریښییزو لیکنو کې ولې تول ریښه اړوند شیان وییونه او نومونه مو د بېلګې په توګه پښتو نه دي؟

د مخه مو دې ته ګوته ونیوه، چې ژبه مو ځوانه ده او د مور مسؤلو کسانو ته دا د عربي نومونه داسې بلد پرېښودل، چې په پښتو یې زیات نه پوهېدل او یا ورته اړیین نه برېښېدل او یا یې په کې بېخي فکر نه کاوه، دا چې ولې ډېر نور لاملونه هم لري. دوی ورسره اړیین د خپل پښتو وي په څېر بلد وو. دا حالت تراوسه پورې ځکه داسې دی، چې هغه ډېر د لیک لوست خاوندان مو لا تراوسه په همهغه ډول روزل شوي او دا خپله ژبه ورته پخپله یا دومره پوره نه برېښي او اندې، چې دا یې د ژبې وي، خو دې ته فکر نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي، چې د خپلې ژبې وييونه يې له منځه ځي. ژبه غزونه سمه ده، خو نه د خپلې ژبې وييونو پرېښودنه.

ژبلاريزې ستونځې هم په همدې توګه. موږ د نورو ژبو په ژبلار يا نورو ژبو نه پوهېدلو، او د همهغه له فارسي ياعربي ژبې له ژبلار مو ګټه اخستې، چې هغه بيا د موږ د ژبې له ژبلار سره ډېر توپير لري.

بخښنه. ليکنه را څخه غزيږي. اوس بېرته وموخې ته.

موږ له دباندنيو پښتوپوهانو څخه - دا اوس دما ورته پام شوي- پښتو ژبلاريز څه هم زده کوو. دا چې دوی يا نور ژبپوهان يې په نورو ژبو پوهيږي او په هغو کې لولي، نو د پښتو سره غبرګ (هغه غبرګ يا غبرګون، چې د موږ ژبپوهان يې د څه موخې لپاره ليکي، ناسم دی) ګرامري توکي له هغو ژبو رانيسي. ما هم له همغو ژبو دا وماته تر اوسه پورې نا څرګند ژبتوکي لکه چې ژبه مو دوه حالتونه، رېکتوس او وبليکوس لري، زده کړل او همداسې کليتيکي نومخانيوي، چې په مټه يې ليکنې اوس تاسو سره په دې ليکنه کې شريکوم.

هغوي هم د پښتو سره دا ستونځې لري، چې له von څخه ،،له،، پوهيږي، چې نايم دی. لنډ دا موږ ورسره نابلدو کارولو سره دوي هم بايد نابلد وي. دوي ژبه بايد له موږ څخه زده کړي، خو دوي د خپلو ژبو کره ژبلار لري، خو پښتو بيا دوي داسې کله بېرته ورکولی شي، لکه پښتانه ژبپوهان.

کوم سم، ناسم او ولې؟

زه بېکاره يم(بېکاره نه يم، خو څه کار نه لرم)، له دې امله چې د اند سره ناسم څه وګورم، نو څه پرې ليکنې ته يې ځان اړ بولم.

لاندې پوښتنه کې سم او ناسم څنګه مومو؟

۱ – سپين د طالبانو له بند تر ازاديدو وروسته

۲ - سپين د طالبانو له بند څخه د ازادېدو وروسته.

۳ - سپين د طالبانو د بند له ازادېدو څخه وروسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

و ۱ – ته: ناسم دی، ځکه چې: دلته له مورفیم ،،تر،، څخه څه نه پوهېدل کیږي او ،، تر ،، پرته له نوم یا نومځای نیوي، څه نه وایي یا څه ور څخه نه شي پوهېدل کېدی. په دې هکله مې ډېرې زیاتې لیکنې کړي.

۲ - سبین د طالبانو له بند څخه، د ازادېدو وروسته.

و ۲ – ته: پرېکړه پسې: که ،،رووف د طالبانو له بند څخه وروسته،، وی، خو سمه به وی. دلته نو بیا په

،، ...د ازادېدو وروسته،، ، دلته هم دا ،، د ،، د خاوندوالي مورفیم دی او په دې ویېنبرخه کې سم نه دی، دا څنګه باید وي؟

له ازادېدو څخه وروسته، دا بیا بېرته دا لیکنه ناسموي.

له دې امله ۲ – ناسم. نو

۳ - سبین د طالبانو د بند له ازادېدو څخه وروسته.

و ۳ – ته : ولې باید سم وي:

ځکه چې دا بند د تالبانو دی او نور نو د بند ،،له ازادېدو څخه وروسته،، سم دی.

بله بېلګه: د سپینغر د کور له لېدلو څخه وروسته

راځی، چې و دې ته نور هم په ګډه پام وکړو.

په ژبه کې د سم او ناسم ښوونه

د م ک ملګرو څخه مې دا لاندې پوښتنه کړې وه:

روزه مو نېکمرغه.

کوم سم دی او ولې؟

۱ – یما، یتا، د هغه

۲ – زما، ستا، د هغه

۳ – د ما، د تا، د هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته يې ځواب

له ټولو راته ګرانو د م ک ملګرو لوي ښتن مو راته روغ لره. د دې به بخښنه کړی، چې ستاسو يو اند او د ما بل اند دی.زه به دا خپل اند داسې روښانه کړم:

موږ د يوڅه د روښانه کولو يا د سم ښولو لپاره دا دوه غوره دښوونې څه لرو.

ژبه پيداښتي ده، نو ښوونه به يې په پيداښتوالي کې څېړو

-- پيداښتوالی

-- ټوليزوالی(که يو څه پيداښتي نه وي). ځنې ښونې چې کيږي، د هغه غوښتونې د ټوليزوالي په بنسټ کيږي.

-- بل ډول ځوابونه يا ښوونې هم شته، چې هغه دلته بيا سيده او ناسيده ښوونې دي، چې ډېر نه پرېغږېږو.

-- پېداښت کې تل پيداښتي لارې شته، چې له هغو څخه هر څه روښانه کيږي. دا چې ژبه پيداښت دی، نو هرو مرو بايد د هر څه لپاره يوه لار ولري.

-- موږ خو دا درې ډوله کليوالي ويېنې لرو. دا خو درېواړه د پيداښتې ژبلارې له امله سمې نه وي او که غواړی معياري نه وي.

-- د ټول د م ک ملګرو ځوابونه ورځني وو او ځنې وايي، چې د پښتو ټولنې د پرېکړې سره سم دي.

-- دا چې زيات کسان دې دويم ته سم وايي، نو هرو مرو دې دا سم هم نه وي، که ناسمون يې ښودلکېدی شي.

-- دا چې کومه ټولنه پرېکړه کوي، دا به ووايم، چې دا هم لار نه ده. که ژبه پيداښت وي، نو بايد د سمون لپاره يې پيداښتي لارې شته وي.

-- غواړم دا وښايم، چې دريم سم او ژبلاريز دی. ولې؟

-- موږ پوهېږو، چې ،، د،، د خاوندوالي يا اړوندوالي مورفېم دی، نو له دې امله دريم ژبيلاريز سم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- ټوليزوالی: د دې دليل راوړل نور اړيين نه دي، خو په زياتو پوهنو کې دا هم له غوره دلايلو څخه راوړل کيږ، چې له پيداښت سره همغږی دی. نو که داسي وي، دا د ،، د ،، خاوندوالي مورفيم له امله دا ټوليز هم دی او په ټولو کې دا ګډ هم دی.

-- يوه ښوونه يا يو دليل تر هغې پوري سم دی، تر څو يې چې ناسموالی يا په بل ډول مخامخوالی نه وي ښوول شوی. دا پوهنيزې لاري چارې دي. له دې همداسي پوهيږو.

رابه شو اوس سيده ناسيده ښوونو ته.

-- سيده ښوونه: ٣ –م سم دی. دا به ښايو. ومو ښوول، چې ٣ –م ځواب دپيداښت سره سم دی او همداسي ټوليز دی

-- ناسيده ښوونه. که موږ وښايو چې ٣ - م ناسم دی، نو بايد ١ – م يا ٢ –م سم وي.

دا د پورته دواړو پيداښتي او ټوليزوالي ښوونو سره مخامخوالی دی، نو دا ناسم دی او ٢ – سم.

دلته مې تاسو لږ د شمېرپوهني ښونو سره هم ستړي کړی.

هيله ده، چې مرسته وکړی، چې يوې لاس ته راوړني ته راشو.

د پښتو ستونځې او ستونځوبي

د پښتو زيلاريزې ستونځې چېرته دي؟

د پښتو ستونځې د نورو په څنګ کې (،،ترڅنګ،، ناسم دی) د موږ د دباندنيو ژبو څخه رانيونه کې......

--- دا زياتې ستونځې په حالتونو او پسې ځاينييو کې (وبه ګورو، چې پښتو يواځې پسېځاينيوي لري).

ستونځوبي يې په دې کې دي، چې موږ بايدله باندنيو ژبو څخه د لارو ميندلو په هکله ګټه پورته کړو، خو د خپلې ژبې ژبلارې د لاري په بنسټ بيا خپلې ستونځ اوبی کړو.

هغه ستړې برخې، چې د ما په اند مو دستونځو سره مخامخ کوي، يوه يې حالتونه دي او بل مخ-،پسي – يا سنترځای نيوي، چې وبه ګورو موږ يواځې پسي ځاينيوي لرو او بس. دريم يې کېدی مختړي او ورستړي ياپسېتړي وي، چې زه ډېر څه په کې نه لرم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا چې زه په الماني پوهېږم او درې، نو داسې لږ به بیا پښتو له دې ژبو سره پرتله کوم او په مته به یې خپلې ژبې ته سم څه په خپله ژبه کې لټوو او دا چې ژبې پیداښتي دي، نو هرو مرو د هرې ژبې اندول په هغه خپله لار یا ژبلار شته. په دې هکله مې پوره لیکنې کړې، خو بیا هم:

لومړی: په لومړي پل کې به د الماني حالتونو ته پام راوګرځوو: په الماني کې څلور حالتونه یاڅنګوالي شته، چې بې له شننې او یواځې بېلګې ورکوني سره به بسیا ومنو.

۱ : نومیناتیو(پښتو یې کړنه یا کړونی): زه راغلم. زه خورم.

په نومیناتیو یا نومیز یا کړوني غونډلو کې مو دوه ډوله – وخت اړوند- ؟؟؟؟ کړوني زه او ما سره بدلیږي. کړنبدلونونه لرو.

-- هغه چې دا نومیناتیو زه او ما یې په اوس او تېر مهال بدلیږي: دا هغه وییونه دې چې ته یو څه کوې او پرېکړوني (او که نه کړونی؟؟) ته اړتیا لري یا پرېکړونی لري.

زه ډوډۍ خورم. ما ډوډۍ وخوړه.

زه لرګی رااخلم. ما لرګی راواخست.

زه لرګی وهم. ما لرګی وواهه.

-- هغه چې په نومیناتیو غونډلو کې یې زه په ما نه بدلیږي: هغه غونډلې چې نومیز کړوني ته اړتیا نه لري یا پرېکړونی نه لري. ؟؟؟ ترانزیتیو او اینترانزیتیو،، ؟؟؟ کې دې پام وشي؟؟؟

-- زه راځم، زه راغلم.

-- زه ودرېږم. زه ودرېدم.

۲ – پرېکړونی: دا په یو څه یا چا څه کیږي.................

مرسته !!!

--- په را(در ور) څخه(سره، کره، پورې، ته، کې، باندې...) کې دا را، در، ور اینکلیتیکي نومځاینیوي دي، چې د پروت حالت یوه حالت په نخښه کوي او دا ټول د الماني ژبې داتیو حالت ته ورته دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

--- په تلل کې، که د تلل په ځای راتلل ولیکو، نو لیکو چې: زه راغلم، ته راغلې او هغه راغی،...

ګورو چې دلته –غلم،--غلې،--غلي او همداسې را، در، ور په دې وییونو کې څه پوهېدنه نه لري، نو لاس ته راوړنه به دا وي، چې دوی یو د بل مختړي او ورستړي دي یا به دا ووایو، چې دا راتلل، ... یو خپلواک کړنوی دی او دا راغلم او نور یې بدلونونه دي، نو له دې څخه باید داسې وپوهېږو، چې دا باید د هغه حالت د را، در ، ور سره بدل نه شي.

دلته دې ګران ژبپوهان او نور مینه وال مرسته وکړي، چې همداسې یا بل ډول باید و ښوول شي یا ونومول شي.

پروت حالت

په پښتو کې اوبلیکوس – یا پروت حالت لرو، کله چې نوم او نومځاینیوی سره اړونده ادپوزېشن ـ (که پسېځاینیوی یاپوستپوزېشن) ولري.

دا پېژند چې اوبلیکوس اړوند ادپوزېشن(مخځاینیوی، سنترپوزېشن او پوستپوزېشن) ولري، خو د ما د څېړنو له مخې پښتو یواځې د اړونده اوبلیکوس حالت لپاره یواځې پوستپوزېشن یا پسېځاینیوي لري.

د دباندنیو ژبو څخه داسې شننې لرو، چې نوموېي اوبلیک حالت کې دی، که اوړوند یې یو ادپوزېشن ځای شوی وي.

دلته دې ته اړتیا شته، چې وګورو، اړونده حالتونه کوم ادپوزېښنونه لري.

ما په خپلو لیکنو کې دا ښوولې، چې موږ د اوبلیکوس یا پروت حالت کې یواځې پسېځاینیوي لرو.

د دې ښوونو له مخې، چې پښتو ژبه ادپوزېشنونه له ډلې څخه یې سنترپوزېشنونه ولري، نو موږ به په لاندې غونډلو کې

له ځلمي څخه (سره،کره)

تر تا پورې

په کور کې

اونورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

که ولرو: له ...څخه(سره، کره) ، په... کې. تر... پورې سنترپوزېشونه وي، حو دا مختړي يې د نومويونو اړونده مورفيمونه دي، چې خپلواک څه ترې نه پو هېدل کيږ. او دا د نومويونو پسې چې راځي، پوستپوزېشنونه دي.

مختړي، وروستړي، سربل او اوستربل(زه په رښتيا نه پرېپوهېږم)

غوره ستونځې

په پښتو ژبلار - ژبه کې دمورږ غوره ستونځې او د ټولو ژبپوهانو، ژبپوهاندانو، ژبمينه والو او ليکونکو ستونځې څه – او کومې دي؟

دا ټولې ستونځې، چې بنسټيزې دي او تراوسه پورې ورته چا پام نه دی کړی، هغه حالتونه يا څنګه والی او که غواړي اړيکوييزې ستونځې دي، چې په پښتو کې نه – نه بشپړې څېړل شوي او يا نه سم ترېپوهېدلي. دامې زياتې روښانه کړي او اوس به يې هم داسې لندې په ګوته کړم.

د ما مېدني: په لومړي سر کې مې دې ته پام شو، چې د پښتو په حالتونو کې مورږ يواځې پسېځاينيوي يا پوستپوزېشنونه لر. اوس مې د لومړي ځل او لومړي کس په څېړ دې ته هم فکر شو، چې پښتو يواځې دا داسې وروستړي يا پسې تړلي يا نښلول شوي لري، خو مختړي هم نه لري. دا خو د ما له لورې داسې لږ زياتی هم برېښي، خو داسې ده.

لکه – وال: ليکوال، غروال، کوټوال او همداسې. ليوالتيا، زړورتيا، سپينوالی، توروالی. دا چې کوم يې له کومو ژبتوکو سره راځي، هغې ته دې ګرانلوستونکي هم پام وکړي او زه به يې هم وليکم.

د پښتو څنګه والي، پېږ يا حالت ته د مشورې لپاره.

دا څنګه والي (پېږونه،حالتونه) د پوښتنو په مرسته په لاندې توګه روښانوو:

١ – نوميز څنګه والی:(څوک، چا)، (څه)

٢ – د خاوندوالي څنګه والی: (د چا، د څه)

٣ - داتيو څنګه والی: ا - (له چا) ، (له څه)،ب - (وچا)،(وڅه) پ – (په چا، په څه)، ت - (پر چا، پرڅه)....

دلته دې پام او خبرې پرې وشي، چې دا څنګه ونومو، يا نومول شي(که وي) . دې نورو کې -ګومان مې دی- ستونځې نه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ – اکوزاتیو ځنګه والی (دا حالت په پښتو کښې نه شته): (چا، څوک، څه)

اړیینه یادونه: اکوزاتیو حالت- دا چې پښتو یوه اېرګاتیو ژبه ده- په پښتو کښې نه شته. هغه غونډلې، چې دلته راغلي یا به د خاوندوالي حالت وي او یا د پرېکړوني. دې ته همدلته هم پام وکړئ.

ګورو، چې ۱ – او ۴ – یو ډول دي، ځو ۱ – د کړوني په ځنګه والي او ۴ – د پرېکړوني یا نه کړوني په ځنګه والي کې دی.

پوښتنغونډاله جوړوو:

څوک له چا سره د چا له کور څخه د چا وکور ته لاړ او په څه کې پر څه باندې څه یې د څه پرسر کېښود؟

(سپین) «۱» (له تور)«۲» سره (د تور) «۳» (له کور)«۴» څخه (د ځلمي)«۵» (وکور) «۶»ته ولاړ او (په کوټه)«۷» کې (پرمېز) «۸) باندې (کتاب)«۹» یې د چوکۍ (پرسر)«۱۰» باندئ کېښود.

د الماني ژبلار له مخې به «۱» نومیز، «۲»، «۳»،«۴»،«۵»، «۷»،«۶»،«۸»او«۱۰» داتیو، «۳»،«۵» واکوالي او «۹» اکوزاتیو حالتویونه یا پېړونه او که غواړئ حالتنه دي.

دا پورته پېړونه یا حالتنه په پښتو: ۱ – په پښتو کې رکتوس یا کړونی حالت دی او دا نور ټول اوبلیکوس یا پراته، ژوړند یا ښهیې: نه کړونې حالتونه دي او نور.

که ټول سره مرسته وکړو او دا پورته سره همغږیز کړو، نو زما په اند به مو د پښتو ژبې یو څه ستونځې اوبی کړې وي.

یادونه: ما چې دا پورته د حالت لپاره ځنګه والی لیکلی، باور وکړئ، چې دا حالت هم راته پېچلی برېښي، چې له عربي به سم وي او که نه؟

پرته له دې په دې پېړ هم نه پوهېږم، چې دا به حالت ته وایي او که ځنګه؟

که دې کې هم هر ځنګه پرېکړه وي یا وه، نو یو کار به مو سرته رسولی وي. هیله ده چې اندونه سره ګډ کړو.

سنترپوزېشن

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما په خپلو لیکنو کې په ځانګړې توګه د حالتونو او اړیکویونو له امله، چې په هکله مې یې ځولیکنې کړي، پوره ناسمونونه هم کړي، خو دا هغه ناسمونونه دي او ګومان مې دئ دا اوس به مې لړ. د واک لاندې راوستې وي او سم به وي او دا لا تراوسه پورې د موږ ژبپوهانو همهغسې لیکې، سره همغږي شوي نه یو، خو بیا هم د ژبپوهانو مرستې ته اړتیا شته.

زه تر اوسه پورې په دې اند وم، چې ګوندې دا لاندې چې څه لیکم، سرکوم پوزېشنونه یا اړیکویونه به وي، خو راته جوته شوه چې داسې نه ده. وهر یوه ته به پام وکړو، خو دا ولې؟

زه چې څه د پښتو ګرامر په هکله لیکم، هغه د الماني په مرسته دي او نه پوهېږم، چې په پښتو کې به دا هم په دې غزونه لیکلي او څېړل شوي وي، که نه؟

ما په خپلو پخوانیو لیکنو کې هم دا هر څه د وړاندیز په توګه لیکلي دي، خو دا چې په پښتو کې یې په هکله ماته څه نه دي څرګند او یا نه شته، نو تېروتنې به په کې وي او دانو یواځې یو کس شاید ونه شي کړی، مرستې ته اړتیاشته.

که تاسو د څنګه والي یا حالتون او همداسې د پرې – پوست – سرکومپوزېشن په هکله پوره څه لرئ، نو هیله ده، چې دابه راته زما په برېښنا پته راولېږئ، چې زه به مو د مننې پوره وړی وم.

په ژبلار کې نوي میندنې

پیل یادونه: ژبه پیداپښت دئ او څوک په پیداپښت کې ګوتې نه شي وهلی او که دا کار وشي، نو هرومرو به ناسم وي. دا په دې ترېپوهېدنه، چې ما هم دلته له ځان څخه څه نه دي پیدا کړي یا جوړ کړي، هغه د پیداپښت څخه راپیدا څه مې سره شنلي یا روښانه کړي، هیله ده چې سم به مې میندلي وي.

هیله ده، چې ویې لولی، مرسته وکړئ، د پښتو ژبلارې د ودې لپاره.

په پوهنیزه څېړنه کې باید مخامخوالی نه وي، دا په دې پرېپوهېدنه چې باید رد نه شي.

نن د ۲۰۲۱ ز کال د مارچ ۳۱ –م په درې بجو مې خوب کده وکړه، د همغه خپل چرت له امله، خو دژبې په هکله مې میندنې وکړې، چې له دې امله ورته خوښ یم.

دا لیکنه په څو برخو وېشم او په لاندې توګه یې له تاسو سره ګډوم:

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی: د ماپخوانی اند د ځنو اړیکووینو یا که غواړئ، د ادپوزېشنونو په هکله

دویم: ځنګه والي یا حالتونه

دریم: دا اوس مې ورته د دې لیکنې په هکله پام شوي نومځاینیوي، یا مرستندوي نومځاینیوي او یایې که هرڅه د بللو وړاندیز کوي. دا دوه برخې لري.

څلورم: پښتو- لږ تر لږه په داتیو حالت کې – یواځې پوستپوزېشنونه (پسې ځاینیوي) لري.

پنځم: له الماني، انګرېزي څخه مو د ادپوزېشنونو په پخوانی بنه ناسم پښتو ژباړلي دي

و لومړی ته: د ما پخوانی اند، چې دا ځنې ګډوله اړیکویونه به ګوندې سنترپوزېشنونه وي:

له....څخه (سره، کره)، په .... کې، پر...باندې، تر.... پورې، و ... ته او نور. ګومان مې دا هم وو، چې ګوندې پښتو به مخ ـ پسې – سنتر ځای نیوي ولري. په دې هکله مې لیکنې شته.

دابه په لیکنه کې روښانه شي.

دویم: ځنګه والي یا حالتونه، چې لنډ یې بیا له تاسو سره ګډوم.

د پښتو ځنګه والي، پېر یا حالت ته د مشورې لپاره.

د الماني ژبلار په مټه یا مرسته دا ځنګه والي (پېرونه،حالتونه) د پوښتنو په مرسته په لاندې توګه روښانوو: دلته یواځې د پوښتنو له لارې.

۱ – نومیز ځنګه والی:(څوک؟، چا؟)، (څه؟)

۲ – د خاوندوالي ځنګه والی: (د چا؟، د څه؟)

۳ – داتیو ځنګه والی: ا – (له چا؟) ، (له څه؟)،ب – (وچا؟)،(وڅه؟) پ – (په چا؟)، (په څه؟)، ت ـ (پرچا؟)،(پرڅه؟)، ټ – (ترچا؟)، ترڅه؟)،

دلته دې پام او خبرې پرې وشي، چې دا ځنګه ونوموو، یا نومول شوي (که وي). دې نور کې- ګومان مې دی- ستونځې نه شته.

۴ – اکوزاتیو ځنګه والی: (چا، څوک، څه (دا د کړوني ....)

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: دا د اکوزاتیو حالت په پښتو کې نه شته، خو هغ

ګورو، چې ۱ – او ۴ – یو ډول دي، څو ۱ – د کړونې په څنګه والي او ۴ – د پرېکړونې یا نه کړونې په څنګه والي کې دی.

پوښتنغونډاله جوړوو:

څوک له چا سره د چا له کور څخه د چا وکور ته لاړ او په څه کې پر څه باندې څه یې د څه پرسر کېښود؟

داسې یې ځوابوو یا روښانه کوو:

(سپین) «۱» (له تور)«۲» سره (د تور) «۳» (له کور)«۴» څخه (د ځلمي)«۵» (وکور) «۶»ته لاړ او (په کوټه)«۷» کې (پرمېز) «۸» باندې (کتاب)«۹» یې د چوکۍ (پرسر)«۱۰» باندې کېښود.

د الماني ژبلار له مخې به «۱» نومیز، «۲»، «۳»،«۴»،«۵»، «۷»،«۶»،«۸»او«۱۰» داتیو، «۳»،«۵» واکوالي او «۹» اکوزاتیو حالتویونه یا پېرونه او که غواړې څنګه والي دي.

که ټول سره مرسته وکړو او دا پورته سره همغږیز کړو، نو زما په اند به مو د پښتو ژبې یو څه ستونځې اوبی کړې وي.

یادونه: ما چې دا پورته د حالت لپاره څنګه والی لیکلی، باور وکړئ، چې دا حالت هم راته پېچلی برېښي، چې له عربي به سم وي او که نه؟

پرته له دې په دې پېر هم نه پوهېږم، چې دا به حالت ته وایې او که څنګه؟ که دې کې هم هر څنګه پرېکړه وي یا وه، نو یو کار به مو سرته رسولی وي. هیله ده چې اندونه سره ګډ کړو.

اوس راځو:

و دریم ته: دا اوس مې ورته پام راګرځېدلی نومځاینیوي.

دا کوم دي؟ دا را، در، ور دي او مې، دې، یې، چې د کارونو یې بېلابېل ځایونه شته.

دا په دوه برخو وېشو

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف: الف ۱ – موږ په پښتو ژبه کې د خاوندوالي لپاره مرستندوي یا پوره او که هرڅنګه یې بولې نومځای نیوي لرو:

مې، دې، یې. د دې ،،یې،، نارینه، ښځینه او ډېر هم همداسې دي او د ،،مې، دې ،، لپاره وایو چې ،، مو،، . پوښتنه دا ده چې به د دواړو لپاره وي او که د یوه لپاره.

دا هم په دوه ډوله کارول کیږي

الف ۱ ۱ – که ووایو: کور مې(دې، یې) سپین دی، نو پوهیږو، چې دا د خاوندوالي نومځای نیوي دي او که ووایو:

الف ۱ ۲ – که ووایو: کتاب مې (دې، یې) واخست، نو دلته دا بیا نومیز حالت دی. دلته بیا د کړوني په څېر رامنځ ته کیږي. هیله ده، چې په دې هکله به هم کران مینه وال مرسته وکړي.

الف ۲ – همداسې د داتیو لپاره هم دا لاندې نومځاینیوي لرو:

را، در، ور، چې زیات یې هم همداسې دي.

د دې لپاره به یې الماني او انګریزي انډول راوړ او وبه ګورو، چې دا هم همهغسې موخوردي
ب – څنګه والي یا حالتونه.

ب ۱ – د خاوندوالي څنګه والی یا حالت

انګرېزي نومځاینیوي د خاوندوالي لباره

His yuors my

الماني...........................

Sein dein mein

انډول پښتو یې د ساده یا نیم – یا خاوندوالي نومځای نیوو سره.

مې دې یې

پښتو پوره یا ورسره بلد نومځای نیوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دما دتا د هغه... او نور

یادونه ښځینه او ډېر یې په پام کې نه دي نیول شوي.

(My (mein) house (Haus

کور مې

دماکور

ب ۲ – د داتیو څنګه والی یا حالت

را – ، در- ، ور – (څخه، سره، کره، باندې، لاندې، کې، پورې، ته، ...)

که الماني ته مو پام راوګرځوو، نو دا پورته اړیکویونه ټول د داتیو په څنګه والي کې دي.

له ما – ، له تا – له هغه (هغې) –(څخه، سره، کره) او

پر... باندې، پر (ما، تا، هغه...) باندې او پورې، په (ما، تا، هغه، ...) کې، تر ...پورې، و ... ته

(و....) په کندهارۍ ګړدود کې په روښانه توګه شته

کور مې، – دې، – یې،

انګرېزي نومځري د داتیو لپاره

him you me

الماي نومځري د لپاره

Ihm dir mir

پښتو نومځري نومځاینیوي) د داتیو لپاره

را در ور

دا پورته، مرستندوی (؟) نومځاینیوي د یو او ډېرو لپاره هم دي او تیک همهغه د الماني او انګرېزي په څېر د داتیو حالت ښاییاو دا لاندې یې بل ډول دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ما له تا له هغه او نور

د حالتونو څېړنې له مخې پای لاس ته راړنه او ګومان مې دی، چې داپرېکړه- که راسره ومنل شوه – نوې وي.

څلورم: پښتو ژبه یواځې او یا لږ تر لږه د داتیو حالت کې یواځې پوستپوزېشنونه لري.

څه پوهېږو، چې دا پوستپوزېشنونه دي؟

دا له.... (څخه، سره ...) او همداسې دا په... کې او پر...باندې، تر... پورې او نور سنترپوزېشنونه نه دي؟

هغه اړیکویونه چې د را، در، ور سره راځي، برېښي چې بوستپوزېشنونه دي.

نو دا له، په، تر او نور نو بیا کوم ژبني توکي یا ژبني څه دي او همداسې خپلواکه ترېېپوهېدنه هم نه لري. دابه روښانه کړو. دا یواځې د یوه نومځري سره پرېپوّېدنهلري یا یې پهواک کې دي او بس.

که منلي مو وي، چې،، د ،، د خاوندوالي مورفیم دئ او له مې، دې، یې څخه همداسې برېښي، نو دلته هم دا ،، له، په، پر، تر...، د داتیو حالت مورفیمونه دي او یا د ما، دتا، دهغه،... سره یوځای داتیو حالت ورکوي.

بل لامل یې دا دئ، چې دا له، .... په را، در، ور کې دننه یا خوندي دي.

یو څو بېلګې:

له ما(-تا،-هغه....) څخه ولاړ. را (در، ور) څخه ولاړ.

تر تا پورې درورسېد. درپورې در ورسېد.

یادونه: که دا سم وي، نو ګورو، چې تر موږ تل ناسم او زیات کاروو.

پنځم: له الماني، انګرېزي څخه مو د ادپوزېشنونو په پخوانی بنه ناسم پښتو ژباړلي دي، داچې دا له، په، پر، و، تر نو په الماني او نګرېزي داسې نه دي؟

ما تراوسه پورې داسې انګېرل:

۱ – له... څخه، یا ځانله لهvor; from

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ – تر یا تر ...(پورې) bis; until

۳ – په... کې im, in

۴ – پر.... باندې یا پر auf, of

۵ – و....ته zu, to

۶ – له .. سره mit, with

د Vor, bis, in, auf, zu لپاره د پښتو دي:

څخه، پورې، کې، باندې، ته

یوه بېلګه: سپین راڅخه در روان شو او په لنډ وخت کې درپورې در رسیږي.

شپین له ما څخه و تا ته در روان شو او په لنډوخت کې به تر تاپورې ذرورسیږي.

دلته دې اړوند دې ته هم پام راواړل، درواړول، ورواړول شي، چې دلته لکه راغی، درغی، ورغي هم شته.

دا د ځېړلو خوندیونه راته پېچلې، خو له ردولو یا مخامخوالي راته ازاده یا خپلواکه برېښي.

بیا لنډ: له، تر، په، پر، خپلواکه پربیوهېدنې نه لري او د اړیکویونو یا پسېځاینیوو په واک کې دي..

هیله ده، چې پر دې باندې به یو له بل سره ګرمې خبرې ولرو.

د پښتو حالتونو د ستونځوبیو بریا

څنګه دې لاس ته راوړنې ته بریالی شوم؟

ډېر خوښ یم او باوروکړی، چې ورته پام مې شو، چې دا کار خو د لومړي ځل لپاره د ما موندنه ده او د ډېرو کلونو د ځېړنو لاس ته راوړنه ده، چې غونده شپه مې خوب کډه وکړه. د ما ډېر څه، چې څه مې کړي یا څه باید وکړم، د شپې په چرت یا د شپې په فکر ګړنجولو۔ مه راپورې خاندی، دا تکیه کلام لکه چې کارول کیږي۔ کې را پیدا کیږي. خو اجازه راکړي، چې له هر څه څخه د مخه یوه اړیېنه یادونه وکړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړيېنه يادونه: باور وکړی، چې ځانپالی نه يم او بل د ليونتوب يا د زوروراکوال ګومان مې هم په ځان نه راځي. دا بايد روښانه کړم، چې تر څو پورې دا د ما په پوهنه ولاړ ماته راپيدا اند چا په پوهنيزو دلايلو نه وي رد کړی، تر هغې پورې بايد سم وګڼل شي او که داسې وي، نو بيا موږ ټولو ته د دې بريا مبارکي وايم.

د ما په دې دعوه کې دوه موخې دي، چې د موږ ژبپوهان او نور ژبمينه وال دې ته راوپارېږي، د نورو پوهنيزه څېړنو په بنسټ يې رد کړي، چې دا به هم د ما د دعوه رد کول، خو بيا به هم دا هڅول د ما بريا وي.

د ما په څېړنو کې مې تل دې ته فکر شته، چې په پښتو کې حالتونه کم يا هېڅ نه دي څېړل شوي او که زه ورڅخه نا خبر يم، هغه به هم راميدان ته شي، چې زه به ورته خوښ او د دې بريا په څرګندولو به هم هېڅ زړه بدی نه شم.

دا فکر راته ودرېد، چې په همدې هکله مې د خپلو څېړنو يو کتاب برابراوه.

دې بريا ته مې نو څنګه لار ومينده؟

--- د حالتونو په څېړنو مې پيل وکړ، چې د ما په لومړنيو د پښتو ژبلار کتابونو کې هم شته.

لومړی مې دا حالتونه د الماني حالتونو په بنسټ وڅېړل، خو په پښتو کونه کې يې کوم ناسمون نه دی راغلی، خو دې څېړلو موخه وره او پايلاس ته راوړنه نه لروده. بيا مې ځنو ملګرو او ژبمينه والو دې ته پام راواړاوه، چې پښتو دوه حالتونه رېکتوس(ولاړ يا کړوني حالت) او اوبليکوس (پروت يا نه کړون ی حالت) حالتونه دي.

هغه مې وڅېړل او په هکله مې د يوه ځوان پوه کامران منګل ليکنه يا ماته په کمنت وليکل، چې ،، د ،، د خاودوالي مورفيم دی. پوه شوم، چې ،، د ،، پرته له نومويونو کومه خپلواکه پوهېدنه نه لري او همدلته مې ورته پام شو، چې ،، د ،، د خاوندوالي حالت يو مورفيم وي او خپلواکه پوهېدنه نه لري، نو دا له، په، پر، او.... هم بايد د کوم حالت يا حالتونو مورفيمونه وي او پرته له نومويونو څخه به خلپواکه پوهېدنه ونه لري.
ګومان مې سم وو، خو پرې باوري کېدل يې راته ستونځمن وو، تر څو پورې چې د نور حالتونو په دې پوهېدنه چې لومړی د اينکليتيکي حالت (پسې تکيه اړ حالت) سره مخ شوم. دې هم پوره روښانتيا ځکه نه شوه روا ستلی چې دې پسې او د مخه تکيه اړ هم ورسره يوځای څېړل شوي وو، خو همدلته راته د نومځاينيو را، در، ور چې
پروکليتيکي يا د مخه تکيه اړ نومځاينيوی دي په مرسته دا فکر پيدا شو چې دا له، په، پر، او نور هم لکه،، د،، د حالتونو مورفيمونه دي او دا د (را،در، ور)(څخه، سره، کره،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته، پورې، کې او نور) کاروني له امله بیا د وخت په تېرېدو سره دا فکر هم راته پیداشو، چې پښتو نو یواځې پوستپوزېشنونه لري.

کله چې د کلیتیکي (تکیه اړ) کلمې سره مخامخ شوم، چې په دوه برخو اېنکلیتیکي (پسي تکیه اړ) او پروکلیتیکي (د مخه تکیه اړ) نومځاینیوي لري، نو دې پاي ته راورسېدم.

د دوه حالتونو کړوني او نه کړونو څخه بیا همدې څلورو حالتونو ته راغلم.

له دې څخه د مخه مې دا برياوې هم لوي ښتن په برخه کړي، چې له، پر، او نور – لکه دباندني او افغاني پښتوپوهان يې وايي- پرېپوزېشنونه نه دي او دا يواځې د حالتونو اړونده مورفېمونه دي، چې پرته له، نومويونو بله پوهېدنه نه لري او همداسې چې پښتو يواځې پوستپوزېشنونه لري او بس.

دا څه میندني چې دي، له نوم څخه يې پوهېږو، چې په ژبه کې شته څه دي، چې هغې ته مو باید پام شوی وي.

يوه غوره خبره داده، چې د مور تېرو ژبپوهانو خپلې ژبې ته په دې لنډ وخت کې ډېر کار کړی، ځکه چې پښتو ژبې ته د کار کړلو وخت ډېر لږ وو. ژبه مو داسې په ۱۹۳۲ ز ک کې داسې په نامه په رسمیت کې دننه شوه او بیا په ۱۹۶۴ ز ک کې - چې هلته د پښتو ټولنه هم جوړه وه - قانوني شوه، نو دا د یوې ژبې د ودې لپاره ډېر لږ وخت دی، چې د دوي کار زه بیا بیا ستایم.

پای یادونه:

مور باید ومنو چې:

لومړی: ژبه پیداېښت دی او نه لکه چې وایو: قرارداد.

دویم: ژبه مو پنځه زره کلنه ځوانه ژبه ده. ځوانه په دې پوهېدنه چې نږدې له نوي کلونو څخه راپه دېخوا او له ۱۹۶۴ ز ک څخه وروسته يې هغه خپل رسمي ځای د قانون په څلورديوالي کې نیولی، خو په عمل کې اوس لا هم ترې لرې ده، خو دا باید ووایم، چې وده يې پوره ښه ده.

دریم: زه چې ګورم، په ژبه کې مو هغه ډېرې ستونځې په حالتونو کې دي.

زه به له دې لیکنې سره و ځان ته دا اجازه ورکړم، چې دا د حالتونو ستونځې مې له ډېرو ستونځو څخه وروسته اوبی کړې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- په لیکنه کې تکرارا له دې املـه هم راغلی، چې هره لیکنه په بېلا بېلو ورکړوحالتونو په هکله لیکل شوي، چې ماته بیا د داسې کار سمه راټولونه او ترتیبونه نه کېدونکې وبرېښنېږده. توان نور دومره نه دی.

-- د ټولو ژبو ژبلارې یو له بل سره پوره توپیر لري لکه چې ژبې سره توپیر لري، خو و خپلې ژبلار ته د نورو پرمختتللو ژبو څخه د نوې میندونو په څېړ ګټه اخستل کېدی شي او هلته یو نوي څه چې کتل کیږي موږ ته هم د خپلې ژبې د ودې لپاره یو فکر راکوي.

د پښتو ژبلاریزه څېړنه کې مو څه ته باید پام وي؟

د ژبې معیاریکېدنه کله کېدونکې ده؟

د ژبې معیارېکېدنه هغه وخت کېدلی شي، چې زسمی وي او د دولت له خوا څخه یې ملتړ وشي.

موږ د څه ډول لیکنو سره مخامخ کیږو او له هغه څخه باید څه ډول ګټه واکلو؟

موږ لرو:

۱ – تاریخي ژبه.

۲ – کلیوالي ژبه او

۳ – معیاري ژبه

د موږ موخه دا ده چې ژبه مو هغه معیاري حالت غوره کړي، چې په خواشینی یې باید ووایم، چې لا تراوسه پورې نه ده معیاري شوې، لاملونه یې نه راوړم، خو که خبرو ته مو سره اړتیاوه، پرې غږېدلی شو.

په ژبه کې حزف او که حذف(ؤوبخښی، چې راته برګ نه شی، خو عربي مې – په خواشیی باید ووایم نه ده زده، خو هڅېږم، حپله موخه تر شونې پولې پورې په پښتو وییونو هم روښانه کړی شم - نه ده زده) یا پرېښودل او یا ورڅخه تېرېدل نه شته.

دا پرېښودونه پر څه پوهېدنه باندې ده؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

که همدا حالتونه راواخلو نو د ،، له کابل څخه و کور ته ځم. داسې لیکلی شو: د کابله کورته ځو. دلته که ،،څخه،، او ،، و ،، ونه لیکل شي، نو دا دې پروا ونه لري. دا کې‌دی شي پهډېرو ډولونو ولیکلی شو، خو دا دچا خوښهنه ده او نه لهدې امله، چې ګوندې سړی پر پوهېږي. بېرته همدې ته راځو، چې دا د ژبې دسم ښوولو لپاره ژبلاریز لامل نه شي کې‌دی، پیداښتنیمګړتیاوي نه مني او ناسمې دي.

ژبه چې په معیاري توګه څنګه جوړه ده هممغسې جوړه ده او بدلون یې ناپیداښتي دی.

په ژبه کې تاریخي وییونه، دا په دې پوهېدنه، چې هغه او دغه لیکوال داسې یا هغسې لیکلي، نو باید سم وي (په دې پوهېدنه، چې باید معیاري وي) او یا دا چې هغه او دغه ژبپوه لیکلي، نو باید هممغسې وي، دا دواړه د یوه څه لپاره د ښوولو بسیا نه کوي. دا چې ژبه نوې ده، نو ژبلار هم نوې څېړل کیږي او دا څېړنه د ژبې د جوړښت په بنسټ کیږي، چې هغه سمه څېره یې سمه ده یا هغه معیاري لیکنډول یې باید سم وي او هغه سم دی.

خبرې نورې نه اوږدوم او په دې لار کې موږ ته د لا ډېرو بریاوو په هیله.

دوه پرانستي غوښتنلیکونه:

د کابل پوهنتون د پښتو پوهنځي و ریاست ته دوه پرانستی لیکونه!

ډېرو درنو د پوهنتونو د پښتو استادانو، د پوهنې وزارت او د علومو اکادمي استادانو ته یو پرانستی غوښتنلیک.

سر له نن څخه مې وړاندیز دی، چې دا د پښتو د حالتونو، چې په پښتو کې څو حالتونه دي د ښوونځي په درسي نصاب کې او همدا ډول په نورو پوهنیزو پروګرامونو کې ورګډ شي، چې ډېر اړیین دی:

موږ په پښتو کې څلور حالتونه لرو، چې دا لاندې دی:

لومړی: کړونی حالت: دا هغه حالت دی، چې څه په کې کیږي، او یا کړل کیږیي.

دا حالت د هر کس یا کسانو لپاره دوه نومځاینیوي لرې، چې زه، ته ، هغه .... او ما، تا، هغه ..... دي. زه به دلته همدا یو زه او ما سره دا څېړنه یاښه یې روښانه ونه و مخ ته بوزم.

۱لومړی – هغه کړنه چې کیږي، په هغې کې د وختونو په هکله نومځاینیوی نه بدلیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه: زه پاڅېږم او زه پاڅېدم. دلته د اوس او د تېروخت نومځاینیوی همهغه،، زه ،، دی.

۲لومړی – دا هغه کړنه ده، چې پرېکړونی لري او له دې امله کړل کیږي. په دې حالت کې وخت اړوند نومځاینیوي بدلیږي او په لاندې ډول:

۲لومړی۱ – زه ډوډۍ خورم. د دې اوس وخت لپاره، چې ډوډۍ پرېکړونې ده.

۲لومړی۲ – ما ډوډۍ وخوړه. دا د تېر وخت لپاره د ،، زه ،، په ځای ،، ما ،، راځي، چې دلته هم ډوډۍ پرېکړونې ده.

دویم: د پرېکړوني حالت: په دې حالت کې پر یوه څه یا چا باندې څه کیږي یا کړل کیږي.

دا حالت هم د لومړي حالت په څېر دی، خو د نومځاینیوو دندې یې دلته بدلیږي.

۱دویم: دا هغه حالت دی، چې پرېکړونی یو کړونی لري.

۱دویم ۱ – ما غورځوي.

۱دویم ۲ - زه دې وغورځولم.

۲دویم ۱- زه غورځېږم او

۲ دویم ۲ - زه وغورځېدم.

دا به دواړه اوس په یوه غونډله کې یوځای راوړو، چې کړونی او پرېکړونی په یوځای وي.

ما ته غورځوې. زه تا وغورځولم.

دریم: خاوندوالي حالت: په دې حالت کې یو د ،، د ،، مورفېم، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري، د یوه نومويي سره یوځای راځي او د یوه چا یا یوه څه خاوندوالی وښايي:

لکه: دما کور یا د سپین کور. دا د کور خاوندوالی د مورفېم،، د ،، سره څرګندیږي.

یادونه: له دې امله په زما، یما او د ما کې د ما سم او معیاري دی.

نومونه: ،، د ،، د خاوندوالي حالت مورفېم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلورم: د پسېځاينيوو حالت:

په پښتو کې دا هغه د ژبې ستونځمنه برخه ده، خو که له دې سره سم کار و مخ ته بوتلل شي، کومې ستونځې نه زېږوي او راتلونکې ليکنې مو له ناسمونو ساتي.

دا به لومړی د کليتيکي دا په دې پوهېدنه، چې دلته د اينکليتيکي نومځاينييو سره وليکو:

يو - (را، در، ور) (څخه، سره، کره، کې، باندې، پورې، پورې، ته... که نور ومخ ته راغلل، نو لار يې همدا ده، کومې ستونځې نه لري).

دوه - دااوس د دې نور نومځاينيوو سره ليکو:

۱دوه - (له ما، له موږ، له تا، له تاسو....) (څخه، سره، کره...)

۲دوه - (په ما، په موږ، په تا، په تاسو،...) کې

۳ دوه- (پرما، پرتا، پر هغوي....) (باندې، پورې(۱))
۴ دوه - (تر ما، تر تا، تر هغوي،....) پورې (۱)

۵ دوه - (وتا، وما، وهغه،...) ته (۲)

....

په پورته ليکنه(۱) کې دا ويې ،، پورې،، دوه بېلابېلې پوهېدنې لري: دا د تر تا پورې کې دا ،، پورې،، پوله په ګوته کوي او دا بل ،، پور،، د يو څه پورې، چې يو څه نښتي وي، لکه د ما په کاليو پورې خټې وتپل شوې.

په (۲) کې ،، و ،، و پښتنو ته يا و ځنې پښتنو ته داسې نابلده برېښي، خو ګومان مې دی په کنداري ويېنو کې شته، خو همداسې دی.

اوس يې لږ روښانونه.

په پورته ليکنه کې له، په، پر،تر، و او ... ټول د اړونده حالتونو مورفېمونه دي، چې يواځې د نومځاينيوو سره د اړونده پسېځاينيوي لپاره موخه ور او اړونده پوهېدنه لري.

دا داسې ده، چې هر يو له دې مورفېمونو يو ټاکلی يا څو ټاکلي پسېځاينيوي لري او په څټ هر يو پسېځاينيوي يو ټاکلی اړونده د حالتونو مورفېم لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړ روښانونه: یو حالتمورفیم کېدی شي چې پسېځاینیوي ولري، خو هر پسېځاینیوی، ټیک یو د پسېځاینیوو حالتمورفیم لري.

د یوې پرېکړې لپاره: په پورته کې ګورو، چې دا له،په، تر، پر ... د حالتونو مورفیمونه دي او یواځې او یواځې په ،، دوه -،، کې د اړونده حالتونو سره راځي.
،،حالتمورفیمونه،، راته ښکلې نومونه برېښي. وبه لیکم، چې ښکلي نومونه ده او همداسې ده.

،، دوه-،، یواځې او یواځې یوه شمېرپوهنیزه کلمه ده، چې داسې ور څخه پوهېږو:

حالتمورفیم سره اړونده حالت پسېځاینیوي او یوه اړونده حالتپسېځاینیوي لپاره ټیک یو اړونده مورفیم شته یا تنظیم شوی، چې بل هر ډول راوړنه یې ناسمه ده.

په پوره پام: دا مو د ټولو ناسمونونو مخه نیسي، لکه ټرټولو.. . تر منځ ، تر څنګه، چې پورې ورسره نه وي او نور.

لنډ: له دې داسې پوهېږو، چې دا مورفیمونه– که حالت مورفیمونه یې وبولو ښه به وي- په بل ځای یا له نا اړونده نورو پسېځاینیوو سره راشي، نو هرو مرو به ناسم وي.

داسې لړ د الماني سره پرتله کونه:

په الماني ژبه کې د هر حالت لپاره ځانګړي نومځاینیوي شته. لکه

ich,mein,mir, mich

خو په پښتو کې موږ د دې بدلونونو لپاره اړونده مورفیمونه لرو، چې هر یو یې خپله ځانګړې روښانوندنده لري.

پای یادونه: الف- ،، د ،، د خاوندوالي حالت مورفیم دی.

ب - ،، له،، ، په ، ، پر ، تر، و ،... د (اړونده پسېځاینیو) د پسېځاینیوي حالت مورفیمونه دي او له دې څخه بله دنده نه لري او بله هر ډول کارونه یې ناسمه ده.

هیله ده، چې له دې سره به مو د پښتو ژبلارېزو ستونځوبیو لپاره یوه ښه روښانونه ګرانو لوستونکو ته وړاندې کړې وي.

که دا لیکنه درته د یوه پښتو ډاکتر لیکنه نه برېښي او له دې سره به یې ارزښت درته کم وبرېښي (سمه خو ده) نو کړی چې و ماته د ما د ټولو پښتو لیکنو په چوپړ کې او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانګړې توګه د حالتونو مېندنې، چې د پښتو پېژبپ،هنه کې یوه غوره میندنه ده یوه د پښتو دوکتورا هم راکړی. باور وکړئ، چې د پښتو په تاریخ کې دومره کار او سم کار و پښتو ته شوی دی. ګورئ، چې لیکنې مې په رېښتیا ځانګړې دي. ما د پښتو دوه ګرامرونه لیکلي، په پښتو کې نا سم راننباسل شوي ویونه او نورې لیکنې.

هیییییله ده، چې ځانپالنه یې ونه بولئ، زه هر کار چې کوم، هغه د ما د ځان لپاره دی، چې ځان روغ وساتم او دا دنده یې له سره کړې. خپل کار په چا نه خرڅوم او نه په چا کوم احسان اچوم، خو له تاسو سره یې ګډونه اړیینه بولم، ګومان مې دی، چې و چا ته به په دې کې زیان هم نه وي، چې دا به بیا ناروا کار وي.

دا زه چې وړاندیز کوم، هرو مرو یوه ساده خبره نه ده. د دې باورې کېدو لپاره کېدی شي یو د پښتو پوهانو، د نورو پوهنو کسان او همداسې د علومو اکادمي له خوا څخه یو کنفرانس ترتیب شي، چې په هغه کې زه د خپل لیکلي وړاندیز سمون او اړیینوالی روښانه کړم، دا راته هرو مرو برېښي.

د دې حالتونو په څېړلو کې مې د نور په څنګ کې ډېر کلونه کار کړی، چې هغه په برېښنا کتابتونو کې هم شته – ketabton.com - او د اړتیاپه وخت کې یې زه ورلېږلی هم شم.

که تاسو په هکله د مالیکنې وګورئ، نو درته روښانه به شي، چې ما و دې لار ته د رارسېدو لپاره څومره ستونځې ګاللې دي، خو لاس ته راوړنه یې پوره روښانه ده، چې پوره ورته خوښ یم.

د فوق العاده ډاکترئ راکړې غوښتنلیک!

په پښتو د ما د سترې او بې بدیله بریالئ څېړنې په هکله د دې کار لپاره د فوق العاده ډاکترئ راکړې هیله!

د کابل پوهنتون د پښتو پوهنځي و درنو پوهاندانو او ټولو استادانو ته په درناوي!

لکه چې ګورئ، ما په دې اخرو نږدې اولس کلونو کې د پښتو په څېړنه کې زیات کار کړی او ډېر اثار یا لیکنې مې خورې کړي، چې دا ټولې د پښتو تاریخ په اوږدو کې لومړنئ او یواځنئ پوهنیز کار دي، د ژبې له لارې به دا هم ووایم، چې لیکنې مې رېښتیا هم پښتو او ځانګړې دي.

په دې ټولو لیکنو کې هغه ستر کار دا دی، چې ما د څېړنو په بنسټ ماته دا بریا هم په برخه شوې، ومومم، چې پښتو هم په خورا روښانه او پوهنوړه توګه څلور حالتونه لري،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې له دې سره مو له يوې خوا څخه د ژبې ستونځې له منځه ځي او له بلې خوا دا د ژبې د ژبلار او ژبپهنې هغه غوره برخه او پوهنيزه بډايېه ده، چې نوره هم پوره کيږي.

دا د يوه مسلک په پوهنيزه څېړنه کې يو ډېر ستر کار دی، چې بايد د پوهانو له خوا يې ستايېنه او پېرزويېنه وشي او هغه د يوې فوق العاده ډاکترۍ ورکړه ده.

دا هيله مې د ځان لپارهنه ده، دامې د کار د لاس ته راوړنې له المه ده، چې وخپلې ژبې ته په درنښتوګورو او نور پښتانه ژبمينه وال هم مينه ورسره پيدا کړي. که چېرې د ما غوښتنه نا سمه او ناروا وه، نو هغه په ډېرو ستونځو ولاس ته راوړې د شمېرپوهنې ډاکتري دې راڅخه واخستل شي او په مطبوعاتو کې دې هم په پراخه توګه د ماغندنه وشي.

ايرګاتيو ژبې

د الماني اکوزاتيو او پښتو ايرکاتيو يو څو غونډلې د پښتو د اړونده غونډلو سره پرتله کونه يا د غونډلو يو په بل اړونه، دا چې پښتو په کومه ژبډله پورې اړه لري، د ژبلار په مټه پېژندل کيږي، نو ما مخه دې ته دومره غوره نه ورکاوه او ځان مې هم ورسرهبوختاوه، خو د ځنو م ک ملګرو د ګوتنيولو له امله مې دې ته هم داسې لږ پام راواړاوه او غواړم لږ کار په کې وکړم يا لنډ

دا چې ژبه په کومه ژبډله کې ده، دا د ژبې جوړښت څخه راباسل کيږي. موږ ته اړين دا دی، چې ژبلار مو له ژبې څخه سمه را وباسو، چې له امله د ما دا اخرنی ليکنې و ماته ښې مناسب برېښي.

Ergativität ايرګاتيويتي (لاتين: *erga* مخامخ، نږدې)

ايرګاتيويتي يا لنډ ايرګاتيو په ژبپوهنه کې د غونډالبرخو حالت په نخښه ونو سيستم دی، چې دا و يوه نوميز-اکوزاتيو ته مخامخ دی. په ايرګاتيو سيستم کې د ترانزتيو غونډلې نوم يا ښه يې نومويي په ايرګاتيو حالت کې دی، په داسې حال کې چې اينترانزيتيو غونډله کې ابسولتيوحالت غوره کوي يا لري.

په يوه نوميناتيو- اکوزاتيو ژبه کې لکه الماني، د دې مخامخ دواړه په همهغه حالت (نوميز حالت، بېلګه: *Der Mann* geht – *Der Mann* sieht den Hund پښتو يې : سړی ځي- سړی سپی ګوري). په پورته غونډلو کې ګورو، چې سړی په کړوني حالت کې دی، چې پرېکړونی نه لري، خو په دويم حالت کې پرېکړونی لري يا د الماني په څېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

اکوزاتيو نه دی. بل ډول یې لیکو: (په بخښنه، چې وهل په کې راولو او د سړي او سپي پرځای باندې نومځاینیوي ولیکو). الماني:

Er geht- Er schlägt mich هغه ځي، هغه ما وهي. ،، هغه،، په دواړو حالتونو کې کړونی دی او دويمه غونډله یاغونډلبرخه کې ،، ما ،، پرېکړونی دی. له دې څخه داسې پوهېږو، چې پښتو اکوزاتيو ژبه نه ده. د اېرګاتيو لپاره یې لاملونه همداسې دي.

دا کېدی شي د الماني اکوزاتيو غونډلو څخه هم څرګنده شي، چې د الماني اکوزاتيو حالتونه د پښتو په کومو حالتونه بدلېږي.

لنډ بيا: ترانزتيو (پرېکړونی نومویيونه یا ویونه، چې په یوه څه، څه کيږي، لکه خوړل): لکه په الماني کې schlagen په پښتو کې وهل. دا ویی په الماني کې د نومیناتيو اکوزاتيو حالت کې راځي، خو په پښتو کې د کړوني پرېکړوني حالت کې راځي، لکه

الماني:ٍ Er schlägt mich

په پورته غونډله کې Er کړونی او mich اکوزاتيو دی، خو په پښتو کې :

هغه ما وهي. هغه کړونی، ما دلته پرېکړونی دي. دې ته دې پام وي، چې په پښتو کې ،، ما ،، دکړوني او په دې حالت کې د پرېکړوني دواړو لپاره راځي.

بيا دا په یاد راوړم چې د پښتو ژبلار سمه د پښتو ژبلار له لارې څخه ولیکو، هر څه په کې روښانه کيږي. اېرګاتيو د نومیناتيو/ اکوزاتيو ژبو سره په همدې بنسټ پرتله کيږي، چې دا روښانونه یې بې له دې، چې دا نوم راوړم روښانه دي.

په لاندې غونډلو کې هوسۍ د زوربډونې رول لري. له دې داسې پوهېږو، چې هوسۍ په دې غونډلو کې کړونی رول نه لري

(Der Vater schlägt Hosei.“ (Aktiv,,

۱. پلار هوسۍ وهي (کړونی)

(Hosei wird vom Vater geschlagen.“ (Passiv,,

۲ . هوسۍ د پلار له خوا څخه وهلکيږي. (نه کړونی یا پرېکړونی).

په لومړۍ غونډله کې پلار کړونی دی او هوسۍ د الماني د اکوزاتيو حالت کې ده او د پښتو په نه کړوني – یا پرېکړوني حالت کې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دويمه غونډله کې پر هوسی باندې څه کړل کيږي، خو اوس هم د برېکړوني يا ښه يې نه کړوني په حالت کې ده.

يادونه: د دې روښانونه لړ ستونځمنه ده، خو داسې به وليکو، چې په لومړی غونډله کې يو کړونی شته، دا په دې پوهېدنه، چې دا اېرګاتيو غونډله ده او په دويمه کې کړونی نه شته. يا داسې:

سِي ملنګ وخوړ

پام، سپی خوري

په دويمه غونډله کې .....

به لاندې کې الماني غونډلي د اکوزاتيو مخځاينيوو سره دي.

Du kanst das durch mich bekommen

ته کړی شې دا د ما له لارې - يا له خوا څخه ولاس ته راوړې.

دا د خاوندوالي حالت دی

Die Steine liegen entlang meines Hauses

تيږې د ما د کور پر اوږدو يا اوږدوالي باندې پرتې دي

dieses Buch ist für mich bestimm

دا کتاب د ما لپاره ټاکل شوی

Er ist gegen mich

د الماني اکو حالت دی او لاندې ژباړه يې د پښتو د خاوندوالي حالتدی.

هغه د ما مخامخ دی

Er geht ohne mich

هغه بې له ما څخه ځي.

Rund um mich

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ما پر شاوخوا باندې

یادونه: دا دې د پورته غوندلو پر بنسټ باندې هم په ګوته وي، چې اکوزاتیو د اکوزاتیو مخځانییو سره کېدی شي، د پښتو د خاوندوالي یا هم داتییو یا د پسېځاینیوو حالت غوره کړي.

ګوری، چې دلته د پورته روښانه کول په پښتو ستونځمن دي، که دا پوښتنه ولرو، چې زه و دې سړي ته څوک یا څه شی بېرته ورکوم؟ ځواب، به دا یا د هغه خولی وي) او دا د ښوونځي ژبلار کې د څوک حالت هم بلل کېږي.

د اکوزاتیو د بېلګو ښنګه والی په پښتو

د الماني اکو حالت په پښتو کښې کړونی-، نه کړونی- او همداسې د خاوندوالي حالت دی: زه یو بېوزله سړی همداسې بد مینډم لکه نه کوم سړی(نه سړی، راته لږ ښه ونه برېښنېږد).

بله بېلګه: د الماني نومیناتیو د پښتو کړونی حالت: یوه بده ازمویېنه همداسې بده ده لکه د پوهنځي پرېښودی درس.

د الماني اکوزاتیو د پښتو کړونی حالت: زه یو خراب کارځای همداسې بد مینډم لکه نه کارځای.

د پوستپوزېشن په څېر هغه وییونه پوهېږو، چې چې نور وییونه یو له بل سره په اړیکو کښې راولي. لکه څخه، سره، و ، پورې او نور.

(einem Bericht *zufolge*“ (+ Dativ,,

له یوه خبر پسې

(meiner Meinung *nach*“ (+ Dativ,,

د ما پر اند باندې یا د ما له فکر څخه.

(den Fluss *entlang*“ (+ Akkusativ,,

د سیند پر اوږدو باندې

(des Geldes *wegen*“ (+ Genitiv,,

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پیسو له امله

په پښتو کې لومړی د پسې‌ځاینیوو حالت دی او دا نور د خاوندوالي حالتونه دي.

ما په دې خپلو اخرنیو لیکنو کې و ښوولە یا ښه یې ومیندله، چې پښتو یواځې پوستپوزېشنونه لري.

له پورته پښتو غونډلو څخه داسې برېښي، چې پښتو غونډلو کې یواځې پوستپوزېشنونه ځای شوي او لکه پوهېږو چې پښتو یواځې پوستپوزېشنونه لري.

په پای کې مو دا یوه اړیېنه لاس ته راوړنه ده چې:

د ژبو ژبلاریزه څېړنه په دې پورې اړه نه لري، چې ګوندې دا ژبه په کومه ژبډله کې راځي. ژبلار پخپله د همهغې ژبې په لار باید ولاړ وي. دا د ژبو ډلې چې پېژندل کیږي یا په ډلو وېشل کیږي، بنسټیز توپیر یې په حالتونو کې دی، چې له همدې امله د ژبو یوه ډله نومېناتیو/ اکوزاتیو او بله ډله یې نه اکوزاتیو ده یا اېرګاتیو ده، چې پښتو هم له همدې ډله څخه ده. ما چې اوس داسې لړ د اېرګاتیو له پېژند او داسې لړ د څېړنې لاندې نیولې، نو پوهېږم، چې دا وروستۍ څېړنه یا څېړنې مې په همهغو لارو ولاړې دي او کوم بدلون ته هم په کې اړتیا نه پېښیږي، نو په ژبه کې باید د ژبلارې کړنلار سمه او له ژبلاریزو لارو سره برابره وي.

یوه یادونه به دلته ولرو، چې ژبپوهنه هم یوه پراخه یا ستره پوهنه ده، چې په یو څو کتابونو کې هم نه پوره کیږي، چې یو توانمند مرکزي دنده لرونکي څه ونه لري، چې تر هغې پورې موږ هم ورته ناکړوني نه شو کښېناستلی.

یوه غوره څرګندونه:

ما ډېر یا نږدې اولس کاله له دې څخه پیل وکړ، چې د پښتو یا په پښتو کې ناسمونونو باندې څه ولیکم، چې دا کار مې وکړ، خو له دې سره سم د ژبلاریزو یو لړ ستونځو سره مخامخ شوم او اړ شوم، چې ژبلاره کې هم داسې لړ څه کار وکړم، چې په پای کې مې درې د پښتو ژبلار کتابونه او نور په ژبه اړوندې لیکنې وکړې، چې ټولې په ډېرو برېښنایي خپرونو کې خورې شوي، چې د هغو له ډلې څخه درنې خپرونې ټول افغان، تاند، دعوت خپرونې دي او د کتابونو په څېر دا لیکنې د کتابونو سترې برېښنایي زېرمتون په کتابتون.کوم کې خورې شوې، چې زه ورڅخه د زړه له کومې خوښنه کوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو څه باید وکړم، چې روغ وم، خو نه پوهېږم چې څه؟ که رښتیا ووایم د پښتو لیکنو سره هم ستړی شوم (اولس کاله هم ډېر وخت دی او هره ورځ مې ډېر ساعتونهکار کړی)، که څه هم چې کار په کښې ډېر دی.

که څوک مې د لیکنو سره ستړي کړي وي، نو وما ته دې بخښنه وکړي.

که دما حالت څېړنو په هکله لیکنو ته پام وکړو او د نومیز/اکوزاتیو ژبو توپیر د اېرګاتیو ژبو و توپیر ته سره وګورو، نو همداسې کېدی شي، لکه څنګه چې پېژند کې شته.

کړونی حالت، چې د الماني د نومیناتیو سره ورته یا برابر دی او پرېکړونی حالت، چې د ترانزیتیو کړنوي سره وي، د پښتو کړونی حالت دی یا د پښتو د کړوني حالت ته ورته دی. د خاوندوالي حالت او د اتیو یا د پسېځاینییو حالتونه همداسې دي، لکه د الماني ګینیتیو او داتیو حالتونه.

یو بل غوره توپیر د دواړو حالتونو په منځ کې نومځاینیوو هم دي، چې په الملني کې بڼه بدلیږي، خو په پښتو کې دا تسیا بیا د اړونده مورفیمونو سره ډکیږي لکه، ،، د ،، د خاوندوالي مورفیم او ،، له، تر،...،، د داتیو غونډلو سره اړوند مورفیمونه دی، چې د ،، ما ،، سره یوځای د ،، ما،، پوهېدنه د حالت سره سمه بدلوي.

د الماني جینیتیو:Mein Buch

پښتو د خاوندوالي حالت: د ما کتاب.

په پښتو کې ،، ما ،، د مورفیم ،، د ،، په مرسته او ورسره خپل د ،، ما ،، پوهېدنه و ;;دما ،، ته واړوله.

،، د ،، خاوندوالی مورفیم دی.

د الماني ژب داتیو:

Von mir, mit mir, bis mir, zu mir

د الماني اکوزاتیو: auf mich

دا د پښتو داتیو کیږي: پر ما باندې.

پسېځاینیوي یا داتیو حالت پر پښتو باندې اندول یې د پروکلیتیکي یا د مخه تکیه اړ نومځاینیوو سره:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(را، در، ور)(څخه، سره، کره، پسې، کې، باندې، پورې، ته...)

که پورته ته وګور، نو وينو، چې دا کټ مټ يې په پښتو اړونه د الماني داتيو ته ورته دي

د نوميزو نومځاينيوو سره:

له ما څخه(سره،کره، پسې) ، په هغه کې، پر تا باندې، تر هغه پورې، ,وتا ته ,......

په پورته کې ګورو، چې له ،، ما،، څخه دمخه له، په، پر ، و او ...... لرو. دا چې ،، ما، تا، هغه .... ،، لرو او دا د کړونو لپاره راځي، نو دا ،، ما ،، څنګه نه کړونی يا پرېکړونی، دا په دې پوېدنه، چې د پښتو داتيو، ا ګينيتيو کيږي، چې بايد له کړوني حالت څخه را واوړي. دلته دا ،، له، پر، او دا پورته نور چې لرو، کومه پلواکه پو هېدنه نه لري او دا نورو وييونو ته د خپل ځن سره يوه بله پو هېدنه ورکوي، که دا ،،له ما،، = mir کيږي او همداسې دا نور هم. د ما تېرې ليکنې کتلی شئ.

دا چې ځو ليکنې غبرګې کوم او خونديونې يې سره نږدې دي، دا سې له ګډوډي کېدی په دې کې راشي، خو هڅېږم، د ناسمونونو مخه نيول شوي وي.

د پام و: له هغو م ک ملګرو څخه، چې د ما په ليکنه کې ژبلاريزې يا نورې ستونځې او ناسمونوونه ورته برېښي، هيله ِ د ما د پو هېدنې لپاره هم داسې روښانه په ګوته کړي.

که ليکو، چې داښه نه دئ يا دا داسې ده دی، نو بايد ور سره مل وليکو، چې ولې، له يو بل سره د پو هېدنې له امله. ستاسو له ستونځو هم مننه

ډاکتر ماخان مېړی شينواری

افغان- - او دباندني پښتو پو هان

له پيل څخه ځو اړيينې يادونې:

١ - يو هيواد او ښه يې د يوه هيواد وګړي، چې وروسته پاتې وي، نو هغه په پو هنه او هره پو هنه کې هم وروسته پاتې وي. موږ ژبه هم –لکه څنګه چې ده – د ژبلارې له لارې څخه بېرته داسې نه ده ورکړې لکه چې لارې ورته لرو.

٢ – موږ د خپلې ژبې د هر اړخيزه ودې لپاره – لکه څنګه په نورو پو هنو کې – هم له نورو ژبو څخه ګټه اخستلو ته پوره اړ يو، خو په يو څه بايد ډاډه وو، چې موږ په خپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژبه باندې له هغوي (د نورو ژبو له پښتو پوهانو) څخه ښه پوهېږو، موږ چې له هغوي څخه زدکړه کوو او باید ویې هم کړو، هغه د ژبلاریزو کلمو د پېژندونو دي، چې هغه باید له هغو راواخلو او خپله ژبه ورسره، د خپلې ژبلارې په لار سنبال کړو.

موږ خپله ژبه هم بې له دباندنۍ ژبې مرستې څخه پرته و مخ ته نه شو بیولی، که څوک غواړي، پر خپله ژبه باندې و پوهیږي.

اوس به و خپلې موخې ته راشو:

ډېر واره یا ټل افغان پښتوپوهان، چې خپلې لیکنې باوري کوي، نو د دباندنیو پښتوپوهانو لیکنې راوړي. ما د ډېرو د باندنیو پښتوپوهانو لیکنې په ویکیپېډیا او نورو د پښتو لپاره په لیکنو کې وکتلې او دا پوره د څوښۍ ځای دی، چې ډېرې دي.

دوي دواړو ډلو ناسمونونه کړي او یا نه پوهیږي (که نادرښت وي، د دې ډېره بخښنه غواړم، دا ځکه لیکم، ژبپوهان دې ته راوهڅوم، چې د ما په دې هکله لیکنې رد کړي)، چې د ژبې جوړښت سم بې‌رته ورکړي یا سم ورکړي. زه هم نه شم ویلی، چې دا ناسمونونه چا له چا څخه رانیولي او په دې ناروغۍ موږ ټول اخته یو.

زه دلته یواځې هغه ناسمونونو ته د ګرانو لوستونکو پام رااړوم.

د موږ ستونځې چې‌رته دي؟

و به ګورو، چې د موږ ډېرې ستونځې په حالتونو کې دي، چې څو لیکنې په لرم او دابه دلته لنډ بیا د دوي د لیکنو په بنسټ وڅېړو. هغه د هوښیارو خبره، چې موټې د خروال نمونه ده.

ما داسې لږ څه د یوې پښتو لیکنې څخه را کاپي کړې، چې داسې څه ترې راواخلو بسیابه وکړي. دا غونډله به راوړو:

بېلګه: د ،، په،، سره لیکو چې ،، په لار،، یا په لاره: لاندې الماني او پښتو یې:

“auf dem Weg,, په لار یا په لاره

بېلګه یې له پیل څخه راوړې، چې د ،،په لار،، لپاره ،،په لاره،، هم لیکلی شو

دا غونډله نو باید د الماني غونډلې پر بنسټ باندې لیکل شوې وي، نو بسیا کوي، چې د لیکونکي له خوا یې د پښتو انډول وڅېړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الماني غونډله کې و موږ ته د خبروauf دی، چې څه ترې پوهېږو.

په پورته ليکنه کې د الماني auf د پښتو په ،، په ،، زباړل شوی او همدا رنګه يې په لار يوه ه ورزياته کړې او لاره يې ورڅخه جوړه کړې، چې په دواړو کې د الماني auf پوهېدنه سمه نه ده ورکړ شوې. له بلې لور څخه ،، په،، له داتيو حالت سره راځي، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري، نو داسې ليکل يې ناسم دي.

د دې لپاره بېلګه: په کور کې. بل ډول دا غونډله نه راځي يا يې په بل ډول راوړل ناسم دي.

ناسمونونه دواړه ډلې کوي او دا غوره نه ده، چې څوک دا ناسمونونه کوي، خبره داده، چې موږ بايد يواځې په ځانونو باور پيدا کړو، نور د موږ لپاره ژبه نه شي ښه يا سمه کولی. وبخښی ژبه خو سمه ده، خو ژبه دسمې ژبلارې ميندنه ده

دوی هم په خپله ژبه کې يو څه لري هغه ګوري او زه يې د ده په ژبه کې هغه اړيين څه ګورم، خو زه يې بيا پرخپله ژبه باندې له ده څخه ښه بايد وليکم او اوس يې له اولس کاله وروسته يا هلو ځلو ښه ليکم او بايد ښه يې وليکم، چې ور باندې يا پر دې باندې باوري يم.

دوی ليکي، چې دا ستونځې يواځې په څرکوم پوزېشن ،،په... کې،، کې او همداسې په له ... څخه، له ... سره، تر ... پورې، پر ... باندې او نورو کې دي. رېښتيا وايې، ستونځې رېښتيا همدلته دي، خو دوی لا تر اوسه پورې په دې نه دي پوه شوي، چې ولې او څنګه دا ستونځې دي؟

لنډ سمون: په پښتو کې موږ يوآځې پوستپوزېشنونه يا پسې ځاينيوي لرو، نو دا هېڅ ستونځې نه دي.

د داتيو حالت جوړښت

له هر څه څخه به لومړی دا ووايو، چې پښتو يواځې پوستپوزېشنونه يا پسېځاينيوي لري او بس.

نو و الماني ليکنو ته: دوی دباندني او افغان ژبپوهان ستونځې يا ځانګړتياوې په ،، په ... کښې، ،، او همداسې ټولو نورو د داتيو حالت پسېځاينيوو او حالت مورفېمونو کې ګوري، دا د موږ ستونځې هم دي. دا ما په خپلو ليکنو کې تر هغې پورې، چې پر دې حالت داتيو باندې سم نه وم پوه شوی ليکل. نو اوس ګورو، چې دلته د رېکتوس ستونځې نه شته، ستونځې دا دي، چې موږ په ځانګړې توګه د ژبلار حالتونه نه دي پېژندلي او د ژبې هغه لويه برخه ستونځې مو دلته دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګې يې :.

زمونږ کره ځو. سم يې: له موږ کره ځو:

دا به لږ روښانه کړو ، چې ولې:

لومړی: ،، د ،، د خاوندوالي مورفيېم دی، چې بيا بايد وليکل شي: د موږ کره ځو.

دويم: کره خو! څښتن نه لري.

دريم: موږ په پښتو کې تکيه اړ نومځايونه لرو، چې له هغې سره يې تللی (چې دا سې وييېنه به سمه وي او که ؟ فکر به ورته وکړو). کور: کور مې په کابل کې دی، خو نه شو ليکلی، چې کره مې.

ليکلی شو: راکره، خو نه شو ليکلی کره..

که دلته له هرکوم تکيه اړ نومځاينيوي سره سم راته، خو بيا د هممغې ډلې دی.

همداسې په لاندې کې: ته و يو چاته ليک استوې او نه يو چا ته. په دې هکله د ما دا اخرنۍ ليکنې کتلی شی.

دی عبدالرحمن ته ليک وراستوی. سم يې

دی وعبدالرحمن ته ليک وراستوی

-- له ،، د ،، سره د خاوندوالي يا جينيتيو جوړښت هغه وييونه، چې د خاوندوالي مورفيېم ،، د ،، يې ومخ ته نه راځي. ،، د ،، پرېپوزېشن .. . دا ناسم دي. سمونونه به يې د الماني په برخه کې وليکو ، دا به دلته ووايم، چې ،، د ،، پرېپوزېشن نه دی. ،، د ،، د خاوندوالي مورفيېم دی. الماني، پښتو

د دې لپاره دوي ليکي:

Handbreit, Spanne، لوېشت (دلته د خاوندوالي څه نه شته)

د الماني انډول پر سمه پښتو باندې: د لوېشت سور يا لوېشتسور، غزونه (سور)

Reihe, Serie. لړ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا یواځې نومونه دي او بس. که یو څه په یوه لړ یا لړۍ پورې اړه ولري یا د لړ یا لړۍ وي، نو لیکو: د لړ ... یا د لړۍ....بېلګه: ګورۍ، چې ژباړه یې یو پر بل باندې ناسمه کړې. دلته د خاوندوالي څه نه شته، چې ،، د ،، ورسره راشي. دوي لیکي:

jene Gruppe von Wissenschaftlern

د دوی لخوا یې پوهېدنه: هغه ډله پوهان

له پورته پښتو څخه یې سمه الماني:

jene Gruppe der Wissenschaftger

له الماني څخه یې سمه پښتو: له پوهانو څخه هغه ډله یا هغه ډله له پوهانو څخه. دلته پښتو، الماني یو په بل ناسم ورکړل شوي.

Zu mirدا د الماني داتیو حالت دی

او پښتو پوهېدنه یې. ،،وما ته،، ده. دلته وما د mir په پوهېدنه او دzu

پوهېدنه ،، ته ،، ده او په څټ.

ولې وما؟

ما کړوني دی، چې دلته نه شي راتللی، ځکه چې دا پښتو کې داتیو یا د پسېځاینیوو حالت دی، دا ،، و ،، د اړونده حالت یو مورفېم دی، چې پخپله خپلواکه پوهېدنه نه لري، خو له ،، ما ،، سره یوځای د داتیو حالت نومځانیوی دی. دا په دې پوهېدنه، چې ،، وما،، = ،، mir ،،

ich habe dich geschlagen :پسې

پښتو اندول یې: ما ته ووهلې. دلته ،، ما ،، کړونی دی او ،، ته ،، پرېکړونی دی، چې د الماني اکوزاتیو د پښو په پرېکړوني واوښت. او په یاد دې وي، چې dich په الماني کې د اکوزاتیو نومځاینیوی دی.

einer von anderen; von einander:دوی لیکي

دوی د پښتو اندول لیکلي: ،، یو له بله،،.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې هکله مې لیکنه کړې، چې په پښتو کې له وییونو څخه تېرېدل ناسم دي، ،، یو له بله ،، ناسم دی او سم یې یو له بل څخه دی.

د الماني پښتو انډول: له یو بل څخه بېل شو. یو له بل څخه بېل شو.

د پښتو نومځاینیوي او حالتونه:د یو ګړو لپاره: زه، ما د کړوني او پرېکړوني ځانیز نومځاینیوي دي، خو په بدله بڼه کې او دا په لاندې ډول:

کړونیحالت یا ترانزیتیو حالت کې: زه وهم، ما ووواه

کړوني حالت یا اینترانزتیو حالت کې: زه ځم، زه لاړم.

پرېکړونی - یا اینترانزتیو حالت کې: ما وهي، زه ووهلم

د ډېر ګړو لپاره په دواړو حالتونو کې همهغه موږ، تاسو، دوي..... دي.

اوس پرېکړه لږ ستونځمنه کیږي، چې ایا دا اوس دواړه په رېکتوس او اوبلیکوس کې یو یا یو ډول وګورو او که د یوګړو لپاره چې توپیر په کې شته سره بېل وګورو. دما اند خو دا ده، چې دا په یوګونو کړونو کې بېل دی، نو سره بېل دي.

په الماني ژبه کې د حالتونو سره نومځاینیوي بدلیږي، خو په پښتو کې نومځاینیوي نه بدلیږي. په پښتو کې د حالتونو او په خاوندوالي او داتیو حالت کې د اړونده حالت او د داتیو حالت کې د پسېځاینیوو اړونده مورفېمونه د ځانیز نومځای نیوي ،، ما ،، سره ور زیاتیږي او د دواړو ګډه لیکنه د پسېځاینیوي اړوند پوهېدنه بدلوي، د الماني حالتنومځاینیو په څېر.

په بخښنه داسې لږ دې د ما نه، خو د لیکنو لږ ستایېنه وي:د ما لیکنې یواځنۍ دي، ځکه په پښتو کې په دې هکله لیکنې نه شته او که ما سهوه کړي وي، خوښ به شم او راته و یې لیکي.

راځئ، چې پښتو سمه زده کړو او

ګرانو ژبپوهانو!

لیکوالانو او پښتو مینه والو!هر ځای کې چې لیکونکي د ژبې د ژبلاریزو ناسمونونو سره مخامخ کیږي، نو مسؤلیت یې د ژبپوهانو په غاړه دی، چې لږ تر لږ یې د لیکنو وروسته ورته سم کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

راځی، چې پښتو سمه زده کړواو ژبلاریزه سمه یا پر ژبلار باندې یې سمه ولیکو.

په بخښنه که داسې لږ ستوغ پیل مې کړی وي، خو موخه مې همدا راپارول دي.

موخه: یا باید و ما ته همداسې ستوغ ځواب راکړی، که ناسم څه مې ولیکل او یا – که سم وي – باید د سمون لپاره له هره اړخه کار واخلو او د ما د سمونونو ملاتړ وکړۍ.

-- د ژبې په ژبلار کې و سم لیکلو ته لار هوارول د ژبپوهانو دنده ده. تل یې باید دې ته پام وي، چې د ناسمون په حالت کې د ژبلار په مټه او د هغې پر مرسته باندې یې سمه ولیکي.

دا کار تر اوسه پورې نه دی شوی، که د ما لخوا به هم تاسو له ستونځو سره نه مخامخ کېدی. که په ژبه کې ناسمونونه ګوری، نو پر هغه څه باندې یې چې ما راټول کړي او لیکلي، مخه نیول کېدی شوه. اوس باید د پښتو ژبلار سره سم و هر څه ته ژبپوهان پام وکړي.

پښتو – لکه نورې ژبې هم – ډېره ښه او روښانه ژبلار لري، خو په دې لار کې پوره کار نه دی شوی. زه بیا ټینګار کوم، چې په پښتو کې له دې لیکنې څخه پرته د حالتونو او نور ژبوییونو په هکله مې هم پوره میندنې کړي او ستاسو و مخ ته مې ایښوولي، چې د هغې په مرسته هم د داسې تېروتنو مخه نیول کېدی شي.

خبرې رالنډوم: دا ډېر کلونه کیږي، چې د دې یو څو غونډلو سره تاسو ته د سمون د وړاندیز په هکله په اخ و ډب کې یم، خو نه څوک د ناسم او نه د سم څه وایي. هیله ده، چې راځۍ نور یې سم ولیکو، که دلایل مې ژبلاریز نه وو، هغه هم په کلکه رد کړۍ، خوښ به شم او له جنجال څخه خپلواک. باور وکړی، چې زه د دې ناسمونونو سره پوره زوربړم.

لولم:

لومړی: تر ټولو ستر(ښکلی، جګ او ...) فوټبالر.... مړ شو.

دویم: تر ډېره برېده .....

دریم: وروسته تر هغه چې طالبانو په ...

څلورم: تر ډېره د داعش فعالیتونه ترویجوي

له دې د مخه به یو څو- د دې موضوع اړوند -- اړیینې پېژندنې راوړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو حالتونو څلورم حالت باندې يو څو کرښې:

دا د ما په ډېرو ليکنو او اخرنې کتاب کې پوره روښانه شوي، خو

لنډ: په پښتو کې تر، له، په، پر، و... يو سېلبي مورفېمونه دي، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري او هر يو يې د حالت اړونده له پسېځای نويو سره مل له نوموېيونو څخه د مخه راځي. د دې موخه دا ده، چې د نومځاينيوي- چې په پښتو کې تل په کړوني – يا پرېکړوني حالت کې دی- دنده بدله کړي. دې ته ځکهاړتياده، چې په پښتو کښې نومځانيوي بڼه نه بدلوي يا نه ګرانيږي.

لکه: تر ما پورې، يا له ننګرار څخه تر کابل پورې. دا په دې پوهېدنه، چې تر پرته له داسې کاروني، چې ،، پورې،، ورسره نه وي، په بل ځای کې نه راځي او کارونه يې و ناسمونونو ته لار پرانيزی.

د نورو لپاره که غواړی تاسو غونډلې وليکي، خو لنډ يې د تکيه اړ نومځاينيوو سره:

(را، در، ور) (سره،کره،پسې، څخه، کې، باندې، ته ....).

خويوييونه:

د خويوييونو Das Adjektiv لنډه روښانونه.

له لاتين څخه، پوهېدنه: ،،ورزياتونه،،، دا بڼه ورسره جوړيږي، ځکه چې د نوموييونو سره يو څه ورزياتيږي. دا دي ،، ښکلی،، ، ،، خواشينی،، ، ،، رنګه،، ، ،، هوار،،.

دې وييونو ته په عربي کې صفت وايي او له دې امله پښتو پوهانو ستايينوم بللی.دا خويوييونه هم بلل کيږي او يا ورسره وييونه.

ما په خپلو ليکنو کې دا خويوييونه بللي او دا يي د ما په اند ښه نومونه ده. خويوييونه په پښتو کې د نوموييونو ومخ ته ليکل کيږي. په پښتو کې خويوييونه بڼه نه بدلوي. په پښتو کې خوييونه جګيږي، خو په پښتو کې د پای ورزيتونې سره نه. په پښتو د دې زياتونو يا جګېدنو لپاره ځانګړې ژبوييز توکي شته لکه، ډېر، خورا ډېر يا زښتډېر.

دا سړی جګ (ډېر جګ، خورا ډېر جګ، زښتډېر جګ) دی. د جګ پرځای باندې هر يو خويويی راتللی شي.

يا حالتونه، لکه لوند، وچ ...

(c) ketabton.com: The Digital Library

په غونډلو کې: سږ کال خورا ډېر انګور شوي دي.

.... ډېر جګ سړی. زښتډېر ګړندی بايسکل ځغاستی.

د خويوييونو سره يو کس، يو حيوان يا شی کره پېژندل کيږي.

کېدی شي د يوه کس لپاره پرلپسې څو خويوييونه راشي. لکه: هغه سپين، جګ، سورکميسی سړی، چې راروان دی.

اوس نو خپله موخه روښانه کوو.

و لومړي ته:

،، تر ټولو،، لاندې څه نه پوهېدل کيږي؟. که وپوښتو، چې له ،، تر ټولو،، څخه به څه وپوهېږم، خو زه څه ورڅخه نه پوهېږم.

په ،، تر ټول ،، ،، تر،، مورفېم دی، چې چې خپلواکه پوهېدنه د نومويونو د مخه راځي چې پسې يو اړونده يا ټل همهغه پسېځاينيوی راځي او ،،ټول،، خوي دی. نو له دې امله ،، تر ټولو ،، د پوهېدنې څه نه لري. دا په دې پوهېدنه، چې له دې د پوهېدنې لپاره يو څه يا څوک راښی او اړونده پسېځاينيويی، چې يو څه و ښوولی شي. .... تر ټولو جګو خلکو پورې مې ځان ورساوه.

که دا د پرتله کونې له امله کارول کيږي، نو د پرتلې لپاره داسې ليکو: ... و نورو فوټبالرانو ته ستر(ښکلی، جګ او ...) او يا له نورو فوټبالرانو څخه ستر(ښکلی، جګ او ...) وو مړ شو.

ګومان مې دی دلته خبره د پرتله کونې نه ده، دلته خبره په ستر(ښکلی، جګ او ...) کې ده، چې دا ستر(ښکلی، جګ او ...) جګوي.

-- تر ټولو ډېر ليدل شوی. دا هم موخه ور نه دی او ناسم دی. دا به وي: ډېر خورا ډېر، زښتډېر ليدل شوی سړی.

-- د ګاناډا ځوان د نړۍ تر ټولو لوړ سړی ګڼل شوی. دا غونډله هم څه نه وايي.

دا به داسې سمه وليکو: د ګانا دا ځوان په نړۍ کې ډېر - خورا ډېر – يا زښتډېر لوړ سړی ګڼل شوی. يا د کاناډا دا ځوان د ټولې نړي و جګو خوانانو ته ډېر – خورا - ، زښتډېر جګ سړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ستر(ښکلی، جګ او ...) خوي ويونه دي، چې په پښتو کې يې ښه نه بدليږي او د دې خويونو د ځګېدني لپاره ډېر، خورا ډېر او زښت ډېر لرو. دا به نو داسې وليکو: ډېر(خورا ډېر ، زښتډېر) ستر(ښکلی، جګ او ...) فوټبالر مړ شو.

دا ګوره کوټلې او ډېره ساده ليکنه ده.

و دويم ته: تر ډېره بريده...ډېر بريد يا ډېره پوله نه شته، نو له دې امله څه ورڅخه نه پوهېدل کيږي. ډېر د ډېرګنو لپاره راځي او پوله يا بريد يوګنی دی، چې له دې امله ناسم دی. سم يې : تر ډېرو بريدونو پورې يا له بريد څخه ډېر يا اخوا، تر لرې بريده پورې يا تر لويه بريده پورې او داسې نور.

بيا دواړه لنډ: ،، تر ټولو ستر،، نه شته او همداسې ،،تر ډېره بريده،، هم نه شته.

او يا هم تر ډېرې کچې، يا د کابل په کچه.

کچه د معيار يا سويې پر ځای باندې کارول ناسم دي.

،،تر اغيزې لاندې،، دلته هم ،، تر ،، ځای نه لري. دا ،، لاندې،، بايد د يو څه لاندې وي او دلته به دا ،،لاندې،، دلته ،،د اغيز لاندې،، دی.

دا هم: ،، د بيجينګ او رياض ترمنځ،، . دلته هم ،، تر ،، ځای نه لري. سم يې: د بيجينګ او رياض په منځ کې.

-- او تمرينونه تر سره کوي. دلته هم ،، تر ،، څه نه دي ورککړي او سم يې: او تمرينونه و سر ته ورسول يا تمرينونه و پای ته ورسول.

- د نورو علومو تر شعاعو لاندي. سم يې: د نورو علومو د شعاع لاندې.

- د هغو ژبو تر تاثير لاندي راغلي. دلته هم د ،، تر ،، پر ځای باندې نه راځي

- چې تر بل هر چا زيات ژبپوهنيز اثار يې ليکلي دي.

سم يې: ... و بل هر چا ته يې زيات ژبپوهنيز .....

موږ بايد وپوهېږو، چې کړنه، خويوييونه، پسېځاينيوي او نور ژبني توکي کوم دي او بايد ويې پېژنو، چې څنګه سم کارول کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

راځئ په ګډه وهڅېږو، چې پښتو مو د ژبلار په څلورديولي کې راونغاړو، نو بيا د ناسمونو مخه نيول کېدی شي.

د پښتو ژبې ستونځې- د ما په اند- ټولې په حالتونو يا د پښتو څلورم حالت او همداسې په خويونو کې دي، چې ما دا په خپل اخرني کتاب کې روښانه کړي. که څوک د خبرو څه لري، کړی شو د بريښنا پتې له لارې څخه هم سره په اړيکو کې شو.

هيله ده، چې په دې هکله بې پروا پاتې نه شی.

دا پلمه مه نيسی، چې لوستې ريښه مې پښتو ژبه نه ده.

ما په دې لار کې ډېر کار کړی او نږدې تر لسو کتابونو پورې مې په دې هکله ليکلي.

د تاسو د ټولو له مرستې څخه ډېره مننه او ستړي مه شئ

د ولس ژبه، که -په پوهنه کې ورځنئ شوې- پردئ ژبه؟

موږ په ولس کې- داسې به ووايو چې – له پيداښته غونداری او غونډوسکه لرو. داروښانه کوو، چې داڅه شی دي، لکه د نړئ د نورو ژبوپه لکسيکونو کې چې روښانه شوي دي.

غونډاری:

يادونه: شمېرپوهنيز فرمولونه نه راوړو.

په څمککچپوهنه کې غونډاری د غونډارې هوارې او غونډارې تن يا بدن لپاره کارول شوی نوم دئ.

-غونډاری يوه هواره لري. ګوډونه او کونجن نه لري او ناپای ډېر اړخونه اړخونه لري(د ګرديو کربښې).

- هغه خپل منځ ټکي ته سيومتريک ده همداسې محورسيومتريک، که محور له منځټکي تېر وي.

- د غونډاري لويه ګردئ هغه هواره ده، چې د غونډاري له منځټکي تېرېږي. د هغې ګردئ نيمئ د غونډاري نيمئ ده او لويه ګردی غونډاری هم نيموي، نو غونډاري نيمئ يې بولو.

- غونډاری د يوه تن په څېر سوچبوچ د غونډوسکې بڼه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- کوچنۍ ګردۍ ټولې د غونډالې منځ کې هغه کردۍ دي، چې په غونډاري کې د لويې ګردۍ کوچنۍ دۍ.

- د غونډاري ټوټې يا غونډاري غوځې شوې ټوټې هغه تنونه دي، چې د وېښتني له لارې د لوي او کوچنۍ ګردي د ټوټونې منځ کې پرتي دي.

- که د غونډارې ټوټه نيمه غونډارۍ وي، نو سرۍ د نيمغونډاري غږېږي.

- د غونډاري ډکۍ د هغې د هوا يا فضا منځپانګه پېژندل شوې، هغه چې د غونډاري د پاسهوارې لخوا رابنده ده.

بل غونډارې ته ورته بدن يا تن

غونډوسکه.

غونډوسکه له څرمني يا له مصنوعي (نه پيداښتي) موادو څخه يو ګرد، په ورسره بلده ډول غونډارېډوله، ايلاستيکي لوب اله يا سپورت اله ده، چې موږ به له رينجاړو جوړوله. د غونډوسکو په څنګ کې د کلکو موادو جوړ لوبغونداري هم شته، لکه لرګی ياوسپنه او نور.

د پېژند له مخې غونډارۍ او غونډوسکه ورته ځمککچيز تنونه دي، چې د لوبو بېلا بېل الات هم لري.

په ورسره بلده يا نورماله توګه غونډوسکې له هواډکو پوښونو ډکې وي، چې د پمپولو له لارې د يوه ټاکلي زور لاندې ډکيږي. ځانګړې يې د بېلګې په توګه د هاکي او د ګلف غونډوسکې دي.

دموږ موخه:

دموږ د ټولو پوهنېزو څانګو ټول مسلکي يا ريښه اړوند ويونه زيات يې عربي او ځنې يې فارسي دي. په دې خبرې نه کړو، چې ولې. د ټولو هغو ويونو، چې هغه په دغو پرديو ژبو کې پيداښتي شتون ولري، هغه هرو مرو په پښتو کې هم شته دی.

که موږ – لکه په نورو ژبو کې چې شوی- خپل يو نوم يا يو څه څېړو، نو دا سې مخ ته ځو يا بايد لاړ شو، لکه دا د نورو ژبو ويونکي.

موږ به يې دلته يوائې دوه بېلګې راوړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس مو موخه دا ده، چې دا نو ولې کرة وبولو او همداسې په ځمککچپوهنه کې دکرې لپاره، چې بېرته همدا غونډوسکه ده یا غونداری، غِونډوسکه یا غونداری ونه لیکو. نور پوهنیز ویونه هم همداسې. موږ او تاسوخو به هم یو خت کې په لکسېکونونو کې دا خپل وییونه او نومونه داسې په شننیزه توګه روښانه کوو، چې یو شی څه شی دی.

د غونډارې بېلګې: د نسوارو غونداری، باغکې، دلوبو غونډارې هم شته، چې غورځولکیږې او یوې ټکلې موخې ته د نږدېکېدو سره یې کټونکی څرګندیږې یارروښانه کیو او که غوارۍ معلومیږي. همداسې مردکی، چې موږ به غوزان په کټل او یا چورلټۍ چې له لرګې به جوړه وه.

د غونډوسکې بېلګې: د موږ د هیواد په پېلابېلو ځایونو کې د لویو لپاره کارولکیږي. په لرګې وهلکیږې، په دیوال یې ولي او نور. موږ به دا له رینجاړو جوړولې، یاښه یې په کور کې به راته میندو او نورو خپلوانو داسې ګردې ګنډلې. نورې بېلګې: د پښو غونډوسکه. د والیبال غونډوسکه او همداسې د هاکې او نورې د لوبو غونډوسکې.

ایا موږ هم دا د هاکي او جلف کرې وبولو؟

داپورته تنونه مو چې یاد کړل، دا ټول باید بیاکرة وبلل شي، چې د ولس لپاره دپوهېدنې لپاره به پوره ستونځمن او دلیک کسانو لپاره به پوره نابلد یا ترې تېرېدونکي وي، چې ګوندې داد ژبې غنا ده، خو دا د ژبې په خپلو ویونو ناتوانول دي، چې په پای کې باید له منځه لاړ شي.

خبره په ښه او بد کې نه ده، خبره په اړیینوالي کې ده.

دا به ښه برېښي، که ووایو، چې د غوزانو ګټلو کرة؟

د پښو لوبو کرة، چې عربي یې کرةالقدم دی.

یوه غونډوسکه چې د ،، باسکټبال،، لوبه پرې کیږي، د باسکټبال کرة وبولو یا کرة؟

او همداسې د غوزانګټلو مردکي په ځای د غوزانګټلو کرة ووایو یا ولیکو او یا د نسوارو کرة یا دانورې د لوبو کرې او که څنګه؟

اخرۍ پوښتنه: ولس دې له دې پیداښت ورکړشوو نومونو څخه تېر شي او که دا د لیکلوست خاوندان دې، چې تراوسه – په خواشینۍ باید ووایم – لا دومره ډېر هم نه دي او دا کار هم ورته ساده دی، تېر شي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه په دې اند يم، چې دا راته هرڅه ساده کوي، خو پوهېږم، چې له زده کړو څه څخه تېرېدل هم پوره ستونځمن دي.

که چېرې دا کار - چې بايد له ښونځيو پيل شي- کېده نو هرو مرو به پنځه کاله وخت ونيسي، چې په هغو کې دواړه نومونه وکارول شي او بيا نو پښتو نومونه پاتې شي.

ستاسو د ستړيکېدو بخښنه به راته کړئ.

اوکسومورون Oxymoron

نه پوهيږم څه به مې کتل خو د دې پورته وی ،،اکسيمورون،، سره مخامخ شوم او هسې مې په داروښانه-ونه پيل وکړ. په دې ترځ کې ګورم، چې د نورو په ادب کې د کارونو ويونو سره داسې مخامخ شوم، چې پرته له هغې له پرېپوهيدنو اکسيمورون نه شو روښانه - يا شنل کيدی. دلته مې دا ټول سره ګډوډ راوړل، چې هسې زما په اند دا موږ ورسره په ادب کې نابلدو څه سره يواځې او يواځې داسې مخامخ شو او وګورو، چې د ا ژبه څومره ستره اړتيا څيړنې ته لري. تاسو، پيداښتي ده، چې هر وی، چې هر يو يې يوه کره موضوع ده، پخپله هم په ن ج کې کتلی شی او نور يې ښه روښانه کولی شی. زما ليکنې زه له الماني رانيسم، نو ويېنه او ليکندول به يې هم الماني وي، خو وبه هڅيږم، چې انګرېزي يې هم راوړم.

دې ليکنې ډېر ستړی کړم. هيله ده، چې تاسو به ستړي نه کړي.

اوکسومورون يو ستايل اله ده چې هر ډول ليکنخونديونو کې مېندل کيږي، نو له دې امله په لوريک(١) نه دی رابند، بلکې په ايپيکي(٢) او رومانتيکي کارونو کې هم پيدا کيږي. دا اکسيومورون له دوه کلمو جوړ دی، چې ځانونه يو بل سره مخامخ کوي يا تر دې چې دا يو بل ردوي. دا پخپله په دننه کې ردوونکی اکسومورون غوښتونی دی او د يوه شي په ټکي شوي حالت کې انځور دی، چې يوه بيلګه يې کينه-مينه(په کرښه ترنه يې په دې مانا چې يو وی دی) دی.

د بيتونو سره شعرLyrik

شعر چې يو څه روښانه کوي Epik.

بيا:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اکسیومورون کې دوه ویونه یا کلیمې د منځپانګې له مخې سره مخامخ دي یا یو بل ردوي سماندیزه مخامخ ټوټه یې پلیوناز موس (۱) دی، چې په هغې کې دوه ویونه همغه یا برابر څه روښانه کوي. دا وی ااکسومورون یوناني دي او له دې لاندې منځ ته راځي

.(“ὀξύμωρος, aus *oxys* „scharf*sinnig*“ und *moros* „dumm

پښتو مانا یې اکسیو تیزلیدی او مورون بې عقل یا تېزلیدی، ښه یې تیز انده احمق یا زیرک احمق

په ګوته کونه له دې امله پخپله یو اکسومورون دی، ځکه چې مانا یې د منځپانګې له مخې پخپله یو بل سره مخامخ دي یا یو بل ردوي((تیزفکریز حماقت):

(Pleonasmus(۱

دا یو یوناني وی دی، چې پښتو ترې پوهېدنه یې،، له اړتیازیات،، دی

یو پلیونازموس یو رېتوریکي (د خبرو د هنر) څرګندیدنه ده، چې د یوې جملې په دننه کې هغه د ډېرواره وینا یوه ویګروپ یا هم د یو یوګونې کلیمې له لارې په نخښه شوی وي. تل هغه وخت چې یوه ژبني الات ،کارول کیږي چې هغه د دې تراوسه ویل شوي څخه پرته نور معلوماتي مواد نه ورکوي. دا وی د ټولو له پاره مناسب دي، چې د یو چا په یوه وینا کې پلیاناموس ته پام را وګرزوي. په پښتو کې یې دا بیلګه راوړی شوي: لکه ،،سره لمبه،،

د پلیانازموس له پاره بېلګې: ګردې غونډوسکې یا ګرد غونډاري، یخ شوی یخ ارامه پټه خوله، رنګه رنګونه((یې انګریزي دی <u>Stilmittel</u> (<u>stylistic devices</u>

ستایل اله stilmittel

ستایل الې دبېلګې په توګه متافر یا بیضوي یاهګې(او ډېر نور) دي. دا ټاکلي ډولونه دي چې په تکستونو (خوندیونو) لکه شعرونو، لنډو نکلونو او پخوانیو کیسو او دا سې نورو کې منځ ته راځي. دا یو وېین اله یا افاده اله ده، چې یو څه ټاکلی وایي یا افاده کوي.

متافر ته = په وړوني موخه ترې پوهیدنې څخه تر څېرې پورې خبرې، د بیلګې په توګه سپی په هرکاره کې لیونی کیږي، دا د په کینه کېدلو یا قهرېدلو له پاره کارول کیږي.

یا هم ستایل اله ،، سیمبول،، یا سیمبولي،،، چې یو شی موخه-څېرې په څېر انځوروي، لکه اوښکې د خپګان له پاره،زړه د مینې له پاره او کوتره د روغې له پاره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يا زياته خبره (هغه خبره، چې له ربښتياکيدلو لرې وي) لکه،، د اوښکو ډنډ،، د انسنانو بهيدنه،،

هر ستايل اله ځانګړې مانا لري، چې د يوه څه له پاره ولاړه ده يا د يوه څه له پاره ځای نيسي، کيدی شي، چې د يوه ستايلډول له پاره هم وکارول شي.

Metapher

(μεταφορά metaphorá متافر (زړه يوناني

وړنه يې نږدې مانا ده او (د ځانګړو شتيلمواد يا – الو په څير کارول کيږي) ژبنۍ ويېنه ده، چې د هغې سره وی(يو ويډله) ده د هغه د خپل اړونده مانااړوندوالی په يوه بل کې وړل کيږي يا وردننه کيږي ، بې له دې چې بې له يوه سيده پرتله ونې اړيکه د په نخښه شوي او په نخښه کيدونکي منځ کې روښانه شي.

ډنده:

دا بنسټ ويېنه يې د يوه څه له لارې ځاي په ځای کيږي، چې روښانه، ليدوړ او ژبيز بډای بايد وي. د بيلګې په توګه ونه تاج (د ونې تاج) د ونې د څوکو له پاره، يا دښتکښتۍ د اوښ له پاره. کله کله متافر ژبنيزې تشياوې هم ډوکوي، چې د ستونځمنو ليکنو روښانه ليکنو را نغاړلو له پاره وي

متافر د ورته والي اصولو او د يوه ټاکلي او له دې سره جوړو شوو د ورته والي، منځپانګيز او نه د ګاوندی څرګندېدنو يا بربښېډنو منځ کې اړيکو څخه کار اخلي، له موږ سره چې د دوي په منځ کې .ماناوړنه لاس کې اخلي يا رانيسي.

همداسي کيدی شي د يوې لنډې (څيره-ډوله)پرتله ونې له پاره ترې کار واخستل شي . بېلګه: ملالۍ يوه ځمری ده، په دې مانا چې ملالی دومره توانمنه ده لکه ځمری. د لته د دې څيروونکي حيوان نوم ملالی ته يووړل شو يا ورکړ شو...

متافر ته = په وړونې موخه ترې پوهيدنې څخه تر څيرې پورې خبرې، د بيلګې په توګه سپی په هرکاره کې ليونی کيږي، دا د په کينه کېدلو يا قهرېدلو له پاره کارول کيږي.

يا هم ستايل اله ،، سيمبول،، يا سيمبولي،،، چې يو شی موخه-څېرې په څير انځوروي، لکه اوښکې د خپګان له پاره،زړه د مينې له پاره او کوتره د روغې له پاره.

يا زياته خبره (هغه خبره، چې له ربښتياکيدلو لرې وي) لکه،، د اوښکو ډنډ،، د انسنانو بهيدنه،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر ستایل اله ځانګړې مانا لري، چې د یوه څه له پاره ولاړه ده یا د یوه څه له پاره ځای نیسي، کیدی شي، چې د یوه ستایلډول له پاره هم وکارول شي.

Oxymoron; paradoxon, Contradictio, Antithese

اوکسیومورون، پارادوکسون، کونترادکڅیون په ادیکتو کې، انتیتیزې

د شتیلموادو تیره بیولنه زیات وخت لړه شونې ده. په ټوله کې په الماني درس کې زیات وخت کې سره بدلیږي. له دې مله غواړو دا پولې بیا سره روښانه کړو.

لومړی: اوکسیومورون له مخامیزو یا متضادو یووالو یا واحدونو څخه جوړیږي، چې د دوي برخوال سره مخامخوالي یا تضاد کې راځي. له دې سره یوه وینا توانمنده(که توامنه؟) کیدی شي..دا یووالي کیدی شي یوګوني یا ځانله ویونه وي یا د یوه ګډوله وی په دننه کې وي.

دویم: پارادوکسون: یو (برېښیدونکی -) مخامخوالی یا تضاد دي. دا بیا څنګیزه ده، چې ایا یوګونې جوړښتبز څه سره مخامخ دي یا متضاد ردوي. غوره یې دا ده، چې پارادوکسون منځپانګیز کار نه ورکوي یا لومړی په دا دویم لید موخه ور کیږي

دریم contradictio in adiecto :

کونتردکڅیو په ادیکتو کې د اکسیمورون یو ځانګړی حالت دي. په دې کې یوه ستایل اله د یوه ادجکتیو او یوه سوبستانتیو څخه جوړه ده. دواړه ویونه یو د بل مخامخ دي او په پای کې لو بل ردوي.

انتیتیزې Antithese

هر اکسیمورون کیدی شي د انتیتیزې په څېر وپیژندل شي. خو انتیتېزې هڅیږي هم چې د منځپانګېز مخمخوالي او ټولې غونډالې له مخې هم

اکسیمورون ځان د دوه ویونو په مخامخوالي رابندوي

د اکسیمورون له پاره بیلګې

پیداېښتي ده، چې یو شتیلمواد د بیلګو له لارې ښخ روښانه کیدی شي، نو له دې امله غاوړو، یو څو بیلګو له اکسیومورون او کونترادکڅیو ادکتیو څخه په کیله کړو.

اکسومورا له ژبې او ټولې ورځې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړ ډېر دی

دې ډکیا زه غریب کړم

بیړه له تلوار سره

غمګین خوښ

Adjektive

لاتین مانا یې: ورزیات شوی) خوي ویونه: دوي روښانه کوي، چې یو شی یا یو څه یا کسان... څنګه جوړ دي. دا د څنګه وي په نامه هم یادیږي، ځکه چې دوي پوښتي چې یو شی څنګه جوړ دی.

په ادیکتو کې کونترادیکڅیو د اکسیومورون یو ځانګړی حالت

Contradictio in adiecto als Sonderform des

Oxymorons

زګیرویز درد

ګرده څلوری (مربع)

تور شیدې

ګونګه چغه

تیاره وه، سپوږمۍ ځلیده

په شنوواورو (ورېدوني) ډهلیز (دهلیز، چې شنې واورې پرې شوې وي)

کله چې موټر (لکه) بربښنا تیز

ورو په کونج راتاو شو

دننه ولاړ کسان ناست وو

پټه خوله (غلی) په خبرو کې ژور
یادونه: په نوکانو کې لیکنې زما یعنې د ژباړي دي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا شعر کیدی شي د ۱۸۵۰ ز ک وي او په ډېر اختمال د ساکسو له وګړغږ. له دې سره ډېر اکسیومورا جوړیدی شي، د کومو سره چې بیتونه یانیمبیتي هکپککوونکې اغیز ښندي.

سیستم څه شی دی؟

اجازه دې وي،چې دا یو وی یعنې سیستم، چې ټولپوهیدونی دی، خو بیا هم له تاسو سره کډ روښانه کړم. دې ته له دې امله راوهڅیدم، چې وګورو، دوي یا دا پرمختللې نړی هر یو وی- چې فکرکیږي، دا خوروښانه دی- څومره څیري او روښانوي.

سیستم (زوړ یوناني وی σύστημα sýstēma د ډېرو یوګونو برخو څخه یوځای اینوولشوی ټول) په ټولیزه توګه رابندوړ پیداښتي یا هنري ،، جوړښت،، په نخښنه کوي یا په ګوته کوي، چې له بیلابیلو برخو څخه جوړ دی، کوم چې د ټاکلو منظمو اړیکو په بنسټ یو له بل سره د ګډ ټول په څیر راوړلکیدی شي.

د دې وی یا کلیمې یووالیز پیژند نه شته، ځکه چې د هر مسلک له مخې یې پیژندورکول توپیر لري. په دې پسې نو دا مخ ته تللې غونډاله د یوه خوراغټ کډ پروېشوني یا - - ونوالي په موخه یو ذهنیت دی. د یوګونو پارامترونو لاندې روښانه ونه کیدونکې ده.

- فضایی یا / او د یوه سیستم وختیزې پولې کیدی شي د هغه تنیزوالي یا د ټاکلو توانونو له لارې فزیکي روښانه کړای شي یا تشریح کړای شي(ریښتوني/مادي/ ټاکلي سیستمونه) – یا سوچه اندیز یا فکري جوړشوي، موخه-چوپېریز (د موخې په چوپړ کې) پیداښت یا طبیعت وي(ادیال یا خیالي/ نه مادي/ نظري سیستمونه).

پیداښتي – یا طبیعي سیستمونه:

ټول پیداښتي سیستمونه په ریښتوني پیښشوي یا منځ ته راغلي (ریل یا واقعي) سیستمونه دي، چې د موخه-ورې له انساپیداکوني anthropogenenاغیزې پرته منځ ته راغلي او ځان پخپله ساتونکی یا خپلځانساتونکي دي.(بیلګه: Quantensystem, Atom, Molekül, Lebendes System

(Zelle, Organsystem, Psyche, Ökosystem, Planetensystem ,

مصنوعي یا هنري سیستمونه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصنوعي يا هنري سيستمونه هغه دي، چې د انسانانو له خوا په کې فکر شوی او جوړ شوي وي. دا کیدی شي مادي يا نامادي پيداښت وي، خو زيات وخت دواړه سره يوځای کوي. د دې په منځ کې سرې (رينښتوني) تخنيکي سيستمونه (بيلګې: کارالات، ماشينونه، شميروني(کمپيوتر)) سوسيال يا ټولنيز سيستمونه (سوسيال ګروپونه، کورنۍ، نژاد، ټولنې، عقيدوي ټولنې) او سوسيالتخنيکي سيستمونه (بيلګې: معلوماتي سيستمونه، انترنت يا نړيوال جال).

يو ګډوله له پيدېښتي او هنري يا مصنوعي رينښتوني سيستمونو بيوتخنيکي سيستمونه (بيلګې: مالساتنه او مالروزنه، پاکی جوړښتونه(کاناليزايشن)، مصنوعي زړونه) او سوسيال ايکولوزي سيستومونه انځوروي (بيلګې: کلتوري کرنيزي ځمکې، ساتنچاپيريالونه)

-- مادي سيستمونه هر يو يې د خپل ډول له مخې د هغه د چاپيريال په ښکاره - ، بند – او رابند سيستمونو وېشل شوي. سيستمتيوري د بنسټتوپير لرونکو سيستمونو جوړښتډول او خوزښت يې د څېړنې لاندې نيسي.

نامادي يا ناشييز سيستمونه ځانله او ځانله مصنوعي جوړشوي، فکري سيستمونه دي، چې بې له انسانه ،، ټيله شوي،، له لارې کوم ديناميک نه راپيداکوي او شتون يې د مادي سيستمونو په واک کې دی(بېلګې: د کلمو سيستمونه، کواورديناتسيستم، د اکسيومونو سيستم، مودلې او تيوري).\

د يوه سيستم جوړښتوټې(توکي، برخې) داسې ټاکلکيږي، چې يو له بل بيلابېلې يا رابندې، بېلابېلې دندې يا پوښتنې په سيستم کې پوره کړي. په ځته کې هر په خوښه رينښتونی(ستورو، ونو، غړو، جوړښتبرخو) يا فکر پرې شووالات (غړونه، نخښې، زيړندې، سيمبولونه) د يوه سيستم برخه کيدی شي.

يو سيستم کړی شي برخسيستمونه ولري او هم پخپله د يوه پراخ سيستم(<u>Supersystem</u>) برخسيستم وي.

ډاکترماخان میږی شينواری که دا و پای ته راشي، نو ښه به وي.

نيولوجيزم Neologismus

منلي انجنير صيب ستانه ميرزهير په م ک کې وړانديز کړی وو، چې د علومواکادمي له خوا دې يوه ډله جوړه شي، چې دا نيولوجيزم زما په اند د څېړنې، پراخونې اوورسره بلدونې اوبلدېدنې کارمخ ته يوسي. زه داسې لړ پوهيدم، چې ګوندې دا خود نوو وينو سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

سر اوکار باید ولري، خوبیا مې هم وغوښتل، چې ځان داسې لږ څه پرې وپوهوم، نو د الماني ن ج له لارې مې دا لیکنه برابره کړه، چې له تاسوسره یې هم په مینه ګډوم.

دا لیکنه به دوه برخې ولري، چې لومړۍ به یې د نیولوجیزم سره ځان بوخت کړي او دویمه به یې نیولجیزم ته د پښتو اړتیا په هکله وي او په دې اړوند به دژبپوهانو کار څه وي او که نورې اړتیا به مو اړیینې وي.

که زما د لیکنو سره څوک داسې لږ بلد وي، نو دې ته به یې هم پام شوی وي، چې زما په لیکنوکې پردې ویونه کم لیدل کیږي، پرته له هغه پوره اړیینویونو، چې پښتو انډول ورته نه پیداکیږي، چې هغه به هم زیات پیداښتي ویونه نه وي او هغه به هم د هغې اړونده ژبې د ودې له مخې منځ ته راغي وي.

یوه داسې ځوان پښتون راته لیکلي وو، چې ګوندې زما لیکنې یې لوستلي، خو ډېر ساده دي.

لومړۍ برخه

نیولوجیزم:

یو نیولوجیزم Neologismus په یوې ژبټولنې کې په ټولیزه کارونه کې د مخه ترې تیرشوی یعنې د پرېښودو ژبنې ویونو بیا نوې کارونه ده، وایي

- یو نوی راپیدا کړی وی (نوی وی) په همدې توکه یو همداسې وېینه (افاده) یا

- یوه نوې مانا، چې د هغې سره همدا اوس لرلی وی، په همدې توګه پخپله وېینه (افاده) باندې سمبالیږي (نوې مانا) یا دا نوې مانا ورته ورکولکیږي، یا هم دا وی په همدې توګه وېینه پخپله، چې نوې مانا غوره کوي.

که دا دیوې ژبټولنې په دننه کې پراخونه ومیندي یا دژبټولنې په دننه کې وزغلي، او د ژبویونو کتاب (ډکشنري) یې را واخلي او د دې ژبې ژبپانګه کې ځای ونیسي. د نیولوجیزم له پاره کرکتریستیک یا خویغوره-والی یا خویټاکونکی دی، چې ویونکی دا په یوه وختواټن کې د نوي په توګه خپلوي. کوم ویونه (لا) نیولوجیزم دي، په دې پورې اړه لري، چې له کوم وختټکي څخه سرې د یوې ژبې ویونپانګه (ویونو پانګه) په پام کې نیسي یا څېړي. د دې په څنګ کې په ټولیز-ژبنیز ستاندارد ویونکتابونو(د ویونو کتابونو یا ډکشنري) رانیولشوي نیولوجیزمونو له پاره په ډېرو ژبوکې ځانګړي ویونکتابونه، چې دوي ځانله یا ټیک د همدې ویونپانګه(که ویونوپانګه؟) څېړي شتون لري. د نیولوچیزم وینې (افادې) ته د زړې یوناني ویونه neu ,, νέος *neos* "، ،نوی ، او *logos* λόγος

(c) ketabton.com: The Digital Library

„Wort“ ،، وی،، بنسټ ته پراته دي، چې په پښتو يې نويوی (نووی يا نوی وی) بللی شو.

د دې کليمې جنجالپرابلم ته

دا د نيولوجيزم وی يا کليمه په ژبپوهنه کې نه بيخې ساده يوونوالی يا يواندوالی نه لري.

Hadumod Bußmann (هادومود بوسمن) داسې پيژند ورکوي:

نوې په کاراچولشوې يا نوې منځ ته راغلي ژبنيزې ويينې،،. داسې ويونه په ويجوړونې، ويپورونې يا د ماناوړونوالي له لارې منځ ته راځي. ځانله د نيولنګويستيک Neurolinguistik يا نيوژبپوهنه (نوې ژبپوهنه) کې د دې وی له پاره د دې وی يا کليمې د نوي پيداښت منل منځ ته راځي يا د دې وی منل منل کيږي.

هلموت ګلوک Helmut Glück له يوې لور نيولوجيزم له نوييپيداښت سره برابر وټاکه يا کيښود او په چوخونی ،،وينوييپيداښت،، سره په حواله نيولوجيزم، دا ورکړلشوې بيلګې مګر ټيک د ويجوړونې، پورونې يا ماناوړنې حالتونه دي. د ژبپوهنې ورځنيوالي يا رواج کې که هرڅومره ناوخته نو د ۱۹-مې پيړۍ پای څخه ،، وييپيداکونه/ پيلپيداکونې،، له يوې لورې او ،، ويجوړونې،، بلې لور ته توپيروي.

بيلونه

د ژوندۍ ژبې خبرېکوونکي هره ورځ نوي ويونه جوړوي يا پيداکوي، چې د هغوی سره دوي سملاسي يا توکلي بلنتشياوي يا نومونتشياوې ډکوي يا بندوي. زيات له دې ويونو ټيک يوځل په کارلويږي. زيات وخت د دې ويونو موخه په دې کې ده، چې د هغه سره يو نومونحالت پوره کړي.

د نيولوجيزم ډولونه

د نيولوجيزم لاندې ډولونه کيدی شي سره توپير شي.

نوويونه(نوی ويونه)

وييني او ماناوي نوې دي. د نوي ځوان وخت بيلګه يې د لنډخبرليږل له پاره وتونوی *simsen* له SMS څخه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوي ماناوي

یو زوړ وی ټیک یوه نوې مانا (پسې یا بله مانا هم) اخلي. په دې توګه ګوندې له یوه زاړه وی د بیلګې په توګه موږک *Maus* په یوه ،، تخنیکي الې، د شمیروني ورشو،، کې هم ځای په ځای شي.

نوي کمبینیشنونه یا نوي ګډوله لکینه:

دلته هغه کارونویونه سره یوځای کیږي (Internetcafé انترنتکافی ,لپټاپ بکس Laptop-Tasche, انالوګ ساعت Analoguhr).

نیولوجیزم او ژبنورم

که نوی وی کاروني ته ریشي، نو خبرېکوونکی زیات وخت د نورم د نه باورتیا سره مخامخ کیږي.

وینه، مانا اوکیدی شي د ډېرماناوالي

- وینډول یې لومړی په ورځنۍ کارونه کې ساتل کیږي. په ځانګړي توګه پورویونو کې دا زیات پیښیږي، خو نه تل، یوه د اعیاروني(چمتوکوني) پروسه پیښیږي، چې د هغې سره د ترې پور شوې ژبې وینډول د فینومینسیستم سره سر وخوري. د دې له پاره بیلګه ډونلوډ*Download* دی.

په ژبه کې پردي ویونه ځای نیسي، ځکه چې په الماني همداسې پښتو ژبه کې ورته انډول نه پیداکیږي.

Kunstwort مصنوعي وی یا هنري وی(هنروی)

د هنروي سره هغه وی په نخښه کوو، چې د یوې ژبې د ویجوړوني پیداښتي الاتو سره جوړ نه وي او د یوې بلې ژبې څخه هم نه وي پور شوی. دا یوه نوې ریښه جوړوي اوزیات جګسومبولیک یا زیات نمونه-ییز (نمونییز؟) دی. نوي جوړ شوي هنرویونه زیات وخت د نیولویجزمونو په حیث باوري وو.

د شعرونو ترتیب او بیتونوکې سرې زیاتوخت د هنرویونوسره مخامخ کیږي.

جوړښتنومونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هنرویونو له پاره زیات جوړښتنمونه: د ویونپیلو (د ویونو د پیل) یوځای راکښنه، یوځای اینوونه، او د ګرافیمونو Graphemen د ګډوله کونې لنډونه.

یوځایراکښنه:

په دې د هنرویونوکې دوه یا زیات ویونه و یوه وې ته راکښلکیږي (،، سره ویلیکول،،)، چیرته چې سره یوبل باندې اوښتونې برخه لرې کیږي. د دې له پاره بلابیلې په نخښه-ونې شته، د بیلګې په توګه، یوځای راکښنوی، سره ویلیکولوی، ګډوله-وی....

بیلګې:

- Teuro له *teuer*(ګران) او *Euro*(یورو)

- Demokratur له *Demokratie* او *Diktatur*

- Grusical له ډاروونکي *Grusel* او *Musical* موزیک څخه

- Informatik له *Information* او *Automatik* (یا *Mathematik)* څخه

اینفورماتیک په نامه پوهنځی شته اولوستل یې وایي چې له شمیرپوهنې ستونځمن دي. موږ د کمپیوترساینس په نامه پوهنځی لرو، نه پوهیږم، چې هلته به څومره د اینفورماتیک سره سراوکارلري، خوګومان مې دی، چې دومره ډیربه نه وي.

- Mechatronik له Mechanik او *Elektronik* څخه.

دا یوه نوې د موټرو مسلکي زده کړه هم ده، ځکه د نویو موټرو ماشینونه ټول په همداسې الو سمبال دي، چې میښاترونیکان ورسره سر اوکارلري.

- Glokalisierung له *Globalisierung* او *Lokalisierung* څخه.

Zusammensetzung von Wortanfängen

د ویونو پیلې سره یوځای اینوونه

دا هنرویونه د سیلبولنډوییونوسره خپلوان دي:

بیلګې:

- Modem له Modulator او Demodulator څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- Moped له Motor او Pedal څخه. دا د ډېډبي اوبایسکل څخه جوړ په پښنو وهن-الاتو ځي یا بیول کیږي.

- Chipitts له Chicago او Pittsburgh څخه

- Haribo له Hans Riegel Bonn(هانس ریګل نوم دی، چې له بون وویا دی(؟)) څخه. دا یوه خوږه دخوږوجوړه میوه ده، چې کوچنیان یې په مینه خوري.

- Milka له Milch شودو او کاکو Kakao څخه جوړ څه دي. خواږه خو هرومرودي.

Abkürzungen لنډوني

لنډوني هم کیدی شي هنرویونه وبلل شي
بیلګه:

“Nato,, د *North Atlantic Treaty Organisation* لپاره لنډونه.

دا لومړۍبرخه زموږله پاره دلته همدومره بسیا کوي او اوس راځو دې

دویمې برخې ته:

د پښتو ستونځې اونیولوجیزم:

د پښتو د پوهنیزې ودې له امله او که غواړی، د نه ودې له امله دپښتو ژبې ستونځې هم زیاتې دي. موږ اوتاسود دې لیکنې سره داسې لږ سر نیولوجیزم ته وربښکاره کړ او ومو لیدل، چې دا نیولوجیزم د یوې ژبې ویونکو د ودې سره هم سیده تړاو لري

هنرویونه او نیولوجیزمونه

ټول هنرویونه نیولوجیزمونه نه دي. یوه ویکتابیزه (د ډکشنري) نخښه یو اوږد وخت د نیولوجیزم په څیر ګڼل کیږي. د زیاتې پراخیدنې او د کارونې دوام سره د ټولژبنیز ویپانګې د ورسره ورځنې یا اړي ژبې برخه ګرځي.

دا چې په پښتو کې به نیولوجیزمونه کوم وي، زه ترې نه یم خبر اونه پرې پوهیږم، د دې دې ماته بخښنه وي، خو هغه ویونه چې موږ بدل کړي یا د نورو ویونو په ځای، چې ګوندې موږ یې پښتو کوو چې تاسوته به هیله ده زما د لیکنو معلومې وي- هغه - په پوره خواشینی باید ووایم - چې له هره اړخه ناسمې دي لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

مايع ته اوبلن ويل اود سلمي په ځای سلنه کارول، د ستاندارد، سطحې سويي په ځای کچه کارول او داسې نور.

دلته به مې هم وړانديزدادئ، چې د نوروژبو په مرسته به هرې پوهنې ته وده ورکوو اوهلته په نورو ژبوکې زياتوخت د پيداښتې ويونو له پاره موږ په پښتو انډول پيداکولی شو اوکه نه بيا د همغې ژبې همغه وي ليکو اوکه په عربي انډول باندې يې پوهيدو، نوهغه هم له نوروبښه دئ.

يادونه: ځان پالنه دې نه وي، خو دا به ووايم، چې په نږدې ځلوښتو کتابونوکې، چې راټولونې اوژباړې دي، ما شميرپوهنه په پښتو ليکلې، دا په دې مان، چې په پښتويعنې ټول مسلکي نومونه په پښتودي اودا ما جوړکړي نه دي، دا نيولوجيزمونه نه دي، دا موږ په ژبه کې لرلي ويونه دي، چې ما به لومړي ځل ترې کار اخستی وي يا به مې لومړي ځل په کاراچولي وي او له دې امله دزياتو ګوتنيونو سره مخامخ هم يم، خوباورلرم، چې دا به هغه خپل ځای نيسي. ماته غوره دا برېښي، چې زما په اند ناسمون په کې نه شته اوکه وو، نوهغه به د راټلونکوځوانانو دنده وي، چې سم يې کړي.

زموږلومړئ دنده: کتابونه له نوروژبو په پښتو ژباړل، دا په دې مانا، چې مسلکي ويونو ته هم د پښتو انډول پيداکول لکه د مشبوع له پاره موږ يا ماړه ليکل او د داسې کتابونو ډېرول.

بيا زما ټل ځوانانو ته مشوره: که غواړو وپوهيږو اوپوهه مو نوروته ورکړی شو، بايد په يوه پرمختللې د باندنۍ ژبه ښه وپوهيږو.

دا مو د ستونځوبيو لار نه ده

زه – لکه د ټل په څېر- د ژبپوهانو او په ژبه کې د نوښت مينوالو څخه بخښنه غواړم، چې دا د دوي د ژبسمون او نوښتونو سره هم اندی نه يم، خو باور وکړئ، چې دا څه چې زه ليکم هم، د ځان غوښتنې او ستايېنې له امله نه دي.

دا چې ژبه مو نوې د دولت د ژبې په څېر ميدان ته راوتلې، نو دا ستونځې مو تر يوه وخته پورې شته. دا ستونځې ټولې ژبې لري، هغه چې ډېرې پرمختللې ژبې هم دي. دا ستونځې چې موږ يې په ژبه کې ګورو، داسې ستونځې دي، چې موږ ورسره سم ژوند کړی شو او لکه څنګه چې د نورو ژبو خاوندان د خپلو ژبو سره په دې هکله ستونځې نه لري او يا نه دې راپيداکړي، موږ يې ورسره نه لرو او له موږ څخه هر يو هم لکه د نورو ژبو خاوندان د سمپوهېدنې له امله د ستونځو سره نه مخامخ کيږو، نو بايد راپيدايې هم نه کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه بله یادونه: زه چې د خپلو خوانو لیکوالانو او ژبپوهان لیکنې لولم، نو باور وکړئ، چې ورته خوښېږم. دوي توانمنده کسان دي او زه ورته د راتلونکې له پاره ډېر ښه لید لرم او د نورې توانمندیکېدو هیله یې لرم.

ستونځې مو څه دي؟

نورې ستونځې څنګه زېږوي؟

زموږ ژبپوهان او ژبمینوال، چې سره کښېني او د خوب ته تللو وخت چرت کې لاړشي او یو څه ورته فکر ته راشي، چې بدلو یا سمون یا پیداکېدنه کې فکر لاړ شي، نو سملاسي غواړي یو څه ورته پیدا کړي او یا کله، کله یو زدکړیال یا زدکوونی ترې دیوه څه په هکله وپوښتني، نو دی باید دې پوښتنې ته یو ځواب پیدا کړي، داسې نه ورته وایي، چې دا خو د نړۍ په ټولو ژبو کې دا ستونځې شته.

یو څو بېلګې به یې دلته راوړم:

لومړي. پوښتل کیږي، چې: هغه راغئ او هغه کتاب ولوست. دا خو نو یو ډول ه ګانې دي څنګه به پوه شو، چې دا به نو څنګه سره توپیر کړو. موږ خو د عربي په برکت یو ګوډۍ الف لرو سملاسي دا استاد د یوې ه په سر یو ګوډۍ الف وروټپی.

دویم: یو ژبمینوال دشپې په چرت کې وي او فکر ته یې راشي، چې دا د فارسي صدم خو د پښتو د سلم غوندې دی، خو راځه دا سلن کړه. دلته نو ژبلار، سم اند، د شمېرپوهنې لار ته فکر نه کړي او هغه سهار بیا ټولو پښتنو خپله د لیکنې لار ګرځولې وي.

دریم: پښتانه پوهان سره کښېني او وایي، چې دا مایع خو عربي دی، دا باید په پښتو شي(دا کېدی شي او اندول یې باید وي، ځکه دا پیداښتي وی دی)، نو یو وایي، چې موږ خو ورته په پکتیاکې اوبلن وایو، نو سملاسي دا اوبین شي. دا ځکه چې دا ژبې مینهوال خو نه پوهږي، چې دا مایع څه پېژند لري او د فزیک له مخې یې دا پېژند څنګه ورکړل شوی دی. هغه نوم اوس ځوږ په درسي کتابونو کې هم کتل کیږي او اوبلن غاز هم وایي، بې له دې چې په اوبلن وپوهیږي او یا په مایع.

څلورم: د غلامۍ کړۍ، چې وایي ماتې کړۍ، نو سملاسې وایي، چې دلته خو باید یوه یې بدله شي.

بیا دلیل راوړي، چې یو غږ او دوه یېګانې. دا ژبلار نه ده دا ژبلارې په مخامخ لار ده، خو دا اوس هم زموږ هغه وتلي ژبپوهان او په ژبه کې پوهان همداسې سمه ناسمه لیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که په کړۍ او کړۍ کې ستونځه وي، خو د دې یوه په ک کې ده، چې ځانله سیلبې لري، دا خو د ۍ کار نه دی، خو وایي، چې د مرچو تاو له کوچو باسي. دلته خو ګوره باید ک ته یو څه ورپه غاړه کړې او نه ،، ۍ،، په ګوډي الف وزوروي.

که موږ داسې خوبونه ګورو نو راځۍ چې دا سې یو څو بېلګې یې راوړو:

لومړۍ: ولې ولې ولې؟

دلته نوموی، پوښتنوی او کړنوی دي، چې هر یو یې هر یو کېدی شي. پوښتنه به نو د درنو ژبپوهانو دا وي، چې نو موږ څنګه پوه شو، چې کوم یې کوم دی؟

په پورته کې خو ا دوه نه داچې یو ډول لیکل کیږي، یو ډول ویل کیږي هم او دادریم کې د ویلو له لارې بېلوالی شته، هلته به نو دې د پوښتنوی د و سره یو څه کوو یا به الف پرې د پاسه تپو او یا به نو نه پوهېږم.

دویم : د تره (د پلار ورو) او تره(هغه د بادرنګ په څېر خوندور) په منځ کې به نو له ه پرته د سیلبې له لارې توپیر کوو او کوم به کوم نوم وي؟ دلته نو باید په یوه ت څه و تپو، چې دواړه نومونه هم دي.

راځۍ چې یوه بېلګه - زما له لورې کېدی شي یوه بې سم انده بېلکه وي - خو راوړو.

افغانستان کې لومړی الف بل ډول ویل کیږي، چې د نوښت له امله باید یو ګوډی الف وربانديې سور کړو، که څنګه؟ او پرته له دې څنګه باید وپوهیږو ، چې دا ن هغه د عربو په څېر زبر لري، زور او که یا پېښ. موږ خو په شمېروني کې همدا یو ګوډی الف لرو، چې په هر توري یې سورولی شو.

دریم: د ترور (د پلار یا د مور خور) او ترور(چې چا ته یو څه ورپېښ شي او ترور یوې او بلې خوا ته ګوري) په منځ کې به هم څنګه توپیر وکړی شو؟

یوه پوښتنه: موږ وایو، چې دوه وونه لرو. ایا موږ یې چې یو ډول لیکو، د کومو ستونځو سره یې مخ کړي یو؟ چې تراوسه یې د ستونځو سره نه یو مخ کړي، نو له دې وروسته، چې موږ پسې پښتانه خو لا ښه باید وپوهیږي، دوي به نو څنګه له ستونځو سره مخامخ کړي؟

یوه په یادو راوړنه: یوه ورځ څوکسان سره ناست وو، چې په غبرګون خبرې شوې، نو دې یوه وویل چې ګوندي دا وی د ده له لورې روځنی شوی، دا یې نوښت وو. ما ورته وویل، که ووایو چې: ..غبرګون ونه ښوده دا به ښه وي او که ووایو چې .. څه ونه ویل، چې تل سم دی او ترې پوهېدنه یې هم سمه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پای یادونه:

زموږ د فارسي ورونه پوهیږي، چې شیری او شیر سره نه بدلوي او دوي تراوسه د دې يوې ي سره ژوند کړی او له دې امله یې ځانونو ته نورې ستونځې نه دي زېږولي او همداسې د night سره انګرېزي ژبو ولسونو هم کومه ستونځه نه ده لرلې او نه چا نایګټ یا نایغت او یا بل څه ویلی او دا په پېړیو همداسې ده.

زما په اند به موږ هم سور، سور او سور، سور سره نه بدلوو.

سور(رنګ)، سور (چای)، سور(د یوه پټې)، رباب سور. دا دوه دروند ،، و ،، لري او دا بل یې سپک ،، و ،،، خو بیا د دې نورو دوو سره څه کوو، چې مغه ،، و ،، لري؟

دا پورته لیکنه مې د لاندې لیکنې له امله وکړه:

ما دا څو ورځې د مخه د پوهنتون د یوه استاد لیکنه ولوستله، چې د یوه زدکړي پوښتنې ته یې بیا په ،،ه،، ګوډی الف تړلی وو، نو دا لیکنه مې په ورزیاته کړه، کېدی شي تکرار یې ډېر وي، خو غورځول مې یې زړه نه غواړي.

زه په دې اخرو وختونو کې ،، ه ، ا ، و او ی،، ګورم، یا مې ورته اوس پام را اووښتی، چې په ککره یاڅنګ کې یې ورته ګوډی الف سور کړی، نو له دې امله مې داسې لړې او وړې لیکنې ته زړه راپوورته کړ، د یوه سوال سره، چې موږ د پښتو له پاره باید نورې ستونځې ونه زېږوو.

د دې ستونځو سره مو ژوند کړی او دا د هیڅ څه مخه هم نه نیسي او ټول پرې بوهیږي. کله کله زموږ ګران ژبپوهان او نور لیکوالان لیکي، پښتو د ې د نورو ژبویونکو له پاره ساده شي. دا مو نه دنده ده او نه یې باید دنده وګرځوو، دا څه چې لرو، دا به د نورو ژبوالاو سره هم ګډوو. لکه موږ په نور ژبو څنګه پوهېږو، دوی هم زموږ په ژبه همداسې پوهېدلی شي. موږ ته زموږ له پاره په لومړۍ لیکه زموږ ژبه غوروالی لري.

یادونه: زه دلته داسې لږ ستونځې لرم، چې دا غوروالی او که غوره والی ولیکو، خو که هرڅنګه وي هم ستونځې ورسره نه شو پیداکولی.

زما هیله همدا ده، چې راځئ نورې ستونځې به نه زیاتوو.

لکه پورته مې چې ګوته ورته ونیوله، زموږ لیکوالان او ژبپوهان او همداسې نور د اند او نظر خاوندان په دې اخرو او یا هم شاید له پخوا د غږلرونکو تورو د لیکلو سره ستونځې لري او یا ستونځې راپورته کوي. دا ستونځې د نړۍ په ټولو ژبو کې شته او دا د پرمختګ مخه نه نیسي او نه د ژبې خاوندان ورسره کومه ستونځه را پورته کوي یا لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ خو پرته له دې هم په ژبه او هره ریښه کې پوره ستونځې لرو، چې هغه باید اوبی (حل) شي، نو له دې امله زه هم غواړم په دې ستونځو لړ دګرانو لوستونکو سره خپل اند ګډ کړم.

موږ درې غږلرونکي توري لرو (او که ه) په ورزیاته کړو، نو څلور به شي.

لومړی: ا یا الف دی. د الف غږوې شته خو به ماته له دوه ډوله شاید ډېره وبرېښي، خو وبه نیسو، چې دا دوه خو هرومرو شته او د نورو غږلرونکو تورو سره خو یې -که ورسره مل راشي- نور هم د غږډولونه ډېرېږي، نو که دا سره د لیکنې له مخې بېلوو . د بېلګې په توګه که ولرو باور(د دې سمه د غږونو روښانونه به بیاداسې وي، چې د با ځخه پرته وو ته هم یا الف یا یو بل څه ولیکې، چې سړی پوه شي، چې جګ ویل کیږي او نه دپېښ سره او نه د زېر سره) دا مو ژبه ده پوهیږو، چې څنګه یې لولو.

دویم: دا دوه و وونه خو لرو، چې درونډ وو لکه تمباکو (که تنباکو؟) او سپک وو، لکه زانګو. دلته هم شاید ځنې پښتو پوهان یا د ویلکېدنې مینوال وغواړي، چې د یوې نخښې له لار یې سره بدل کړي.

ځنې لیکنو کې ګورو، چې په ا هم ګوډی الف لیکي او په ،،ه،، هم، همداسې په ،،و،، هم، یېګانې خو لا څه کوي، چې پنځه شوې خو دي او که دا لار وي، نو باید لړترلړه خو اته شي.

ایا پښتو غږلرونکي توري پرته له دې اړونده غږونو نورې دندې لري؟

یا ایا د غږ لرونکو تور په مرسته، کړنه او نوم ټاکلی شو؟

نه. نورې دندې نه لري. د دې له مخې څوک څه شی ټاکلی نه شي یا نه ټاکل کیږي، خو دوي، د ډېرګونو او یوګونو نومونو او همداسې د نارینه او ښځینه نومونو منځ کې د روښانونې دنده لري.

د دوی له لارې څه نه ټاکلکیږي. دلته ګوره د پېژندنې یا ور پېژندنې نه لیکم، ځکه دا پېژندنه بیا پخپله یوه دنده ده. دا روښانونه راته سمه برېښي. بېلګې یې: لکه د یېګانو له لارې، چې نارینه، ښځینه، یو او ډېر روښانه کیږي یا راته ځرګندیږي، که پیژندل کیږي ولیکم، نو کېدی شي دلته بیا نورې پوښتنې رامنځ ته شي، خو یو کار چې هیڅ وخت د ژبلار له لارې نه کیږي، هغه دا دی، چې د هیڅ توري یا نورهم غږلرونکي توري له لارې او همداسې ی له لارې کړنه او نوم نه ټاکل کیږي، دا په دې مانا، چې کړوال او نوموال غږلرونکي توري نه شته، چې لارې یې کړنه او نوم سره ټاکل کیږي او بېلیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې له پاره نه ټولیزه لار شته او نه د ژبلارې له لارې. دا سې هم نه کیږي، چې یو غږ لرونکی توری او دوه ډوله لیکل، دا هم ژبلار نه ده.

د کړنو سره د کړوني بڼه بدلېدل:

یادونه: که په لاندې کښې مو کړونی ولید، نو موخه ترې کړنوییونه دي او نه څوک، چې څه کوي.

په پښتو ژبه کې د کړنو ډولونو سره د تېر وخت او اوسمهال له پاره د کړنوییونو بڼه د ځنو کړنو له پاره بدلیږي او دا هم یوه لار لري:

لومړی : هغه کړنې، چې پرې کړوني ته اړتیا نه لري، په هغو کې د کړوني پڼه نه بدلیږي. پېلکې یې: تلل، کښېناستل، درېدل او .نور

بېلګې یې ګران لوستونکي پخپله راوړلی شي

دویم: هغه کړنې دي، چې د هغو کړلو له پاره پرېکړوني ته اړتیا شته. په هغو کړنو کې د اوس مهال او د تېرمهال له پاره د کوونکو بڼه بدلیږي. بېلګې یې: وهل، خوړل، او نور

پښتو ماته یوه توانمنه، خو داسې لږ د نورو له پاره ستونځمنه ژبه برېښي، خو که الماني او یا داسې ویل کیږي، روسي ته پام راواړوو، هغه هم همداسې ستونځمنې ژبې دي، خو زده کیږي او زه هم لاتراوسه په الماني ژبه د ډېرو ناسمونونو سره مخامخ کیږم. المانیان. زموږ په غم کې نه دي، چې ژبه کې نور بدلونونه راولي.

د داسې لږ څه بوختیاله پاره:

یوه بله موضوع مې زړه دی، چې له تاسو سره ګډه کړم او هغه د هغه څه له امله ده، چې موږ یې دواړه لرو:

موږ لرو: ،، زما، زموږ، ستا، ستاسو،، او هم لرو: ،، دما، دموږ، دتا، دتاسو،، زموږ ورځنی شوی ،، زما او نور دي، خو ایا د ژبلار له لارې هم داسم دي او که دا ،، دما...،، سم دي؟

دما له انده او څېړنې له مخې خو ،، دما، دموږ، دتا، دتاسو،، سم دی. لیکنه مې په دې هکله په تاند او دعوت منلو خپرونو کې خوره شوې او د ژبلار کتاب ، چې په لنډ وخت کې به خور شي، هم وي..

له سرې سینې مو مننه او راته روغ او هڅاند اوسی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو ته ناسم راننباسلشوي ويونه

او له ژبپوهانو څخه هيله

دا داسې لنډ، بې له اوږدې شننې راوړم. دا ټولې ليکنې د تاند او دعوت په منلو پاڼو کې خورې شوي او هم دا کې هم کتل کېدی شي ketabton. com زما په همدې نامه کتاب په

څنګه پوهېږو، چې دا يا يو وی ولې ناسم دئ؟

لومړی: يو نوم، يو وی يا کوم توری، چې د هغه ورکړ شوي نوم يا بل څه خوي ونه لري، ناسم دئ.

دويم: يو نوم يا بل کوم وی، چې ټوليز نه وي او ټوليز کېدی نه شي، ناسم دئ.

دريم: د ژبلارې سره په مخامخوالي کې راځي.

څلورم: د هر څه د سم او ناسم لپاره، چې ښوونې او دلايل راوړل کيږي، بايد له مخامخوالي خپلواک يا ازاد وي

پنځم بيا د پورته لنډ: پوهنيز دليل کوم دي؟ هغه دليل، چې له مخامخوالي خپلواک يا ازاد وي او ټوليز باوري وي.

داسې پيل کوو:

يو: سلن نه شته: د سلم له پاره سلن راوړل ناسم دئ. دا د ژبې او شمېرپوهنې له لاري او ټولګيز هم نه دئ او دا دې هم په ياد وي، چې دا سلنه شلګلن ناسمون دئ، له دې د مخه دا ناسمون نه وو.

دوه: اوبلن : دا هم ناسم د بهيدونکو له پاره کارول کيږي. اوبلن يواځې او يواځې د واورو خوي دئ او بس.

(c) ketabton.com: The Digital Library

درې : تر : په ټولو هغو ځایونو کې تر ناسم دی، چې داسې نه وي:

لومړی اړیکوی: له جلالکوټ تر کابله یا ... ترکابل پورې.

دویم ترړنوی: په کوټه کې ۲۰ تر ۳۰ کسان ځایېږي.

دریم د مهال یا یو څه پای: تر نهو بجو درځم

بیا: پرته له داسې غونډالو، په بل هر ځای کې ،، تر ،، ناسم دی.

څلور: له تر سره پرتله کونه: دا هم سوچبوچ نه شي کېدی، د ما په کتاب کې روښانه شوي..

پنځه: ئ: زموږ په پښتو کې داسي ،، ئ، ځای نه لري. دا ژبلار نه ده، چې غږ دې یو او ،، ئ،، دې دوه - یا ان دریو ته هم ر سېدلی شي - وي.

شپږ: سږکال تر ټولو ډېر انګور شوې، ناسمه ده. که ووایو په ټوله کې، دا یو تکیه کلام دی پروا نه لري.

اوه: تر ډېره بریده یا ... پولې، او هم یا کچې ناسم دي.

اته : کچه موږ زیات وخت ناسمه کاروو، د ستاندارد یا معیار، سطحې او سویې له پاره.

لاندې به یو څو ویونه راوړو، چې نوم او اړیکویونه دي او تل باید په لیکلو کې پام ورته وشي.

. نوره کارونه یې د اړیکوي ده.

نهه: منځ یا منځټکی: یواځې د یوه شي یا یوه څه هندسې منځ باید وي.

نور منځ اړیکوی دی.

مخ. په مخ یې دانه ده (مې پخوا لیکلي وو. سم یې داسې دی: پر مخ باندې یې دانه ده).
چې پرته له داسې کارونو، چې فزیکي مخ دی، نور کارول یې اړیکویونه دي. و مخ ته ، دمخه، خو ترمخه سوچبوچ نه شته او همداسې تر مخکې. دا تر خو ناسم او دا مخکې هم کلیوالي ویېنه ده.

همداسې څنګ او شا. په دې پوهیږو، چې کله فزیکي او کله دا فزیکي څنګ او شا موخه ترې نه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا هم ناسم دي:

روغتون، چې موږ د ناروغانو ځای ته وایو ناسم دی. سم یې ناروغتون، رغنتون یا رغنځی دي.

رغنځی ماته ډېر ښه برېښي.

د کورنیو چارو وزارت ناموخور دی، موخوریې د دننیو چارو وزارت.

دې وګوري.

دې وګوري. Ketabton: comهغه ګران لوستونکي، د دې اونورو سمونونو سره مینه لري، نو

یوه یادونه:

دا ما ته یوه بابیزه او بې ارزښته خبره نه برېښي، دا مو ژبه ده، څوک هم چې دا ژبه ناسمه کاروي، باید سمون ته راوبلل شي

موږ پوهنیز مرکزونه لرو. له هغو څخه غواړم، چې دا په غور وګوري او هر یو چې ناسم وو، دا په دې مانا چې که یو هم، نو دوي حق لري، چې ما ته مناسبه جزا وټاکي او سمه ستره جزا به داوي، چې دوی راڅخه د ډاکترۍ شهادتنامه واخلي او که نه، نو بیا دې راته د ژبپوهنې ډاکتري راکړي، دا پرې ارزي.

او له ټولو لیکلوست خاوندانو هیله کوم، چې د دې پرېکړې ملاتړ وکړي، دا د هر یوه کار دی او ټول د دې ناسمونو سره ګیر دي، د علومو اکادمي د پښتو څانګې او پوهنتونونو پوهنیز کادرونه دې دې کار ته راوبولی.

په پای کې دې د یوې یادونې اجازه وي او هغه دا چې: دا پوهنیزه ځاننیونه نه ده، چې په یوه پوهنیزه لیکنه، د سمې او ناسمې پرېکړه وغواړو او موږ ورته چپه خوله پاتې شو، که په هر لامل هم وي.

تاسو ژبپوهان دې پرېکړې ته په مینه رابولم.

باور وکړی، چې زما ملګري او پېژندګلوي، چې ښه عالمان او په ژبه کې وتلي کسان دي او سلنه یا بهېدونکو ته اوبلن ووایي او دا ،، تر ،، ناسم وکاروي، ډېر زوربږم. او رښتیا ډېر زوربږم. که دوي ته دا سم برېښي، نو زه به د دوي له پاره هم ارام شم، هغه دې موږ ته راوښايي، چې کوم پخواني او کوم جوړشوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

. زموږ ځني د ادب مینه وال په دې اند دي، چې زموږ ژبپوهان دي، ځانونه داسې لږ د نیولوجیزم سره بوخت کړي، خو زه په دې اند نه یم. موږ دا خپل لرلي او نه مینلي ویونه، چې د مسلک په زور ومیندل، دا بهنو پورهبریالیتوب وي، ودې ته نوي ویونه پیدا او جوړ کړو. تاسو ماته یو څه وښایي، چې د هغه نوم جوړېدی شي او موږ یې نه جوړوو..

ستاسو د ټولو له سرې سیني ډېره مننه.

له ،،واحد،، څخه موږ څه پوهیږو؟

موږ په دا دومره مهال کې واحد د فزیکي کچونو لویو یعني متر، کیلوګرام او نورو ته وایو، چې دا ناسم دی او تل ناسم وو، خو یا مو ورته فکر نه دی شوی او یا مو د سمون په باوریوالي باندې ځانونه نشو پوهولی. زما هم له هغه وخته ورته پام شوی، چې په لیکنواو ژباړو مې پیل وکړ، چې له دې امله مې په خپلو لیکنو دې لویو ته واحد نه دی ویلی. دا پیداښتي ده، چې په نورو وتلو ژبو کې دا هر څه سم روښانه او بلل شوي، چې په پښتو انډول یې باید ولیکل شي، خو دا هم په خپله ژبه د باور کمی او هم پهځانونو دباور کمی دی، چې د سمون زورتیا مو تر اوسه نه ده کړې. واحد یوه ته وایي او بس

لهدې څخه د مخه یو څو یادونې:

لومړی: د ما وړاندیز: که څوک غواړي یو پو هنیز څه ولیکي، چې ټولنې ته یې وړاندې کړي، باید په اول کې دا د یوې وتلې دباندنۍ ژبې راونیسي. په پوره خوشنۍ باید ووایم، چې موږ لا تراوسه پوهنیز څه په خپله ژبه کې نه لرو یا پوره نه لرو او دا مو له دې امله ناسمونون سره مخامخ کوي. که دا کومه لیکنه له دباندنۍ وتلې لکه انګرېزي ژبې څخه راوژباړو، نو د انګریزي یونیټ په ځای به واحد ونه لیکو، نو له دې امله – که غواړی ښه څه ولیکی، نو یوه وتلې ژبهښه د پوره توان سره زده کړی او پهنیزې لیکنې ترې راوباړی. موږ د ټولو پیداښتي ویونو لپاره په خپلو ژبو دپیداښت سره سم پهپښتو انډول لرو

دویم: موږ که یو څه خبرو ته رااچوو، نو پیژند یې باید راوړل شي، ښه روښانه، ټولپوهوړ او ټولپوهیز.

زیاته شننه د سرې څخه لار ورکوي، لنډ او بې له کومو زیاتونو باید هغه موخه ورکړل شي .

دریم: که د بل چا د لیکنو پر ناسمون باندې خبرې کوو، نو هغه لیکنه باید راوړو او بیا یې په خپل اند هغه سمون ورته وړاندې کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې باید نه وي، چې د هغه څه مې ولوستل ښه نه وو، یا ترې سمه ګټه نه اخستل کېده. دا باید و ښوول شي، چې د هغه لیکنه کې کوم ناسمونونه وو او دا څنګه سمېدلی شي. د دې له پاره باید ښه روښانه او پوهوړ دلایل راوړل شي.

څلورم: په لیکنه کې بې له اړیینو څه باید سملاسې خپلې لیکنې باندې پیل وکړو

اوس راځم خپلې موخې یعنې ،، واحد،، ته.

زه چې زموږ د لیکوالانو اندونه او د واحد پېژند د دوي په اند د دوي په لیکنو کې ګورم، ورته خواشینی شم، چې له دې امله دې لیکنې ته راوهڅول شوم، که څه هم دا زما پهپخوانیو لیکنو او همدا ډول د شمېرپوهنې ویونو کتاب کې هم شته. .

موږ چې لا تراوسه واحد کاروو، نو موخه ترې تل د یوه څه د کچولو لویې لکه متر، کیلوګرام او ساعت ته ،،واحد،،(؟) وایو، یعنې که اوږدوال یا یو بل څه کچوو، نو هغې د کچونو الو یا کچون الو له لارې، چې هغه روښانه پیژند او نوم لري، دا پهدې مانا چې که اوږدوالی کچوو، نو دا په متر کوو، چې دا د کچونې واحد بولو، چې دا پوره ناسم بلل دي. په پوره خواشینی باید ووایم، چې موږ اوس هم دا پخوانی ناسمونونه همهغسې ناسم کاروو. د دې کار هغه ستر لامل دادی، چې موږ هغه د دباندنیو ژبو رانیولو څه ته هم فکر نه کوو، چې په هغو کې دا څنګه دی، خو موږ په همدې ،، واحد،، پاتې شوي یوچې زه غواړم دا لږ روښانه کړم.

زه غواړم، چې ستاسو په لیکنه کې دا ،، واحد،، لږ رڼښانه کړم او مسلکي پېژند یې له تاسو سره ګډ کړم، هیله ده، چې دا به

راته وبخښې، کوم ځانیز څه په کې نه لرم او هیله مې زموږ او ستاسو همغږیزوالي دی

دا په پښتو کې ورځنی شوی وی ،،و احد،، موږ له عربي ناسم رااخستی دی. د ،، واحد،، ترې پوهېدنه بل څه دي وهغه ته چې موږ ترې پوهېږو. د واحد پښتو انډول ،، یو ،، دی چې پسې دوه، درې او نور راځي او بس.. دا چې موږ ورته واحد وایو موخه ترې ،، یو،، نه دی. یو یو دی او نور څه نه وایي او همداسې لکه دوه، درې او نور هم. یو که د یوه څه سره یوځای شي، نو بیا هغه شی یو هغه څه دی، لکه یوکتاب یا یو متر، ـ کیلو، ـ بجه او نه دوه یا درې او نور..

موږ په فزیک کې ویلي، چې د فزیکي لویو د کچولول له پاره زموږ په بللو،، واحدونه،، کاروو، چې ،، واحد،، یې ناسمه نومونه یا بلل دي.

دا نو څنګه سموو؟ موږ وتلو ژبو ته ځو او د هغو څخه دا سم رانیسو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کچونلویو د څومرهوالي لهپاره، چې کاروو، دا په نورو

ژبو کې لکه انګرېزي کې

unite دی او الماني کې Die Einheit

او همداسې یې عربي مانا،، وحدة،، دی، چې موږ یې پوره ناسم ،،واحد،، بولو. له دې دریوارو ژبو څخه د دې پښتو انډول ،، یووالی،، دی، چې ما په خپلو لیکنو ویوون بللی، چې ګوندې دا به همدا یووالی وي او که څنګه؟

موږ ته دا یووالی، چې ما ،،یوون،، بللی، لږ بلډول برېښي، نابلد دی او ګومان مو راځي، چې ګوندې دا یووالی، خو یو بل څه دي. دا همداسې دی او نه یې بل ځوک پیداکوي، که نه هغه به همداسې لکه دا ،، واحد،، ناسم وي. دا ویډول دی، دا په ټولو ژبو کې همداسې دی ،د پښتو انډول یې هم همدا دی، ما نه دی پیداکړی او نه دومره توان لرم. د دې روښانه ولو لهپاره داسې مخ ته ځو:

فزیکي لویې څه شی دی؟.

فزیکي لویې اوږدوالی، دروندوالی او مهال دي او د فزیکي لویو د څو والي او څومره والي د روښانولو له پاره یووالي متر، کیلوګرام، ساعت دی، چې لوي او واړه یووالي بیا لري. که موږ او تاسو د هر څه اوږدوالی کچوو، نو په متر به دا کار کوو او دا متر له دې امله یو یووالیز یووالی دی، چې هر ډول اودوالی پرې کچیږي او بس.

د تبې یووالي Grad Celsius, Kelvin und Fahrenheit :

دا پورته د تبې یووالي یا یوونونه دي، چې یو بل اړول کیږي یا اړولکېدی شي.

رښتیا درسره شریک کړم هغه بل یې زما له یاده ووتلو. په پوره بخښنه .

د هرې بلې لوي له پاره د کچولو یووالی شته لکه د موټر زور، چې په اسزور کچیږي او داسې نور

اوس به نو راشو، دې د ژبپوهنې یووالو ته، چې دلته به څنګه وي؟

ژبه معیاري کونه

معیاري ژبه نو څه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

معیاري ژبه باید د کلیوالي ژبې سره توپیرولري، ژبه باید خپل ګرامر ولري اوويي کتابونه اود اړتیاولپاره په معیاري ژبه یا لوړه ژبه اویا اکادمیک ژبه د لوستلو اومرسته اخستلولپاره پوره پانګه ولري

تراوسه چې په پښتو ژبه کې څه شوي، دا ځانله یا یو یوکس کړي اودا هرومرو ستر کار، خو ډېر کم دي.

لنډ ورځنۍ ژبه یا کلیوالي ژبه، چې په هغه ژبه چاپیریال کې، د ټولوینژبې سره په ویلو او لیکلو توپیر لري او لوړه یا معیاري ژبه هغه وي، چې د هغې ژبې ټول ویونکي پرې لیکنه اولوستنه کوي.

دانو په څه پوهېدنه؟

دا په دې پوهېدنه، چې د ختیز، سهیلي او لودیز افغنستان خلک په خپلو کلیوالي ژبو غږیږي، چې سره تو پیر لري، خو معیاري ژبه دا ده، چې ټول یو ډول لیکل پرې کوي.

لنډ: معیاري ژبه د هغې ژبې د خلکود پوهې لاس ته راوړنو اړتیاوې پوره کوي.

دریم ته: پوهنیزه ژبه هغه ده، چې د اړتیا ټولې پوهنې لکه د مخه مو چې ګوته ورته ونیوله، پوره کړي. دا داسې بریښي، چې دژبې سوچه کونه اود ژبې معیاري کونه په ختېه کې د ژبې پوهنیزه کیدنه ده.

پام:

د ژبې معیاري کیدنه یا کونه باید په دې موخه نه وي، چې یوخیالي – بې له کوم ژبني او سم اندیزدلیل- څه ژبې تهورواچوو، چې ګوندې یوڅه خووشو.

لکه:

،، غني د ترمپ د خبرو په غبرګون کې وویل،، یا ،، ....غبرګون وښوده،،. نه پوهیږم، چې ،، په غبرګون کې وویل،، کې به د لیکونکي موخه څه وي، خوماته څه نه وایي. دا به نور کسان ووایي، چې دا یا هغه یا دغه موخه لري. دا چې موخه یې که هرڅه وي، خودا یوه سمه وینا نه ده، چې څوک ترې څه پوه شي.

داچې ژبې سره غبرګې دي اود یوې ژبې اړول په بله ژبه اوس ـ زموږ له پاره – اړتیا ده، باید دا خپلې ژبې انډول په بله ژبه هم په همغه انډول واړولی شو، چې دا مو نو د دې ،، غبرګون،، سره وران کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که د غبرګون په ځای ،، ګړنګون،، هم ولیکو همدا یوډول به ترې پوه شو. نو اوس باید و اندو، چې موخه به څه یې وي.

وایو: غني د ترمپ د خبرو په هکله یا مخامخ، او یا په پلوۍ څه وویل یا غنې د ترمپ د خبرو په هکله خپل اندځرګند کړ.

دا نوښنګه کیږي؟

دا داسې کیږي، چې د ښونځې څخه نیولې تر پوهنتون اوله دې وراخوا د هغې ټولنې اړتیاوې پوره کړي، دا په دې مانا، چې ته پوهنیزې څیړنې هم باید په خپله ژبه وکړې شې.

موږلا تراوسه دې ستر کار ته پوره هلې ځلې کول مخ ته لرو، خودا کار د حکومت دی او په ځانله یا یو څو کسانوسرته نه شي رسیدلی

زه دا لیکنه دلته رالنډوم اود نورخبرو له پاره نوراړینې لیکنې هم شته، چې باید خبرې سره په وکړو، هیله ده چې د تاند درنه پاڼه یا خپرونه به په دې لار کې مرسته وکړي، چې ددرناوي وړ.

لاس ته راوړنه: پښتو سوچه کونه، - معیاري کونه او – پوهنیزه کونه همغه پښتو پوهنیزه کونه ده.

ایا دا کار شونی دی؟

پښتو ژبه د نوروژبوپه څیر پوهنیزه کیدی شي، چې پای کې یواځې دوه بیلګې د شمیرپوهنې اوفزیک څخه راوړم.

له شمیرپوهنې یا نوره هم ښه له ځمککچپوهنې څخه:

کره، قوس، قطر، وتر، قطعه، قطاع، سطحه، محیط

پښتو یې (خو ورپورې خاندی مه، دا همداسې دي، که زموږزړه غواړي اوکه نه):

ګردی،لینده، نیمی، ټوټه ونې، ټوټه، برخه، هواره، چاپیریال.

له فزیک څخه:

یادونه: دا پښتو نومول یې اړیین دې اوکه نه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اړیینوالي نه غړیږم. موخه دا ده، چې په پښتوکې ورته انډول لرواوکه نه.

لومړی: (برېښنا) تړونی

په کوټوکې چې برېښنا څراغ روښانه کوو، نو انګرېزي ورته سویچ Switch په الماني ورته Schalter وايي، وهو یا کیکاږو. که دا په پښتوکوو یا نوره هم ښه، په پښتوورته

انډول لټوو، نو لومړی باید وپوهیږو، چې دا د فزیک له مخې څه دنده لري، د دې نوروژبو موخه به همدا وي اوکه څنګه؟

د فزیک له مخې دا هغه اله ده، چې دوه سیمونه ((برېښنا) وړوني) سره تړي او یا د مړکیدو وخت کې یې سره بیرته بیلوي. پوښتنه دا ده، چې دا که موږ د سویچ په ځای ،،تړونی،، وبولو، نو موخه ور به نه وي؟

د پورته انګرېزي او الماني ژبو ویونو له پاره انډول همدا ،،تړوني،، دئ.

دا چې داسې بلل یې ښه کار دئ او که نه یا په داسې بلنوسره هم انده یوکه نه، په دې باندې خبرې نه کړو، خو دا همداسې دئ، دا تړونی دئ اونه بل څه.

ژبه قرارداد دئ او که څنګه؟

ځنې په پښتوکې ناسم ورځني شوي ویونه چې له چا سره خبرو ته راواچوو اوناسمون ته یې ګوته ونیسو، چې دا نومونه موخه ور نه ده، نو سملاسي اورو، چې ژبه خو قرارداد دئ، دا په دې مانا، چې که موږ یو څه ناسم ووایو اودا خلک همداسې ناسم واخلي او ورځني شي، نو هغه د قرارداد له مخې بیا منلي ګڼل کیږي، چې بیانو باید سم وي.

موږ خو لا تراوسه د ژبسمون له پاره کومه ژمنه ټولنه نه لرو، چې دا کار سرته ورسوي اوکه وي هم، زموږد ژبې د ځوانۍ له مخې کیدی شي ځنې ناسم ویونه موژبې ته راننوتي وي.

تر هغه ځایه چې زما تجربه ده، موږتراوسه ژبې ته کوم داسې وی نه دې راننباسلی، چې هغه دې د هغه وي غوښتونی خوي ورکړي.

زما تجربه – په ډېره خواشینی باید ووایم – داسې ده، چې موږ په ژبه کې یوکره پیژند لرونکي یا پیژندل شوي وی د یوه بل کره پیژندلرونکي وي - چې پیژند یې هم کره روښانه وي - په ځای ناسم ځای په ځای کوو. دا نو قرار داد نه شي کیدی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ دې موضوع ته داسې خپل پام رااړوو:

لومړی:

هغه ویونه چې له پیداښته نوروژبو کې شته نږدې ټول یې موږ هم په خپله ژبه کې لرو، چې موږ یې باید په خپله ژبه کې راپیدا کړی شو او دا کار د مسلک اوپه ژبه پوهیدنې له امله شونی دی.

بیا: دا کار مسلکي کسان، چې د مسلک برسیره په یوه بله دباندنۍ ژبه هم ښه پوه وي.

که څوک داسې نومونوباندې د پښتو په انډول - د مسلک او ژبې له مخې – نه پوهیږي اودا بیا غواړي په پښتو انډول ونوموي، نو ناسمون ورسره لهپیله مل دی.

موږیې دلته یوه بیلګه راوړو:

د مایع اوبلن بلل. ایا دا به نو هم بیا قرارداد وي او که څنګه؟

یادونه له دې د مخه چې په دې بیلګه روښنایي اچوم، د فزیک له مخې د تنونو نومونه لنډ اخلم، چې په درې ټولګیو وېشل شوي، بې له زیاتې شننې:

١ – د کلک تنونوټولګی، چې زرې یې یود بل څخه پخپله نه بیلیږي.

٢ - د تېښتیدونکو تنونو یا غازونو ټولګی، چې څنګه ازاد شي یوې اوبلې لورته ځغلي.

٣ – د بهیدونکو تنونو ټولګی، چې بهیږي.

زموږژبپوهان، چې د مایع په پښتو انډول - د مسلک له مخې هم – نه پوهیدل، دا یې اوبلن وبلل، چې پوره ناسم اود مسلک څخه لرې دی.

اوبلن څه پيژند لري؟

ګوروچې اوبلن ځان ته کره پیژند لري. دا د د دوه هایدروژن اویوه اکسیجن خوي دی، چې لا اوبه هم نه دي او په کلکو بدنونوکې ګډ کیږي.

اوبه واوره کیږي، چې کلک بدن یا تن دي، دا واوره بیا اوبلنه کیږي، چې نرمیږي،خولا تراوسه کلکه ده اواوبه شوې نه ده.

که د دې تودوخي نوره هم جګه شي، نو دا اوبلنه واوره بیا اوبه کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې ته دې د ګرانو لوستونکو پوره پام وي، چې دا يواځې او يواځې د اوبو خوي دی او د تنونو د کوم ټولګي خوي نه دی، دا په دې مانا، چې شړومبې يا شيدې نه اوبلنيږي او نه کوم غاز يا ټېنتيدونکی اوبلنيږي. دا په دې مانا، چې اوبلن غازنه شته.

نو لنډ: ټول هغه تنونه چې بهيږي بهيدونکي تنونه دي او نه اوبلن. دا بهيدنه يې ګډ خوي دی.

دا نوقرارداد نه دی، چې نوم د بل نوم ځايناستی کيږي او ان د يوه ټولګي تر نوم پورې.

د پيداېښتي نومونويا ويونويوه بله بېلګه: سلم ته سلن ويل هم ناسم دی، دا د ځنو کسانو د يوه ناسمې مينې په بنسټ همداسې بې له پرې پوهيدنې او کوم دليله منځ ته راوړل شوي.

دا هم کوم قرارداد نه دی او نه قرارداد کيدی شي.

دويم:

ځنې داسې نومونې لرو، چې د هغې له پاره له پيداېښته سم نوم، د نورو ژبوپه مرسته لرودی شو، خو دا چې زموږ د ژبې سمه وده له څه باندې شپيته کاله را په دې خوا ده، چې له دې امله ځنې ناسمونونه په کې راغلي، چې اوس ښه برېښي، خو د ناسمو نومه ونو په ډله کې بايد راشي.

بيلګه ۱ :

روغتون ته په ټولو ژبوکې د پښتو انډول ناروغتون يا رغنتون يا رغنځی ويل کيږي، چې له خوي او ژبې له مخې يې همدا سمه نومه ونه هم ده.

دا هم قرارداد نه دی، خو دا چې موږ ډېر يا له سره داسې بللی، اوس يې بله نومه ونه راته پردی برېښي.

بيلګه ۲ :

د کورنيوچارو وزارت، چې بايد د دننيو چارو وزارت بلل شوی وي، خوموږداسې بللی. د کورنيوچارو وزارت هم بايد ولرو، چې د کورنيو چارو سره سر اوکار لري.

يادونه: په دې ناسمونو کې دليل نه شي ويل کيدی، چې دا روحياتو له امله ښه يا بد برېښي، په ژبه کې هر څه شته، چې ځنې به په ځنو کسانوښه او په ځنو بد اغيز لري.

دا هم د قرارداد سره سر اوکار نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم:

هغه نومونه چې د انساني ټولنې د ودې سره د پرتلې له امله منځه ته راغلي:

زه يې دلته يادونه کوم. زما په بله د مخه تيرې ليکنه کې شته اویوائې نومونه يې اخلم، کره پيژند لري او پر ځای يې د یوه بل کره پيژند وی تاسم کارول کيږي.

بيلګه:

ستاندارد، سطحې، سويې، ... ته کچه ويل پوره ناسم دي.

زموږ په ژبه کې خودا ټول ناسم بلل شوي ویونه د يوه کس د شپې د چرت ځخه راوتلي او سهار بيا دا نورو کسانوراخستلي او ټوليز شوي.

د ژبو د اسانتياو له پاره د نورو ژبو پوهان هم د ليک بڼه بدلون اونورونوښتونو له باره کار کوي.

دا څو کاله دمخه د المان دولت له خوا پنځه ميلیارده یورو وټاکل شو، ځنې بدلونونه په ژبه کې راغلل، چې د نوې بڼې ليکنو له پاره پنځه کاله وخت ورکړشوی وو، چې په ښوونځيو او نورو دفترونو کې دا نوې بڼه ورځنی شي. په دې کې ورسره سوېس اتريش او ليښتنشتاين هم ګډ وو.

ز ه يې يوه بيلګه راوړم:

پخوا دوي فيل Elephant ليکه او اوس يې Elefant ليکي.

که ګران لوستونکي مرسته کوي او د قرارداد په توګه سم نومونه غوره شوي وي، هيله ده، چې ويې ليکي.

ايا موږ پيداېښتي پوهنې پښتوکولی شو؟

موږ لا تراوسه چې په پيداېښتي پوهنوکې پوهنيز څه لولو،هغه عربي دي. پوښتنه دا ده، چې ايا موږدا پوهنې په پښتو ليکلی شو، دا په دې مانا، چې ايا موږ د دې پوهنو پوهنيزو ويونو ته هم پښتو انډول لرو او دا پيدا کولی شو. دا نومونه پيدا کوو نه، خو پوښتنه دا ده، چې ددې له پاره نومونه په پښتو شته اوکه څنګه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا پوښتنه به په هوځواب کړو، ځکه چې هره ژبه د پوهنیزه کیدوتوان لري، خولومړی باید ځان په هغه پوهنه پوه کړو او بیا په هغه وي، چې د باندنی ژبه کې شته اوپښتو انډول یې پیدا کوو.

په همدې ځای کې دې اجازه وي، ووایم، چې ما په شمیرپوهنه کې نړدې څلوېښت کتابونه په پښتو کړي، دا په دې مانا چې هغه مسلکي نومونه مې په انډول پښتو کړي، بې له ستونځو او همداسې مې په فزیک کې درې کتابونه ژباړلي، چې یوله هغود ښوونځي د کتابونوسرلیکونه دي، هغه فزیکي ویونه مې نه د ډکشنري په بڼه، خو په پښتومې د الماني ویونو ته انډول پیدا کړی یا میندلی

دا په پښتو یا د پښتو نومونوسره مو پوهنه هم ساده کیږي، چې دلته د یوڅو بیلګو سره ستاسو لنډ پام را اړوم. دا په ورزیاته کړم، چې ما هیڅ وخت نوم له ځانه نه دی پیداکړی او انډول مې لټولی او پیدا کړی دی.

په دې هکله اوږدې خبرې نه کوم، لنډ یوڅوبیلګې له تاسوسره ګډوم.

مشبوع به نوڅه وبولو؟

مشبوع داسې پیژند لري:

-- هغه محلول چې نور همغه څه په ځان کې نه شي حل کولی، مشبوع بلل کیږي.

موږ وایو: یو څوک چې ډېرخوراک وکړي هم ورته وایي، چې مشبوع شوی اومیږي، چې ډېر واښه وخوري. نو وایو چې میږه ټنډه شوې .

یو څوک چې نوره مړی نه شي خوړلی، خوموړوي او همداسې نور ژوي مړیږي.

کوچنیانو ته هم چې موږډېر خواړه ورکړي، راګرځوي یې.

ځني خواړه دي، چې سړی یا څوک ښه په مړیږي، نو وایو، چې دا خواړه مړوونکي دي. ګومان مې دی، چې د کلي خلک وایي مړوخه دي، نه پوهیږم سم به وي او که څنګه، ځکه چې مړوخه ګومان مې دی هغې ښځې ته هم وایي، چې میږه لري.

په همدې توګه مو محلول یا حل ،،اوبی،، بللی، نومشبوع ته به څه ووایو؟

لکه چې ژوي مړیږي، خو همداسې یو اوبی هم مړیږي.

موږ نو پورته پیژند اوس په پښتو دا سې لیکو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه اوبی چې نورڅه ځان کې نه شي اوبی کولی (دا ګوره اوبه کولی نه بولو) موړ وي.

مشبوع = موړ

بیا وایم، چې دا بل ډول نه شي بلل کیدی، دا په دې مانا، چې نومونه به نه جوړوو، هغه خپل نومونه به رابرسیره کوو یا له کتلاندې څخه راباسو.

له شمیرپوهنې څخه یوه بیلګه:

ما خو نږدې ټوله شمیرپوهنه په پښتو لیکلې، خو بیا به هم یوه بیلګه له تاسو سره ګډه کړم:

دایره، چې د دایرې د منحني یوه لږه برخه قوس بولو او وتر او قطر لرو او داسې نور.

په پښتو یې:

ګردۍ (موږیې په هسکه مینه کې ګردۍ بولو)، هغه وړه د ګردۍ د کږې برخې ته ،، لینده،، وایو.

دایره = ګردۍ

قوس = لینده

وتر : هغه کرښه ده، چې له ګردۍ یوه ټوټه بیلوي، نو دا له دې امله ټوټه وونی (ټوټوونی) بولو(بولویې نه،دا ټوټوونی دي).

وتر = ټوټوونی

ټوټه یا چې قطعه ورته وایو: د ګردۍ هغه هواره ده، چې د لیندې او ټوټوونې منځ کې پرته ده.

قطعه = (ګردۍ) ټوټه

نیمۍ: هغه کرښه چې ګردۍ نیمۍ نو دا به نیمۍ نه وي؟

قطر = نیمۍ (اړیین نه ده چې کرښه ورسره یاده کړو، پوهیږو چې دا کرښه ده).

ګردۍ برخه یا قطاع (دا د قطاع نوم هم ډارونکی دۍ): دا د ګردۍ برخه ده، چې د دوه وړانګو او ګردۍ لیندې منځ کې پرته ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قطاع = (ګردۍ) برخه

وړانګه =شعاع

له فزیک څخه

سیم یا څه، چې برېښنا وړي، نو هغه هرومرو ،، (برېښنا) وړونې دي او له دې امله یې برېښنا وړوني یا لنډ وړوني بولو

دا د ښوونځي د فزیک نږدې ستره برخه مې پښتو ته را اړولې. په دې هکله مې لیکنې په کتابتون. کوم کې کتلی شی.

دا د ګرانو لوستونکو له پاره یو څه وړاندې کیږي، چې کتل او اندونه سره یو کول نه، سره نږدې کول یې زما هیله ده او نه بل څه.

نومونه یا ویونه باید پیدا نه شي. هر څه چې په پیداښتي توګه په بله ژبه کې شته، په پښتوکې هم شته.

دوه پوښتنې دي:

لومړی: یو څه ته په پښتو نوم اینول (دا به د خبرو وي)

دویم: د یوه څه په مانا ځان پوهول (دا باید وي)

نو که د دې ویونو مانا ولیکویعني مخکتاب، نړیوال جال، ملفون، شمیرونی، دا به اړیین وي. دا چې څنګه یې وبولو، دا باید په پام کې نیولشوي وي، چې تخریب په کې نه وي.

بیلګې:

۱ - موږ په کورونو اوکوټوکې یوجوړښت لرو، چې برېښنا پرې روښانه کوو اومړه کوو. دا جوړښت د یوه واړه اړمګوتې یا یوې تختې او یا د یوه څرخ په څیر وي. دې ته انګرېزي سویچ، الماني شالتر وایي. ددې دنده داده، چې برېښنا وړوني یا سیمونه سره یوځای کوي اوبیلوي. د یوځای کیدوسره برېښنا په برېښنا وړونو یا سیمونوکې بهیږي اوڅراغ روښانه کیږي اود بیلیدوسره برېښناګروپ مړکیږي. دا نو (برېښنا) تړونی بولو اودا نوم همداسې دی.

۲ – پورته موبرېښنا وړوني نوم ولیدل، دا هکپک کیدونکی نوم نه دی، دا برېښنا له یوه ځایه بل ځای ته وړي، نووړوني دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګورو،چې زمونږ ژبه د پوهنيزه کيدو توان لري او هره ريښه په پښتو کيدی شي او هغه داسې، چې هرڅوک پرې ښه وپوهيږي.

زما اخرني وړانديزدادی، چې نومونه به له ځانه نه جوړوو اويو کره پيژندل شوی وی به د بل کره پيژند لرنکي وي په ځای نه ځای په ځای کوو.

قرارداد زما، يما، دما دا درې نومځاينيوي د همغه يوه نومځاينيوي له پاره ويل کيږي، پوښتنه داده، چې ايا دلته يو قرارداد اړيين دی؟ نه. ځکه چې دلته هم د ژبلار له لارې هغه سم ترې راوباسو. دا به نو څنګه وي؟

پرتلنه او پرتله کونه او د عکس العمل پښتو

د ځنو ليکوالانو ليکلو کې مې پرتلنه ولوستله او دا مې م ک کې خوره کړه، چې پرتلنه او که پرتله کونه. ځنو ملګرو او همداسې په يوه ناسته کې دژبمينوالو او ژبپوهان سره په خبرو کې دا ويونه رامنځ ته شو، چې دا پرتلنه او که پرتله کونه يا پرتله ونه سم دی او همدا ډول دا هم رامنځ ته شوه، چې عکس العمل ته به په پښتو

څه وايي، يعنې د پښتو انډول يې؟

زيات وخت، چې د پښتو ويونو باندې خبرې راځي، نو زما د پېژندګلوی له ډلې د ځنو په ژبه کې ورځني مګر د پرديو ويونو د پرېپوهېدنې پوښتنه کوي، چې يوه ورځ يوه درانه پوهاند هم راڅخه وپوښتل، چې نو د ستونځو حل ته به څه ووايو، چې زما ځواب ورته سملاسي د ملګوبي څخه خولې ته راغی او ستونځوبی مې ورته وويل، چې اوس يې همداسې ليکم هم. اوس راځو خپلې موخې ته:

د شننې په بنسټ زما پرېکړه دلته له دې امله نه ده، چې ګوندې دا د عکس العمل پښتو انډول دې ورځنی شي يا وکارول شي، خو موخه دا ده، چې وپوهېږو، د دې انډول په پښتو کې شته او که وي، نو هغه به څه وي وي؟

دا دوه څېړنيزې موضوعات به داسې پيل کړو:

لومړی: پرتلنه که پرتله کونه؟

الف: پرتلنه: د تلل نوم تلنه ده. شيات تلل کيږي، خو انډول يې، چې برابر دي او په څه کې برابر دي او که برابر نه دي. دا تلل شوي شيان سره پرتله کېدی هم شي، چې ګډ خويونه ولري. دې ته به کېدی شي د پسې موضوع څخه بيا ښه روښانه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب : پرتله کونه: دا وی یواځې د دې له پاره نه کارول کیږي، چې د شیانو درونډوالی سره پرتله کوي، چې کوم درونډ دی او څنګه سره پرتله کیږي یعنې پرتله سره ایښول کیږي.

پرتله کونه په دې پرېیوهېدنه ده، چې دوه یا ډېر شیان په هغه کډ خوي کې سره برابر دي او که څنګه. د دې روښانولو له پاره د هر یوه خوي هغه انډول کچوونی یا کچ اله په کار ده، چې دا هغې کچونې وروسته بیا کتل کیږي، چې سره برابر دي او که څنګه.

یو: که چېرې وغواړ وپوهېږو، چې دوه یا ډېر کسان په جګوالي کې سره برابر دي او که نه، نو څنګ په څنګ یې سره دروو او بیا یې په برابروالي پرېکړه کولی شو. که د یوځای درولو شونتیا نه وي، نو بیاهر یو د اوږدوالي کچ اله باندې، چې یووال یا یوون یې متر دي په کچه کوو او دا روښانونه یې بیاګورو.

دوه: که چېرې وغواړو وپوهېږو، چې ایا د ګلاب ګل،کستېرې او که د خوږ چ بوي سره همغه دی، که توپیر لري، نو بویوو یې او بیا پرېکړه پرې کوو.

درې: که وغواړو، چې یوه منه او یو ناک سره پرتله کړو، په خوند، درونډوال او همداسې په پلنوالي کې، نو دا د بېلابېلو لارو له لارې کیږي، چې بیا یې په هر یوه مورږ پرېکړه یا قضاوت کولی شو.

پای یې: ګورو چې پرتله کونه د تللو سره یواځې سراوکار نه لري. ځنې دپرتله کونې شیان د پرتلې له پاره تلل کیږي او دا نور یې بیا د بېلابېلو لارو له لارې کچول کیږي، چې د تولو دا پورتنی نوم بیا پرتله کونه ده. له دې څخه دا پوهېږو، چې پرتله کونه سیده د تللو سره نه شو برابرولی.

نو له دې امله پرتلنه د پرتله کونې له پاره ناسم بلل دي.

بل غوره بېلووالی یې په دې دی، چې تله نوم دی، چې له دې امله یې د مخه اړیکوی ،، پر،، راتللی شي یا ښه یې په تله کې یا پر تله باندې اچول کیږي او تلل کیږي، نو لهدې امله تلل یو کړنوی دی، چې د مخه یې د ،، پر،، لیکل نه شته، دا په دې ترې پوهېدنه چې دا ،،پرتلل،، نه شته، نو همداسې پرتلنه هم نه شته.

یادونه: زمونږ ځنو د ادب خاوندانو ته دا ،، کونه،، لږ ښه نه برېښي، خو په ژبه کې ښه او نا ښه، ښکلې او ... تول شته، دا دچا د اند او خوند سره سر او کار نه لري، دا ژبه، ده، چې څنګه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه یادونه: زموږ ژبپوهان او د ژبې مینوال باید - که چېرې دپښتو ډکشنري منځ ته راتله- د پښتو شننیزه ویکتاب یا ډکشنري کې هم هر یو وی داسې روښانه کړي. او همداسې دا لاندې.

بیا لنډ: تلل کړنه ده او د کړنې د مخه اړیکوی، دلته ،، پر،، ځای نه لري او همداسې پرتلنه هم سمه نه ده. خو تله یوه اله ده، چې د مخه یې ،،پر،، ځای نیولی شي یا راتلی شي او همداسې پرتله کول او لهدې امله پرتله کونه سم دي.

اوس راځو زموږ دې بلې د خبرو موضوع ته:

دویم:

عکس العمل

پوښتنه: عکس العمل ته به په پښتو څه ووایو، یا به یې څه وبولو؟

د عمل او عکس العمل الماني، انګریزي او لاتین یې:

Aktion ;Reaktion; actio, reaction; actio; reactio

موږ به دا لومړی: د یوه ویکتاب څخه له الماني په عربې او پښتو وژباړو، چې وپوهیږو، دوی یو ویکتاب څنګه لیکي، چې موږ هم باید بیا د یوه شننیزې ډکشنري له پاره ترې زده کړه وکو. دویم به بیا موږ دا د فزیک او نور پوهنو په بنسټ هم داسې لږ روښانه کړو.

لومړی د Reaktion په څېړکړنه او عربي ترې پوهېدنه چې عکس العمل دی او په څنګ کې دا لاندې هم.

استجابه ، رد فعل، ردود

کیمیاوي کارونو کې تفاعل

سیاسی رجعه

په عربي خو نه پوهېږم، خو دا د الماني غونډالې، چې په عربي ژباړل شوي، زه یې الماني څخه پښتوو ژباړم، چې داسې لږ هکپککونکي به وبریښي، ځکه چې ورسره بلد نه یو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

.Das ist eine unglaublich primitive emotionale Reaktion

إنّه ردُّ فعلٍ بنسبةِ واحدٍ من مليون

دا له باور لري ساده احساساتي عکس العمل (په ځټکړنه (کړنغندنه)) دی

.Vielleicht war die erste Reaktion richtig

ربّما رد الفعل الأوّل كان حقيقيّاً كناّ فقط شخصين على مقربة

کېدی شي لومړی په رد عمل (په ځټکړنه) سمه وي

د الماني عربي څخه مو يو څه پښتو کړل، چې په پام کې يې ولرو. نور هم په دې هکله د ليکلو پوره څه شته، خو هغه دې ګرانو د ژبې مينه والو پاتې وي. اوس راځو

دويم ته: د عکس العمل فزيکي پېژبند:

که يوه غونډوسکه په ديوال ولو، نو هغه ديوال دا غونډوسکه په ځټ راليږي يا په ځت راولي.

دا په ديوال وېشتل عمل دي، چې پښتو انډول يې کړنه ده او دا په ځت وېشتل يې عکس الملل دي، چې پښتو انډول يې په ځټ کړنه ده.

له دې څخه نو د عکس العمل پښتو انډول په ځټکړنه شوه.

بله بېلګه يې ارواپوهنيزه ده: که څوک په څپېړه ووهي، هغه يا تا بېرته په څپېړه وهي او يا که دا کار نه شي کولی، نو مخ به يې د وينو په څېر سور شي. دالته دا وهنه عمل او له دې امله کړنه شوه او دا په ځټ وهنه او يا د مخ سره کېدل يې په ځټ کړنه ده.

موږ دلته په همدې بسيا کوو. له دې څخه دې موخه دا نه وي، چې ګوندې همدا بلد دې نه وي، خو دا کار مو بايد کړی وي، وپوهېږو، چې له عکس الملل څخه په پښتو څه پوهېږو.

ځني ملګري او يا په م ک کې هم ډېر کم د م ک ملګري دا ليکي، چې ليکنې مې ستونځمنې دي او ځني راته وايي، چې ليکنې مې د الماني اغيز لاندې دي، چې ترې پوهېدنه ستونځمنه کوي. زه پوهېږم، چې زما ليکنو کې به ستونځې ځکه وي، چې د باندني ويونه کم لري او داسې څه په کې هم راځي، چې موږ ورسره بلد نه يو. زما په دې ليکنه کې هم څو ځايه داسې ويونه راغلي، چې ما ورته په بلد ډول بايد معنا يا معنی ليکلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي، خو له دې معنا څخه په ځنګ تېرشوی یم، چې ښايي ښتاسو به ورته پام رااوښتی وي.

نه دی، نه کوم، له خوا اوکه ندی،نکوم... ځنګه لیکو؟

انجنير صيب ستانه مير زهير شينواری چې په م ک کې هم خورا هڅاند دی او زيات وخت پوښتنې و رامنځ ته کوي، چې سړی يې و ځوابونو يا نوره هم ښه څېړنو ته را هڅوي.

پوښتنه نږدې داسې وه، چې: له خوا، نه دی، نه کوم، سره بيل بيل او که ګډ ليکل کيږي.

زه نه پوهيږم، چې په داسې موضواتو به خبرې شوې وي اوکه نه، خوپه هرصورت، دا د ټولوکاردی اوزه دا خپل اند له تاسوسره شريکوم.

راځئ چې دا موضوع داسې ساده ونه نيسو او لږ يې سره وشاربو. وايي، چې له خبرو خبرې راوځي.

زه هم و دې پوښتنې ته راوهڅولم، چې فکر په وکړم.

له دې څخه د مخه (ما ليکلي وو: د دې له مخه، خوزر مې ورته پام شو، چې دا ناسم دی، نو سم يې له دې(څخه) د مخه دی) چې د خپلې ليکنې موخې ته راځم، يو دوه وړانديزونه:

١ - کله چې موږ له داسې پوښتنو سره مخامخ کيږو او څه په ليکو، نو په هغه بايد وپوهيږو.

٢ – داسې دلايل نه راوړو، چې ګوندې هغه يې ليکي اوکوم ليکوال يا پوه يې داسې ليکي يا هغسې، بې د هغه له دليله څخه، چې د موضوع د سمون لپاره يې راوړی وي، يعنې ولې ګډ يا ولې بيل. دا ځرنګه ليکل يې هرومرو يو ژبنيزلامل يا ژبنيزه لار بايد ولري، چې د هغې پر بنسټ باندې موږ اړ يو، چې هغه راوسپړو.

اوس خپلې موخې ته راځو:

بايد و پوهيږو، چې دا څه شی دی او موږ يې د ځواب يا څېړنې په هکله ځنګه و مخ ته ځو؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږدا موضوع په دوه برخووېشو:

لومړی: نه دی (ندی)، نه کوم(نکوم)

دویم: دا له خوا او که لخوا دی.

لومړي ته:

موږ د لته اړ یو چې دې لومړي ته دوه برخې ورکړو یا په دوه برخو و وېشو:

لومړی الف: نه والی، چې په نه سره ښوول – یا لیکل کیږي.
همداسې د یوې پوښتنې په ځواب کښې چې نه والی راراخي، نو هغه په ،، نه،، کیږي ، چې ذلته د نه ،، ه ،، روښانه یا جګه ویل کیږي.

پوښتنه: و کور ته ځې؟ نه! و کورته نه ځم.

لومړی ب : مخامخوالی یا که غواړی تضاد، چې په نا سره لیکل کیږي

لومړي الف ته: ،، نه ،، د یوڅه یا یو وی نه والی ښایي لکه: ځم، نه ځم، دا هغه سړی دی، --- نه دی، هغه غلا کوي، --- نه کوي، زه هم غلا نه کوم.

دویم ب ته: موږ په ډېرو ویونو او په ځانګړې توګه خویونو مخامخویونه په نا سره لیکو او دا نا د هغه څه سره یوځای لیکل کیږي، لکه: هغه وي سره په نوکانو کې یې هغه مخامخ وی لیکو، لکه: سم (ناسم)، روغ (ناروغ) جوړه (ناجوړه) [جوړه اوناجوړه ته: هغه ګڼونه، چې په دوه پوره وېشل کیږي،جوړه ګڼونه دي او هغه،، چې پاتې یې ۱ راځي، هغه ناجوړه ګڼونه دي] جوړه ګڼونه لکه: ۴ ، ۱۲ ، ۱۸، ۵۰ اونور او ناجوړه ګڼوندې، لکه: ۱۱ ، ۱۵ ، ۲۱، ۱۲۳ او نور. نورې بیلګې:ارام(نارام)، رښتیا(نارښتیا).

یادونه: دې ته باید په ګډه فکروکړو، چې نارښتیا اودروغ سره توپیر لري اوکه نه؟

څوک چې نارښتیا وايي ایا هغه هرو مرو دروغ دي؟

بله پوښتنه: ایا نه روغ اوناروغ یوڅه دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې هم لرو: دا نه سړی دی او دا سړی نه دی، چې ترې پوهيدنه يې سره ډېر توپير لري.

دويم ته: راځئ چې وګورو، له ځوا څخه څنګه په خبرو کې کارول کيږي. زما، ستا،د هغه، ... يا د يو څه له خوا يو څه کيږي يا يوڅه سرته رسيږي. که زير شو، نو د لته د يوڅه څخه يوڅه بيليږي، چې دلته خوا ده، يعنې د يو څه يا يو چا له خوا.

دا ،، خوا،، ادورب دی يعنې يو څه يا يوشي څرګند يا ذهني ښايي يا په ګوته کوي. که ،، له،، ورسره مل شي، نوداسې د ويونوپرلپسې ترې لاس ته راځي، لکه د دولت له خوا څخه...

که زما له خوا يا د دولت له خوا يا د بل څه له خوا وويل شي، نودا وينا نه ده اوڅه نه په ګوته کوي، خو که ووايو چې:

زما له خوا داسې وويل شو او يا د دولت له خوا داسې قوانين ايښول يا ليکل شوي، نو دلته يوه وينا بشپړه شوې.

دلته د وينا څڅه هم روښانه ده،چې دا ،،له(څخه) دی اودا يواړيکوی يا په دې حالت کې ،،څيرکومپوزېشن،، دی. د اړيکوي له پاره په تاند کې زما ليکنه شته،هغه کتل کيدی شي. دا نوپه خته داسې دي.

غونډالي داسې جوړيږي: زما له خوا څخه تا ته کتاب درکړل شو. د دولت له خوا څخه لارې جوړيږي.

ما د ،، له... څخه،، لپاره هم يوه ليکنه کړې اوهغه په تاند کې خپره شوې.

دې ته بايد زړه تنګ نه کړو، چې ګوندې دا موضوع څومره وزېده.

هيله ده، چې په داسې څه به ګران لوستونکي هم خپل اند روښانه اوروښانه دلايل راوړي. ژبه همداسې پوره کېږي او همداسې وده کوي.

له پښتو سره دنوروژبو زده-کوونکوستونځې:

ګرانو لوستونکو!

(c) ketabton.com: The Digital Library

که ما دا لیکنه یو ساعت د مخه سرته رسولې وی، بل ډول به وی، خوداسې بیا د خوب ته تګ وروسته یا بیا خوب ته د تګ وخت کې ورته هکپک هم شوم او د لیکنې بڼې یا خوندیونې هم بڼه بدله کړه. زه دې کار ته لږ هکپک هم شوم، چې پښتوربښتیا په ځنو برخو کې د نوروژبو سره پوره توپیرلري او غزېدلې ده، چې له دې امله د نوروژبو ویونکو له پاره یې زده-کړه لږستونځمنه ده.

زما دې خوب ته تګ کې فکر شو، چې زموږد پښتو غونډالو د کړنو د ډول سره څنګه نومځاینیوي بدلیږي؟

دا اوس لږروښانه کوو:

دلته به له سره داسې یوڅه هم راوړو، چې زموږد نورو ژبو یاپه ځانګړې توګه درې ژبې افغانان ولې اوڅنګه له پښتو سره ستونځې لري اودا څنګه روښانه کولی شو، چې دا ستونځې اوبی کړو؟

زما دې ته پخوا فکرنه وو، ما غوښتل، چې په نومځاینیوو څه ولیکم، نو دې ته مې راپام شو.

په نورو ژبو یا لږترلږه په درې اوالماني کې د کړونې له پاره په رول کې د راتلونکي-، تلونې- لنډ – او اوږد تیر وخت له پاره بدلوننه راځي، خوپه پښتوکې دابل ډول دئ، چې دلته لږرڼا په اچوو.

درې بیلګې به راوړو، بیا به خبرې پرې وکړ.

لومړۍ بیلګه: تلل

زه ځم.

زه به لاړ شم

زه لاړم.

زه تللم

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه تللی وم.

په دې بیلګه کړنه وخت-اړوند بدلیږي او کړونی نه بدلیږي.

د دا ډول کړنو ډولونه او کموالی باید وڅېړل شي اوروښانه شي، چې کوم او څنګه بدلیږي (ګردانیږي).

پوښتنه: په تلنه اوتګ کې به څه توپیروي؟

دویمه بیلګه: لیدل، کتل، که دا سره په ګډه بڼه بدل کړو.

زه ګورم.......... زه وینم

زه به وګورم.... زه به ووینم

ما کتل .... ما لیدل

ما وکتل........ما ولیدل

ما کتلي وو.... ما لیدلي وو

دا بڼی او کین د دویمې لیکې وروسته سره بدلیدلی هم شي.

په پورته کړنو ،، لیدل،، او هم ،،کتل،، کې ګورو، چې دا د نورو کړنو غونډې بلدې ګرامري لارې نه لري، چې له لیدل څخه ګورم او کتل راځي. موږباید نورداسې بیلارې کړنو ویونه هم پیدا کړو او هغه ځانګړي وڅېړو.

پوښتنه: داسې ویونه په نوروژبوکې هم شته، خوهلته یې موخه سره بیلیدلی شي. پوښتنه دا ده، چې ایا ،، لیدل،، او ،،کتل،، همغه څه یا کتمټ دي اوکه څه توپیر سره لري؟

د دې روښانه-ونه راته لږ اړیینه برېښي او بیا دا لټول یا پلټل سره څومره نږدېدي؟

دریمه بیلګه: غونډالې د کړنې، کړوني او (پړې) په کړوني سره.

بخښنه دې وي، چې د وهلوبیلګه راوړم، دا وهل موپه ذهن کې داسې کلک ناست دی، دا وهل او ...، خو اوس مې لیکلي اوبیایې سمون راته لږ ستونځمن برېښي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم الف- د لومړي کس له پاره:

۱ - زه تا وهم

Ich schlage dich

۲ - زه به تا ووهم،خو

Ich werde dich schlagen ,

۳ - ما ته ووهلې

Ich habe dich geschlagen

۴ – ما ته وهلې

Ich schlagte dich

۴ – ما ته وهلی وې

Ich hatte dich geschlagen

د پورته او لاندې دري تاسووليکي، د وړانديزونو سره

دریم ب – ددويم کس له پاره
ته ما وهې.

ته به ما ووهې.

تا زه وهلم.

تا زه ووهلم.

تا زه وهلی وم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته نو کومه ژبلارده، چې لومړي کې يواځې کړنه بدليږي او نومځاينيوی نه بدليږي اوپه دې نوروکې بيا وخت-اړوند نومځاينيوي او کړنه دواړه بدليږي؟ خبره څه کې يا چيرته ده؟

دا د نومځاينيووبدليدنې له پاره هم کړنه ونده لري يا د کړنې په غاړه دئ.

موږ دا بدلون د دې ډول کړنو په بنسټ کوو:

لومړی: کړنې، چې هغه يوڅه ته اړنه وي، دا په دې مانا، چې دا کړنې پرې کيږي، که ووايو، چې خپلواکې وي.

دويم: هغه کړنې دي، چې هغه يوبل څه ته يا د يوبل څه له امله دي.

لومړي ته: د دې کړنوبيلګې دي. تلل، بيدېدل، پاڅيدل. دلته يواځې کړونی دئ اود هغه کړنه.

دويم ته: د دې کړنو بيلګې دي: ليدل،وهل، اورېدل. دلته کړنی دي او د کړنو سره مل يو بل څه ونډه لري، که ياد يې شوی وي يا نه، په دې مانا، چې يوڅه به ګوري، يوڅه به اورې، يوڅه به وهې، که يو په -کړونی وي اوکه نه.

د هرې بلې ژبې کسان، چې پښتوزده-کوي،ستونځې يې په څه کې دي؟

دا خبره مو پورته ځواب کړه، چې په پښتو کې ګړن-اړوند نومځاينيوي هم بدليږي.

په پورته کې ګورو، چې د پښتو د نومځای نيوي کارونې سره پوره توپير لري.

داسې لږ څه ګډې وډې به راشي:

ګورو چې د الماني نومځاينيوو کې بدلون نه دئ راغلی يا نه رځي، خو په پښتو کې

ګورو، چې په راتلونکي او تلن وخت کې د کړوني اوپرېکړونې رول د لنډ - - اواوږد تير وخت سره توپير لري اوپه نوروژبو يا لږتر لږه الماني اودري کې داسې نه ده.

دا هم بايد په ګوته شي، چې د کومو کړنوله پاره.

د هرڅه د مخه بايد په ياد ولرو، چې هرد بلې ژبې زده-کوونکی(ردکوونی) خپله لومړئ ژبه په دويمه ژبه ژباړي. هغه غونډالې، چې دوی په دويمه ژبه وايي، د هغې له پاره دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډاله په خپله ژبه لړترلړه په فکر کې وايي اوبيا يې په دويمه ژبه اړوي. دا کار تر هغه وخته کيږي، چې دويمه ژبه هم ښه زده شي اوپه ژبلار يې هم ښه وپوهيږي يا د غونډالو جوړولو په لار.

تل په فکرپسې فکر راځي: کړل کيدل دي او که کيدل؟؟؟ يوه کړنه ده، چې کړونی يې نا ځرګند دئ او په يو چا څه کيږي. ايا دا په-کړونی دئ اوکه څنګه؟ ووهلم؟ دلته زه وهلکيږم دلته وهل کيدل اووهل، دا هم بيا بله لار ده، چې يوه څه کيږي او يو څه کيدل کيږي، دې ته هم بايد په کړنو کې پام وشي........

زه ليدل کيږم. ته ليدل کيږي. زه ليدل شوی يم. دلته بيا ټاکلی کړونی نه شته.

يادونه: دا ما ته نه دهروښانه چې زه دلته په کړونی دئ اوکنه.

نوايا دې ته اړيو،چې په پښتوکې د ليدلو او کړلوتوپير هموکړو،که څنګه؟

ايا دا کړنه او کيدنه په نوروژبو او پښتو کې څنګه دي؟

په الماني او همداسې په فارسي کې دوي بايد داسې ووايي. دوي فکرکوي، چې ګونډې په ټولوغونډالډولونو کې د کړوني له پاره د درې ،، ما،، له پاره زه راځي، خو داسې،

۳ –م يو : زه تاته وهم

۴ – م يو : زه تاته وهلی يم

دا ځکه چې دوي دا څه له خپلې ژبې پښتوته را اړوي.

د پښتو پوهانودنده: دوي بايد دا روښانه کړی شي او لارې چارې يې سمې روښانه کړی شي. دې تغيرته بايد دوي له پيله پام وکړي او دا د پښتو زده کوونکو ته له ښوونځي روښانه کړي.

ګران لوستونکي به راته دا بخښنه کوي، چې زه ددې ليکلو څه يادونه کوم. دا به يا د مخه روښانه او ليکل شويوي او که نه، نو ما لږ ترلږه دا لارورته پرنيسته.

دا هره موضوع د يوه پوهنيز کار ليکنه ده، چې پوره روښانتيا ته اړتيا لري او دا هم ښه روښانه شي، چې دا د بلې ژبې کسان دا څنګه اسانه او ښه زده-کولی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه: دا بدلونونه بايد دښوونځي نصاب کې راشي او د نورو ژبورده-کوونکوله پاره بايد له پيله دا بدلونونه په ګوته شي، چې هغو همغه له پيلهورته پام اوبلد شي، خو:

دا بايد له پيله ټول وخيږل شي او ژبلارې ته د ژبلارې له يوې لارې برابرشي، چې د خپلې پوهې برسيره، نورهم ښه پرې وپوهول شي.

ګڼونه په شميرنيزه بڼه او پر تورو باندې ليکل.

يادونه: د دې نامه لاندې مې يوه ليکنه ولوستله، نو له دې امله دا ليکنه.

موخه ترې ګڼونه په ادبي او نور ليکنو کې څنګه ليکل کيږي، ده.

داسې يوه لنډه ننوتنه.

ما دا اوس هم پرته له سلنې، چې ناسمه ده، د ليکوالانو زياتو ليکنو کې د ګڼونو ليکلو سره يو ډول نه يو ډول ستونځې وليدلې، چې له امله يې غواړم د يوه مسلکي په څېر دا لږ روښانه کړم.

يادونه: که ربښتيا درته ووايم، زه په دې درجو او طبقو نه پوهيږم، خو موږ، چې د ګڼونو ځومره والى غواړو راته څرګند کړو، نو د هغې کورونو سره سر او کارلرو، چې دا يويز، لسيز، سليز ، زريز او اداسې نور دي.

موږ په شميرپوهنه کې د دوه ډوله شمېرنيزو کارونو سره سر او کار لرو. ګڼل او شميرل.

يادونه: موږ د ګڼلو کارونه له پام غورځولې او دې ګڼلو ته شميرل وايو، چې دا به په همدې ليکنه روښانه کوو.

پيل:

۱ – ګڼل: د ګڼلو د ويي سره موږ له همغه کلي بلد يو، وايو چې دا خلک و ګڼه چې څو دي يا

دا پيسې وګڼه!

د ګڼلو سره موږ دوه څه روښانه کوو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف: د یوې لویې څو – یا څوموالیوالی

د ګڼلو دنده: .... څو منه، ـمتره،ـساعته

لومړی: د څه ټاکلو غوښتونو شیانو د څووالي، څوموالي او څومره والي ټاکل دي

دا په څه کیږي. په دې کې شیان ګڼل کیږي او دا په ګڼونو کیږي.

ګڼونه (پیداېښتي -):٠ ١ ٢ ٣ ٤ ٥ ....١٠٠ ...

لوستل: یو، دوه(دوې)، درې، څلور، پنځه، ....

لومړی الف: لکه په یوه لوښي کې د منو ګڼل (شمیرل نه لیکو، وروسته یې روښانه کوو)، چې څو منې دي.

لومړی ب: د شیانو څوموالی: لکه په یوه لیکه کې ولاړ کسانو یو ځانګړی سړی د بېلګې په توګه سپین څوم سړی دی، چې له ګڼلو وروسته روښانیږي، چې د بېلګې په توګه سلم سړی دي یا سلم ځای لري یعنې سلم دی (هیله ده، چې د سلم په ځای د سلن ناسمون به مو اوس سم کړی وي).

په ترتیب داسې لیکو:

١ – م، ٢ – م، ٣ – م ، ٤ – م، ٥ – م ، ....، ١٠٠ – م (نه ١٠٠ - ن)

یوم(لومړی) ، دوهم (دویم)، درېم، څلورم،پنځم، ....، سلم(نه سلن)

یادونه: په پورته کې که دوه وي، نودوهم اوکه دوې وي،نودویم دئ. درېم سم دئ. زموږ ځنې لیکوالان یې په دوه اوځنې یې په درې ییګانو لیکي،چې ناسم دئ.

ګڼل. د یو څه څووالي اوڅومره والي له پاره هغه څه ګڼو، چې کړنویي یې ګڼل دي او هغه څه چې پرې ګڼو یې هغه ګڼونه (یو یې ګڼ) بلل کیږي.

شمیرل: ګڼونه چې د کړنو یا د نښلوننخښو له لارې سره ونښلي یا وتړلشي، لکه زیاتون(جمع)، کمون، ځل اونور، دې ته شمیرل ویل کیږي.

موږ د ګڼونویا عددونود لیکلو له پاره کورونه (کوټه ګۍ یا ځایونه) لرو، چې هغه څنګه لولو بیایې همهغسې لیکنه هم ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ د ګڼونو له پاره (ارزښت) کورونه یا ځایونه لرو، چې لومړی کور یا ځای کې له صفر تر نه ولیکل کیږي او له دې امله دا ځای یویز بلل کیږي. دویم (ځای ارزښت) کور یا ځای لسیز بلل کیږي، چې په هغه کې، که نور ګنونه پسې را نه شي یا بل ځای ونه لري، نو ۱ څخه تر نهه(۱ – ۹) په کې لیکل کیږي او لس، شل، ...،نوي ځایارزښت لري، نوله دې امله د ځای ارزښت له مخې دا داسې ګڼو:

یویز، لسیز، سلیز، زریز او ... کورونه لرو چې ارزښتځایونه هم ورته ویلی شو

بیلګه: ۶۱۸ دا شپږ سوه اتلس لولو، چې همدا یې لیکنه ده.

په پورته کې د سلیز کور کې شپږ،د لسیز کور کې یو او د یویز کور کې اته دي.

مات یا کسر:

که ولرو: ۸/۳ لولو:درې پر(په) اته باندې، یعنې له اتوبرخوڅخه درې برخې یا د یوه یوون (واحد،چې ناسم دی) څخه چې په اته برخو ټوټه شي، درې برخې واخلو. دا داسې لولو: درې پر اته بندې، چې همدا یې لیکنه یا لیکښه هم ده.

که د چا پیسې زیاتیږي، نووایي، چې پیسې مې دوه برابر یا یونیم برابره یا درې برابره شوې. دا چې څوک یې ناسم وایي، د هغې ناسم ویلو یا بللو له پاره، نو موږ په ژبه کې کومه لار نه لرو او نه برابروو.

لسمیز یا عشاریه:

که ولرو: ۳.۰۸۲ نو دا داسې لولو: درې لسمیز (عشاریه) صفر، اته دوه او همدا یې لیکنه هم ده.

موږ په تورو د ګڼونو د لیکلوسره ستونځې نه شو لرلی، دا یوه پیداپښتي پروسه ده اودا زموږ په ژبه کې هم لرو.

که ولرو ۶۳۵.۸۰۴ نو دا په سلیز کورکې شپږ، په لسیزکور کې درې په یویز کور کې پنځه لري او په لسمیز کور کښې اته په سلمیز کور کې صفر اوپه زرمیرکورکې څلورلري اوداسې یې په تورو لیکو: شپږسوه پنځه دېرش لسمیز اته، صفر، څلور. ګورو چې په کوم ځای کې په تورود لیکلو سره ستونځې نه لرو.

په سلنه مې یوه لیکنه کړې، چې ناسمه ده او سمه یې سلمه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډ بیا د پام وړ: موږ هر ګڼ بې له کوموستونځو په تورو یا د توروسره لیکلی شو. څنګه چې یو ګڼ دی، نو هممغسې یې لیکو.

ګران لیکونکي دې پوره پام وکړي، چې د پیداښت سره په خپلو لیکنو کې ځان د مخامخوالي سره مخامخ نه کړي. زه دلته درې ګڼونه په ګوته کوم، چې له پیداښته څنګه دي، نو ولې یې بیا بدلوو؟ موږ ل دې امله دژبې سره بوخت نه یو، چې یو څه نویوالی مو راوستی وي. ژبه هغه په خپل پیداښتي جوړښت کې نویوالي ته اړتیا نه لري(هیله ده دا نویوالی د نیولوجیزم سرهبدل نهکړئ) او هغه څه چې د نویوالي اړتیا لري، هغه بیا پیداښتي د ګڼونو اړوند څه نه دي، هغه بیا چې نوي څه ګڼونو کې راځي هغه دی او باید سره بدل وي.

بیا: درېم په دوه یا درې یېګانو یعنې دریيم او یا درېیيم، لیکل همداسې ناسم دي، لکه چې د سلم له پاره د سلن لیکل.

ستونځې لرو او دا هره ژبه، خو د هغو ستونځو سره موږ له پیداښته بلد یو او دا بیا بلدې ستونځې دي او وي به او موږ به همداسې ورسره بلد پاتې شو.

د ژبو پیدا ښت، چې غبرګې پیدا شوي:

زه ژبپوه نه یم، خوداسې په اند یم - په دې هکله مې په ن ج کې هم د پوهیدلوهلې ځلې وکړې، خو اند مې همدا پاتې شو-، چې په ژبه پوه یم او دا اند تاسو سره ګډوم:

د پیداښت څخه تولې ژبې یو د بل سره غبرګې دي. که په انګرېزي کې until ولرو، نو د پښتو انډول یې ،، پورې(لومړی مې تر لیکلی وو، خو هغه ناسم دی)،، دی. که موږ وغواړو په ،، پورې،، ښه وپوهیږو اود کاروني ځای یې راته ښه ځرګند شي، نو د انډول لکه until یا د الماني bis د کتنې څخه ګټه اخستلی شو. دوی په خپلوژبوکې ډېر کار کړی اوهر څه یې څو لسواره څېړلي. څنګه چې د یوه څه، وخت یا ځای پای په ګوته کوي، په همدې ډول ،،پورې،، هم، چې دا یې یواځې او یواځې د کاروني ځای دی او بس. همداسې دا ،، پورې،، باید د ،، څخه،، او همداسې د نورو ځایناستی نه شي.

یو څه چې پیلیږي، د هغه له پاره ،، څخه ،، راځي او یوڅه چې پای په ګوته کوي، د هغې له پاره ،، پورې ،، راځي، یود بل ځای ناستی باید نه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا یې تکرار.

دا د نړۍ ژبې چې منځ ته راغلي یو د بل سره غبرګې - په همغه وخت یا یوپه بل پسې - د همغو یا ورته ستونځو په هکله منځ ته راغلي، یعنې د ژبو په منځ کې یو غبرګون یعنې موازیت Parallelity شتون لري.

په هره ژبه کې د هغې بلې ژبې د وی(لغات) لپاره انډول یا برابر او که غواړۍ معادل وی یا لغات شتون لري او که نه نو انډول یې یا د بلې ژبې رانیسې او یا یې په خپله ژبه کې په مناسب ډول ورته دا انډول پیداکوي.

که یو وی (لغات) ورځنی نه وي یعنې کورنی شوی نه وي او غواړو پښتو یې ورته پیدا کړو، نو د نورو زده او پرمخ تللو ژبو څخه په همغه موخه یا برابر دا په پښتو کوو.

لکه د بیلګې په توګه زموږ د کار مسؤولو لیکوالانو د عربي ،،مایع،، په اوبلن ژباړې یا مایع یې اوبلن بلله، چې دا ژبې سره تیری دۍ اوله مسلک سره خوهیڅ بلدتیا نه شته. په هیواد کې یې واورې هم شته او په دې هم پوهیږي، چې د شیانودا ټولګی بهیږي او دوي یې د خپلې ناتوانی سره اوبلن بولي. دا نور د اوبلن لیکنه کې روښانه دۍ.

په دې لاندې څیړنه کې ځان داسې لږد ګرانولوستونکود جنجال سره مخامخ کوم، چې اړیین راته بریښي. (مخ له مخه دې راته بخښنه وي.).

که یو څه دې له بلې ژبې څخه رانیولي وی موخه ناسمه شوه، نو وی، خوي اوکه نوم وي نو هم بیا ناسم دی. د بیلګې په توګه، که موږ مو په هیواد کې لا تراوسه (پورې) شفاخانه یا بیمارستان یا د الماني Krankenhaus نه لرودی یا تراوسه نه وی نومولی، نو د دې لپاره به موږ هم په پښتو کې د ژبې په بنسټ او سم اندیز اړونده نوم لرودی یا ورکولی، دا چې دا د ناروغانو ځای دۍ، نو موږ به دا ناروغتون بللی وی. یا دا چې دا د شفا ځای دی، کیدی شي رغنتون مو هم بللی وی.

دا نومونې موږ له دې د باندنی ژبو څخه نه رانیسو، بلکه دا زموږ په ژبه کې همداسې دي یعنې ناروغ لرو او د ناروغ لپاره باید ځای ولرو، چې دا به ناروغتون شوی وی. زموږ مشرانو دا په هغه وخت کې دا د روغانو ځای نومولی. دې ته دې پام وي، چې په ولس کې مو په پیداښتي یا طبیعي ډول داسې نومونې نه شته. که دا زموږ د پوهانو کار نه وي او په ولس کې منځ ته راغلی وی، نو باور وکړي، چې دا به د ناروغانو ځای یا ناروغتون او یا رغنتون بلل شوی وی، خو دا زموږ د لیک لوست خاوندانو د شفاخانې او بیمارستان په ځای نا سم لیکلی یا راوړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې څه، چې نا سم ونومول شي، نو بيايې سمه ونه ډېر زور غواړي. له دې امله بايد وهڅېږو، چې هغه څه هغسې ونوموو، چې څنګه دي يعنې د نوم څخه موخه يا شی بايد روښانه جوت شي يا نوره هم ښه نوم بايد له خوي څخه روښانه وي.

يوه بله بيلګه: زه چې د کورنيوچاروو زارت کله کله خبروکې وايم،نوزه ورته تلد،،دننيوچاروو زارت،،وايماودا ځکهچېد کورنيوچاروو زارتد کورنيوچارودندهبايد په غاړه ولري اود ،، ننيوچاروو زارت،، د دننيوچارو دنده په غاړه لري. زه نهپوهيږم،چېموږد کورنيوچاروو زارت څه بولو؟

بيا وايم: پښتانه چې څه ژبې ته را ننباسي بايد دليل يې راوړي. د کومې ژبې په پښتو کې راننوتي څه چې په پښتو کوو، نو په هغه پردۍ ژبه هم بايد پوه وو او بيا لږ تر لږه په هغه وي(لغات) موخه باندې هم له هره اړخه بايد وپوهيږو.

داسې کيدی شي، چې يو څه يا يو شی يوه ځای کې وی په يوه بل ځای کې نه وي، ځکه چې هلته به يا دا ستونځي نه وي او يا دا د شيانو ځرګنديدنې، نو بيا د بل ځای نوم بايد وکاروو.

کيدی شي، چې يو څه په بيلو بيلو ځايونو کې په بل نوم نومول شوي وي، چې دواړه يې سم دي او دا په ټولو ژبو کې داسې شته.

بله بيلګې

د دننيو چارو وزارت ته د کورنيو چاروو زارت وايو، چې ناسم دی.

بله بيلګه:

له سلو ديرش له پاره اوس زموږ ژورنالستان په ډېر ناسم ډول دېرش سلنه کاروي، چې د ژبې تخريب دی. دې ته تل دېرش سلمه ويل شوی او همداسې يې ژبنۍ او شميرپوهنيزه بلل هم دي، ولي نو دا د نړدې شلوکالو راپه دې ځوا سلنه شوي؟ اونورو هم په همدې ناسم ډول خپله کړې؟

دا په خپل اړوندځای کې روښانه شوي.

بله بيلګه يې: د ستاندار يا معيار لپاره په پښتوکې نوم نه لرو، نو موږ ورته بيا په پښتو کې نامناسب اندول ګورو، چې په رښتيا کې بل څه دی(په بل ځای کې خبرې پرې شوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکنې مې ځانګړې دي

له پیله یوه اړینه یادونه: دا څه چې ما لیکلي، دا مې له الماني ژبې څخه رانیولي او راټول کړي، دا په دې مانا، چې زه نه دومره هوښیار یم او نه دومره پوه، خو یوه وتلې ژبه الماني مې زده او د هغې په مټه او لیکنو مې لیکنې ودانې دي. دې ژبې راته دا توان هم راکړی، چې د پښتو ناسمونونو ته مې پام را اوښتی او سمونونه یې د دې ژبې په مټه کوم.

بسې:

په دې کې خو زه هم کوم شک نه ګورم، چې لیکنې مې ځانګړې دي او په ډېرو ځایونو کې ان تردې، ستاسو د لیکنو مخامخ دي، خو تراوسه مې دا اند دی، چې له ژبلارې سره بېلارې نه دي.

زما په لیکنو کې د هغه پوهنیز څه شننو او څېړنو پرته کوم نومونه یا نور ویونه ما نه دی جوړ کړي، هغه څه چې دي، هغه مو په ژبه کې شته. دا چې موږ په ښوونځیو کې څه لولو او نه پوهیږو، چې ترې پوهېدنه به یې څه وي، نو د دې پوښتنه هم نه کوو، چې دا به نو په پښتو څه وي او وښایي، نو هغه ښوونکی او یا بل پوه یې هم نه پوهیږي، چې څه ترې پوهېدنه لري.

موږ تراوسه- دا په خواشینۍ وایم- پوهنه هم خپله کړې نه ده، دا مو له نومونو سره راپور کړې، دا په داسې ترې پوهېدنه، چې فکر پرې نه کوو او یا نه شو کولی، چې د بېلګې په توګه دا کره چې لولو وایو، دا بهنو پهپښتو څهوي.

هغه څه چې ما دژبې په توان اندول نومولي، دا همداسې ده او په پښتو کې ورته بل څه نه شو ویلی. دې ته مو فکر نه دی کړی چې پښتو هم همداسې یوه ژبه ده، لکه دا نورې ژبې. په نورو ژبو کې چې څه وي، هغه زموږ په ژبه کې شته، خو مېندل یې د لومړي ځل له پاره داسې لږ ستونځې غواړي.

موږ چې کومه پوهنه راپور کړې، نو د هغې هغه خوندیونه مو راپور کړې، هغې نومونه مو راپور کړي او خپل نومونه یا و یونو ترې پوهېدنه مو راته پردي یا نا بلد دي.

که د کرې په ځای غونډوسکه یا غونډاری ووایې، نو هغه ناست لوستي کسان درپورې خاندي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له همدې امله ده، چې که اوس زموږ ژبپوهان له عربي زموږ له پاره ورځني کوم نوم له پاره پښتو نوم غواړي پيدا کړي، نو هغوي دا کار بې له دې کوي، چې د هغه نوم په خوي ځان وپوهوي، په دې هکله مې ليکنه شنه، چې،، پښتو ناسم راننباسلي نومونه،، سر ليک لاندې دي.

خبره به نه اوږدوم، اوس به راشم هغې خپلې موخې ته، د ښوونځي ليکنې څنګه دي او دا زما ليکنې، چې له دې امله ځانګړې دي.

د ښوونځي له زده کړې زدکړې په بنسټ به وليکو :

په دايره کې تعريف شوي د دابرې توکي:

ډابره، محيط، سطحه،قطعه،قطاع،قطر،قوس،وتر.

دا د ښوونځي نومونه دي، خو زموږ لوي او واړه نه پرې پوهيږي او موږ هم نه پرې پوهيږو، چې دا به نو څه وي، خو په هغه ځمککچپوهنيز پېژند يې پوهيږو. په مثلث نه پوهېږو، چې په پښتو څه ترې پوه شو.

دا پورته عربي نومونه که واورو، نو نور پرې نه پوهيږو، خو دومره پوهيږو، چې دا په يوه يا يوه پوهنيزه ريښه اړه لري. له بلې خوا دا موږ ته هغه له پيله ځکه ورځني او بلد برېښي، چې ليکلوست مو په دري کړی- لږ تر لږه هغو پخوانيو- او دا نومونه راته بلد دي يا د دې نومونو سره بلد يو. دا چې په هغه وخت کې او اوس هم زدکړې او لا تراوسه هم په پوره توګه په عربي يا درې دي، نو پښتو ته يې چا فکر هم نه کاوه، ان تردې چې هېڅ چا به له ښوونکي پوښتنه هم نه وي کړې، چې ايا د بېلګې په توګه دې کرې او مثلث ته په پښتو هم نومونه شته او که نه او همداسې يې په پښتو اندول کې ښونکو هم فکر نه دی کړی..

ما د دې په پښتو نومونه ميندلي – دا په دې ترې پوهېدنه، چې ما نه دې ټاکلي او نه يې د ټاکلو توان لرم او نه په دې هکله د شپې خوب ګورم، چې د راپاڅېدو سره سم مې بيا نوم ورته پيدا کړی وي- او هغه دالماني ژبې په مرسته. د دابرې له پاره به داسې وليکم يا مې داسې ليکلي:

ګردی، چاپېريال، هواره، ټوټه، برخه، ټوټووني، وړانګه، نيمی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که دا د لومړي ځل له پاره واورو، خو ورسره بلد يو، د خپلې ژبې نومونه مو دی، خو که ووايو، چې دا په ځمککچپوهنه کې راځي، نو بيا به ورته هکپک، ځکه شو، چې هغه ورسره بلد ځمککچپوهنيز نومونه نه دي.

که د دې هغه ځمککچپوهنيز پېژند ورکړ شي، نو بياله چا نه هېرېږي، خو دا به دا اوس هم دموږ له پاره څومره هکپک کوونکی وي.

راځئ چې يو څه له يوه بلې ريښې هم راوړو:

که په يوه مرطبان کې يو ممبران نصب (که نسب) کړو او د ممبران يوه طرف ته يو د مالګې رقيق محلول واچوو او بلې لور ته يې غليظ محلول، چې دا رقيق محلول مشبوع هم وي، نو دلته به دا د اوبو حرکت له رقيق محلول څخه د غليظ مشبوع محلول په طرف وي.

ګوری، چې دلته به د پښتو په کې څه وي؟

پرته له هغه ترنويونو به نور څه په کې په پښتو ونه ګورو.

يوه يادونه دې همدلته وي: که چېرې همداسې موږ دا پور شوي ويونه وکاروو، نو لرې نه ده، چې همدا به مو د ژبې نومونه وګرځي او د پښتو انډول به نور خپله د ورکېدو لار ونيسي.

راځئ چې اوس دا په پښتو وليکو:

که چېرې په يوه بوتل يا ساده يې لوښي کې يوه پرده کيږدو او د پردې يوه لور ته د يو نری ملګوبی واچو او بلې لور ته يو موړ تينګ ملګوبی واچوو، نو د اوبو خوزښت به د نري ملګوبې څخه د ماړه تينګ ملګوبې په لور وي. دې باندې به ګوره هغه کليوال پښتون هم پوه شي او زده کړه به يې هم اسانه وي، ځکه چې په لومړي پېژند کې خو بايد محلول، رقيق، غليض، مشبوع هم زده کړې و دا پوره ستونځمن نومونه دي.

زه په مشبوع هلته پوه شوم، چې په کوم ځای کې مې په ليکلو دا نوم راغی، چې له الماني څخه مې يې بياپه پښتو انډول ومينده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ما د لیکنو او ژباړو ځانګړنوالی:

لومړی: ما چې نړدې ځلوېښت د شمېړ پوهنې کتابونه په پښتو لیکلي، ما هڅه کړې، چې هیڅ یو نوم هم جوړ نه کړم او دا نومونه مې د پښتو ژبه کې میندلي او شته. دا دې ځانله د شمېړپوهنې مینه وال نه، بلکه د پښتو مینه وال هم وګوري، چې د ژبې له مخې څنګه دي.

دویم: ما درې د فزیک کتابونه هم ژباړلي او هغه هم د هرڅه سره په پښتو دي او دا هرڅه په پښتو کې شته، د کېدونې یا شونې پولې پورې.

دریم: ما نړدې شپېر او که د مخه ور سره کړو نو څو کتابونه او څو مجلې په پښتو لیکلي، له ډلې یې یو د فلسفي کتاب ژباړه ده، چې ماته په زړه پورې برېښي او هرو مرو به د نورو ژباړو او لیکنو سره پوره ډېر توپیر ولري. په دې مې دوه دمخه چې لیکلي وو، هغه مې پوره وغزول، نو له دې امله دوه غزول شوي دي.

په دې کتابونو کې د ګرامر کتاب لا تراوسه ن ج ته نه دې پورته شوي، خو د ټولو لیکنې د تاند او د دعوت درنو خپرونو کې لا د مخه خورې شوي، چې ګرانو مینوالو به لوستې وي.

د پښتو په لار کې د ګرامر لیکنې، چې د الماني ژبې په مټ مې کړي، هم ماته دپام وړ برېښي، خو هغه زه یې چې دګرانو لوستونکو څخه د لوستلو هیله کوم- سره له دې، چې دا به هم تاسو د مخه هم په پورته یادو درنو خپرونو کې لوستلې وي – چې دا بیا هم ولولي.

دا د ،، په پښتو کې ناسم ننباسل شوي ویونه،، کتاب دی: دا لیکنه ـ په ډېره بخښنه – ستاسو د ټولو په مخامخ یوه لیکنه ده، او دا ویونه، چې ما په پښتو ناسم بللي، دا نړدې زموږ ټول لیکوالان لیکي، نوله دې امله

هیله: ګرانو ژبپوهان او ژبمینوالو! زه په دې لیکنو سوچ بوچ ځانله یم. دا بدبختي او دا نامنندویه دنده لوي څښتن یواځې زما په برخه کړې. د کتاب په سر کې مې لیکلي، چې: که چا راته دا وښووله، چې دا دې ناسم دی، نو له ما څخه دې د ډاکترۍ شهادتنامه واخستل شي، که نه د پښتو ژبې ډاکتري دې راته راکړي، چې بیا دا دومره هڅې په دې ارځې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما هيله له ټولو لوستونکو بيا په ځانګړې توګه ژبپوهانو څخه دا ده، چې زما ليکنې ولولي او ماته بيا له هغې وروسته په ګوتنيوني ډول خپل اند ووايي يا وليکی. که دا ساده نيسی، نوزه به داسې ترې وپوهې‌ږم، چې يا مې ليکنې بې ارزښته دي او يا تاسو دې ليکنو ته پوهنيز ځواب نه لرئ او خولهپه پټوئ، چې په دې حالت کې بيا دا پوهنيز اخلاق نه دي او هرومرو به پېره ياستی.

ډېره بخښنه غواړم، چې ځېره ژبه مې وکاروله، خو ځان راته په حق برېښي او يا يې تاسو راته داپېځټ يامخامخ وښاياس. بيه هم په بخښنه.

د افغانستان علومو اکادمي پښتو څانګې محتورم رياست او لړ تر لږه د کابل پوهنتون د پښتو پوهنځې محترم رياست ته په ډېر درنښت.

موږ د ولس په زيان يا مو ولسې څه ته زيان رسول، که د هر چا له لورې وي، بابيز ګورو اونيسو، خو که زموږ ځانيز زيان په کې وي، نو بيا دزيانرسونکي سره له مريو نيسو.

هرڅوک چې ناروا کوي او دا د ولس سره نو زموږورسره په څتکړنه نه شته. له دې امله زه غواړم، زما په تن، بدن او اند د دې کار سره لږ تر لږه په داماته په زړه پرته مسئله کې د پای ټکی کې‌ږدم، له دې امله دا ليک:

د افغانستان د علومو اکادمي پښتو څانګې او د افغانستان د پوهنتونونو د پښتو پوهنځيو محترمو رياستونو او په ځانګړې توګه د کابل پوهنتون د پښتو پوهنځې محترم رياست ته په خورا درنښت غواړم خپله غوښتنه په لاندې ډول وړاندې کړم:

ما د تاسو او زياتو پوهانو له خوا ليکنو کې ناسم ويونه راټول کړي او په هکله مې ليکنې د تاند او دعوت او نورو زياتو خپرونو کې خورې شوي او همداسې مې د ،، پښتو ته ناسم راننباسل شوي وينه،، د سرليک لاندې، چې دا ټول ناسمونونه مې هلته رايوځای کړي، خپور شوی. دا ژبه زما م هم ده او حې‌ږم، چې ناسمونونه يې په ګوته کړم او مسئول يې سمون ته راوبولم، که داهرڅومرهستونځمن کار هم وي او يا دا چې زه د دې خپلو داسې ليکنو سره ستاسو د ليکنو له امله له تاسو سره تېری دي، چې تاسو يې هم بابې‌زه بايد ونه ګڼۍ او زما د داسې کړنو مخامخ بايد ودرېږئ، ما پوهنيز محاکمه کړئ.....

زه په تاسو دا دعوا کوم، چې يا مې دا ستاسو ناسمونونه، چې ما سم کړي ومنئ او يا زما د ليکنو په ناسم ښودلو راته کلکه سزا راکړئ. يو ځل بايد وښايو، چې څوک موږ ته په ناحق وبلو او نا حق ملامتولو نه پرېږدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما جزا: شهادتنامه راځخه واخلئ او یا د پښتو ډاکترې راکړئ.

پښتو یوه هکپکوونکې ژبه ده:

پښتو یوه هکپکوونکې ژبه ده او همداسې ژبلار یې هم هکپکوونکې ده.

د مخه یادونه:

دا لاندې ګرامراړوند وییونه مې په لیکنو کښې شته او په لنډ وخت کښې به یې یوه پوره او معیاري کتاب هم و تاسو ته د کتابتون.کوم له لارې وړاندې شي، خو دلته زه یواځې دا د پښتو ژبې ځانګړنې څېړم.

زه خو په الماني او پښتو پوهېږم، د انګریزي سره لږ بلد یم او د درې په ګرامر هم نه پوهېږم، خو په لاندې توګه به دا هکپکوالی روښانه کړم، په خواشینی باید ووایم، چې تر اوسه پورې په دې هکله د موږ ژبپوهانو لیکنې نه دي کړي او یا یې دا ځنې څه داسې سر سرې رااحستي، چې ما په خپلو لیکنو کښې پوره روښانه کړي، خو دلته بېرته د خپلې لیکنې و موخې ته په لاندې توګه راځم:

۱ – د پښتو یو یا یوګڼ دوه خانیزنومځآینیوي لري. زه، ما، ته، تا،هغه، هغه. د موږ پښتو پوهان دې ما، تا، هغه ته د زه، ته ، هغه، اووښتي وایې، خو داسې نه ده او دوی دوه خپلواک په کړنو او پرېکړونو کښې په لاندې توګه کارول کیږي.

۱ ۱ – د هغو کړنو لپاره، چې پرېکړونی نه لري، یواځې زه، ته، هغه کارول کیږي: زه (ځم، لاړم، به لاړ م،...) او همداسې ته او هغه....

۱ ۲ – د هغو کړنو لپاره، چې پرېکړونی ولري، داسې کارول کیږي: زه خورم، زه به وخورم، ما خولې، ما خوړلې ده، ما به خوړلې وي او همداسې ته او هغه....

۲ – دموږ پښتانه ژبپوهان خورم، خورې..... کښې دا –م، -ې، -ي.... متصل نومځاینیوي بولي، ځو داسې نه ده. دا د کړنییونو د بنه بدلون یا ګردان له امله راځي، چې د سفبکسونو یا پسې تړلې –م، -ې، او –ي سره یې پوهېدنه غزیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(دلته دې د پسېټړلو و پېژند ته پام وي، چې د یوه پسې چې وتړل شي، بنسټ وی همهغه دی، خو پوهېدنه یې غزېږي)

۳ – که د پوښتننومځاینیوي او نورو څخه دلته ونه غږېږو، نو موږ په پښتو کښې دوه ډوله نومځاینیوي لرو:

۳ ۱ – ځانیزنومځاینیوي.

۳ ۲ – کلیتیکي – یا تکیه اړ نومځاینیوي، چې دا هم دوه ډوله دي:

۳ ۲ الف- پروکلیتیکي یا پسې تکیه اړ نومځاینیوي لکه مې،دې، یې، مو.

یادونه: د موږ پښتوپوهان دا ځواکمن او کمزوري نومځاینیوي بولي، خو دلته د زور او کمزورۍ خبرې نه شته.

۳ ۲ ب- اینکلیتیکي یا د مخه تکیه اړ نومځاینیوي لکه: را، در، ور،

گومان مې دی، چې دا داسې پوره دموږ پښتو پوهانو لخوا نه دي څېړل شوي او یا یې ورته هېڅ فکر نه دی شوی او یا دا په پښتو کې تراوسه پورې نه دي څېړل او روښانه شوي، چې دا اند مې را ته سم برېښي. په ژبلارو کښې گوته ورته نیولې، خو هغه داسې ډېره کمزورې ده.

د ۳ ۲ ب نومځاینیو لوریز بولي، چې د دواړو پوهېدنه او روښانه ونه یې هم نه ده روښانه کړې.

۴ - دا منځ یادونه هم راته اړیینه وبرېښېده: پښتو اېرگاتیو ژبه ده او دوه حالتونه لري:

۴ ۱ – رېکتوس، ولاړ - یا کړونی حالت: زه وهم، ما وواهه او

۴ ۲ – اوبلیکوس پروت یا نه کړونی حالت، چې دا هم په دوه ډوله دی

۴ ۲ الف- پرېکړونی حالت: ما وهي، زه ووهلم او

۴ ۲ ب - نه کړوني حالت، چې دا ببرته دوه حالتونه لري:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ ۲ب ۱ – د خاوندوالي حالت لکه: د هغه کتاب سور رنګ لري او

۴ ۲ ب ۲ – د پسېڅاینیو او یا داتیو حالت لکه:

له (ما، تا، هغه، موږ، هغوي...)(څخه، سره، کره، پسې، ...) راغئ

تر (ما،تا، هغه موږ، هغوي...)(پورې راغئ

په (ما، تا، هغه موږ، هغوي...) کښې دا فکر شته (لږ مې پښتونولۍ ته وکتل او دلته مې راغئ ونه لیکه)

پر(ما، تا، هغه، موږ، هغوي...) باندې ودرېد.

دلته هم یوه اړیینه یادونه: ....باید ولیکلشي....

دموږ پښتو ژبپوهان لیکي:....

اوس بېرته ځو او د حالتونو له مخې:

و ۳ ۲ الف ته: دا مې، دې، يې، مو په دواړو حالتونو کښې کارول کيږي. که له پرېکړوني کړنوییونو له مخه وي، خو د کړوني او پرېکړني حالت لپاره کارول کيږي او پرته له دې د خاوندوالي حالت لپاره کارول کيږي، لکه موږ وهو، موږ وهې، چې د کلیتیکي نومځاینیو سره دا سې دی: وهي مو، وهو يې یا داسې لږ نور هم روښانه: سپین مو وهي. سپین مو وواهه. او سپین مو ورور دی.

د موږ ژبپوهان د دې د کاروني سره ستونځې لري. د مخه مې کوته ورته ونیوله، چې دا په پښتو ژبلار کښې روښانه – یا نه دي څېړل شوي.

کاروي يې خو بې له هغه ژبلار پوهېدني څخه.

دلته به د پښتوپوهانو یو څو بېلګې راوړم، که څه هم دا کار راته په زړه پورې نه برېښي او ډېبېره هیله لرم، چې راڅخه زړه بدي نه شي. دا به مې هېڅ کله هم موخه نه وي، چې له دې لار ځان وښایم او ځانښوونه مې بدې راځي.

یوه بېلګه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليکي: – په يوه ليکنه کښې پر پسې تکيه اړ نومځاينيو باندې ډېر څه ليکل شوې دي، خو زه به يې دا يوه برخه يا يوه بېلګه راواړم يا که غواړئ حالت راواخلم چې، ليکي:

،،پلار مې يې وليد: دا هم د تېر غونډې دوه ماناوې لري، زما پلار يې وليد يا د هغه پلار مې وليد؛ خو جوړښت يې نه بدلېږي.،،

زه به و ليکم:- دا پورته يواځې يوه غونډله ده، دويمه غونډله نه شي کېدی او بس. به هېڅ پوهنه کښې يوهغونډله دوه پوهنيزه نه شي کېدی. دا به هم و څېړو، چې څنګه يوه پوهنيزه ده:

په ،، پلار مې،، پسې کړنوی نه دي، نو دا خاوندوالی دی، داپه دې پوهېدنه چې، د ما پلار. اوس ليکو: د ما پلار يې وليد. دلته په پسې تکيه اړ نومځاينيوي پسې کړنويي دی، چې غونډله ده: د ما پلار هغه وليد يا ښه يې: هغه د ما پلار وليد.

... هغه وليد. هغه څه شی وليد؟ د ما پلار او همداسې: پلار مې چا وليد؟

پلار مې هغه وليد يا پلار مې يې وليد.

چا مې پلار وليد؟ هغه مې پلار وليد.

پلار مې يې وليد.

دا چې هرڅومره واړوو او راواړوو، همدا يوه پوهېدنه لري او بس.

و ۳ ۲ ب ته ـ مختکيه اړ نومځاينيوي را، در، ور

دا هم په دواړو حالتونو کښې کارول کيږي.

الف- د کړونې په څېر د ور سره سرېښ لوريزکېدونکي کړنوييونو سره سره.

لکه تلل:راځم، درځم، ورځم او نور

بې- د نه کړوني حالت يا د پسېځاينيو حالت کې، لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(را، در، ور) (څخه، سره، کره، پسې، پورې، کښې، باندې او که نور و چا ته په یاد راځي یا راغلل ور زیات یې کړئ).

بل هکپککوونکي لاس ته راوړنه دا ده، چې حالت اړوند لرو:

را = له، پر، په، تر...

ګورو، چې دلته دا را د هر ځانیز نومځاینیوو کړونی حالت د مونومونو له، تر، پر، په، له لارې د نه کړوني په پوهېدنه پوهوي، با دا کړونې نومځاینیوي په نه کړونو نومځاینیوو بدلوي. ځکه چې دا پورته مونومونه پوهېدنوړونکي دي.

دا به په ګوته کړم، چې د نابلدتیا له امله، چې موږ تر اوسه پورې په ژبلار کښې ورسره نه یو مخامخ شوي او دا پورته مورفېمونه مخځاینیوي نه دې، لکه چې اندل مو.

اړیینه بادونه دا د ما په کتابونو او په تېره په دې اخرني راټول شوي او څه ورزیات په کتاب کښې ښه روښانه شوي.

یو څو اړیین پېژندونه: پسې تړلي پسېځاینیوي مورفېمونه (یا د ژب کوچني یووالي).

Suffix پسې تړلي: دا د ژبنیو یوونونو هغه ټولګی دی، چې د وییونو - چې بنسټوییونه بلل کیږي – پسې تړلي دي او د بنسټوییونو پوهېدنه غزوي. لکه -والی (لویوالی)، توپ (کوچنیتوب)، - کی (خورکی، مورکې) او نور. پسې تړلی کېدی شي له یوه تورې هم جوړ وي لکه: سړی (سړي).

یادونه: په پښتو ژبه کې پرېفېکسونه نه شته.

مورفیم: د ژبې د ګرامر کوچني ژبیوونونه دي، چې خپله پوهېدنه نه لري، خو معنا- یا پوهېدنوړونکي دي، چې د موږ لپاره غوره یې، د، له، په، پر، تر دي، چې له نومځاینیوي ،، ما،، څخه د مخه راشي، د هغه پوهېدنه له کړوني حالت څخه و نه کړوني ته وړي، لکه : دما، له ما، تر ما او نور.

زه چې ګورم، دا د پښتوپوهانو لپاره یو ستر د خبرو او ورباندې د پوهېدنو او ورپوهونو موضوع بربښي، چې خپله ځانونه ورباندې باوري کړي او نورو ته یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا وړاندې کړي (بخښنه دې وي، چې لیکنه د نادرښت له امله، چې خدای (ج) دې نه کړي، نه ده).

د ډاکتر ماخان میړي شینواري کتابونه یا ژباړې او لیکنې

د ډاکتر ماخان شینواري پوهنیز کارونه، ځانګړي دي، دا په دې مانا چې د نورو پښتو لیکنو سره د پښتو ژبې له مخې پوره توپیر لري او سوچې بوچې نوې دي. په لاندې ډول:

۱ – ډاکتر شینواري نړدې څلوېښت کتابونه د شمېرپوهنې رېښه کې په پښتو کړې، دا په دې مانا، چې د عربي ویونو په ځای یا یې نوره هم ښه د مسلکي نومونو انډول پښتو ویونه لیکلي.(دا انډول نومونه په پښتو کې شته، جوړ شوي نه دي)

۲ – په درې کتابونو کې یې فزیک هم په پښتو لیکلی، دا په دې مانا، چې پوهنیز او مسلکي ویونه په پښتو دي، چې دا هم د پښتو ژبې له پاره لومړی ځل دی.

۳ – دوه کتابونه د ژبې په هکله، چې هلته هم د نورو لیکوالانو د لیکنو د سمون سره سر او کار لری ، چې نوموړی په کې تراوسه ځانله دی، لکه په دې نورو لیکنو کې هم. ملامتي به د نومړي وي، خو وایي، چې کړنې یې د ژبلار سره سمې او سم اندیزې دي.

که ژبسمون، چې بیا هم ډېر غزېدلی او چاپ ته چمتو دی، هغه ویونه د څېل شوي، چې ناسم ژبې ته را ننباسل شوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴-دوه کتابونه ۴ ۱ – پښتو ژبلار د ښوونځي لپاره به په لنډ وخت کې خوره او

۴ ۲ – د ژبې په چوپړ کې به هم لنډو ورځو کې ستاسو لوستلو ته وړاندې شي.

زما زیاتې لیکنې له پخوا په ټول افغان او اوس همداسې هغه زیات یې د تاند په خپرونه او د دعوت خپرونه کې خواره شوي او نور هم دا کار پسې روان دي.

او کتابونه په کتابتون.کوم کې خوریږي، چې هلته یې بیا د کتاب په بڼه لوستلی شی.

۴ ۳ – دا اوس پنځه او یا ښېږ کتابونه نور د ژبې اړوند ، یو د سیاست، او یو د غوره خبرو کتابونه خپرونې ته چمو دي. (د اوکتوبر اوم ۲۰۲۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډاکتر ماخام مېرې شينواري ليکنې او ژباړې

د ډاکتر ماخان شينواري چاپ او ناچاپ ليکنې، چې هغه زياته برخه يې له ketabton.com څخه خواره شوې:

:(Vienna (Austria 1988

لومړی:

H.K. Kaiser , M. Shinwari : Aproximation compact topological algebra : contributions to general algebra 6 ; Page 117 – 122

:(Vienna (Austria 1987

دويم: Interpolation und Aproximation durch Polynime in Universalen Algebren . Diss . Uni. Wien

لاندې د شميرپوهنې پښتوتول کتابونه په المان کې د ،، افغانستان کلتوري ودې ټولنه،،له خوا چاپ شوي دي
:(Bonn (Germany 2000

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم: د شمیرپوهنې ستر کتاب : د شمیرپوهنې برسیره د انجنري، فزیک او اقتصاد لپاره ، همداسې د ښوونکو او زده کوونکو لپاره (دا کتاب په ۹۰۰ مخونو کې چاپ او دا نوې لیکنه به یې څنو ځایونو غزېدلې او څنې ځایونه ترې لرې شوي دي)
:(Bonn (Germany 2003

څلورم: څمککچپوهنه(هندسه) ، په سلو، زرو کې شمیرنه، د ګټې – او کټې د کټې شمیرنه ، د اختمالوالي شمېرنه کتاب د ښوونځي ټولې اړتیاوې پوره کوي
:(Bonn (Germany 2003

پنځم: الجبرونه (د الجبر بنسټونه دي) (ketabton:com ته پورته شوی)
:(Bonn (Germany 2003

شپږم: د شمیرپوهنې انګرېزي – پښتو ډکشنري.(ketabton:com ته پورته شوی)
:(Bonn (Germany 2003

اووم: د شمیرپوهنې الماني - پښتو- او پښتو الماني ډکشنري (ketabton:com ته پورته شوی)

Mathematical dictionary German/ Pashto and Pashto/German
:(Bonn (Germany 2003

اتم: دفرنځیال برابرون (دا کتاب په دې ځانګه کې یو پیل دی، ساده لیکل شوی) (ketabton:com ته پورته شوی)

Differential equation Translation; An Introduction
Bonn (Germany): 2003

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم: د شمیر پوهنې فرمولونو ټولګه
Mathematical Formulas
<u>:(Bonn (Germany 2003</u>

لسم: شمیرپوهنه له عربي په پښتو

<u>:(Bonn (Germany 1997</u>

یوولسم: د افغانستان په هکله سپینې خبرې: په المان کې

،،د افغانستان روغې او بیا ابادولو ټولنه،، له خو

یادونه: له ۲۰۰۰ کال دمخه ډاکتر ماخان شینواري د ،،د افغانستان روغې او بیا ابادولو ټولنه،، له خوا درې سیاسي مجلې هم را وستلي.

ژباړې او نورې لیکنې:

: *(Prof. Brinkmann. (From Brinkmann.du.de*

لاندې د برینکمن لیکنې چې له پرینکمن ن ج څخه ژباړل شوي دي. دا کتابونه د ښوونځي له پاره او همداسې د کانکور ازمویښې له پاره ګټور دي.

دولسم - شمیرپوهنه د ښوونځي لپاره لومړی ټوک (ketabton:com ته پورته شوی)

دیارلسم – شمیرپوهنه د ښوونځي لپاره دویم ټوک(ketabton:com ته پورته شوی)

څوارلسم – شمیرپوهنه د ښوونځي لپاره دریم ټوک(ketabton:com ته پورته شوی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسم - د احتمالوالي شميرنه د ښوونځي لپاره(ketabton:com ته پورته شوی)

شپاړسم – احصایه یا ستاتیستیک دښوونځي لپاره(ketabton:com ته پورته شوی)

لاندې کتابونه د شتوتګارت د پوهنتون د استادانو د لکچرونو څخه چې د شتوتګارت پوهنتون ن ج څخه خپاره شوي را ژباړل شوي.

اولسم – انالیزی ۱ (ketabton:com ته پورته شوی)

اتلسم – انالیزې ۲(ketabton:com ته پورته شوی)

نولسم – کرښيز الجبر (ketabton:com ته پورته شوی)

شلم - د شمیرپوهنې بنسټونه (ketabton:com ته پورته شوی)

یوېشتم - د فرمولونو ټولګه(ketabton:com ته پورته شوی)

دوه ویشتم – فنکشنل انالیز(ketabton:com ته پورته شوی)

درویشتم – وکتور شمیرنه (ketabton:com ته پورته شوی)

نورې ژباړې

څلرویشتم – له grundstudium.info/linearealgebra/www. څخه:کرښيز الجبر (ketabton:com ته پورته شوی)

پنځویشتم – Georg Gutenbrunner ګڼونپوهنه یا د اعدادو تیوري(ketabton:com ته پورته شوی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما لیکنې
:(Bonn (Germany

شپږویشتم - د شمیرپوهنې ستر کتاب دویم چاپ لومړۍبرخه: د پوره تغیراتو سره : دا کتاب د شمیرپوهنې برخې برسیره د انجنري، فزیک او اقتصاد لپاره ، همداسې د ښوونکو او زدهکوونکو لپاره پوره ګټور دی. په کتاب کې د اړتیا سره زیاتونه او کونه راغلې (ketabton:com ته پورته شوی)

اوه ویشتم- د شمیرپوهنې ستر کتاب دویمه برخه (ketabton:com ته پورته شوی)

اته ویشتم - ځمککچپوهنه (هندسه) دویم چاپ د پوره تغیراتو سره (ketabton:com ته پورته شوی)

نه ویشتم – الجبر بنسټونه دویم چاپ له تغیراتو سره (ketabton:com ته پورته شوی)

دېرشم - ډېرۍ پوهنه یا سټ تیوري (ketabton:com ته پورته شوی)

یودېرشم – د شمیرپوهنې سم اند (منطق ریاضي) (ketabton:com ته پورته شوی)

دوه دېرشم - د یو څو شمیرپوهانو ژوندلیک(ketabton:com ته پورته شوی)

دریدېرشم – د شمیر پوهنې ګډې وډې لیکنې

څلوردېرشم- داهم ژباړه ده، خو لیکونکی یې متآسفانه راڅخه نابلد شوی: د مشتق او انتیګرال شمیرنو ته تمرینونه او اوبیونې یا حلونه یې(ketabton:com ته پورته شوی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځه دېرشم – د شمیرپوهنې انګریزي پښتو او عربي + دري ډکشنري

شپږدېرشم – د شمیرپوهنې پښتو انګرېزي ډکشنري(ketabton:com ته پورته شوی)

اوه دېرشم – د شمیرپوهنې پښتو ډکشنري د شمیرپوهنیزو وییونو په پښتو روښانه ونه(ketabton:com ته پورته شوی)

اته دېرشم - د زړه له کومې(دا هغه لیکنې دي، چې ځنې یې په نړیول جالونو کې خپرې شوي دي.)

نهه دېرشم – د افغانستان په هکله سپینې خبرې، چې وبه غزیږي.

څلوېښتم– د شتوتکارت پوهنتون لکچرنوټونو څخه ، چې د شتوتګارت پوهنتون ن ج څخه خپریږي: د ګروپونو تیوري(ketabton:com ته پورته شوی)

- د ښوونځي لپاره فزیک د برینکمن لیکنه

له پنځم ټولګي څخه تر اووم ټولګې پورې ژباړل شوی (دا چې زما دویم مسلک فزیک دی، دا لیکنې ژباړم. دا هم د دې لیکوال یوه ډېره ښه لیکنه ده، چې -د شمیرپوهنې په څېر- دلته هم زیات تمرینونه د حل یا اوبیونې سره په کې راغلي او ماته زیات ګټور برېښي) او دالاندې د برینکن څخه راژباړلي

یوڅلوېښتم - فزیک لومړۍبرخه (ketabton:com ته پورته شوی)

دوه څلوېښتم – فزیک دویمه برخه. برېښنا پوهنه. همدا کتاب. (ketabton:com ته پورته شوی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دربڅلوېښتم – د پوهنې وزارت له خوا چاپ د ښوونځي شمیرپوهنې کتابونو ته کتنه. دې کتاب کې د دښوونځي کتابونو د هر کتاب یوې برخې ناسمونونو ته ګوته نیول شوې او ناسمونونه بیا سم شوي دي.(کتابتون.کوم ته پورته شوی)

څلورڅلوېښتم – د فزیک کوچنۍ ویونو دکشنري(کتابتون.کوم ته پورته شوی)

پنځه څلوېښتم – پرېپوزېشن یا اړیکویونه.(ketabton.com ته پورته شوی)

شپږڅلوېښتم = ژبسمون(پښتو کې ناسم راننوتي ویونه، چې سم شوي دي) (ketabton.com ته پورته شوی)

اوه څلوېښتم – پښتو ژبلار یا ګرامر ۲۰۲۰ همدا کتاب (ketabton.com ته پورته شوی)

اته څلوېښتم – ژبسمون (که غواړۍ دویم غزېدلې لیکنه) : له پخوانۍ لیکنې څخه نوی شوی او پوره غزېدلی ۲۰۲۰.(ketabton.com ته پورته شوی)

تازه لیکلې خو تراوسه کتابتون ته نه دې پورته شوي او دا د ځانله لیکنو په توګه له درې کاله را په دیخوا د تاند او په دا ورسته کې د دعوت او همداسې د نورو د ج څخه خورېږي او خواره شوي دي. په دې کتاب کې د پښتو ناسم ننوتي ویونه څېړل شوي ناسمونونو ته ګوته نیول شوي او په دلایلو روښانه .شوي، چې ژبمینوالو لهپارهيې لوسته او ګوتنیونه اړیینه ده.

نهه څلوېښتم – داسې څه له فلسفې ۲۰۲۰(ketabton.com ته پورته شوی)

پنځوسم – ژبې مري او نورې لیکنې ۲۰۲۰ (کتابتون ته پورته شوی)

یوپنځوسم- پښتو ژبلار د ښوونځي لپاره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه پنځوسم- هر څه د ژبې په چوپړ کې.

درېپنځوسم- هر څه د ژبې په چوپړ کې. و کتابتون ته پورته شوې

څلورپېنځوسم- د نړۍ هوښيارتياوې.

پنځه پنځوسم – د جبران خليل غوره خبرې .

شپږپنځوسم- ټوليز سم اند .

اوه پنسوسم: غوره وېناوې. دويمه برخه.

اته پنځوسم: د حالتونو څېړنپای

نهه پنځوسم: حالتونه. د حالتونو غزولې او د ښوونځي لپاره چمتو شوې برخه.

شپېتم: ژبپوهنه يا ژبلار: همدا کتاب. دا د ما د پخوانيو ليکنو څخه راټول او يو څه ورزياتونې د سمونونو سره.

يادونه: د درې کتابونو خورې ورې ليکنې لرم، خو داسې لړ ناتوانه غوندې يم. که سړه سينه مې ورته ولرودی شوه او دا مې د کتابون لخوا تاسو سره ګډ کړی شوی، نو ورته خوښ به شم.

د لوي څښتن څخه ډېر خوښ يم، خپله ستر هغوښتنه وښايم، چې پښتو هم يوه پوهنيزه ژبه ده او دا په شمېرپوهنه کښې، د نړدې څلوېښتو کتابونو او په ژبه کښې د نږدې لسو کتابونو په شاو خوا کښې او همداسې فزيک، فلسفه او ټوليز سم اند کښې او دا داسې ښه روښانه او غزېدلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډاکټر ماخان میرزي شینواري ژوند ته یوه لنډه کتنه

نوم: ماخان (په لومړي ځل یې نوم ،،میرزی،، وو. د رحمابابا لیسه کې نوملیکلو وروسته په ماخان باندې بدل شو)

د کورنۍ نوم : شینواری

د پلار نوم: ارواښاد نورالرحمان

د مور نوم: ارواښاده پستو بي بي

د نیکه نوم: ارواښاد حسن خان

د نیا نوم: ارواښاده صبره بي بي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دزیږېدو کال: ډاکتر ماخان شینواری د ۱۹۴۶ ز ک د سپتمبر په ۱۵ نېټه زیږېدلی دئ (دا خو هغه رسمي ز ک دۍ. سمه نیټه یې ۱۳۲۲ او ۱۳۲۰ ش ه کلونو منځ کې باید وي، خو تره مې وایي ۱۳۲۰ ه ک دئ)

د زیږېدو ځای: ننګرهار د شینوارو د هسکې مېنې ولسولي په مورګې کلي کې زیږېدلی.

د مورګۍ غارخلي کلي کې د لمنځتون استادانو څخه له قرانکریم تر پنجکتاب، خلاصه، مونیه، ګلستان پورې، چې دا مو بیا په ښوونځې هم لوستل، لوستلي، خو بې له دې چې پوره پرې پوه شي.

کلیوالي ښونځي: له ۱۹۵۱ تر ۱۹۵۴ پورې د هسکې مېنې مورګۍ لومړني ښونځي، چې دی یې هم د لومړنیو زدکوونکو له ډلې څخه وو.

د رحمان بابا لېسه : له لومړي او بیا له دریم تر ۱۲ ټولګې پورې له ۱۹۵۴ تر ۱۹۶۵ پورې.

دی د رحمان بابا لیسه کې له دریم تر ۱۲ ټولګې پورې د خپل ټولګې اولنمره پاتې شوی.

۱۹۶۶ ز ک د کابل پوهنتون دطب پوهنځي په همدې کال کې

۱۹۶۶ ز ک د سپتمبر میاشت د ښوونځي برس له لارې اتریش ویانا ته تګ.

۱۹۶۶ تر ۱۹۶۷ کال پورې ویانا اړوند مودلینګ کې د الماني یا ښه یې اتریشي ژبې او د دیارلسم ټولګې لوست.

اکتوبر ۱۹۶۷ د وینا پوهنتون کې نوملیکنه، چې د پوره زیاتو ستونځو سره په ۱۹۸۹ ز ک کال کې د ډاکترۍ په اخستلو بریالی شو(دا نو پوره ستونځې دي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

له۱۹۸۷ ز ک تر ۱۹۸۸ ز ک د فبروري تر پای د دباندنیو چارو وزارت کې مامور.

د ۱۹۸۸ دمارچ لومړۍ نېټې څخه تر ۱۹۹۲ جون پورې په بون جرمني کې د افغانستان جمهوريت سفارت کې د سفير دندې د شارژد افير (صفر نه وو) د نوم لاندې.

له هغې وروسته په جرمنې کې سياسي پناه.

د ۲۰۰۴ ز ک جون څخه د ۲۰۰۵ ز ک جنوري پورې د کابل علومو اکادمي د پيداېښتي پوهنو په څانگه کې دنده.

له ۲۰۰۸ ز ک د مارچ څخه د ۲۰۰۹ زک دسمبر پورې د رياضي څانگه کې د پوهنې وزارت درسي نصاب کې دنده.

ماخان شينواري بې کاره نه دی او لږ تر لږه له ۹۷ ۱۹ څخه همدا د کتابونو ليکلو او د ژباړې دنده په غاړه اخستې، چې خپل فکر تر شونې پولې پورې تازه وساتي.

ماخان ميرې په ۱۹۷۲ کې له لرې د ميرمن ښاپيرۍ سره واده شوی، چې د واده خبر ورته اتريش ويانا ته ورغلی.

ده د ميرمن ښاپيرۍ سره په ۱۹۶۳ ز ک کې کوزده کړې وه.

دوي ته لوي څښتن په اتريش ويانا کې د مای په شلم ۱۹۷۹ ز ک دوه بچيان وبخښل، چې څانگه او اباسين نوميږي. څانگه په المان کې د پوهنتون علمې همکاره وه او د حقوقو ډاکتره ده او اباسين ملي اقتصاد او ټولنيزه سايکولوژي لوستلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکتر ماخان مېرزي شینواري ته د پوهنیزو هلو ځلو له امله ستاینلیکونه:

١ – د افغانستان کلتوري ودې ټولنه. جرمني

٢ – د افغانستان کلتوري ټولنه کولن میشنیش. جرمني

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library